IOSIF SAVA – LUMINIȚA VARTOLOMEI

MUZICĂ ȘI MUZICIENI

D.R.

Scanned with OKEN Scanner

IOSIF SAVA - LUMINIȚA VARTOLOMEI

MUZICĂ ȘI MUZICIENI

DICȚIONARELE ROMFEL

Scanned with OKEN Scanner

ABREVIERI

ant.	= antonim
apr.	= aprilie
aug.	= august
c.bas.	= contrabas
c.engl.	= corn englez
cam.	= cameră
cca.	= circa
cl.	= clarinet
Cons.	= Conservatorul
cor.	= coral, ă
cuv.	= cuvînt
dec.	= decembrie
echiv.	= echivalent
engl.	= englez, ă
ev.med.	= evul mediu
ex.	= exemplu
fag.	= fagot
feb.	= februarie
fl.	= flaut
fr.	= francez, ă
germ.	= german, ă
gr.	= grecesc, grecească
ian.	= ianuarie
instr.	= instrument; instrumental, ă
iul.	= iulie
iun.	= iunie
lat.	= latin, ă
m.	= mort
mart.	= martie
muz.	= muzică
nov.	= noiembrie
ob.	= oboi
oct.	= octombrie
orch.	= orchestră; orchestral, ă
Orch.	= Orchestra
p.a.	= primă(a) audiție
p. ext.	= prin extindere
pop.	= popular
pr.	= premieră(a)
presc.	= prescurtat
prof.	= profesor
rev.	= revizuit, ă
rom.	= românesc, ească
sax.	= saxofon
sec.	= secolul
sept.	= septembrie
simf.	= simfonie; simfonic, ă
Simf.	= Simfonia
sin.	= sinonim
span.	= spaniol, ă
trp.	= trompetă
TV	= televiziune
univ.	= universitate; universitar
Univ.	= Universitatea
v.	= vezi
v.cel.	= violoncel
vl.	= violină
voc.	= vocal, ă
<	= provine din
•	(după un cuv.) = vezi

Scanned with OKEN Scanner

CUVÎNT ÎNAINTE

Opera de educație estetică a publicului solicită mai mult ca oricînd îmbogățirea literaturii de specialitate cu cîteva instrumente absolut necesare deopotrivă profesioniștilor și iubitorilor de muzică: enciclopedii, lexicoane, dicționare.

Venind în întîmpinarea Editurii *Romfel* care inaugurează o colecție de dicționare, folosind o mai veche experiență în redactarea unei lucrări similare care a văzut lumina tiparului în urmă cu 16 ani, am realizat o mică enciclopedie de personalități, opere și termeni, pe care am intitulat-o „Muzică și muzicieni".

Rapiditatea cu care am elaborat acest volum, care necesita cîteva sute de noi termeni față de lucrarea anterioară, nu ne-a permis să investigăm totalitatea surselor pentru a afla date exacte în legătură cu o serie de personalități din muzica universală care au încetat din viață în ultimii doi-trei ani (și care nu au apărut nici în literatura de specialitate de peste hotare) sau cu unii muzicieni români ale căror familii se află în localități pe care nu le puteam contacta cu ușurință.

Convinși de aceste limite, vom încerca să oferim în viitorul apropiat, iubitorilor de artă, cîteva lexicoane de specialitate în care vom aduce și aceste elemente. Primul obiectiv pe care ni-l propunem – și sperăm să avem și în acest caz sprijinul Domnului Cristian Butușină, Directorul așezămîntului *Romfel* – este un Dicționar al marilor interpreți de operă, români, și străini, cu ample referiri la biografia lor artistică (și opiniile cronicarilor cu privire la evoluția lor în diferite roluri), precum și un Dicționar enciclopedic de lucrări muzicale.

Iosif Sava
Luminița Vartolomei
22 februarie 1992

Scanned with OKEN Scanner

A

a 1. Denumirea, în notația* literală, a sunetului *la**. 2. Majuscula A, notație presc. pentru tonalitatea* *A dur* (*la* major); minuscula a, notație presc. pentru tonalitatea *a moll* (*la* minor). 3. Indicație pentru instr. (transpozitorii*) acordate în *la*. 4. Presc. pentru *alto**. 5. Prima secțiune în schemele formelor* muzicale (v. bipartită / tripartită /, formă; rondo).

A_B v. bipartită, formă.

A_B_A v. tripartită, formă.

A_B_A_C_A_B_A v. rondo.

Abbado, Claudio (26 iun. 1933, Milano), dirijor. Director la Scala din Milano și Staatsoper din Viena.

Abendroth, Hermann (19 ian. 1883, Frankfurt pe Main _ 29 mai 1956, Jena), dirijor. Director al orch. *Gewandhaus** și al secției muzicale a Radioteleviziunii din Leipzig.

Abraham, Paul (2 aug. 1892, Apatin _ 7 mai 1960, Hamburg), compozitor. Operete *(Victoria și-al ei husar, Floarea din Hawaii)*, muz. de film.

Abramovici, Avy (15 dec. 1935, Galați), violonist stabilit în Israel.

abreviații, semne convenționale de prescurtare a scrierii muzicale.

Absil, Jean (Péruwelz, 23 oct. 1893 _ 2 feb. 1974, Bruxelles), compozitor. Prof. la Cons. din Bruxelles. Concerte pentru vl., pian, violă, 5 simf., opere *(Piele de măgar, Pălăria chinezească, Vocile mării); Rapsodia pentru vl. și orch., Suita pentru orch. și Cantata de cameră* inspirate din muzica pop. rom.; vol. *Postulatele muzicii contemporane* (1937).

Academy of St. Martin in the Fields _ ansamblu de muzică înființat în 1956 (fondator Neville Marriner) spre a susține concerte _ academii în biserica londoneză St. Martin in the Fields.

a capella (cuv. it.), fără acompaniament* (pentru lucrările corale).

accelerando (cuv. it.), grabind; presc.: *accel.*

accent, emisie mai apăsată a unui sunet, mărirea intensității lui.

accentus (cuv. lat.), denumire pentru recitativul* liturgic, silabic, pe un singur ton (în opoziție cu *concentus**).

acciaccatura (cuv. it.), notă ornamentală (v. ornamente) plasată la un semiton deasupra celei reale și executată împreună cu aceasta (spre deosebire de *appoggiatura**).

accident v. **alterație.**

Acis și Galatea, cantată de Händel (1720).

Ackermann, Otto (5 oct. 1909, București _ 9 mart. 1960, Wabern, Elveția), dirijor.

aclamație, formulă strigată, devenită în Bizanț cîntec adresat de mulțime suveranilor sau demnitarilor eclesiastici, cu ocazia evenimentelor politice sau a sărbătorilor.

acompaniament, parte a textului muzical

care susține, întovărășește melodia; de obicei executat de pian, acordeon, chitară sau orch.
acompaniere, executarea acompaniamentului*.
acord, complex sonor rezultînd din emisia simultană a mai multor (cel puțin trei) sunete de înălțimi diferite; se clasifică după numărul sunetelor și după intervalele* componente. În armonia* clasică a. rezultă din suprapunerea intervalelor de terță*. A. *consonant,* a. ce creează impresia de stabilitate (ex. a. major). A. *disonant,* a. ce creează impresia de instabilitate, cerînd o continuare, o rezolvare într-un a. consonant. A. *major,* a. de trei sunete, format din suprapunerea unei terțe mari și unei terțe mici. A. *mărit,* a. de trei sunete format din suprapunerea a două terțe mari. A. *micșorat,* a. de trei sunete format din suprapunerea a două terțe mici. A. *minor,* a. de trei sunete, format din suprapunerea unei terțe mici și a unei terțe mari. A. *de septimă,* a. de patru sunete, format din suprapunerea a trei terțe. A. *de septimă dominantă,* a. de septimă format din suprapunerea unei terțe mici peste acordul major al dominantei*. A. *de nonă,* a. de cinci sunete, format din suprapunerea unei terțe (mari sau mici) peste a. de septimă de dominantă. A. *de sextă* (sextacord), a. de trei sunete cu terța în bas (răsturnarea* I-a). A. *de cvartă și sextă* (cvartsextacord), a. de trei sunete cu cvinta* în bas (răsturnarea a II-a). A. *de sextă napolitană* (în modul* minor), a. de sextă al treptei a II-a cu fundamentala alterată coborîtor (v. alterație).
acordaj, înălțimea sunetelor fixe produse de coardele libere (la instrumentele cu coarde); înălțimea sunetului produs de un instr. transpozitoriu* cînd execută nota *do.*
acordare 1. Reglare a unui instrument muzical prin mărirea sau micșorarea tensiunii corzilor sau a membranei, ori prin mărirea sau micșorarea lungimilor tuburilor, astfel încît să emită sunete juste în raport cu un sunet fix *(la).* 2. Stabilire a unui reper (de obicei *la*) pentru un ansamblu* înaintea execuției.
acordeon, instrument muzical portativ cu claviatură*, inventat în 1829 de austriacul Damian; anciile* lui vibrează grație curentului de aer ce iese din burduf.
acordor, persoană care acordează instrumentele cu corzi și claviatură*.
act, secțiune mare a unei lucrări muzicale scenice (operă, operetă, balet); se împarte în scene sau tablouri.
Acteon, poem simfonic de Alfred Alessandrescu (1915).
acustică 1. Parte a fizicii care studiază natura și proprietățile sunetelor, producerea, propagarea și perceperea lor. A. *muzicală* studiază sunetul muzical și proprietățile fizico-matematice ale sistemelor muzicale. 2. Calitate a audibilității într-o încăpere, într-o sală de spectacol.
acută (notă ~), sunet din registrul* înalt, sunet cu frecvență mare.
adagio (cuv. it.) 1. Mișcare lentă, mai rapidă decît lento*, mai lentă decît andante*. 2. Parte a unei lucrări muzicale concepută în această mișcare. 3. Dans clasic lent pentru doi soliști, în cadrul unui balet*.
Adam, Adolphe Charles (24 iul. 1803, Paris – 3 mai 1856, Paris), compozitor și teoretician. 53 de opere *(De-aș fi rege);* balete *(Gisele; Corsarul).*
Adam de la Halle (c. 1237, Arras – c. 1286, Neapole), celebru trubadur*. 36 chanson*-uri, 16 rondeau*-uri, 5 motete*, *Jocul lui Robin și al lui Marion.*
Adam, Theo (1 aug. 1926, Dresda), bas-bariton.
Adieux (Les ~), Sonata pentru pian op. 81 a de Beethoven (1809).
Adler, Guido (1 nov. 1855, Eibenschütz – 15

ADLER, KURT HERBERT

feb, 1941, Viena), muzicolog, profesor la Universitățile din Praga și Viena, autor al unui *Tratat de istorie muzicală* (1924).

Adler, Kurt Herbert (2 apr. 1905, Viena _ 9 feb. 1988, San Francisco), dirijor.

ad libitum (cuv. lat. „după voie"), libertate acordată interpretului, fie de a folosi nuanțe și mișcarea după voie, fie de a exclude fragmentul la care se referă termenul. Presc.: *ad. lib.*

Adorno, Theodor (pe numele adevărat *Wiesengrund*) (11 sept. 1903, Frankfurt pe Main _ 6 aug. 1969, Brig Kanton Wallis, Elveția), filosof, muzicolog și compozitor. Prof. la Univ. din Frankfurt pe Main; vol. *Filosofia muzicii noi* (1949).

Adriana Lecouvreur, operă de Cilea. Libretul de A. Colantti, Scribe și Legouve. Pr. Teatro Lirico, Milano, 6 nov. 1902.

a due (cuv. it „la doi"; fr. *à deux*), indicație conform căreia două instrumente trebuie să cînte la unison*, după ce au cîntat *divisi**. Presc.: *a 2.*

aed (în Grecia Antică), poet-muzician care își recita și își cînta versurile.

aequale (cuv. lat.) v. **equale.**

aerofone (instrumente ~), instrumente muzicale care produc sunetele prin punerea în vibrație a unei coloane de aer dintr-un tub (ex. instr. de suflat, orga*) sau a unor lame (ex. acordeon*, armoniu*).

affettuoso (cuv. it.), cu afecțiune, cu simțire.

affrettando (cuv. it.), grăbind.

afon, persoană privată de voce; p. ext. (incorect), persoană lipsită de posibilitatea de a intona corect o melodie.

Africana, operă în 5 acte de Meyerbeer. Libretul de Eugène Scribe. Pr. Opera Mare, Paris, 28 apr. 1865.

agitato (cuv. it.), neliniștit, tulburat.

Agnus Dei, a cincea și ultima parte a misei*.

agogică, teoria modificărilor de tempo* în procesul interpretării muzicale.

Agon, balet într-un act de Stravinski. Coregrafia G. Balanchine. Pr. Los Angeles, 17 iunie 1957.

Aida, operă în 4 acte de Verdi, compusă pentru inaugurarea Operei din Cairo. Libretul Antonio Ghislanzoni. Pr. Opera din Cairo, 24 dec. 1871.

ais (în notația* literală), *la** *diez**.

aisis (în notația* literală), *la** *dublu diez**.

aksak (ritm ~), termen împrumutat de C. Brăiloiu din teoria orientală și care desemnează un ritm* asimetric („șchiop"), încadrabil în măsuri* compuse neomogene (formate din măsuri simple binare* și ternare*). Ex.: 2+3 sau 3+2, pentru măsura de 5 timpi; 3+2+2, pentru cea de 7 timpi, 3+3+2, pentru cea de 8 timpi etc.

Ala și Loli, balet de Prokofiev, op. 20, compus în 1914 la cererea lui Diaghilev, refuzat de acesta și transformat de autor într-o lucrare simfonică: *Suita scită.* Pr. baletului: Buenos Aires, 1927.

Alain, familie de muzicieni. **1. A. Jehan** (Saint-Germain-en-Laye, 1911 _ Petit-Puy, 1940), compozitor și organist, cel mai mare dintre cei trei frați. Elev al lui Dukas și Dupré, ulterior influențat de Messiaen. Mort în război, înainte de a putea demonstra întreaga valoare a personalității sale. **2. A. Olivier** (Saint-Germain-en Laye, 1918), compozitor (oratoriul *Cîntec funebru pentru cei morți pe munte*), critic muzical (la „Figaro") și muzicolog (*Armonia, Limbajul muzical de la Schönberg pînă în zilele noastre*). **3. A. Marie-Claire** (n. Saint-Germain-en-Laye, 1926), organistă. A înregistrat întreaga creație pentru orgă a lui Bach și cele 12 Concerte de Haendel.

alămuri, denumire presc. pentru instrumentele de suflat din alamă (ex. trompetă*, trombon*, tubă*, corn*).

alăută, termen popular românesc pentru vioară.

Scanned with OKEN Scanner

Albanese, Licia (22 iul. 1913, Bari), celebră soprană, solistă a teatrelor Scala și Metropolitan.

Albeniz, Isaac (29 mai 1860, Camprodón – 18 mai 1909, Cambo), compozitor și pianist, unul dintre fondatorii școlii muzicale naționale spaniole. Opere *(Pepita Jimenez)*, muz. simf. *(Catalonia)*, muz. de cam. (suita pentru pian *Iberia*).

Albert, Eugen d' (10 apr. 1864, Glasgow – 3 mart. 1932, Riga), pianist și compozitor, autor a numeroase transcripții după lucrări pentru orgă de Bach, a 10 opere printre care *Tiefland* și *Ochii morții*.

Albert Herring, operă comică de Britten. Libretul de E. Crozier după *Tranda firul D-nei Husson* de Maupassant. Pr. Glyndebourne, 20 iun. 1947.

Alberti, Domenico (1710, Veneția – 1740, Roma), compozitor, autor de opere și de sonate în care utilizează acompaniamentul* prin acorduri* figurate, ce-i poartă numele (bas Alberti*).

Albescu, Teodora (28 ian. 1942, București – 15 apr. 1979, București), critic muzical.

Albin, Anatol (5 iun. 1903, Târgu Răşcani – 20 sept. 1974, București), compozitor. Autor de muz. voc.-simf., de estradă, pentru orch. pop., ușoară.

Albinoni, Tomaso (8 iun. 1671, Veneția – 17 ian. 1750, Veneția), compozitor. 46 opere (din care s-au păstrat numai arii); un mare număr de lucrări instr. publicate între 1694 – 1722, apreciate de Bach, care a împrumutat, din unele, teme.

alborada, cîntec de dimineață de origine spaniolă. Echiv. fr. *aubade*.

Alborada del graciozo, piesă de Ravel din ciclul pentru pian *Oglinzi* (1905), orchestrată de autor în 1907.

Albright, William (Gary, Indiana, 1944), compozitor, laureat al Premiilor „Koussevitzky" (1964, 1966) și „Reine Marie-José" (1968).

Albu, Sandu (22 aug. 1897, Sinaia – 23 nov. 1978, București), violonist și compozitor. Prof. la Cons. Brooklyn din New York, Institute of Fine Arts din Bagdad, Cons. din Buc. Muz. simf., de cam., voc., lucrări didactice.

Albumblatt (cuv. germ. „filă de album"), titlu folosit în general de creatorii romantici pentru compoziții scurte și fără dificultăți tehnice.

Alcesta, operă în 3 acte de Gluck. Libretul de Ranieri de Calzabigi după tragedia lui Euripide. Pr. Viena, 1767.

alcuna licenza (cuv. it.), oarecare libertate în interpretarea muzicală.

aleatorică (muzică ~), muzică bazată pe o metodă de compoziție contemporană în care hazardul ocupă un loc apreciabil, lăsînd interpreților o libertate improvizatorică mai mare sau mai mică.

Aleko, operă într-un act de Rahmaninov. Libretul de Nemirovici-Dancenko după Puşkin. Pr. Teatrul Mare din Moscova, 27 apr. 1893.

alemandă (<*it. allemanda; fr. allemande*), dans vioi în măsură binară*, de origine germană; din sec. 17, prima parte obligatorie în suită* (după eventualul preludiu*).

Aleksandr Nevski, muzica lui Prokofiev pentru filmul lui Eisenstein. Prokofiev a compus, pe baza ei, *cantata* cu același nume. P.a. Moscova, 17 mai 1939.

Aleksandrov, Aleksandr Vasilievici (1 apr. 1883, Plahino – 8 iul. 1946, Berlin), compozitor și dirijor. Prof. la Cons. din Leningrad. Opere, simfonii, coruri; autor al Imnului de stat al U.R.S.S.

Alessandrescu, Alfred (2 aug. 1893, București – 18 febr. 1959, București), compozitor, pianist și dirijor. Creația sa se distinge printr-o factură de tip impresionist, în care nu lipsesc accentele naționale. Muz. *(Amurg*

de toamnă, Didona, Acteon), muz. de cam. voc., orchestrații și transcripții; traduceri de libr ete.

Alexandra, Liana (27 mai 1947, București), compozitoare. Autoare a unui foarte mare număr de lucrări, între care 5 *Simfonii,* două opere și un balet.

Alexandrescu, Dragoș (16 ian. 1924, Constanța), compozitor și profesor. Muz. simf., voc.-simf., de cam.; lucrări didactice.

Alexandrescu, Ioan (23 oct. 1912, Bacău), compozitor. Muz. simf., de cam., cor.

Alexandrescu, Romeo (15 ian. 1902, Constanta _ 21 ian. 1976, Brașov). compozitor, pianist si muzicolog. Muz. de cam.; autor al vol.: *Claude Debussy, Maurice Ravel, Gabriel Fauré.*

Alexandru Lăpușneanu, operă în 3 acte de Alexandru Zirra, pe libret propriu după Negruzzi. Pr. București, Opera Română, 6 martie 1941.

Alexandru, Tiberiu (14 mai 1914, Ilimbav, jud. Sibiu), folclorist. Prof. la Cons. din București. Membru la International Folk Music Council din Londra; vol.: *Instrumentele muzicale ale poporului român; Muzica pop rom.* Studii.

Alfano, Franco (8 mart. 1875, Neapole _ 27 oct. 1954, San Remo), compozitor, autor de opere (*Învierea,* după Tolstoi), balete, muzică simfonică și de cameră. A terminat cele cîteva pagini care mai lipseau din opera *Turandot* a lui Puccini.

algoritmică (muzică ~), muzică bazată pe calcularea electronică a posibilităților compoziției. Principalul promotor _ Pierre Barbaud, autorul celor două celebre scrieri în materie, *Inițiere în compoziția muzicală automatică* (1966) și *Muzica, disciplină științifică* (1968).

al fine (cuv. it. „la sfîrșit"), termen care indică repetarea fie de la început *(da capo*),* fie de la un semn *(dal segno*)* pînă la locul unde se întîlnește indicația *Fine*.* Frecvent se indică: *da capo... sau dal segno* **a.f.**

Aliabiev, Alexandr Alexandrovici (15 aug. 1787, Tobolsk _ 6 mart. 1851, Moscova), compozitor. Opere comice *(Clar de lună, Fantomele, Călătoare, actriță și dansatoare),* peste 150 de romanțe* *(Privighetoarea).*

alla breve (cuv. it. „în scurt"), indicație potrivit căreia o piesă scrisă în măsură* de 4 pătrimi se execută în măsură de 2 doimi.

alla francese (cuv. it.), în stil francez.

alla polacca (cuv. it.), în stil polonez sau în spiritul polonezei*.

allargando (cuv. it.), lărgind mișcarea, încetinind.

alla siciliana (cuv. it.), în spiritul sicilianei*.

alla tedesca (cuv. it.), în spiritul dansului german sau al allemăndei*.

alla turca (cuv. it.), în stil turcesc.

allegretto (cuv. it., diminutivul lui *allegro*).* **1.** Mișcare vie, mai puțin rapidă decît allegro. **2.** Parte a unei lucrări muzicale concepută în această mișcare.

Allegri, Gregorio (1582, Roma _ 17 feb. 1652, Roma), compozitor și tenor. Psalmi, mise*, canzone*; celebru pentru al său *Miserere* pe 9 voci pentru 2 coruri.

allegro (cuv. it., „vioi, vesel") **1.** Mișcare rapidă, mai rapidă decît *moderato*,* mai lentă decît *presto*.* **2.** Parte a unei lucrări muz., concepută în această mișcare.

Allegro barbaro, piesă pentru pian de Bartók (1911).

allegro de sonată v. **sonată.**

alleluia, aclamație* ebraică cu semnificația „Lăudați pe Dumnezeu", preluată de muzica eclesiastică.

all'ottava (cuv. it. „la octavă"), indicație conform căreia un fragment marcat printr-o linie punctată deasupra sa se transpune la octava* superioară; presc. *all'8-va.*

all'ottava bassa (cuv. it.), indicație conform

căreia un fragment marcat printr-o linie punctată dedesubtul său se transpune la octava* inferioară. Presc. *all'8-va bassa.*

al segno (cuv. it. „la semn"), indicație potrivit căreia în interpretarea partiturii trebuie trecut direct în locul unde se află semnul. V. *al fine; da capo.*

Alsina, Carlos Roqué (19 feb. 1941, Buenos Aires), compozitor, autor de muzică electroacustică. Compozitor rezident în Berlin (1964).

alterație, modificare a înălțimii unui sunet prin semne care îl urcă cu un semiton* (diezul*) sau două (dublul diez*), care îl coboară cu un semiton (bemolul*) sau două (dublul bemol*) ori îl readuc la înălțimea inițială (becarul*). Sin.: *accident.*

altistă, cîntăreață cu voce gravă. V. *alto.*

alto (cuv. it. „înalt") 1. (fr.) Violă*. 2. Voce* mai gravă decît cea a mezzosopranei*; în corul la 4 voci, constituie vocea a doua. 3. Instr. de suflat (fl., sax., cl.) ale căror registre* corespund aproximativ cu cel al vocii de a. (2).

al ûd, instrument arab cu coarde ciupite, strămoșul lautei*.

alunelul, joc popular românesc originar din Oltenia, în metru binar* și mișcare vioaie.

Amadeus (Cvartetul ~), celebră formație fondată în 1947 și care se compune din Norbert Brainin, Sigmund Nissel, Peter Schidloft și Martin Lowet.

Amar (Cvartetul ~), faimos ansamblu cameral interbelic, fondat în 1923 de către violonistul Licco Amar și avîndu-l la viola pe Paul Hindemith.

Amati, celebră familie de lutieri din Cremona. 1. *Andrea* A. (1520 _ 1573). 2. *Antonio* A. (1550_ 1638) și 3. *Girolamo* A. (1556_1630), fiii lui A. (1). 4. *Nicola* A. (3 dec. 1596, Cremona _ 12 apr. 1684, Cremona), fiul lui A. (3). Maestrul lui Guarneri și Stradivari. 5. *Girolomo* A. (26 feb. 1649, Cremona _ 21 feb. 1740, Cremona), fiul lui A. (4).

amator v. diletant.

ambitus, întindere a unei melodii, de la sunetul ei cel mai grav pînă la cel mai acut; totalitatea sunetelor unei voci sau ale unui instr. Sin. *diapazon**.

ambrosian, cînt ~, cîntare liturgică ce respectă regulile stabilite în sec. 4 de episcopul Ambrosie din Milano. Reprezintă prima codificare a muzicii apusene înaintea cîntului gregorian*.

ambușură, porțiune a buzelor pe care se aplică mușticul* unui instrument de suflat.

amfibrah, ritm corespunzător piciorului de vers compus din trei silabe: una lungă încadrată de două scurte.

Amintiri din Florența, sextet în *re* minor pentru coarde de Ceaikovski (1890).

Amiraș, Gabriel (28 oct. 1936, Turda), pianist.

Amorul doctor, operă într-un act de Pascal Bentoiu, pe libret propriu după Molière. Pr. Opera Română, București, 23 dec. 1966.

Amorul vrăjitor, balet de Manuel De Falla. Pr. Madrid, 25 apr. 1915.

Amurg de toamnă, schiță pentru orchestră de coarde de Alfred Alessandrescu (1910).

Amurgul zeilor, operă în 3 acte de Wagner pe libret propriu; finalul tetralogiei *Inelul Niebelungului* *. Pr. Teatrul din Bayreuth, 17 aug. 1876.

Amy, Gilbert (29 aug. 1936, Paris), compozitor și dirijor, elev al lui Milhaud și Messiaen, creator de lucrări în care folosește tehnica dodecafonică (v. dodecafonism).

Ana Lugojana, operetă în 3 acte de Filaret Barbu. Libretul de V. Timuș, Al. Șahighian și P. Andreescu. Pr. Teatrul de Operetă, București, 7 nov. 1951.

Anaclasis, lucrare pentru coarde și percuție de Penderecki (1960).

anacruză, notă sau grup de note cu care

ANALIZĂ

începe o piesă muzicală, precedînd primul timp accentuat. Echiv. germ.: *Auftakt. V. măsuri incomplete.*

analiză, studiu al diferitelor elemente melodice, armonice, polifonice, ritmice sau de formă ale unui text muzical.

anapest, ritm corespunzător piciorului de vers compus din trei silabe: primele două scurte, a treia lungă.

Anastasescu, Bazil (pe numele adevărat *Athanasie Vasile)* (21 nov. 1851, Tg. Neamț – 10 iun. 1922, Doljești, jud. Neamț), compozitor. Muz. cor. și voc.

Ancerl, Karel (11 apr. 1908, Tucapy – 3 iul. 1973, Toronto, Canada), dirijor și compozitor. A compus muzică folosind sferturile de ton.

ancie, lamă fină de lemn (trestie) sau metal prin a cărei vibrație se produce sunetul la unele instrumente de suflat (**a.** simplă pentru cl. și sax.; **a.** dublă pentru ob., fag., c. engl.), precum și la armoniu*, acordeon*, orgă*.

Anda, Geza (19 nov. 1921, Budapesta – 14 iun. 1976, Zürich), pianist.

andante (cuv. it. „mergînd") **1.** Mișcare lentă, mai vioaie decît *adagio**, mai lentă decît *moderato,* corespunzătoare mersului liniștit. **2.** Parte dintr-o sonată*, cvartet*, simfonie* sau concert* concepută în această mișcare.

andantino (cuv. it., diminutivul lui *andante**), mișcare mai rapidă decît *andante,* mai lentă decît *moderato**.

Anderson, June (1950, Boston), soprană.

Andraee, Volkmar (5 iul. 1879, Berna – 19 iun. 1962, Zürich), dirijor și compozitor; director al Cons. din Zürich; 2 opere, muz. simf., de cam., cor.

Andréa Chénier, operă în 4 acte de Giordano. Libretul de L. Illica. Pr. la Opera Scala, Milano, 28 mart, 1896.

Andreescu, Horia (18 oct. 1946, Brașov), dirijor.

Andreescu, Petre, (14 aug. 1893, București – 3 oct. 1966, București), compozitor; librete de operetă.

Andreescu-Skeletty, Mihail (19 iul. 1882, Iași – 8 iun. 1965, Cluj), compozitor și dirijor. Prof. la Cons. din Cluj. Opere, muz. simf., de cam., cor., lucrări didactice.

Andreissen, Louis (Utrecht, 1939), compozitor, descendent al unei familii care a mai dat încă șapte muzicieni. Coautor al operei colective *Reconstrucție* (1969).

Andricu, Mihail (22 dec. 1894, București – 4 feb. 1974, București), compozitor și pianist. Prof. la Cons. din Buc. Membru coresp. al Acad. Unul dintre primii reprezentanți ai școlii componistice de inspirație folclorică. 9 simf., 13 simfoniete, balete *(Taina),* muz. de cam., cor., voc., critică muzicală.

Andrieș, Alexandru (13 oct. 1954, Brașov), compozitor.

Andriescu, Anca Ioana (17 aug. 1961, București), muzicolog.

Angeles, Victoria de Los (1 nov. 1923, Barcelona), soprană. Cîntăreață de operă și concert, și-a cîștigat renumele la Metropolitan Opera din New York și Scala din Milano.

anglaise (cuv. fr.), vechi dans de origine engleză, în măsură binară* și tempo* viu; întîlnit în suitele* instrumentale ale sec. 18.

Angerer, Paul (Viena, 1927), compozitor, autor al operei *Die Passkontrolle,* laureată a concursului de lucrări pentru televiziune de la Salzburg.

Anghelescu, Cristina (22 febr. 1961, Bucuteşti), violonistă.

Ani de pelerinaj, ciclu de piese pentru pian de Liszt (1836 – 1877).

animato (cuv. it.), cu însuflețire, vioi.

Anotimpurile 1. Primele 4 Concerte din ciclul op. 8 *Întrecerea dintre armonie și invenție* de Vivaldi (1725). **2.** Oratoriu de Haydn (1798 – 1801), libretul G. van Swieten după

J. Thomson.

ansamblu, grup alcătuit din mai mulți interpreți (cîntăreți sau instrumentiști) care execută împreună o piesă muzicală. Sin. *formație.*

Ansermet, Ernest (11 nov. 1883, Vevey – 20 feb. 1969, Geneva), dirijor și compozitor. Dirijor al Baletelor ruse* ale lui Diaghilev, fondator și conducător al Orch. „Suisse Romande". Renumit interpret al muzicii contemporane (cu deosebire al creației lui Stravinski).

Antar, suită simfonică, op. 9, de Rimski-Korsakov (1868, rev. 1875, 1897).

antecedent, parte care propune ideea muzicală (și căreia i se răspunde prin consecvent*).

Antheil, George (Trenton, 1900-New York, 1959), compozitor și pianist, unul dintre foarte rarii compozitori dadaiști care au existat.

anticipație, sunet străin de acordul* în care apare, constitutiv în cel următor pe care îl anticipă.

Antidogma Musica, formație de muzică contemporană, fondată în 1977 la Torino.

antifonar, una din cele 3 culegeri principale ale cîntării gregoriene*, alături de gradual* și responsorial*. A fost alcătuit din ordinul papei Grigore cel Mare.

Antifonia, cor înființat la Cluj în 1969 și dirijat de Constantin Rîpă.

antifonie, cînt alternativ al unui solist* cu un cor*, sau a două coruri, care își răspund unul altuia.

Anton Pann, operetă în 3 acte de Alfred Mendelsohn. Libretul de Ion Roman și Radu Albala. Pr. Teatrul de Operetă, București, 1963.

Antonioli, Jean François (Lausanne, 1959), pianist.

Antoniou, Theodor (Atena, 1935), compozitor. Autor de muzică simfonică *(Antitheses, Micrografie)* și camerală *(Triptychon, Dialoguri).*

Antoniu și Cleopatra, operă de Samuel Barber. Libretul de Franco Zeffirelli. Pr. New York, 1966.

antract 1. Pauză dintre actele* operei*, operetei* sau baletului*. 2. Introducere orchestrală similară uverturii*, ce precede actele 2, 3, 4 etc.

Antropov, Serafim (1 iunie 1913, Chișinău – 19 iulie 1988, București), violoncelist, profesor și compozitor.

Apel, Willi (10 oct. 1893, Konitz), muzicolog. Prof. la Cambridge, Harvard, Indiana. Ediții de muzică veche, studii asupra notației muzicale medievale.

aperto (cuv. it. „deschis"), indicație ce anulează, la instrumentele de suflat, indicația anterioară de sunet închis *(chiuso* sau *bouché*).*

a piacere (cuv. it. „după voie"), termen ce indică libertatea interpretării.

apocopă (în cîntecul popular), suprimare a unui sunet sau grup de sunete la sfîrșitul unor versuri.

apogiatură, unul sau mai multe sunete, notate cu un scris mărunt, a căror durată* nu se supune împărțirii normale a măsurii* în care figurează și a căror execuție se produce prin scurtarea duratei notei normale precedente.

Apollon Musagète, balet în 2 scene de Stravinski. Pr. Washington, 29 apr. 1928.

Apostel, Hans Erich (Karlsruhe, 1901), compozitor. Elev al lui Schönberg și Berg.

Apostolescu, Nicu (3 iul. 1896, Brăila), tenor.

Appassionata, *Sonata pentru pian în fa minor,* op. 57 de Beethoven (1804).

appassionato (cuv. it.), cu pasiune.

a prima vista (cuv. it. „la prima vedere"), prima citire a unui text muzical.

Apotheloz, Jean (Lausanne, 1900), compozitor, cunoscut și pentru activitatea

sa în domeniul artelor decorative și în cel al științelor istorice.

Apus de soare, operă în 3 acte de Mansi Barberis. Libretul George Teodorescu după piesa lui Delavrancea. Pr. Opera Română, București, 30 dec. 1967.

Arabella, operă în 3 acte de Richard Strauss. Libretul de Hugo von Hofmannsthal. Pr. Opera din Dresda, 1 iul. 1933.

arabescă, piesă cu o linie melodică bogat ornamentată (termen introdus de Schumann, folosit apoi de Debusy, Reger ș.a.).

Aragall, Giacomo (6 mar. 1939, Barcelona), tenor.

aranjament, prelucrare a unei piese muzicale pentru a fi executată de alte instrumente sau formații decît acelea pentru care a fost compusă. V. *transcripție.*

Arbos, Enrique Fernandez (25 dec. 1863, Madrid – 26 feb. 1939, San Sebastiano), violonist, dirijor și compozitor. A compus muz. de cam. și o operă comică, a orchestrat suita pentru pian *Iberia* de Albeniz.

Arcade, piesă pentru 11 formații instrumentale de Aurel Stroe (1963).

Arcadelt, Jacques ***(Jacob)*** (m. cca 1572), compozitor flamand, autor de mise*, motete*, chanson*-uri, unul dintre primii creatori de madrigale*.

Arcana, lucrare orchestrală de Varèse (1927).

archi (cuv. it.), instrumente de coarde cu arcuș.

arco (cuv. it.), indicație potrivit căreia urmează să se cînte cu arcușul (după un *pizzicato**).

Archaeus (Atelierul de muzică contemporană –), formație bucureșteană înființată în 1985 de către compozitorul Liviu Dănceanu (care o și dirijează), și compusă din Anca Vartolomei (cello), Rodica Dănceanu (pian), Marius Lăcraru (vioară), Vasile Mocioc (clarinet), Vasile Macovei (fagot), Vasile Colțea (chitară) și Alexandru Matei (percuție).

Arcueil (Școala de la –), grupare artistică franceză formată în jurul lui Eric Statie (după despărțirea acestuia de Grupul celor șase) și compusă din Henri Sauguet, Maxime Jacob, Henry Cliquet-Pleyel, Roger Désormière și Jacques Benoist-Méchin.

arcuș, baghetă de lemn puțin curbată, prevăzută cu un mănunchi de păr de cal, cu care se pun în vibrație, prin frecare, corzile instrumentelor.

Araiza, Francisco (4 oct. 1950, Mexico-City), tenor.

Ardelean, Dan (20 oct. 1946, Arad), compozitor și dirijor. Muz. ușoară.

Ardelean, Ligia (24 iun. 1949, Timișoara), muzicolog.

ardeleana, joc popular românesc din Transilvania și Banat, în măsură binară* și tempo* moderat.

Ardeleanu, Horia (22 iun. 1930), compozitor.

Arenski, Anton Stepanovici (11 aug. 1861, Novgorod – 25 feb. 1906, Terioki, Finlanda), compozitor, pedagog, pianist și dirijor. Opere, balete *(Nopți egiptene)*, muz. simf., de cam., voc., lucrări de teorie muzicală.

Argenta, Ataulfo (19 nov. 1913, Castro Urudiale – 21 ian. 1958, Madrid), dirijor, prim dirijor al Orchestrei Naționale din Madrid.

Arhipova, Irina (2 oct. 1925, Moscova), mezzosoprană.

Ariadna la Naxos, operă într-un act și un prolog de R. Strauss. Libretul de Hugo von Hofmannsthal. Pr. Hofoper, Viena, 4 oct. 1916.

Arianne și Barbă Albastră, operă în 3 acte de Dukas. Libretul de Maurice Maeterlinck. Pr. Opera Comică, Paris, 10 mai 1907.

arie 1. (La origine) melodie vocală. 2. (Din sec. 13) parte a suitei* instr. 3. (În operă*, oratoriu*, cantată*) secțiune lirică rezervată solistului vocal acompaniat de orch.

Scanned with OKEN Scanner

ariettă, arie* de proporții reduse.

Arion, Cornel (2 feb. 1920), compozitor.

arioso (cuv. it.), formă intermediară între arie* și recitativ*.

Arleziana, dramă de Alphonse Daudet cu muzică de scenă de Georges Bizet, care a realizat ulterior pe baza ei 2 suite simfonice (1872).

Arma, Paul pe numele adevărat *Weisshaus Imre* (Budapesta, 1905), compozitor și pianist, elev al lui Bartók.

Armonia lumii 1. *Simfonie* de Hindemith (1951). 2. Operă de Hindemith pe libret propriu. Pr. München, 1957.

armonică, instrument muzical portativ cu ancii* metalice, puse în vibrație de coloana de aer acționată de un burduf manevrat manual.

armonice (sunete ~), sunete care îl însoțesc pe cel fundamental, fiind produse simultan cu acesta prin vibrația jumătăților, treimilor, pătrimilor etc. corpului sonor; determină timbrul* sunetului muzical.

armonie, știința acordurilor*, și a funcției lor, a relațiilor și înlănțuirilor acestora, precum și a relațiilor ce se stabilesc între diferite centre tonale sau modale. V. *mod; tonalitate.*

armoniu, instrument cu claviatură*, ale cărui sunete sînt produse de ancii* de metal, puse în vibrație de coloana de aer acționată de un burduf, manevrat prin intermediul unor pedale*.

armonizare, creare a unor lucrări muzicale prin adăugarea la o melodie dată a altor voci*, în conformitate cu legile armoniei*.

Armstrong, Louis (zis și *Satchmo*) (4 iul. 1900, New Orleans – 6 iul. 1971, New York), trompetist, cîntăreț, dirijor și compozitor, șef de școală, părintele jazzului* „clasic".

armură, ansamblu de semne de alterație* notate pe portativ* după cheie*, care servesc la fixarea tonalității*, piesei muzicale.

Arnăutu, Mihail (19 sept. 1913, Balabanca), bariton.

arpeggiato (cuv. it.), arpegiat (v. arpegiu).

arpeggione (cuv. it.), instrument cu coarde și arcuș, de mărimea violoncelului* dar cu forma chitarei*, inventat la Viena în 1823 de lutierul* Johann Georg Staufer.

arpegiu, termen care indică execuția succesivă a notelor unui acord*.

Arrau, Claudio (6 feb. 1903, Chillean), 1992, pianist. Carieră internațională.

Arriagada, Jorge (Santiago de Chile, 1943), compozitor, format în țara sa și perfecționat la Paris, în stilul structuralist post-serial.

Arrieu, Claude (Paris, 1903), compozitoare, elevă a lui Paul Dukas, autoare a operei comice *Prințesa Babilonului.*

Arrigo, Girolamo (Palermo, 1930), compozitor, autor al piesei de teatru muzical *Orden,* scrisă pentru festivalul de la Avignon din 1969.

Arroyo, Martina (2 feb. 1935, New York), soprană.

Ars antiqua (cuv. lat. „artă veche"), termen apărut în sec. 14, desemnînd muzica compozitorilor școlii de la Notre-Dame (Leonin și Perotin) a sec. 13, prin opoziție cu termenul de Ars nova – „artă nouă", introdus de tratatul cu acest titlu, prin care Philippe de Vitry teoretiza tendințele noului curent muzical reprezentat cu strălucire de Guillaume de Machault.

Ars nova (cuv. lat.) 1. v. *Ars antiqua.* 2. Formație camerală din Cluj-Napoca, fondată și condusă de Cornel Țăranu.

arsis, termen adoptat din teoria Greciei antice (dar preluat cu sens schimbat, antonimic, de către medievali), pentru a desemna timpul* slab, neaccentuat, al unei formule ritmice (în opoziție cu *thesis* * – timpul tare, accentuat).

Aștileanu, Gabriela (8 iun. 1954), compozitoare.

Scanned with OKEN Scanner

ARTA FUGII

Arta fugii, celebră lucrare compusă de Bach în ultimul an al vieții (1749_1750). Cuprinde 15 fugi* și 4 canoane*, scrise pentru voci ideale (fără specificarea vreunui instr.); ultima fugă, cu trei subiecte* (al treilea pe motivul B.A.C.H.*), a rămas neterminată.

Artaud, Pierre-Yves, flautist, profesor la Conservatorul din Paris și la Darmstadt, distins cu Marele Premiu SACEM (1982), Premiul „Charles Cross" (1983 și 1985), Marele Premiu al Academei Discului Francez (1984) și Marele Premiu Japonez al Discului, coautor al *Tratatului noilor tehnici ale flautului, „Flauții în prezent"*.

articulare, procedeu de executare a unei serii de sunete succesive; modalități principale: *legato* *, *staccato**, *portamento**, *glissando**.

Arvinte, Constantin (21 mai 1926, Voinești, jud. Iași), compozitor și folclorist. Culegeri de folclor, muz. cor., voc.-simf., balete.

as, denumire în notația* literală a sunetului *la bemol**.

Arzoiu, Ruxandra (7 iun. 1961, București), muzicolog.

Asachi, Elena (Teyber) (30 oct. 1789, Viena _ 9 mai 1877, Iași), compozitoare. Soția lui Gheorghe A. Muz. voc., cor. și de teatru (vodeviluri, pastorale cu cîntece și dansuri).

Asafiev, Boris Vladimirovici (Pseudonim : *Igor Glebov)* (29 iul. 1884, Petrograd _ 28 ian. 1949, Moscova), muzicolog, compozitor și pedagog. Prof. la Cons. din Moscova și Leningrad. Opere *(Furtuna)*, balete *(Fîntîna din Bahcisarai, Prizonierul din Caucaz)*, muz. simf., de cam. Vol. *Forma muzicală ca proces* (1947).

asas, denumire în notație* literală a sunetului *la * dublu bemol **.

Ashkenazy, Vladimir (6 iul. 1937, Gorki), pianist.

assai (cuv. it. „destul de"), expresie ce accentuează sensul termenului cu care se asociază. Ex. *allegro* * **a.**

Astruc, Yvonne (27 apr. 1889, Asanières), violoncelistă, elevă și colaboratoare a lui Enescu. Prof. la Școala Normală de muzică din Paris, fondatoare (1933) a Institutului instrumental.

Așa grăit-a Zarathustra, poem simfonic op. 30 de Richard Strauss, după Nietzsche, compus în 1896. P.a. 27 nov. 1896, la Frankfurt pe Main, dirijată de autor.

Așteptare, monodramă într-un act, op. 17, de Schönberg (1909). Libretul de Marie Pappenheim. Pr. Neues Deutsches Theater, Praga, 6 iun. 1924.

atac, momentul în care o voce sau un instrument trece de la starea de repaus la aceea de execuție.

atematism, metodă de compoziție ce neagă principiul clasic al construcției tematice.

a tempo (cuv. it.), termen care indică revenirea la tempo*-ul inițial.

Athanasiu, Jean (28 ian. 1885, București _ 20 nov. 1938, București), bariton. Membru fondator al Operei Române din București. Turnee internaționale.

Atlantov, Vladimir (16 feb. 1939, Leningrad), tenor.

atonalism, tehnică de compoziție ce suspendă legile tonale sau modale și implicit principiile armoniei* clasice, adică relațiile între sunetele tonalității* sau modului*.

a tre (cuv. it. „la trei") **1.** Execuția de către trei instrumentiști a aceleiași linii melodice dintr-o lucrare orchestrală (întîlnit îndeosebi la suflători*). **2.** V. sonată.

attacca (cuv. it. „atacă"), trecere fără pauză de la o parte la alta a unei lucrări ciclice (sonată*, cvartet*, simfonie*, concert*).

aubade (cuv. fr.) v. **alborada.**

Auber, Daniel-François Esprit (29 ian. 1782, Caen _ 25 mai 1871, Paris), compozitor. Director al Cons. din Paris. 50 de opere *(Muta din Portici, Fra Diavolo)*.

Scanned with OKEN Scanner

Aubert, Louis (Paramé, 1877 _ Paris, 1968), compozitor, elev al lui Fauré, autor de opere *(Pădurea albastră*, 1913), balete (*Cinema*, 1952), lucrări simfonice (*Mormîntul lui Chateaubriand* 1948) și camerale. Membru al Institutului Franței.

Aubin, Tony (12 dec. 1907, Paris _ 21 sept. 1981, Paris), compozitor și dirijor. Prof. la Cons. din Paris. *Variațiuni pentru pian*, 2 simf., *Suita daneză* pentru orchestră. Președintele Societății fr. „Amicii lui George Enescu".

audiere 1. Procesul ascultării muzicii. **2.** Ascultare a unui interpret de către o comisie într-un concurs sau în vederea acordării dreptului de a evolua în fața publicului.

audiție 1. Manifestare muzicală organizată de școlile sau conservatoarele de muzică. **2.** Ascultare a unei lucrări muzicale; *primă* **a.**, prezentarea unei compoziții pentru întîia dată în public.

Auer, Leopold von (7 iun. 1845, Veszprém _ 15 iul. 1930, Loschwitz-Dresda), violonist și profesor. Prof. la Petersburg; maestrul lui Mischa Elman și Jascha Heifetz.

Auftakt (cuv. germ.) v. **anacruză.**

augmentare, lărgire proporțională (la dublu, triplu etc.) a duratelor* unei teme.

auletică (în Grecia antică), arta interpretării solistice la aulos*.

aulodie (în Grecia antică), arta interpretării la aulos* ca acompaniament* al unui solist vocal.

aulos (în Grecia antică), instrument de suflat cu ancie*, asemănător oboiului*.

Auric, Georges (15 feb. 1899, Lodève _ 23 iul. 1983, Paris), compozitor și critic. Membru al Grupului celor 6*. Balete *(Fedra)*, muz. voc., de cam., de film.

Auric, Tony (Paris, 1907), compozitor, dirijor și profesor, elev al lui Dukas, profesor la Conservatorul din Paris, membru al Institutului Franței, autor al lucrării lirice *Tinerețea lui Goya* (1968).

Aurora, *Sonata în Do major pentru pian*, op. 53, de Beethoven (1804), supranumită, datorită dedicației scrise de autor, *și Sonata „Waldstein".*

Aurul Rinului, *prima operă din tetralogia Inelul Nibelungului** de Wagner. Pr. Hoftheater, München, 22 sept. 1869.

autentic (mod ~), în sistemul modurilor* medievale, bizantine* și gregoriene*, modurile doric* frigic*, lidic* și mixolidic* (respectiv *re, mi, fa, sol),* din care derivă modurile plagale*.

autofone (instrumente ~), instrumente care produc sunetele exclusiv prin punerea în vibrație a propriului lor corp, fără intervenția unor părți auxiliare (corzi, membrane). Sin.: *idiofone, instr.*

auz muzical, aptitudine de a percepe sensul succesiunilor sunetelor, de a memora și reproduce în mod conștient asemenea succesiuni. **A.** *absolut,* aptitudine de a percepe și determina înălțimea exactă a sunetelor, fără un reper dat.

Avakian, Dumitru (2 dec. 1942, Cetatea Albă), critic muzical.

Avakian, Garabet (1 nov. 1908, Varna _ 11 iul. 1967, București), violonist și profesor.

Ave Maria, piesă de cult catolică (utilizată ca offertoriu*), devenită și piesă muzicală de-sine-stătătoare (ex. celebre, A. M. de Schubert, Gounod).

Avram, Ana Maria (12 sept. 1961, București), compozitoare.

Scanned with OKEN Scanner

B

b. 1. Denumire, în notația* literală, a sunetului *si* * *bemol* *. **2.** Majuscula **B**, notație presc. pentru tonalitatea* *B dur (si bemol* major); minuscula **b**, notație presc. pentru tonalitatea *b moll (si bemol* minor). **3.** Indicație pentru instr. (transpozitorii*) acordate în *si bemol*. **4.** Presc. pentru cuvintele it. *basso, bassi*. **5.** A doua secțiune în schemele formelor muzicale (v. bipartită /tripartită, formă; rondo).

Baaren, Kees Van (1906, Amsterdam), compozitor, prieten cu Schönberg și Berg la Academia de Muzică din Berlin, pionier al muzicii seriale în țara sa.

Baba Hîrca, operetă de Al. Flechtenmacher. Libretul de Matei Millo. Pr. Iași, 26 dec. 1848.

Babbitt, Milton (10 mai 1916, Philadelphia), compozitor, reprezentant al muzicii seriale, profesor la Universitatea din Princeton.

bacanală 1. (În Grecia antică), dans ritual executat în cinstea zeului Bachus. **2.** Piesă muzicală cu caracter fantast.

Bacarisse, Salvador (1898, Madrid _ 1963, Paris), compozitor, director artistic al Radiodifuziunii din Madrid (1925 _ 1936), refugiat la Paris după războiul civil din Spania.

Bacchus și Ariana, balet în 2 acte de Albert Roussel. Scenariul: A. Hermant; coregrafia: S. Lifar. Pr. Paris, 22 mai 1931.

Bacewicz, Grazyna (5 feb. 1913, Visakio-Ruda, Lituania _ 1969, Varșovia), violonistă și compozitoare. Prof. la Cons. din Lódz. 6 simf., opera radiofonică *Aventura regelui Arthur,* lucrări concertante, muz. de cam.

Bach, familie de muzicieni. Arborele genealogic al muzicienilor din familia B. începe cu *Hans* B., fiul lui *Veit* B. (morar și brutar născut în 1550 la Weimar). **1.** *Johann Sebastian* B. (21 mart. 1685, Eisenach _ 28 iul. 1750, Leipzig), compozitor și organist, autor de muzică religioasă *(Patimile după Ioan, Patimile după Matei, Oratoriul de Crăciun, Marea misă în si minor, Magnificat)* și laică: cantate*, piese pentru orgă (preludii*, fugi*, toccate*) și pentru clavecin *(Clavecinul bine temperat)*, sonate*, suite* (Suitele franceze și engleze), concerte* instrumentale (cele 6 *Concerte brandenburgice**), *Ofranda muzicală, Arta fugii,* care sintetizează cuceririle muzicii de la Renaștere pînă în epoca sa. Uitată cîtva timp după moartea compozitorului, socotită demodată, opera lui B. cunoaște o largă răspîndire, un adevărat cult, după ce Mendelssohn-Bartholdy dirijează în 1829 *Patimile după Matei.* **2.** *Wilhelm Friedeman* B. (22 nov. 1710, Weimar _ 1 iul. 1784, Berlin), organist și compozitor. Fiul lui B. (1). Lucrările sale (cantate, concerte, fantezii* și piese pentru orgă)

mărturisesc o predilecție deosebită pentru stilul polifonic. 3. *Carl Philipp Emanuel* **B.** (8 mart. 1754, Weimar – 14 dec. 1788, Hamburg), compozitor și clavecinist. Fiul lui **B.** (1). În 1748 a fost numit muzician la Curtea lui Friedrich al II-lea. A compus 210 piese instr., 52 concerte și sonate, numeroase piese voc.-simf. Este unul dintre creatorii sonatei bitematice, precursor al clasicilor vienezi. Cartea sa, *Eseu asupra adevăratei arte de a cînta la clavecin*, oferă detalii importante pentru cunoașterea ornamentelor* epocii. 4. *Johann Christian* **B.** (2 sept. 1735, Leipzig – 1 ian. 1782, Londra), pianist și compozitor. Fiul lui **B.** (1). A scris opere*, simfonii*, sonate. L-a influențat pe Mozart. 5. *Johann Christoph Friedrich* **B.** (21 ian. 1732, Leipzig – 26 ian. 1795, Bückeburg), comp. și org. Fiul lui **B.** (1). A scris oratorii, cantate, 14 simf., concerte și muz. de cam.; marchează tranziția între stilul tatălui său, Johann Sebastian, și al clasicismului vienez.

B-A-C-H, motiv muzical determinat de componentele numelui Bach, în nomenclatura literală a notelor *(si bemol, la, do, si.)*.

Baciu, Constantin (13 iul. 1885, Vaslui – 8 sept. 1959, București), compozitor. Lucrări voc.-simf., cor. *(Dorul)*, lucrări didactice.

Baciu, Ion (21 nov. 1931, Brateiu-Mediaș), dirijor român. Mulți ani prim dirijor al Filarmonicii „Moldova" și prof. la Cons. „George Enescu" din Iași.

Bachelet, Alfred (26 feb. 1864, Paris – 10 feb. 1944, Nancy), compozitor, director al Conservatorului din Nancy, membru al Institutului Franței, autor al operelor *Scemo*, *Cînd va bate clopotul* și *O grădină pe Oronte*.

background (cuv. engl.), în jazz*, acompaniament* orchestral pe bază căruia evoluează soliștii.

Backhaus, Wilhelm (26 mart. 1884, Leipzig – 5 iul. 1969, Villach, Austria), pianist.

Bacs, Ludovic (19 ian. 1930, Petrila), dirijor, fondator și conducător al ansamblului de muzică veche „Musica rediviva".

Bäck, Seven Erick (1919, Stockholm), compozitor, discipol al lui Petrassi, autor al oratoriului *Maria, mama lui Isus* și al multor lucrări religioase.

Badea, Cristian (10 dec. 1947, București), dirijor cu succese deosebite la Metropolitan.

Badian, Maya (18 apr. 1945, București), compozitoare. Muz. simf. *(Mișcare simf., Spre înalt, Diptic simf., Concertino pt. pian)*, de cam.

badinerie (cuv. fr.), dans francez de origine populară, cu caracter glumeț, în măsură binară*; în sec. 18 a fost introdus în suita* preclasică; folosit mai tîrziu ca piesă de gen.

Badings, Henk (17 ian. 1907, Bandung, Java – 26 iunie 1987, Maarheeze), compozitor, profesor la Conservatorul din Rotterdam, director al Conservatorului din La Haye.

Badura-Skoda, Paul (Viena, 6 oct. 1927), pianist și dirijor.

bagatelă, mică piesă instrumentală, facilă, variată ca expresie și formă.

baghetă 1. Bastonaș subțire, folosit de dirijori pentru a conduce orchestra. **2.** Corpul principal al arcușului*. **3.** Vergea de lemn cu care se bate toba* mică; învelită în piele, bumbac, burete, servește și la acționarea altor instr. de percuție*.

Baglioni, familie de cîntăreți italieni din sec. 18. *Francesco* **B.** a avut 6 fiice, excelente cîntărețe, și doi fii: Antonio **B.,** primul Don Ottavio din *Don Giovanni* de Mozart, și Luigi **B.,** violonist.

bagpipe (cuv. engl.) v. **cimpoi.**

bahic 1. *Cîntec* **b.** În antichitate, cîntec dedicat lui Bachus. **2.** *Ritm* **b.,** ritm corespunzător piciorului de vers compus din 3 silabe, una scurtă și două lungi.

Scanned with OKEN Scanner

BAIADERA

Baiadera, operetă de Kalman pe libret de I. Brammer și A. Grunwald. Pr. Viena, 23 dec. 1921.

baian 1. Cîntăreț din vechile legende rusești. **2.** Armonică* cromatică, răspîndită în Rusia începînd de la sfîrșitul sec. trecut.

Baillot, Pierre (1 oct. 1771, Passy – 15 sept. 1842, Paris), violonist și compozitor. A publicat o celebră metodă pentru vl. (1834). Autor a 9 concerte, 24 preludii, 3 cvartete, 15 triouri și al unei simf. concertante pentru 2 vl. și orch.

Baird, Tadeusz (26 iul. 1928, Grodzisk Mazowiecki – 4 aug. 1981, Varșovia), compozitor, reprezentant al școlii muzicale poloneze contemporane; 2 simf., lucrări camerale, concertante.

Baker, Josephine (3 iul. 1906, Saint Louis, S.U.A. – 12 apr. 1975, Paris), renumită cîntăreață și dansatoare de music-hall.

Bakfark (Bacfarc), Valentin Gref (1507, Brașov – 22 aug. 1576, Padova), compozitor transilvănean, lautist celebru în epocă. Călătorește în Polonia, Franța, Germania, Italia, Austria. Transcrieri de motete*, madrigale*. Fantezii*.

Bal Mascat, operă în 3 acte de Verdi. Libretul de A. Soruma după drama *Gustav al III-lea* de Scribe. Pr. Roma, 17 feb. 1859.

baladă, piesă vocală sau instrumentală, populară sau cultă, cu caracter epic-descriptiv.

Balakirev, Mili Alexeevici (2 ian. 1837, Nijni-Novgorod – 29 mai 1910, Petrograd), compozitor, conducător al *Grupului celor 5**. Creație bazată în special pe prelucrarea temelor populare. Două simf., uverturi, poeme simf. *(Rusia și Tamara)*, fantezia pentru pian *Islamei*.

balalaică, instrument popular rusesc cu coarde ciupite. Are o cutie de rezonanță de formă triunghiulară și o tastieră* prevăzută cu bare, peste care sînt întinse trei coarde.

Balanchine, Georges (pe numele adevărat *Grigori Melitonovici Balancivadze)* (9 ian. 1904, Petrograd – 30 apr. 1983, New York), coregraf.

Balea, Ilie (25 ian. 1923, Brașov), muzicolog și regizor de operă. Autorul vol. *Dialogul artelor,* al unor studii despre problemele teatrului muzical.

balerin, termen răspîndit la începutul sec. 20 de către ansamblul lui Diaghilev, indicînd principalii soliști ai unui ansamblu de balet. În prezent se folosește pentru toți membrii unui asemenea ansamblu.

balet 1. Gen de spectacol alcătuit din dans (ca element principal), muzică și pantomimă. În Europa a apărut în epoca Renașterii* și s-a dezvoltat începînd din sec. 16. Spre deosebire de dansul pop. sau de salon, b. este compus din combinații de pași și mișcări elaborate în prealabil de către interpreți sau maeștri de **b.** (coregrafi). **2.** Compoziție muzicală destinată unor înscenări coregrafice.

Baletele ruse, companie de balet condusă de Diaghilev. Spectacolele **B. r.** (care stau la originea baletului modern), inaugurate la Paris în 1909, realizează o sinteză a artelor (coregrafie, muzică, pictură). Printre protagoniștii **B. r.:** V. Nijinski, A. Pavlova, T. Karsavina, M. Fokin ș. a.

Balint, George (1961, Tîrgoviște), compozitor.

ballata (cuv. it.) **1.** (În evul mediu), cîntec însoțit de dans. **2.** Baladă*. **3.** Specie de cîntec polifonic italian apărut în sec. 13–14.

Ballif, Claude (22 mai 1924, Paris), compozitor, discipol al lui Meesiaen la Conservatorul din Paris și al lui Boris Blacher la Berlin.

Baltsa, Agnes (19 nov. 1944, Lefkas), mezzosoprană.

Ban, Viorel (21 ian. 1920, Măderat, Arad), bas.

Scanned with OKEN Scanner

Banchieri, Adriano (3 sept. 1568, Bologna _ 1634, Bologna), compozitor și organist. A fondat *Academia dei Floridi* din Bologna. Importante lucrări teoretice asupra orgii* și contrapunctului*.

Bancquart, Alain (20 iun. 1934, Dieppe, compozitor, elev al lui Milhaud, violonist în ORTF, autor al lucrărilor *Nașterea gestului, Joc de lumini, Strofe.*

band (cuv. engl.), ansamblu muzical instrumental (ex. *jazz*-b.).

bandură, instrument popular ucrainean cu coarde ciupite.

Banfield, Rafaello de (1992, Newcastle-on-Tyne, Marea Britanie), compozitor, elev al lui Malipiero la Conservatorul din Veneția și al Nadiei Boulanger la Paris, autor de opere *(Ultima iubire a Lordului Byron, Pogorîrea lui Orfeu, Alissa, Colocviu cu tangoul).*

banjo, instrument muzical cu coarde ciupite, originar din nordul Africii, larg folosit de negrii americani.

Banu, Marianti (București, 8 dec. 1921), regizor.

Baranovic, Kresimir (25 iul. 1894, Sibenik _ 17 sept. 1975, Belgrad), compozitor și dirijor. Opere, balete, muz. simf. *(Poemul balcanic),* de cam.

bară de măsură, liniuță verticală care taie portativul*, separînd măsurile* una de alta. V. *bară finală; dublă-bară.*

bară finală, dublă-bară* ce marchează sfîrșitul unei lucrări sau al unei părți dintr-o lucrare.

Barbaud, Pierre („M-am născut la 10 octombrie, în secolul XX"), compozitor, promotor al muzicii algoritmice, în sprijinul căreia a scris și două cărți: *Inițiere în compoziția muzicală automatică* (1966) și *Muzica, disciplină științifică* (1968).

Barber, Samuel (9 mart. 1910, West Chester, Pennsylvania _ 23 ian. 1981, New York), compozitor. *Concert pentru vl.,* baletul *Medeea, Melodii pasagere, Vara anului 1915.*

Barberis, Mansi (12 mart. 1899, Iași _ 10 oct. 1986, București), compozitoare. Opere *(Apus de soare, Kera Duduca, Domnița din depărtări),* creații simf. și vocal-simf., muz. de cam., cor., voc.

Barbieri, Fedora (4 ian. 1920, Triest), mezzosoprană de notorietate internațională. Debut la Metropolitan în 1949.

Barbirolli, Sir John (2 dec. 1899, Londra _ 28 iul. 1970, Londra), violonist și dirijor. Succesor al lui Toscanini la Filarmonica din New York, director la orch. Halle, succesor al lui Stokowski la orch. din Huston-Texas.

Barbu, Aca de (3 iul. 1893, Sighișoara _ 21 mart. 1958; București), cîntăreață și pedagogă. Carieră internațională. Director artistic al Operei din Timișoara.

Barbu, Filaret (16 aug. 1903, Lugoj _ 31 mai 1984, Timișoara), compozitor. Autor al unor lucrări dedicate teatrului muzical *(Ana Lugojana, Plutașul de pe Bistrița, Tîrgul de fete, Pintea Viteazul)* ; creații cor., voc.

Barbu Lăutarul (pe numele adevărat *Vasile Barbu*) (cca. 1780 _ 1860), cîntăreț și cobzar, staroste timp de 40 de ani al lăutarilor din Moldova. Admirat de Liszt în timpul vizitelor sale la Iași.

barcarolă 1. Cîntec al gondolierilor venețieni. **2.** Compoziție muzicală inspirată din b.(1), cu caracter liric, cu o mișcare ritmică legănată (în măsura de 6/8), imitînd legănatul bărcii.

bard, nume celtic desemnînd străvechi poeți-muzicieni. La începutul ev. med., cîntecele b. tratau diverse subiecte politice, religioase. În Irlanda au existat școli pentru b. pînă în sec 18.

Bardi, Giovanni (5 feb. 1534, Florența _ 1612, Roma), nobil florentin, iubitor de artă. În casa sa s-au pus bazele Cameratei florentine*. Printre colaboratorii săi: Peri, Jacopo Corsi, Caccini, Vincenzo Galilei.

Scanned with OKEN Scanner

BARENBOIM, DANIEL

Barenboim, Daniel (15 nov. 1942, Buenos Aires), pianist și dirijor.

Barform (cuv. germ.), una dintre cele mai vechi forme muzicale, din epoca Minnesängerilor* și Meistersingerilor*, bazată pe schema A _ A _ B.

bariton 1. Voce bărbătească intermediară între tenor* și bas*; cîntăreț care are această voce. 2. Instr. de coarde inventat în sec. 17 în Germania (Haydn a scris în jur de 175 de lucrări pentru b (2). 3. Instr. de suflat de alamă cu timbru* și ambitus* corespunzătoare vocii b (1).

baroc, termen împrumutat din artele plastice, desemnînd stilul dezvoltat în vestul și centrul Europei la sfîrșitul sec. 16, generat de Renaștere* dar îndepărtat de echilibrul acesteia. Epocă a unei excepționale mișcări muzicale, în care apar genuri și forme noi (cantate*, oratorii*, suite*, concerte grossi*), în care sînt stabilite bazele gîndirii muzicale ulterioare, în care se scriu lucrări fundamentale ale teoriei muzicale.

Barraine, Elsa (1910, Paris), compozitoare, elevă a lui Dukas, profesoară la Conservatorul din Paris.

Barraud, Henry (23 apr. 1900, Bordeaux), compozitor. Opere *(Numance)*, balete, lucrări simf. Autor al studiului *Franța și muzica occidentală* (1957).

Barraqué, Jean (17 ian. 1928, Paris _ 17 aug. 1973, Paris), compozitor, discipol al lui Messiaen, autor al unui amplu ciclu de piese ce compun o uriașă operă după *Moartea lui Virgiliu* de Hermann Broch.

Bartók, Béla (25 mart. 1881, Sînnicolaul Mare, jud. Timiș _ 26 sept. 1945, New York), compozitor, pianist de renume internațional, unul dintre inițiatorii culegerii științifice a folclorului. Prof. la Academia de muzică din Budapesta. Culegeri de folclor în diverse regiuni ale României, ale Estului Europei și în Orient. Strălucit reprezentant al creației sec. 20, autor a zeci de lucrări (opera *Barbă Albastră*, baletul *Prințul cioplit în lemn*, pantomima *Mandarinul Miraculos*, *Cantata Profana*, trei concerte pentru pian și orch., 6 cvart. de coarde, *Muzică pentru coarde, celestă și percuție*, volumul *Microcosmos* pentru pian) de o puternică expresivitate și originalitate.

Bartzer, Richard (4 apr. 1927, Lovrin, jud. Timiș), compozitor. Muz. de film, ușoară.

bas 1. Vocea bărbătească cea mai gravă; cîntăreț care are această voce. 2. Instr. cu sunetul cel mai grav dintr-o anumită categorie sau familie de instr. 3. Vocea cea mai gravă în lucrările muzicale corale. 4. Sunetul cel mai grav în armonie* și polifonie*.

Bas-Alberti (< it. *Basso Alberti*), termen ce provine de la Domenico Alberti, care a teoretizat principiul acompaniamentului* unei linii melodice prin figurație armonică.

bas-bariton, voce bărbătească intermediară între cea de bas* și cea de bariton*.

bas cifrat (bas continuu) (fr. *basse chiffrée*, it. *basso continuo* _ presc. *b.c.*; germ. *Generalbass)*, sistem de notare muzicală folosit în sec. 16 _17 pentru instr. cu claviatură*; un fel de stenografie muzicală în care se nota doar linia basului, iar celelalte sunete componente ale armoniei* puteau fi deduse din cifraj*. V. *continuo*.

bas continuu v. bas cifrat.

bas ostinat (< it. *basso ostinato)*, basul* ce repetă același desen muzical, în timp ce vocile* superioare continuă să se dezvolte în variații*. Repetarea permanentă a unei anumite formule în bas a determinat apariția variațiunilor polifonice de tipul ciacconei* și passacagliei*.

Basarab, Mircea (4 mai 1921, București), dirijor și compozitor. Prim dirijor al Filarmonicii „George Enescu". Autor al unor lucrări simf. *(Simfonieta, Rapsodie pentru orch., Variațiuni simf.)*, de cam., voc.

Bassani, Giovanni Battista (1657, Padova _ 1 oct. 1716, Bergamo), compozitor, președinte la Academia dei Filarmonici din Bologna, renumit în epocă pentru sonatele de violină.

basso-buffo (cuv. it.), bas comic.

basson, denumirea franceză a fagotului*.

Bass-Tuba, denumirea germană pentru tubă*.

Bastianini, Ettore (24 sept. 1922, Siena _ 25 ian. 1967, Sirmione), bariton. Debut la Metropolitan (1953).

Bastien și Bastienne, Siengspiel* într-un act de Mozart. Libretul de Guerville de Harny și Charles Simon Favart după Rousseau. Pr. Viena, oct. 1768.

baterie, grupul instrumentelor de percuție* într-o formație orchestrală (de obicei de jazz* sau de muzică ușoară).

Baud-Bovy, Samuel (27 nov. 1906, Geneva), dirijor și compozitor. Cofondator al Orch. „Suisse Romande".

Baudo, Serge (16 iul. 1927, Marsilia), dirijor.

Baudrier, Yves (11 feb. 1906, Paris _ 9 nov. 1988, Paris), compozitor, unul dintre creatorii grupului Tînăra Franță (1936), al cărui principal purtător de cuvînt a fost.

Baumgartner, Paul (21 iul. 1903, Alstätten), pianist. Prof. la Cons. din Basel.

Bax, Arnold Eduard Trevor (8 nov. 1883, Londra _ 3 oct. 1953, Cork, Irlanda), compozitor. Balete, muz. de cam., de film.

Bazavan, Gheorghe (8 oct. 1916, Bragadiru, jud. Ilfov _ 6 ian. 1990, București), compozitor. Muz. cor.

Bayle, François (1932, Tamatave, Madagascar), compozitor, discipol al lui Messiaen, Pousseur și Stockhausen, colaborator al lui Pierre Schaeffer, autor de muzică electroacustică.

Bădănoiu, Ion (22 mai 1925, Tămășești, jud. Ilfov), cornist.

Bădescu, Dinu (17 oct. 1904, Caracal _ 22 oct. 1980, București), tenor.

Bădulescu, Mircea (3 iul. 1924, Vaslui), compozitor. Muz. cor.

Băjenaru, Ioan (11 feb. 1863, Căciulați, jud. Ilfov _ 5 nov. 1921, București), tenor. A cîntat la Scala, la Opera de Stat din Viena.

Băjescu-Oardă, Ionel (30 dec. 1883, București _ 10 sept. 1979, București), compozitor și cîntăreț. Autor de romanțe.

Bălan, Dan Alexandru (22 dec. 1953, București), compozitor.

Bălan, George (11 mart. 1929, Turnu Măgurele), muzicolog stabilit în Germania.

Bălan, Ovidiu (1 aug. 1942, Corbița, jud. Vrancea), dirijor, director al Filarmonicii din Bacău.

Bălan, Theodor (15 ian. 1912, Panciu _ 8 iul. 1976, București), muzicolog. Prof. la Cons. din București. Autor al unor monografii muzicale *(Liszt, Chopin)*; studii de istoriografie muzicală și de pianistică; ediții critice.

Bălănescu, cvartet de coarde, alcătuit în 1987 de Alexandru Bălănescu, Jonathan Carney, Kate Musker și Anthony Hinnigan.

Bănulescu, Nicolae (1847, București _ 1 iun. 1914, București), compozitor. Muz. cor., voc.

Bărbierul din Sevilla, operă buffă în 2 acte de Rossini. Libretul de C. Sterbini după piesa lui Beaumarchais. Pr. Roma, Teatrul Argentina, 20 feb. 1816.

bărbuncul, joc fecioresc, răspîndit în Transilvania.

Bărgăuanu, Grigore (14 aug. 1937, Iași), muzicolog stabilit la Paris. Autor al unor monografii dedicate lui Dinu Lipatti și al unor studii de pedagogie.

bătaie, în procesul de tactare (batere) a măsurii*, indicare a timpului*.

bătuta, joc popular românesc, în mișcare vioaie și metru binar*.

Bârcă, Mihail (5 nov. 1888, Mileștii Mici _

BĂRENREITER VERLAG

2 oct. 1973, Craiova), compozitor. Autor al operei *În pădure*, al scenei coregrafice *Alunelul oltenesc;* muz. cor., voc.

Bärenreiter Verlag (presc. *B. V.*), casă editorială muzicală fondată la Kassel în 1924 de către Karl Vötterle.

Benackova, Gabriele (1942 (?), Bratislava), soprană.

beani-ciji, sunet de completare a gamei* pentatonice chineze.

beani-gun, sunet de completare a gamei* pentatonice chineze.

beat (cuv. engl.) **1.** Vechi nume engl. al unei broderii* a cărei semnificație este incertă. **2.** Mișcarea dirijorală indicînd începutul unei piese. **3.** (în jazz*), timp* al măsurii*.

becar, semn plasat înaintea unei note* pentru a anula alterația* precedentă.

Becaud, Gilbert (24 oct. 1927, Toulon), compozitor, pianist și cîntăreț. Muz. ușoară. Autor al *Operei D'Aran*..

Bechstein, numele unei fabrici de piane, fondate la Berlin în 1853 de către Friedrich Wilhelm Carl B.

Beck, Conrad (16 iunie 1901, Lohn, Schaffhausen), compozitor. Autor a 6 simf., al operei *La Grande Ourse.*

Beecham, Sir Thomas (29 apr. 1879, Liverpool _ 8 mart. 1961, Londra), dirijor. Director la Covent Garden (1932), a fondat „London Philharmonic" și apoi „Royal Philharmonic Orchestra" (1946).

Beer, Joseph (18 mai 1744, Grünwald _ 1811, Potsdam), clarinetist și compozitor. Contribuții la dezvoltarea cl. Concerte de cl.

Beethoven, Ludwig van (16 dec. 1770, Bonn _ 26 mart. 1827, Viena), unul dintre cei mai mari creatori din istoria muzicii. Descendent al unei familii de muzicieni din Bonn, strălucit pianist în tinerețe. Sintetizînd totalitatea valorilor clasicismului*, făurind noi forme de expresie, B. clădește o operă de copleșitoare importanță pentru destinele artei sunetelor. Printre lucrări: 9 simf., *Missa solemnis*, opera *Fidelio*, uverturile *Coriolan, Egmont, Leonora*, 5 concerte pentru pian și orch., *Concertul în Re major pentru vl. și orch., Triplul conc. pt.vl., v.cel, pian și orch.*, 32 sonate pentru pian, 10 sonate pentru pian și vl., triouri, 16 cvartete de coarde, cvintete, un septet, *Fantezia pentru pian, cor și orch.* etc.

Beggar's opera (cuv. engl. „opera cerșetorilor"), 69 de cîntece și arii, de diferiți autori, adaptate de Pepusch pe un text de John Gay. Reprezintă o parodie a operei* italiene și o critică a moravurilor puritane. Pr. Teatrul *Loncoln's Inn Fields,* Londra 1728.

Beinum, Eduard Alexander van (3 sept. 1900, Arnhem _ 11 apr. 1959, Amsterdam), dirijor. Începînd din 1931, al doilea dirijor la „Concertgebouw" din Amsterdam alături de Mengelberg, apoi succesor al acestuia.

Beizadea, Dan (14 oct. 1933, Chiriacu, Giurgiu), compozitor.

Béjart, Maurice (pe numele adevărat M. J. Berger) (1 ian. 1927, Marsilia), coregraf și dansator, renumit pentru punerea în scenă a unor lucrări contemporane (de Pierre Henry, Stravinski, Marius Constant, Schönberg, Berg, Webern, Kurt Weil, Tadeusz Baird) precum și a unor partituri clasice *(Simf. a IX-a* de Beethoven).

Bekker, Hugo (13 feb. 1864, Strasbourg _ 30 iul. 1941, Geiselgasteig), violoncelist, membru al Cvartetului Monteaux. Activitate concertistică internațională; autor al vol. *Mecanica și estetica de interpretare a violoncelului.*

belcanto (cuv. it.) **1.** Expresie folosită în special în arta clasică italiană, definind un stil de interpretare vocală care pune accentul pe cîntarea „frumoasă". **2.** Muzică de operă ce promovează acest stil.

Beldi, Cristian (28 feb. 1958, București),

Scanned with OKEN Scanner

pianist stabilit în Germania.

Bellini, Vincenzo (3 nov. 1801, Catania _ 24 sept. 1835, Puteaux, Paris), compozitor. Reprezentant al belcanto*-ului. A scris în 1831, pentru teatru Scala, *Somnambula* și *Norma*. În 1833 sosește la Paris, unde scrie *Puritanii*. Muz. religioasă, piese orch. și muz. de cam.

Beloiu, Nicolae (9 mai 1972, Ocnița, jud. Dîmbovița), compozitor. Autor de lucrări simf. și de cam. *(Simfonia, Divertisment pentru două viole, Concert de cameră pentru două viori și violă, Septet scenic).*

bemol, semn de alterație* indicînd coborîrea cu un semiton* a notei* pe care o precede.

Ben Haim, Paul (Frankenburger) (5 iul. 1897, München), compozitor. Prof. la Cons. din Tel-Aviv. Trei simf., oratoriul *Joram*.

Bena, Augustin (29 oct. 1880, Pianu de jos, jud. Alba _ 10 ian. 1962, Cluj), compozitor. Autor al operei *Țiganiada,* al poemului *Furtuna pe mare,* al *Serenadei pentru orch. de coarde;* muz. cor., voc.; lucrări didactice și de folcloristică.

Benatzky, Ralph (6 ian. 1884, Morawski-Budejovice _ 17 oct. 1975, Zürich), compozitor. Autor de muz. de film, ușoară și al operetei *La hanul „La calul bălan".*

Benda, famile de muzicieni. Primii descendenți, cunoscuți din a doua jumătate a sec. 16. Printre personalitățile familiei: **1.** *Frantisek (François)* **B.** (22 nov. 1709, Staré Benátzky _ 7 mart. 1786, Potsdam), violonist și apoi director de muz. la Curtea lui Friedrich II. Autor de sonate pentru vl. și al unor concerte. **2.** *Jiri Antonin (Georg)* **B.** (30 iun. 1722, Stare Benátzky _ 6 nov. Köstritz, 1795), clavecinist și oboist, fratele lui **B. (1).** Maestru de capelă la Gotha, autor de opere, piese instr., muz. religioasă, de cam. **3.** *Hans Robert Gustav von B.* (22 nov. 1888, Strasbourg _ 15 aug. 1972, Berlin), dirijor, director artistic al Filarmonicii din Berlin (1934 _ 1939) și al orch. simf. din Valencia (1949 _ 1952).

Benedetti-Michelangeli, Arturo (5 ian. 1920, Brescia), pianist. Carieră internațională.

Benedictus, secțiune care formează împreună cu Sanctus*, a patra parte a misei*.

Bennett, Richard Rodney (29 mart. 1936, Broadstairs), compozitor, discipol al lui Boulez, influențat de Britten și Henze, autor al operei *Minele de sulf* (1965).

Benkö, Andras (21 ian. 1923, Feiurdeni, jud. Cluj), muzicolog, dirijor de cor, autor al unor studii asupra istoriei muzicii transilvănene.

Benoit, Peter (17 aug. 1834, Harelbeke _ 8 mart. 1901, Anvers), compozitor, fondator al Școlii muzicale flamande din Anvers (1867). Autor al oratoriului *l'Escaut,* al cantatei *Rubens;* muz. simf. și de cam.

Bentoiu, Ioana (26 nov. 1959, București), soprană stabilită în Elveția.

Bentoiu, Pascal (22 apr. 1927, București), compozitor. Creația lui se distinge prin claritate și echilibru în construcție. Autor de opere *(Amorul doctor, Jertfirea Ifigeniei, Hamlet),* simfonii, al unor lucrări concertante, piese cam., creații voc., al vol. de muzicologie *Imagine și sens, Gîndirea muzicală, Deschideri spre lumea muzicii, Capodopere enesciene.*

Bentzon, familie de muzicieni. **1. B,** *Jorgen* (1897, Copenhaga _ 1951, Horsholm), compozitor, elev al lui Carl Nielsen, fondator și director al Școlii de muzică populară din Copenhaga. **2. B.,** *Niels Vigo* (24 aug. 1919, Copenhaga), văr cu **1.,** compozitor și pianist, autor de simfonii, balete și concerte pentru pian.

Benvenuto Cellini, operă în 2 acte de Berlioz. Libretul de Leon de Wally și A. Barber. Pr. Paris, 10 sept. 1838.

Benzi, Roberto (12 dec. 1937, Marsilia), dirijor. A debutat strălucit la 11 ani (filmele

BERBERIAN, CATHY

Preludiul gloriei și Chemarea destinului).

Berberian, Cathy (1925, Attleboro, Massachusetts _ 7 mart. 1983, Roma), cîntăreață, stabilită în Italia. Soția lui Luciano Berio. Remarcabilă interpretă a muzicii contemporane.

berceuse (cuv. fr. „cîntec de leagăn"), piesă vocală sau instrumentală care, din creația populară, a trecut în opera compozitorilor sec. 19.

Berdescu, Alexandru (1822, București _ 29 mart. 1872, București), compozitor și folclorist, autor al unor culegeri de folclor.

Berg, Alban (9 feb. 1885, Viena _ 24 dec. 1935, Viena), compozitor, remarcabil reprezentant, alături de Schönberg și Webern, al Noii școli vieneze*. În catalogul lucrărilor sale găsim printre altele: operele *Wozzeck* și *Lulu*, *Sonata pentru pian*, *Concert de cam. pentru vl., pian și 13 instr. de suflat*, *Arie de concert pentru soprană și orch.*, *Concert pentru vl. „În amintirea unui înger"*.

bergamască, dans și cîntec popular din nordul Italiei, cunoscut din sec. 16 _ 17. În sec. 19 își schimbă caracterul, apropiindu-se de tarantelă*.

Berganza, Tereza (16 mart. 1935, Madrid), mezzosoprană.

Berger, Christian (București, 13 iunie 1964), compozitor și organist.

Berger, Erna (19 oct. 1900, Dresda), celebră soprană de coloratură. Repertoriu de operă și de cameră.

Berger, Georg Wilhelm (4 dec. 1929, Rupea), compozitor și muzicolog. Creația sa sintetizează elementele formelor clasice și preclasice pe o substanță intonațională modală de factură modernă. Autor a 15 simf., al oratoriului *Ștefan Furtună*, al unor lucrări concertante, a 16 cvartete de coarde, a 18 vol. de muzicologie *(Ghiduri, Cvartetul de coarde, Estetica sonatei)*.

bergerette (cuv. fr. „cîntec pastoral"), arie de mici dimensiuni cu caracter bucolic.

Bergonzi, Carlo (13 iul. 1924, Vidalenzo, Parma), tenor.

Berio, Luciano (24 oct. 1925, Oneglia, Milano), compozitor, întemeietor al Studioului de muzică electronică din Milano, directorul revistei *Incontri musicali*. *Variațiuni*, *Epifanie*, *Magnificat*, *Cercuri*, *Cvartet pentru suflători*, *Thema (Omagiu lui Joyce)*, *Momenti*.

Bériot, Charles (20 feb. 1802, Louvain _ 8 apr. 1870, Bruxelles), violonist. Prof. la Cons. din Bruxelles, autor de concerte pentru vl. și al unei metode pentru vl.

Berkeley, Sir Lennox (12 mai 1903, Oxford), compozitor, format la școala Nadiei Boulanger, autor de muzică de inspirație religioasă.

Berkshire Festivals, reuniuni muzicale americane inițiate în 1937 de Kussewitzky și de Orchestra din Boston.

Berlioz, Hector (11 dec. 1803, La Côte-Saint-André _ 8 mart. 1869, Paris), unul dintre corifeii romantismului muzical, strălucit reprezentant al creației franceze. Printre lucrările cele mai importante: *Simfonia Fantastică*, *Simf. „Harold în Italia"*, oratoriile *Damnațiunea lui Faust*, *Romeo și Julieta*; *Recviem*, operele *Troienii*, *Benvenuto Cellini*, *Beatrice și Benedict*. Autorul unui *Tratat de orchestrație* (1844) de excepțională importanță pentru istoria simfonismului și al unui vol. de *Memorii* (1848 _ 1869).

Berna, convenția de la, principala organizație de protejare a drepturilor de autor ale compozitorilor contemporani, datînd din 9 septembrie 1886.

Bernard, Robert (1900, Geneva), compozitor, profesor la Schola Cantorum și director la Revue musicale din Paris, între cele două războaie.

Bernard de Ventadour (1125, Ventadour _ 1195, Dordogne), celebru trubadur* francez;

s-au păstrat de la el 45 texte poetice și 19 melodii.

Bernstein, Leonard (25 aud. 1918, Lawrence, Massachusetts _ New York, 1991), pianist, compozitor și dirijor de notorietate internațională. Conducătorul orch. Filarmonicii din New York. A compus simf., balete, comedii muzicale. Remarcabil serial de emisiuni educativ-muz. pentru T.V.

Bertouille, Gérard (1898, Tournai), compozitor, elev al lui Absil, autor al baletului *Tentația Sfîntului Anton* și al *Recvienului oamenilor de azi.*

Berry, Walter (8 apr. 1929, Viena), bas-bariton, solist al Operei din Viena.

Bettinelli, Bruno (4 iun. 1913, Milano), compozitor, profesor la Conservatorul din Milano și critic muzical, autor de muzică de cameră și simfonică *(Muzică pentru coarde, Episoade pentru orchestră, Concert pentru două piane, Concerte pentru orchestră).*

Beu, Octavian (9 iul. 1893, Orlat, jud. Sibiu _ 2 ian. 1964, Sibiu), muzicolog, autor al unor ediții critice, culegeri de folclor, studii dedicate unor înaintași ai muzicii românești.

Beydts, Louis (29 iun. 1895, Bordeaux _ 15 sept. 1953, Caudéran, Gironde), compozitor, autor de lieduri și de operete.

Bezetti, Victoria (11 mart. 1937, Constanța), soprană.

Bialas, Günter (1907, Bielschowitz), compozitor și profesor, autor al operei *Hero și Leander* (1966).

Bibalo, Antonio (1922, Triest), compozitor. A studiat la Londra și s-a stabilit în Norvegia. Autor al baletului *Pinocchio* (1967).

bicinia, piesă pentru două voci în muzica polifonică din sec. 14_15.

bicordie, scară oligocordică*, formată din două sunete ce se succed treptat.

Bikerich, Victor (27 feb. 1895, Leszno, Polonia _ 18 mai 1964, Brașov), organist și muzicolog.

Billy Copilul, balet de Aaron Copland. Pr. Chicago, 1938.

binară 1. *Măsură* **b.,** măsură* în 2 sau 4 timpi*. 2. *Valoare* **b.,** valoare* divizibilă prin 2. 3. *Formă* **b.,** formă* compusă din 2 secțiuni (v. *bipartită, formă).*

Binchois, Gilles *(Egidius)* (1400, Mons _ 1460, Soiguies), compozitor franco-flamand, autor de chanson*-uri polifonice, motete*, muz. religioasă.

Binet, Jean (1893, Geneva), compozitor. A studiat cu Ernest Bloch, în SUA. Autor al baletului *Insula fermecată.*

bipartită (formă ~), structură alcătuită din două secțiuni. Practica muzicală cunoaște mai multe forme: **b.** simplă, **b.** cu mică repriză, **b.** dublă, **b.** compusă. Notație schematică: A _ B.

Birtalan, József (10 nov. 1927, Boghiș, jud. Sălaj), compozitor, dirijor al Ansamblului de cîntece și dansuri din Tg. Mureș. Autor de muz. de teatru, simf., cor., voc.

Birtwistle, Harrison (15 iul. 1934, Acrington), compozitor, autor al operei *Punch și Judy* (1968).

bis (cuv. lat. „a doua oară"), termen care indică reluarea unor versuri cîntate, mai ales în cadrul refrenului*. P. ext., definește orice supliment oferit de interpret, la cererea publicului, în afara programului anunțat.

bitematic (bitematism), termen folosit pentru desemnarea tipologică a formei ce utilizează 2 teme* (ex. sonată*, fugă*).

bitonalitate, suprapunerea a două tonalități*. Tehnica **b.** este empiric folosită încă din epoca barocului*. Termenul a apărut după cel de al doilea război mondial. V. *politonalism.*

bitonie, scară oligocordică* formată din două sunete ce se succed prin salt.

bizantină (muzică ~), termen generalizat în sec. 19, odată cu interesul pentru cultura bizantină, și care desemnează două categorii:

muz. *laică*, interpretată în spectacole dramatice, la marile serbări populare, și muz. *religioasă*.

Bizet, Georges (25 oct. 1838, Paris _ 3 iul. 1875, Bougival), unul dintre reprezentanții de seamă ai componisticii franceze, autor al *Simfoniei în Do*, al operelor *Carmen*, *Pescuitorii de perle*, *Ivan cel Groaznic*, *Frumoasa fată din Perth*, *Clarissa*.

bilină, străvechi cîntec epic rusesc.

Bîrsan, Mircea (23. mart. 1897, Focșani _ 4 mart. 1977, București), violonist și profesor.

Björner, Ingrid (8 nov. 1928, Kraakstad, Norvegia), soprană.

Bjorling, Gösta (11 sept. 1912, Stora Tuna _ 10 oct. 1957, Stockholm), tenor.

Björling, Jussi (2 feb. 1911, Stora Tuna _ 8 sept. 1960, Stockholm), celebru tenor. Din 1938 cîntăreț permanent la Metropolitan.

Blacher, Boris (6 ian. 1903, Newchwang, China _ 30 ian. 1975, Berlinul de Vest), compozitor. Opere, balete, oratoriul *Marele Inchizitor*, variațiunile *Paganini*, muz. de cam.

black-bottom (cuv. engl.), dans american din Mississippi, tip de fox-trott* răspîndit în anii 1926_1927.

Blancafort de Rosello, Manuel (1897, La Garriga, Barcelona), compozitor, autor de poeme simfonice *(Răpirea Sabinelor, Dimineață de sărbătoare)*, concerte pentru pian.

Blanter, Matvei Isakovici (10 feb. 1903, Pocep-Cernigorsk), compozitor. Opereta *Pe malul Amurului*, muz. cor., de scenă.

Bliss, Sir Arthur (2 aug. 1891, Londra _ 27 mart. 1975, Londra), compozitor și dirijor. O operă, balete, concerte pentru pian, muz. de scenă, de film.

Bloch, André (1873, Wissenbourg _ 1960, Paris), compozitor, elev al lui Massenet, autor de opere *(O noapte de Crăciun, Brocéliande)*, poeme simfonice și suite *(Suita palestiniană*, cu violoncel principal).

Bloch, Ernest (24 iul. 1880, Geneva _ 15 iul. 1959, Portland, Oregon), compozitor. Din 1916, prof. la univ. americane. Opera *Macbeth*, trei cvartete, *Trei poeme evreiești pentru orch.*, Rapsodia pentru v.cel și orch., *Shelomo*.

Blomdhal, Karl Birger (19 oct. 1916, Växjö _ 14 iun. 1968, Kungsängen), compozitor, membru al Grupului de Lunea (împreună cu Lindholm, Bäck și Johansson), profesor la Conservatorul din Växjö, director muzical al Radiodifuziunii Suedeze, autor al baletului *Joc pentru opt* (1962), al operelor *Aniara* (1959) și *Herr von Hancken* (1965) și al muzicii pentru numeroase dintre filmele lui Ingmar Bergman.

blues (cuv. engl.), cîntece lente, melancolice, nostalgice, cu originea în folclorul negrilor americani. Largă influență asupra dezvoltării jazzului*.

Blüthner, numele unei fabrici de piane fondate în 1853 la Leipzig de către *Julius Ferdinand* **B.**

Bobescu, familie de muzicieni. **1.** *Jean* **B.** (5 apr. 1890, Iași), violonist și dirijor. Repertoriul său cuprinde îndeosebi opere it. Prof. la Cons. din Buc. Artist al poporului. **2.** *Constantin* **B.** (21 mai 1899, Iași _ 1992, Sinaia), violonist, dirijor și compozitor. Fratele lui **B. (1).** A făcut parte din cvartetul lui Enescu. Muz. de operă *(Zobail, Trandafirii roșii)*, simf. *(Concert pentru vl. și orch.)*, voc.-simf., instr. **3.** *Lola Ana Maria* **B.** (9 aug. 1920, Craiova), violonistă stabilită în Belgia. Nepoata lui **B. (1, 2).** Premiul „Eugène Ysaye" (1937). Fondatoare și dirijoare a orch. de cam. „Soliștii din Bruxelles", denumită ulterior „Ansamblul Eugéne Ysaye". Prof. la Cons. din Liège.

Boboc, Nicolae (26 sept. 1920, Ilia), dirijor și compozitor. Lucrări simf., de cam., cor. Prim dirijor al Filarmonicii „Banatul" din

Timișoara.

Boccaccio, operetă în 3 acte de Suppé. Libretul de F. Zell și R. Genée. Pr. Karl Theater, Viena, 1 feb. 1879.

Boccherini, Luigi (19 feb. 1743, Lucca _ 28 mai 1805, Madrid), violoncelist și compozitor. Influențat de Școala de la Mannheim*, face parte dintre precursorii clasicismului* vienez. Autor a 4 concerte pentru v.cel, cvartete, diverse piese de muz. de cam.

bocet (în folclorul românesc), cîntec cu caracter funebru.

Boelza, Igor (1904, Keltzy, Polonia), istoric și compozitor, autor al unei istorii a muzicii ruse și al uneia a muzicii engleze. Cinci simfonii, concerte pentru pian și pentru orgă.

Boema 1. Operă în 4 acte de Puccini. Libretul de G. Giacosa și L. Ilica. Pr. Torino, 1 feb. 1896. **2.** Comedie lirică în 4 acte de Leoncavallo pe libret propriu. Pr. Veneția, 6 mai 1897.

Bogardo, Florin (16 aug. 1942, București), compozitor. Muz. ușoară.

Bogen, termen germ. pentru arcuș*.

Bohociu, Ioan (21 aug. 1874, Crăiești, jud. Galați _ 13 apr. 1944, Vida, jud. Ilfov), compozitor. Autor de muz. simf. *(Poemă romantică, Rondoletto pentru orch.)*, de cam., cor., voc.

Boieldieu, François Adrien (16 dec. 1775, Rouen _ 8 oct. 1834, Jarcy-Paris), compozitor. Autor a 38 de opere *(Califul din Bagdad* _ 1800, *Doamna Albă* _ 1825).

Bois, Rob du (1934, Amsterdam), compozitor, format ca pianist și jurist, autodidact în materie de compoziție, autor a peste 150 lucrări în toate genurile, cu excepția operei și a muzicii de film.

Boismortier, Joseph Bodin (1691, Perpignan _ 1755, Paris), compozitor. Autor al unor opere, balete, motete*. Muz. de cam.

Boito, Arrigo (24 feb. 1842, Padova _ 10 ian. 1918, Milano), compozitor și literat, autor al operelor *Mefistofele* și *Nerone*, al unor librete pentru Verdi *(Othello* și *Falstaff)* și Ponchielli *(Gioconda)*.

bolero, dans popular spaniol, cunoscut de la sfîrșitul sec. 18; în măsură ternară*, dansul are o mișcare moderată și este însoțit în practica pop. de acompaniament de chitare* și castaniete*.

Bolero, piesă simfonică de Ravel (1925). P.a. Paris, 20 nov. 1928.

bombardon, cel mai grav instrument de suflat folosit în fanfară*.

Bondeville, Emmanuel (29 oct. 1898, Rouen _ 26 nov. 1987, Paris), compozitor. Director al Operei din Paris, autor al operei *Madame Bovary*.

Bondon, Jacques (1927, Boulbon, Bouches-du-Rhône), compozitor, discipol al lui Milhaud, autor al unui *Concert pentru Unde Martenot* (1955), al *Muzicii pentru o altă lume* (1962), al *Concertului din martie pentru chitară* (1966), al operei *Noapte fulgerată* (1967), al unui mare număr de muzici de film.

Bonea, Ștefan (16 oct. 1934, București), muzicolog.

Boone, Charles (1939, Cleveland), compozitor, elev al lui Schiske și Krenek, președinte al Forumului compozitorilor din San Francisco.

bongos, instrument de percuție* originar din țările sud-americane, utilizat în orch. simf. modernă.

Bonisolli, Franco (1938, Rovereto, Italia), tenor.

boogie-woogie (cuv. engl.), dans de origine nord-americană.

bop (Be-bop; Re-bop), manieră de execuție vocală în jazz*, ce se caracterizează prin folosirea silabelor *be, re,* **b.** _ de unde și numele **b.**

Scanned with OKEN Scanner

BORDES, CHARLES

Bordes, Charles (12 mai 1863, Vouvray _ 8 nov. 1909, Toulon), organist, compozitor, muzicolog şi pedagog. Fondator (alături de V. d'Indy şi A. Guilmant) al *Scholei Cantorum*. Muz. simf., concertantă, de cam., voc.

Borg, Kim (7 aug. 1919, Helsinki), bas-bariton.

Borgovan, Ion (8 sept. 1889, Bucureşti _ 28 mai 1970, Bucureşti), compozitor. Muz. simf. (Suita *Noaptea de iarnă*, *Rapsodia Someşului*), de cam., cor., voc.

Boris Godunov, operă în 4 acte şi un prolog de Musorgski, după drama lui Puşkin. Pr. Petrograd, 8 feb. 1874. Orchestrată de Rimski-Korsakov (Pr. Petrograd, 22 oct. 1896) şi Şostakovici (1939).

Borlan, Liviu (7 iul. 1936), compozitor.

Borkovec, Pavel (1894, Praga), compozitor, elevul lui Suk, autor al operei *Degeţel* (1924), al unor simfonii, concerte, cvartete de coarde.

Borodin, Aleksandr Porfirievici (12 nov. 1834, Petrograd _ 28 feb. 1887, Petrograd), compozitor, membru al Grupului celor 5*. Trei simf. (ultima încheiată de Glazunov), poemul simf. *În stepele Asiei Centrale*, opera *Cneazul Igor* (încheiate de Rimsky-Korsakov şi Glazunov), muz. de cam. (cvartete). Creaţia lui se inspiră din folclorul rus.

Borza, Enea (Cluj, 16 ian. 1926), muzicolog.

Boskowsky, Willy (16 iun. 1909, Viena _ Viena, 1991), violonist. Din 1939, concertmaestru al Filarmonicii din Viena, şef al „Octetului vienez" şi al „Ansamblului Boskowsky", formaţie specializată în valsurile familiei Strauss.

Bosseur, Jean-Yves (1947, Paris), compozitor, elev al lui Stockhausen şi Pousseur, laureat al Premiului Fundaţiei Gaudeamus (1967) pentru lucrarea *Un smuls de peşte tot*.

boston (vals ~), dans în ritm lent, la modă în deceniul al doilea al sec. 20.

Bote & Bock, numele unei edituri muzicale fondate la Berlin în 1838 de Eduard Bote şi Gustav Bock.

Botez, Dumitru D. (10 mart. 1904, Roman _ 6 oct. 1988, Bucureşti), compozitor, prof. la Cons. şi dirijor al unor mari formaţii corale din Bucureşti.

Botez-Niţă, Constanţa (9 dec. 1943, Bucureşti), muzicolog.

Bottesini, Giovanni (24 dec. 1821, Crema _ 7 iul. 1889, Parma), violonist, contrabasist, dirijor şi compozitor. A contribuit la renaşterea creaţiei instr. în Italia.

bouché (cuv. fr. „estompat"), efect obţinut la instrumentele de alamă (mai ales la corn*) prin introducerea mîinii în pavilionul instr. Echiv. it. *chiuso*.

Boucourechiliev, André (28 iul. 1925, Sofia), compozitor, critic şi muzicolog, discipol al lui Berio şi Maderna, autor al familiior de compoziţii *Texte* (I_II), *Archipel* (I_IV).

Boul pe acoperiş, balet de Milhaud. Pr. Paris, 1920.

Boulanger, familie de muzicieni. Mai importanţi: 1. *Lili* B. (21 aug. 1893, Paris _ 15 mart. 1919, Mézy), compozitoare, prima femeie care a luat Premiul Romei*. Opera *La Princesse Melanie*. 2. *Nadia* B. (16 sept. 1887, Paris _ 22 oct. 1979, Paris), compozitoare, profesoară, dirijoare şi organistă, sora precedentei. Personalitate influentă în viaţa muzicală a Franţei sec. 20, cunoscută în special pentru activitatea desfăşurată la Cons. american de la Fontainebleau. Prof. unor compozitori români.

Boulez, Pierre (25 mart. 1925, Montbrison), compozitor şi dirijor, reprezentant de frunte al componisticii contemporane de orientare post-serială. Fondator al concertelor *Domaines Musicales*, şef de orch. de notorietate internaţională. *Cvartetul pentru Ondes Martenot*, *Structuri pentru 2 piane*,

Polifonie pentru 17 instrumente. Pli selon pli, Ciocanul fără stăpîn, Două studii de muzică concretă. Vol.: *Penser la musique aujourd'hui, Points de repère.*

Boult, Sir Adrian Cedric (8 apr. 1889, Chester), dirijor. Prof. la Colegiul regal de muz. din Londra. Între 1930–1950, dirijor al orch. BBC.

Bourgault-Ducoudray, Louis Albert (2 feb. 1840, Nantes – 4 iul. 1910, Vernuillet), compozitor și muzicolog. Opere, muz. simf., cor., culegeri de melodii populare belgiene, scoțiene, grecești.

bourrée (cuv. fr.), dans de origine franceză (reg. Auvergne), cu o mișcare vioaie, în măsura* 4/4. A fost introdus între dansurile de curte în sec. 16 și ulterior în muz. de balet* și în creații orch. și instr.

Bourguignon, Francis de (1890, Bruxelles – 1961, Bruxelles), compozitor, pianist acompaniator (al sopranei Nelli Melba), aparținînd grupului Sintetiștilor (1926), autor a trei *Concerte pentru pian.*

Böhm, Karl (28 aug. 1894, Graz – 19 aug. 1981, Salzburg). Dirijor permanent la Graz (1920), Opera din München (1921), Opera din Dresda (1934–1943), Opera din Viena (1943–1945 și 1954–1956), Opera „Colon" din Buenos Aires (1950–1953). Remarcabil interpret al muzicii lui Mozart, Wagner, R. Strauss.

Boutry, Roger (1932, Paris), compozitor și pianist, elev al Nadiei Boulanger, autor al oratoriului *Mătăniile bucuriei.*

Bozza, Eugène (1905, Nisa), compozitor, dirijor al Operei Comice din Paris, director al Conservatorului din Valenciennes, autor de opere, oratorii, mise, lucrări simfonice și concertante.

braccio (da ~), (cuv. it. „de braț"), termen care diferenția, în sec. 17, viola* ținută pe mînă – *viola da b.* (din care s-au dezvoltat ulterior viola actuală și violina*) – de viola ținută pe picior – *viola da gamba* (din care s-au dezvoltat ulterior violoncelul* și contrabasul*).

Braga Santos, Joly José Manuel (1924, Lisabona), compozitor, unul dintre fondatorii asociației Jeunesse Musicale în Portugalia, dirijor al Orchestrei simfonice din Porto și al Orchestrei Naționale Radio, autor de simfonii, opere *(A trăi sau a muri, Merope)*, muzică religioasă *(Recviem).*

Brahms, Johannes (7 mai 1833, Hamburg – 3 apr. 1897, Viena), pianist, dirijor și compozitor german stabilit la Viena, unul dintre cei mai de seamă creatori ai sec. 19. Păstrînd și cultivînd formele tradiționale ale muzicii clasice a făurit o vastă operă de mare concentrare emoțională. Muz. simf. (4 simf., 2 serenade, *Variațiuni pe o temă de Haydn*, 2 concerte pentru pian, *Concertul pentru vl. și orch., Dublul concert pentru vl., v. cel, și orch.)*, voc.-sim. *(Recviemul german, Cantata Rinaldo, Rapsodia pentru alto, cor bărbătesc și orch.)*, de cam. (5 triouri, 3 cvartete cu pian, 3 cvintete), pentru pian (sonate, balade, intermezzi, rapsodii etc.). A concertat, acompaniindu-l pe Joachim, și în Transilvania.

Brambach, Klaus (22 august 1942), Președintele Fundației „Klaus Brambach" pentru promovarea tinerelor talente muzicale românești.

Brandmüller, Theo (1948, Mainz), compozitor și organist, discipol al lui Kagel și Messiaen.

Brandenburgice (Concerte ~), cele 6 concerti grossi* scrise de Bach între 1718–1721, dedicate lui Christian Ludwig Margraf de Brandenburg.

branle (cuv. fr.), vechi dans francez, introdus la curte în sec. 15.

Brassens, Georges (22 oct. 1921, Sète), șansonetist.

Bratsche, termen german pentru violă*.

Scanned with OKEN Scanner

Bratin, Jack (16 mart. 1907, București), secretar muzical, impresar.

Bratu, Teodor (20 ian. 1922, Drăghiceanu, jud. Ilfov), compozitor, autor al operelor *Stejarul din Borzești, Dreptul la dragoste, Punguța cu doi bani,* al frescelor muzical-dramatice *Vremuri de viteje, Din vremea Unirii,* de muz. cor.

Brauner, Harry (24 feb. 1908, Piatra Neamț _ 11 mart. 1988, București), folclorist și compozitor, autor al poemului dramatic *La moartea lui Ștefan cel Mare.*

Brăiloiu, Constantin (13 aug. 1893, București _ 20 dec. 1958, Geneva), etnomuzicolog și compozitor. Prof. la Cons. din București. Secretar al Societății comp. rom. (1920_1943), fondator și conducător al Arhivei de folclor a Societății compozitorilor români (1928_1943), fondator și cercetător al Arhivelor Internaționale de muz. pop. din Geneva (1944_1958). Membru corespondent al Academiei Române, membru al Societății franceze de muzicologie. Autor al unor culegeri de folclor, al unor studii folcloristice apărute în mari publicații europene, prin care a contribuit la afirmarea pe plan internațional a etnomuzicologiei, creator al unor lucrări de muz. de cam., cor., voc.

Brătianu, Gheorghe (1847, Mizil _ 18 mai 1905, București), compozitor, autor de muz. cor., voc., lucrări didactice. Fondator al societății „Uniunea Chorală" din București.

Brătianu, Ionel (19 ian. 1885, București _ 11 nov. 1921, București), compozitor. Muz. de teatru, cor. *(Pui de lei,* 1902) și voc.

Brâncuși, familie de muzicieni. **1. B., *Petre.*** (1 iun. 1928, Brădiceni, jud. Gorj), muzicolog. **2. B., *Cristian*** (9 aug. 1951, Tg. Jiu), dirijor și compozitor, fiul lui B. (1).

Brânduș, Nicolae (16 apr. 1935, București), compozitor. Opera *Logodna,* lucrări voc.-simf. *(Balada lui Pintea Viteazul, Domnișoara Hus),* simf. *(Phtora, Prescripție, Antifonie),* de cam., cor., voc. *(7 psalmi pe versuri de Arghezi).*

Brânzeu, Nicolae (28 dec. 1907, Pitești _ 7 mart. 1983, Arad), compozitor și dirijor. Muz. de teatru (opera comică *Dragostea triumfă),* simf. *(Fantezia simf., Simf. I-a „Pentru pace", Simf. de cameră),* de cam., voc., cor.

break (cuv. engl.), termen folosit în jazz, definind o improvizație melodică, ritmică și armonică liberă.

breaza, joc popular răspîndit în zona subcarpatică din Muntenia și Transilvania. Alte denumiri: *De doi, Ca la Breaza.*

Breazul, George (14 sept. 1887, Amărăștii de Jos, jud. Dolj _ 3 aug. 1961, București), muzicolog, primul mare cercetător român specializat în totalitatea domeniilor muzicologiei, cercetător al folclorului, al istoriei muz. românești, al pedagogiei muzicale. Prof. la Cons. din București. Autor al unor ample studii pe diverse teme muzicologice, schițe monografice, al unor colecții de folclor, semnatar al unor vol. ca *Patrium Carmen, Contribuții la studiul muzicii românești, La bicentenarul nașterii lui Mozart, Gavriil Musicescu, D.G. Kiriac.*

Brediceanu, familie de muzicieni. **1. *Tiberiu*** B. (20 mart. 1877, Lugoj _ 19 dec. 1968, București), compozitor, membru fondator al Operei Române și al Teatrului Național din Cluj (1919), al Cons. din Cluj (1920), și al Societății Compozitorilor români (1920). Muz. de teatru (scenele lirice *La șezătoare, La seceriș),* cam., voc., cor., culegeri de folclor. **2.** Mihai B. (14 ian. 1920, Brașov), compozitor și dirijor. Fiul lui B. (1). A fost prim-dirijor și director al Operei Române și al Filarmonicii din București. Muz. de teatru, simf., de cam., voc. Inventator al teoriei asupra timpului polimodular și al polimetronomului electronic (Polytimer).

Scanned with OKEN Scanner

Breithaupt, Rudolf Maria (11 aug. 1873, Braunschweig _ 2 apr. 1945, Berlin), pianist, cunoscut profesor de pian și autor al unor lucrări de tehnică pianistică.

Breitkopf und Härtel (*B.& H.*), casă editorială întemeiată de B.C. Breitkopf în 1719, dezvoltînd o imprimerie ce exista din 1542; s-a asociat în 1795 cu G.C. Härtel.

Brenta, Gaston (1902, Schaerbeek _ 1969), compozitor aparținînd grupului Sintetiștilor, autor al operei *Cadiul păcălit* (1929), al baletului *Candide* (1955), membru al Academiei Regale a Belgiei.

Brendel, Alfred (5 ian. 1931, Wiesenberg), pianist. Carieră internațională.

Bresgen, Cesar (1913, Florența), compozitor, profesor la Mozarteumul din Salzburg, autor de opere (11 la număr, între care *Hercule*), balete, concerte, simfonii și al unui *Recviem pentru Anton Webern* (1948).

Bretan, Nicolae (25 mart. 1887, Năsăud _ 1 dec. 1968, Cluj), cîntăreț, regizor și compozitor, autor de lieduri, al unui *Recviem*, al unor opere (*Lucea fînul, Eroii de la Rovine, Horia*).

brevis (cuv. it. „scurt") v. **longa.**

Bridge, Frank (26 feb. 1879, Brighton _ 10 ian. 1941, Eastbourne), violonist, violist, dirijor și compozitor de orientare impresionistă. Autor al unei suite pentru orch., al operei *Marea*, al unor lucrări pentru pian.

brio (**con ~**) (cuv. it.), cu căldură, cu însuflețire.

Britten, Benjamin Sir (22 nov. 1913, Lovestoft _ 4 dec. 1976, Aldeburgh), pianist, dirijor și compozitor, strălucit reprezentant al școlii contemporane britanice. Autor a 10 opere (*Peter Grimes, Visul unei nopți de vară, Răpirea Lucreției, Răsucirea șurubului, Albert Herring*), al *Recviemul de război*, piese orch., muz. de cam.

brîul, joc popular românesc răspîndit pe ambele versante ale Carpaților. Variante: **b.** *bătrînesc,* **b.** *zărvenilor,* **b.** *lui Tudor,* **b.** *lui Mominu* etc.

broderie, ornament* melodic format prin alternarea (o singură dată) a notei reale din acord* cu cea superioară sau inferioară, aflată la distanță de semiton* sau ton*.

Brown, Earle (26 dec. 1926, Lunenburg, Massachussetts), compozitor, discipol al lui Cage, autor al familiei de compoziții *Module* (I-II) pentru două orchestre și doi dirijori.

Bruch, Max (6 ian 1838, Köln _ 20 oct. 1920, Berlin), pedagog, dirijor și compozitor. *Concertul pentru vl. în sol minor* (1866), *Kol Nidrei* pentru v. cel și orch.

Bruchollerie, Monique de la (20 apr. 1915, Landade _ 15 dec. 1972, Paris), pianistă.

Bruck, Charles (2 mai 1911, Timișoara), dirijor. Elev și apoi asistent al lui Monteaux la Orch. simf. din Paris.

Bruckner, Anton (4 sept. 1824, Ansfelden _ 11 oct. 1896, Viena), organist (turnee în marile centre ale Europei vremii) și compozitor. Prof. la Cons. din Viena. Unul dintre cei mai străluciți simfoniști ai istoriei muzicii; creația sa se caracterizează prin monumentalitate și măiestrie contrapunctică. 9 simf., *Cvintet de coarde, Recviem, Magnificat, Missa solemnis, Te Deum,* mai multe mise* și diverse alte lucrări cor.

bruitism, curent muzical care preconizează utilizarea zgomotului în muzică; principiile **b.** își găsesc primele întruchipări în creațiile lui Luigi Russolo.

Brumariu, Mihnea (1958, Timișoara), compozitor.

Brumaru, Ada (5 iul. 1930, București), muzicolog, autoare a volumelor *Romantismul în muzică, Vîrstele Euterpei, Jocul permanențelor, Grădina sunetelor;* critică muzicală, largă activitate de popularizare a muzicii la Radio și TV.

BRUNNER, ADOLF

Brunner, Adolf (1901, Zürich), compozitor format la Berlin, Paris și în Italia, autor de lucrări religioase.

Brusson, Renato (13 ian. 1936, Este, Italia), bariton.

Brün, Herbert (1918, Berlin), compozitor, autor al unor lucrări camerale, simfonice și electroacustice.

Buciu, familie de muzicieni. **1.** *Mircea* **B.** (5 feb. 1907, Dojești, jud. Vîlcea – 27 feb. 1970, București), bas, cîntăreț de operă și profesor. **2.** *Dan* **B.** (18 nov. 1943, București), compozitor. Fiul lui **B. (1).** Muz. voc.-simf. *(Paxmundi)*, simf. *(Antinomii, Divertisment, Scene pentru orch. și pian, Lespezi)*, de cam. *(Sonata pentru pian, Croquis)*, cor.

Bucholtz, Dagobert (1906, Viena – 2 dec. 1991, Viena), pianist și profesor.

Bucht, Gunnar (1927, Stocholm), compozitor, elev al lui Petrassi la Paris, autor de simfonii, lucrări corale *(Omagiu lui Edith Södergran)*, opere *(Sfîrșitul diasporei)*.

bucium, instrument popular românesc, de suflat, în forma unui tub conic, folosit de ciobani (în special în Munții Apuseni) pentru chemări, semnale.

Bucur, Sebastian Barbu Stelian (6 feb. 1930, Talce, Prahova), muzicolog, specialist în bizantinologie, dirijor, cîntăreț și profesor de muzică liturgică.

Budișteanu, Ionel (8 oct. 1919, București – București, 1991), violonist. Mulți ani dirijor al Orch. „Barbu Lăutarul". Turnee în întreaga lume.

Buescu, Corneliu (20 nov. 1925, Șuțești, Brăila), muzicolog.

Bugeanu, Constantin (5 mai 1916, Ploiești), dirijor, compozitor și muzicolog.

Bughici, Dumitru (15 nov. 1921, Iași), compozitor și muzicolog stabilit în Israel. Autor de muz. simf. (trei simf., poemele *Evocare, Monumentul, Dialoguri dramatice pentru orch. de coarde și fl., Balada concertantă pentru vl. și orch.)*, de cam. (trei cvartete de coarde), cor., lucrări didactice, *Dicționar de forme și genuri muzicale.*

buhai, instrument popular românesc folosit în special în ajunul Anului Nou de către colindători.

Buicliu, Nicolae (6 sept. 1906, Corabia – 18 apr. 1974, București), compozitor. Prof. la Cons. din București. Creație de inspirație folclorică. 4 simf., opera *Doamna Chiajna*, muz. de cam. și voc.

Bull, John (1562, Somersetshire – 12 mart. 1628, Anvers), compozitor și organist. Muz. cor., pentru virginal* și orgă*.

Bumbry, Grace (4 ian. 1937, St. Louis, Missouri), cîntăreață de renume mondial, interpretă a rolurilor de mezzo-soprană și soprană dramatică.

Burada, familie de muzicieni. **1.** *Mihai* **B.** (1 mart. 1841, Iași – 7 nov. 1918, Roman), compozitor și pianist, autor de muz. de cam. *(Variations brillantes, 12 Etudes de salon).* **2.** *Teodor T.* **B.** (3 oct. 1839, Iași – 17 feb. 1923, Iași), teatrolog, muzicolog, folclorist și violonist. Fratele lui **B. (1).** Membru corespondent al Academiei Române (1877). Autor al unor studii semnificative în domeniul folcloristicii, lexicografiei, organologiei, bibliografiei, criticii muzicale. A scris muz. de cam., cor., voc.

Burkhard, Willy (17 ian. 1900, Evilard sur Bienne – 18 iul. 1955, Zürick), compozitor, profesor la Cons. din Zürich. Simf., oratorii, cvartete, lucrări concertante.

burlescă, piesă instrumentală sau orchestrală cu caracter comic, cu elemente grotești, caricaturale.

Burney, Charles (7 apr. 1726, Shrewsburg – 12 apr. 1814, Chelsea), muzicolog și compozitor. Autor al unei istorii a muz. în 4 vol. (1776–1789). A călătorit în multe din țările Europei, lăsînd date prețioase pentru cunoașterea vieții muzicale a timpului.

Scanned with OKEN Scanner

Bush, Alan (22 dec. 1900, Londra), compozitor, autor al operei *Wat Tyler.*

Busch, Adolf (8 aug. 1891, Siegen _ 9 iun. 1952, Guildford, SUA), violonist, fondator al cvartetului **B.** (1919).

Busser, Henri (1872, Toulouse), compozitor, elev al lui Franck și Gounod, membru al Institutului Franței, profesor la Conservatorul din Paris, autor de opere, misse și muzică instrumentală.

Busoni, Ferruccio Benvenuto (1 apr. 1866, Empoli _ 27 iul. 1924, Berlin), pianist, compozitor și muzicolog. Promotor al neoclasicismului*. Opera *Doctor Faust,* muz. simf., de cam., transcripții din creația pentru pian a lui Bach, Beethoven, Chopin, Brahms, Mozart. Autor al vol. *Schiță asupra unei noi estetici a muzicii.*

Bussotti, Sylvano (1 oct. 1931, Florența), compozitor, violonist, pictor, actor și regizor. Utilizează tehnica aleatorică*. *Două voci* (1958), *Torso* (1916), *Memoria* (1962), *Rara* (1966), *The Rara Requiem* (1969).

busuiocul, dans popular din Moldova, în tempo* rapid.

Buxtehude, Dietrich (1637, Oldesloe, Danemarca _ 9 mai 1707, Lübeck), compozitor și organist. Pentru celebrele *Abendmusiken* (Serate muzicale) din Lübeck, a scris piese de cele mai diferite genuri, care l-au influențat pe tînărul J.S. Bach.

Bülow, Hans von (8 ian. 1830, Dresda _ 12 feb. 1894, Cairo), pianist, dirijor și compozitor. Wagnerian fanatic, dirijează în premieră *Tristan și Isolda* (1865), și *Maeștrii cîntăreți* (1868). A scris diverse lucrări pentru pian, voce, orch. Autor al unor strălucite ediții *(Beethoven, Chopin),* cu adnotări de mare valoare tehnică.

Buzea, Ion (14 aug. 1943, Cluj), tenor.

Byrd, William (1543, Lincolnshire _ 4 iul. 1623, Stondon Massey, Essex), compozitor (supranumit *Palestrina englez*), virginalist și organist la capela regală din Londra. Autor de motete*, madrigale*, piese instr.

Scanned with OKEN Scanner

C

c 1. Denumire, în notația* literală, a sunetului *do**. **2.** Majuscula **C**, notație presc. pentru tonalitatea* *C dur (Do major);* minuscula **c**, notație presc. pentru tonalitatea *c moll (minor).* **3.** Indicație pentru instr. acordate în *do*. **4.** Semn ce indică măsura* de 4 pătrimi; tăiat cu o linie verticală, indică măsura de 2 doimi *(alla breve* *). **5.** În forma de rondo*, al doilea cuplet*.

Caballé, Montserrat (12 apr. 1933, Barcelona), soprană.

cabaletta (cuv. it.), (inițial, sec. 18) arie* de mici proporții și simplă ca expresie, devenită (în sec. 19) sinonimă cu încheierea plină de dinamism a unei arii, a unui duet*.

Cabezon, Antonio de (30 mart. 1500, Castrojeriz _ 26 mai 1566, Madrid), organist și compozitor, orb din copilărie, muzician la curtea lui Carol V și Filip II. Ricercari* și variațiuni* pentru orgă*, lăută* și clavicord*.

caccia (cuv. it. „vînătoare"), în sec. 14_16, piesă populară vocală laică, de origine italiană, pe subiect de vînătoare.

Caccini, Giulio (cca 1550, Roma _ 10 dec. 1618, Florența), cîntăreț și compozitor. Cîntăreț din laută* și interpret vocal în serviciul familiei Medici, membru al Cameratei florentine*; a creat _ alături de Jaccopo Peri _ monodia* acompaniată, stilul recitativ, și belcanto_*ul, punînd bazele operei. Opere *(Euridice),* madrigale*.

Caciora, Teodor (2 mai 1949), compozitor.

cadență 1. Formulă melodico-armonică de încheiere a unei idei muzicale; **c.** *armonice* se realizează prin înlănțuiri tipice de acorduri*; **c.** *perfectă* se sfîrșește cu un acord în stare directă pe treapta I; *semi-***c.** se sfîrșește cu un acord în stare directă pe treapta a V-a (uneori a IV-a); **c.** *autentică,* cu succesiunea treptelor I _ V _ I; **c.** *plagală,* cu succesiunea treptelor I_IV_I; **c.** *compusă,* cu succesiunea treptelor I_IV_V_I; **c.** *întreruptă* (**c.** *evitată sau dramatică),* cu succesiunea treptelor I _ IV _ V _ VI _ IV _ V _ I. **2.** Parte liberă solistică (instr. sau voc.), care permite etalarea calităților tehnice, de virtuozitate și improvizație* ale interpretului. Sin. **c.** *de bravură.*

cadran tonal, reprezentare a ciclului tonalităților*, înlănțuite din cvintă* în cvintă. Sin. *cercul cvintelor.*

cadril, dans popular franco-spaniol răspîndit în saloanele Europei din sec. 17 pînă la începutul sec. nostru; tempo vioi, măsură* binară*; celor 5 figuri inițiale, executate de perechi, li s-a adăugat ulterior galopul*.

Cage, John (15 sept. 1912, Los Angeles), compozitor și pianist. Muz. pentru percuție*, pian „preparat" (al cărui inventator este), instr. electronice*. Inițiator al muzicii aleatorice*.

calando (cuv. it.), indicație pentru micșorarea

intensității* și tempo*-ului.

Calistru, Corneliu (30 sept. 1941, Iași), dirijor.

Callas, Maria (pe numele adevărat, *Maria Calogeropoulos*) (4 dec. 1923, New York _ 16 sept. 1977, Paris), soprană. A debutat la Verona în 1947. Cîntăreață de coloratură și dramatică, și-a însușit întreg repertoriul de soprană. A cîntat la Scala și Metropolitan.

Calonne, Jacques (1930, Mons), compozitor, format la Bruxelles și perfecționat la Darmstadt, autor al lucrării pentru orchestră *Sanse*.

Calos, Steliana _ mezzosoprană, renumită pentru interpretarea muzicii contemporane.

Calvé, Emma (15 aug. 1858, Decazeville _ 6 ian. 1942, Milano), soprană.

Calvet, Joseph (8 oct. 1897, Valence), violonist. Prof. la Cons. din Paris. Fondatorul celebrului cvartet **C.**

Calvocoressi, Michel Dimitri (2 oct. 1877, Marsilia _ 1 feb. 1944, Londra), muzicolog. Studii despre Musorgski, Debussy, creația muzicală rusă.

calypso, dans popular din America Centrală, în măsură* binară*. La origine, cîntec în tempo* lent, cu text ce se referea la evenimentele actuale de mare interes.

Camera copiilor, ciclu de 7 melodii pentru voce și pian, compus de Musorgski între 1868_1870.

Camerata 1. C. *florentină,* numele unui grup de poeți și muzicieni reuniți spre sfîrșitul sec. 16 în casa Contelui Bardi din Florența, în scopul de a crea lucrări în spiritul tragediei antice grecești; experiența lor a dat naștere operei*. 2. Orch. de cam. a Cons. din București.

cameră (muzică de ~), termen definind inițial muzica laică (it. *musica da camera*), spre deosebire de cea religioasă (it. *musica da chiesa*); astăzi, muz. interpretată de formații instr. sau voc. restrînse.

camerton, instrument folosit pentru acordare*, pentru a „se da tonul" unui ansamblu*.

campane (cuv. it. „clopote"), instrumente de percuție din metal, în formă de cupă răsturnată sau _ în orchestra simfonică _ de formă tubulară, puse în vibrație prin lovirea cu un ciocan de lemn.

campanella (La ~), *Concertul nr. 2* pentru violină și orchestră de Niccolo Paganini, a cărui temă* a fost prelucrată de Franz Liszt în celebrul studiu* cu același nume.

campanelli (cuv. it. „clopoței") **v. Glockenspiel.**

cancan, dans francez originar din Algeria, în tempo* rapid și măsură* binară*.

Cannabich, Christian (28 dec. 1731, Mannheim _ 20 ian. 1798, Frankfurt pe Main), violonist și compozitor, concertmaestru al orch. de la Mannheim (și, se pare, primul dirijor în sens modern); a lucrat cu Johann Stamitz. Precursor al muzicii clasice. Peste 100 de simf.

Caniglia, Maria (3 mai 1905, Neapole _ 16 apr. 1971, Milano), soprană.

Canino, Bruno (1935, Neapole), compozitor și pianist, format la Conservatorul din Milano, celebru pentru interpretarea muzicii moderne, singur și în cuplu cu pianistul Antonio Ballista.

canon, compoziție polifonică, la 2 sau mai multe voci, în imitație* continuă.

cantabile (cuv. it.), în spiritul interpretării vocale (în muzica instrumentală), expresiv.

cantabilitate, proprietate a unei muzici (instrumentale) de a avea o linie melodică expresivă, asemenea celei vocale.

Cantata cafelei, cantată* pentru soliști, cor și orch. de J.S. Bach (1732).

Cantata profana, cantată pentru tenor, bariton, cor și orch. pe versurile unei colinde populare românești de Bartók (1930).

cantată, compoziție vocal-instrumentală

pentru soliști și orchestră sau pentru soliști, cor și orchestră, în mai multe părți, similare „numerelor" operei* (coruri, arii*, recitative, etc.); asemănătoare cu oratoriul*, cu diferența că, pe un subiect mai puțin dezvoltat, în c. predomină elementul liric.

Canteloube de Malaret, Joseph (21 oct. 1879, Annonay – 4 nov. 1957, Grigny), compozitor, elev al lui d'Indy, prieten cu Albeniz, autor de opere *(Vercingetorix)*, lieduri și muzică instrumentală.

Cantemir, Dimirie (26 oct. 1673, Iași – 21 aug. 1723, Dimitrovka, Rusia), domnitor al Moldovei, cărturar umanist, compozitor, interpret și teoretician. Inventator al unui sistem de notație pentru muz. orientală și turcească, a întreprins cercetări de etnografie și folclor la români, turci și arabi; a compus melodii instr. și voc.

canticum (cuv. lat. „poem cîntat"; fr. *cantique)*, cîntări de cult ce nu fac parte din psalmi* (ex. *Benedictus* *, *Magnificat* *).

cantilație, formă de „recitare" a unor texte religioase, intermediară între declamație și cîntec.

cantilenă 1. Melodie cu caracter cantabil. **2.** În sec. 13–15, gen de lied* polifonic.

cantique (cuv. fr.) **v. canticum.**

Canto I și II, lucrări de Aurel Stroe (1967–1969).

canto (cuv. it.) **1.** Cîntare vocală. **2.** Știință și artă a interpretării vocale.

Canton, Edgardo (1934, Los Cienes), compozitor perfecționat la IRCAM în muzică electroacustică.

cantor 1. Cîntăreț eclesiastic. **2.** Conducătorul capelei* în marile biserici și școli germane.

cantus firmus 1. Melodie gregoriană* încredințată tenorului*, pe baza căreia celelalte voci* țeseau polifonia*. **2.** În contrapunct*, linie melodică de bază peste sau sub care se compun celelalte voci (linii melodice).

cantus planus (cuv. lat.), melodie gregoriană* în valori mari, egale.

cantonetă, cîntec popular italian de origine napolitană.

canzona (cuv. it.), formă vocală monodică italiană, datînd din sec. 13–14; preluată de trubaduri*, devine polifonică, iar în sec. 16 pătrunde în creația instr., întîi prin transcripții*, apoi prin compoziții pentru orgă și alte instr. (**c.** *da sonar*).

capelă (< it. *cappella*), (inițial) cor bisericesc; (mai tîrziu) formație instrumentală aflată în slujba unei biserici sau a unei curți princiare.

Capdevielle, Pierre (Paris, 1906–1969), compozitor, elev al lui d'Indy, director al emisiunilor de muzică de cameră la ORTF, autor de opere *(Amanții captivi, Fiica omului)*, cantate, muzică simfonică.

capelmaestru (< germ. *Kapelmeister)* **1.** (în secolele trecute), conducător al unei capele* (orchestre). **2.** (astăzi) prim violonist al unei orch.

Capoianu, Dumitru (19 oct. 1929, București), compozitor. Muz. simf. *(Concert pentru vl., Variațiuni cinematografice)*, voc.-simf. *(Ca să faci portretul unei păsări, Oda)*, de scenă și de film, cor., de cam., caracterizată prin forța ritmului și culorii.

cappella (cuv. it.), v. **capelă.**

capra 1. Joc popular românesc făcînd parte din obiceiurile de iarnă. **2.** Parte componentă a arcușului*, situată la talon și care cuprinde mecanismul de întindere a părului.

Capra cu trei iezi, operă pentru copii în 2 acte de Alexandru Zirra, pe libret propriu, după Creangă. Pr. București, Opera Română, 23 decembrie 1941.

Capriccio, operă într-un act de Richard Strauss. Libretul de C. Krauss. Pr. Opera din München, 28 oct. 1942.

capriccioso (cuv. it.), capricios.

capriciu 1. Piesă de virtuozitate, de construcție liberă. **2.** (La origine) piesă corală polifonică laică.

Scanned with OKEN Scanner

Capriciul italian, piesă simfonică (op. 45) de Ceaikovski (1880).
Capriciul spaniol, suită simfonică (op. 32) de Rimski-Korsakov (1887).
Capsali, Floria – V. **Dumitrescu – Capsali, F.**
Cappucilli, Piero (9 nov. 1929, Trieste), bariton.
caracter (piesă de ~), piesă muzicală în formă liberă, cu elemente de expresie specifice, uneori programatice.
caracter (variațiune de ~), în ciclul variațiunilor, secțiune realizată prin modificarea profundă a expresiei inițiale a temei (spre deosebire de variațiunea ornamentală). V. *variațiuni, temă cu.*
caracteristic (interval ~), interval mărit sau micșorat specific pentru un mod* sau o tonalitate*.
Caraman-Fotea, Daniela (4 mai 1943, Constanța), muzicolog.
Caravia, Nicolae (14 nov. 1892, București), pianist.
Cardew, Cornelius (7 mai 1936, Widecombe – 12 dec. 1981, Londra), compozitor, discipol al lui Stockhausen, autor al lucrărilor *Toamna '60* și *Octet '61 pentru Jasper Johns.*
Carillo, Julian (1875, Ahualuco-1965, Mexico), compozitor, format la Conservatoarele din Mexico și Leipzig, prieten cu Saint-Saëns, Romain Rolland și Debussy, creator de avangardă prin utilizarea microintervalelor (treimi, sferturi, optimi și șaisprezecimi de ton), pentru care a și pus să se construiască instrumente speciale.
carillon (cuv. fr.), instrument muzical de origine flamandă (sec. 15), format din clopoței acoperind cromatic* 2–4 octave*. Uneori c*, instalat în turnuri, este acționat printr-o claviatură*.
Carissimi, Giacomo (18 apr. 1605, Marino – 12 ian. 1674, Roma), cîntăreț, organist, pedagog și compozitor. Motete*, mise*, cantate*, oratorii*. A înrîurit apariția și evoluția cantatei și oratoriului.
carmagnola 1. Dans vioi, originar din Carmagnola (Piemont). **2.** Cîntec revoluționar francez anonim de la sfîrșitul sec. 18.
Carmen 1. Formație corală bucureșteană înființată în 1901 de D. G. Kiriac, care a condus-o pînă în 1927; din 1927, timp de două decenii, condusă de I. D. Chirescu; contribuit la promovarea creației românești în țară și peste hotare. **2.** Operă în 4 acte Bizet. Libretul H. Meilhac și L. Halévy, după nuvela lui Prosper Mérimée. Pr. Opera Comică Paris, 3 mart. 1875.
Carmina Burana 1. Celebră culegere de cîntece de petrecere, de dragoste și satirice din Evul Mediu (sec. 13.). **2.** Oratoriu scenic de Carl Orff (1937) inspirat din C.B. (1).
Carnaval, „mici scene pe patru note", ciclu de 20 de piese pentru pian de Schumann (1834–1835).
Carnavalul animalelor, suită pentru orchestră și două piane de Saint-Saëns (1886).
Carnavalul roman, uvertură (op. 9) de Berlioz (1843).
Carneyro, Claudio (1895, Porto), compozitor format în Franța, cu Dukas, tentat de muzica medievală, de folclor și de muzica dodecafonică.
Carp, Paula (10 aug. 1911, București – 1991, Paris), folcloristă. Studii și culegeri de folclor.
Carré, lucrare pentru 4 orchestre și 4 coruri de Stockhausen (1960).
Carreras, José Maria (5 dec. 1946, Barcelona), tenor.
Cartan, Jean (1906, Nancy – 1932, Bligny), compozitor, elev al lui Dukas, a cărui scurt carieră (doar cinci ani: 1925–1930) se anunța promițătoare.
Cartea cu Apolodor, operă-balet pentru copii de Ștefan Niculescu. Libretul de Gellu Naum. Pr. Cluj-Napoca, Opera Română, 1975.

Scanned with OKEN Scanner

CARTEA ORGII

Cartea orgii, ciclu de piese pentru orgă de Messiaen (1951).

Carter, Elliot (11 dec. 1908, New York), compozitor. Balete, muz. simf., de cam., voc.

Cartu, Ioan (1820, com. Băsești, jud. Vaslui _ 1875, București), compozitor. Muz. cor., voc., lucrări didactice.

Caruso, Enrico (25 feb. 1873, Neapole _ 2 aug. 1921, Neapole), celebru tenor italian, cu o voce de excepțională calitate. A debutat în 1894 și a fost prim solist la Scala* și Metropolitan*.

Carvalho, André (1919, Paris), compozitor, discipol al lui René Leibowitz în muzica dodecafonică, autor al cantatei *Cavaler solitar* (1960), al lucrării pentru orchestră *Anamorfoze* (1962), al operei *Cartea credinței jurate,* după *Cîntecul lui Roland* (1966).

Casa cu trei fete, operetă în 3 acte pe muzică de Schubert, prelucrată de Heinrich Berté. Libretul M.H. Wilner și H. Reichert. Pr. Raimund Theater, Viena, 15 ian. 1916.

Casadesus, Robert (7 apr. 1899, Paris _ 19 nov. 1972, Fontainbleau), pianist și compozitor stabilit în SUA. Două concerte pentru pian, muz. de cam.

Casals, Pablo (29 dec. 1876, Vendrell, Tarragona _ 22 oct. 1973, San Juan de Puerto Rico), violoncelist, dirijor și compozitor. Eminent interpret al lui Bach, fondator al Orch. simf. din Barcelona (1919), al trioului Cortot _ Thibaud _ C. Retras, după războiul civil din Spania, la Prades (Franța), unde a organizat un festival internațional. Un oratoriu, piese pentru v.cel.

casațiune, compoziție pentru orchestră sau formație de cameră specifică sec. 18, în mai multe părți, asemănătoare serenadei* și divertismentului*, destinată execuției în aer liber.

Casella, Alfredo (25 iul. 1883, Torino _ 5 mart. 1947, Roma), compozitor, pedagog, teoretician, pianist și dirijor. Opere, balete, 2 simf., suita pentru pian și orch. *Scarlattiana,* muz. de cam., voc., cor., de orintare neoclasică.

Cassado, Gaspar (30 sept. 1897, Barcelona), violoncelist și compozitor. Carieră internațională. Oratorii, cvartete, sonate, piese și transcripții pentru v.cel.

Cassian, Nina (27 sept. 1924, Galați), compozitoare.

castaniete (< it. *castagnette),* instrumente de percuție autofone* de origine spaniolă, formate din două piese de lemn în forma unor cochilii legate între ele.

Castaldi, Alfonso (23 apr. 1874, Maddalone, Italia _ 6 aug. 1942, București), compozitor și dirijor. Prof. la Cons. din Buc. (1904_1940). Creație de orientare impresionistă. Muz. simf. *(Simf. „Erou fără glorie", Tarantella, Marsyas),* muz. de cam., cor., voc., lucrări didactice.

Castagnoli, Giulio, compozitor format la Torino, laureat al multor premii de compoziție, teoretician și dirijor („Quaderni di musica nouva" și „Pomeriggi di musica nouva").

Castelnuovo-Tedesco, Mario (3 apr. 1895, Florența _ 7 mart. 1968, Los Angeles), compozitor. Opere *(La Mandragola, Negustorul din Veneția),* balete, oratorii, cantate, concerte pentru chitară, vl., ob., v.cel, muz. de cam.

Castelul prințului Barbă-Albastră, operă într-un act de Bartók. Libretul de B. Balasz, după Maeterlinck. Pr. Opera din Budapesta, 24 mai 1918.

Casterède, Jacques (1926, Paris), compozitor, autor a peste 60 de lucrări în toate genurile.

Castiglioni, Niccolò (17 iul. 1932, Milano), compozitor. Prof. la Univ. din Washington. *Congianti* (pentru pian), *Tropi, Eine Kleine Weihnachtsmusik, Concert pentru orch.*

Castil-Blaze, François-Henri-Joseph (1 dec.

Scanned with OKEN Scanner

1784, Cavaillon _ 11 dec. 1857, Paris), compozitor și muzicolog. 3 opere, muz,. voc., vol. *Istoria operei franceze, Dicționar de muz. modernă, Teatre lirice ale Parisului.*

castrat (în sec. 18). cîntăreț cu voce de alto*, sau soprano* provenit din copiii corurilor bisericești cărora li se extirpau glandele sexuale pentru a împiedica schimbarea vocii.

Castrișanu, Constantin (pe numele adevărat *Dervaux, Constant*), (2 aug. 1888, București _ 12 ian. 1923, Cambo, Franța), compozitor. Opere, muz, simf., de cam., voc., cor.

Castro, Cirilo Vila (1937, Santiago), compozitor, discipol al lui Messiaen, autor al *Rapsodiei pentru trompetă și orchestră mică.*

Cassvan, Arminiu (18 iul. 1926, București), compozitor stabilit în S.U.A.

Catalogul păsărilor, ciclu de piese pentru pian de Messiaen (1959).

Catargi, Alexis (7 sept. 1876, București _ 20 aug. 1923, Sinaia), compozitor. Opere, operete, balete, muz. simf., de cam., voc., cor.

caterincă v. **flașnetă.**

Catrina, Constantin (6 nov. 1933), muzicolog.

Catulli Carmina, cantată scenică de Orff din Trilogia *Trionfi*. Pr. Leipzig, 1943.

Caudella, familie de muzicieni. **1.** *Francisc Serafin* **C.** (1812, Viena _ 26 dec. 1868, Iași), compozitor, organist, violoncelist. Muz. de cam., cor. **2.** *Eduard* **C.** (22 mai 1841, Iași _ 15 apr. 1924, Iași), compozitor și violonist concertist. Fiul lui C. (1). Prof. la Cons. din Iași. Opere (*Petru Rareș*), operete (*Harță Răzeșul, Fata răzeșului, Hatmanul Baltag, Beizadea Epaminonda*), muz. simf. (Uvertura *Moldova*), de cam., voc., cor.

Cavadia, George (cca 1858, Macedonia _ 18 ani. 1926, Paris), compozitor și cîntăreț de lied. Muz. voc.

caval, fluier cu 5 orificii, răspîndit în Oltenia, Muntenia, Dobrogea și sudul Moldovei.

Cavalerul rozelor, operă în 3 acte de R. Strauss. Libretul de H. von Hofmannsthal. Pr. Opera din Dresda, 26 ian. 1911.

Cavalleria rusticana, operă într-un act de Mascagni. Libretul de G. Targioni-Tozzetti și G. Menasci. Pr. Teatrul Constanzi, Roma, 17 mai 1890.

Cavalli, Francesco (pe numele adevărat *Caletti-Bruni*) (14 feb. 1602, Crema _ 14 ian. 1676, Veneția), compozitor, unul dintre întemeietorii operei* venețiene. 42 de opere, cantate*, motete*, muz. religioasă.

cavatină 1. Arie* de proporții reduse și factură simplă, în formă de lied*. **2.** Piesă instr. de mici proporții, cantabilă.

Cazaban, Costin (9 sept. 1946, București), compozitor și muzicolog stabilit la Paris.

cazacioc v. **căzăceasca.**

Cazacu, Marin (30 sept. 1956, Crețești _ Vidra), violoncelist.

Cazul Macropoulos, operă în 3 acte de Janacek după Capek. Pr. Brno, 18 dec. 1926.

Căianu (Cajoni), Ion (1629, Leghea, jud. Cluj _ 1687, Lazărea, jud. Harghita), compozitor și organist român, călugăr franciscan, autor al unei culegeri de melodii populare ardelenești *(Codex Caioni)*, transcrise în notația tabulaturii* pentru orgă; alte lucrări: *Organo Missale, Sacri Concentus, Cantionale Catholicum, Casa de aur, Hymnarium.*

Călărețul de aramă, balet în 4 acte de Glier. Libretul de B.F. Abolimov, după Pușkin. Pr. Teatrul de Operă și Balet din Leningrad, 14 mart. 1949.

Călin, balet în 4 acte de Alfred Mendelsohn. Libretul de Tilde Urseanu, după Eminescu. Pr. Opera Română, București, 2 mai 1957.

Călinoiu, Nicolae (3 aug. 1926, Dobrița, jud Dolj _ 27 nov. 1992, București), muzicolog.

Călătorie de iarnă, ciclu de 24 de lieduri de Schubert pe versuri de W. Müller (1827).

Scanned with OKEN Scanner

CĂLUGĂREANU, ANDA

Călugăreanu, Anda (24 oct. 1946, București _ 10 aug. 1992, București), cîntăreață de muzică ușoară.

căluș 1. Mică placă de lemn așezată perpendicular pe cutia instrumentelor de coarde, susținînd corzile și transmițîndu-le vibrația. **2.** Vechi joc popular românesc, legat de obiceiurile de primăvară (rusalii); tempo* moderat, măsură* binară*, structură bipartită*. Sin. *călușar.*

Căprioarele, balet de Poulenc. Pr. Montecarlo, 1924.

Căsătoria secretă, operă bufă în 2 acte de Cimarosa. Libretul de G. Bertati. Pr. Hofburgtheater, Viena, 7 feb. 1792.

căzăceasca, dans popular ucrainean și rusesc, în măsură* binară*; tempo* inițial moderat, accelerîndu-se treptat. Sin. **cazacioc.**

Ceaikovski, Piotr Ilici (7 mai 1840, Votkinsk _ 6 nov. 1893, Petrograd), compozitor, unul dintre cei mai mari creatori ai istoriei muzicii. 10 opere *(Evghenii Oneghin, Dama de pică),* balete *(Lacul lebedelor, Frumoasa din pădurea adormită, Spărgătorul de nuci).* Creație romantică de mare bogăție melodică. Uverturi *(Romeo și Julieta, 1812),* fantezia simf. *Francesca da Rimini,* 7 simf. (a VI-a „Patetica" și „Manfred"), 3 concerte pentru pian, *Concert pentru vl.,* muz. de cam., cor.

ceao, a treia treaptă a gamei pentatonice* chineze.

ceardaș, dans popular ungar, în măsură binară*, structură bipartită*.

Ceasornicul, Simfonia nr. 101 în re major de Haydn (1794).

Cebotari, Maria (10 feb. 1910, Chișinău _ 9 iun. 1949, Viena), soprană de renume mondial, remarcabilă interpretă a repertoriului italian și a operelor lui R. Strauss.

Cegolea, Gabriela (15 dec. 1948, Botoșani), soprană stabilită în Italia.

Cehra, Friedrich (1926, Viena), compozitor, doctor în filosofie, profesor la Conservatorul din Viena, autor al baletului *Exerciții.*

Cele patru temperamente 1. Balet de Hindemith. Pr. New York, 1946. **2.** Temă cu variațiuni pentru coarde și pian de Hindemith (1940).

celestă, instrument cu claviatură*, de tipul pianului, la care sunetul (cu un timbru dulce și cristalin) se produce prin lovirea unor plăci metalice cu ciocănele de lemn.

Celibidache, Sergiu (28 iun. 1912, Roman), dirijor și compozitor. Șef de orch. de notorietate internațională. A condus marile ansambluri simf. ale lumii.

cello (cuv. it.) v. **violoncel.**

celulă, cea mai mică unitate muzicală; indivizibilă, intră în alcătuirea motivului*, de unde și denumirea ei de submotiv.

celulă generatoare, celulă* ce constituie baza pentru crearea mai multor motive* sau teme* pentru diferite dezvoltări (v. sonată). V. *ciclic, principiu.*

cemballo (cuv. it.). v. **clavecin.**

centisunet (în acustică*), măsură ce servește pentru a indica precis mărimea unui interval*; **c.** este a suta parte dintr-un semiton*.

Cenușăreasa 1. Operă în 2 acte de Rossini. Libretul de J. Ferretti. Pr. Teatrul Valle, Roma, 25 ian. 1817. **2.** Balet de Prokofiev. Pr. Teatrul Mare, Moscova, 21 nov. 1915.

cercul cvintelor v. **cadran tonal.**

Cerkaski, Șura (7 oct. 1911, Odesa), pianist, virtuoz de renume mondial.

Cernat, Răzvan (23 feb. 1945, București), dirijor.

Cerne, Titus (16 iul. 1859, Iași _ 19 nov. 1910, Iași), compozitor și muzicolog. Prof. la Cons. din Iași. Muz. simf., voc.-simf, cor., lucrări didactice și de muzicologie *(Dicționar de muzică).*

Cernea, Eugenia (26 mart. 1927, București), folcloristă. Studii, culegeri de folclor (*Cîntece și strigături pop. noi).*

Scanned with OKEN Scanner

Cernei, Elena (1 mart. 1926, Bairamcea, U.R.S.S.), mezzosoprană, cîntăreață de operă. Turnee internaționale.

Cernovodeanu, Maria (11 nov. 1900, București – 25 mart. 1968, București), pianistă, pedagog-teoretician. Ediții critice, lucrări didactice *(Metodă de pian)*.

Ce se-aude de pe munte, poem simfonic de Liszt după Hugo (1849).

ces, denumirea în notație* literală a sunetului *do* bemol* *.

ceses, denumirea în notație* literală a sunetului *do* dublu bemol.*

ceteră, denumire populară pentru violină*.

Cezar, Corneliu (22 dec. 1937, București), compozitor. Opera *Galileo Galilei,* muz. simf. *(Cronika)*, voc.-simf. (3 cantate, cantata *Circuite*), voc., de film.

cezură, mică pauză* (respirație) între două fragmente muzicale (frază*, perioade*, secțiuni de formă).

Chabrier, Emmanuel (18 ian. 1841, Ambert – 13 sept. 1894, Paris), pianist și compozitor. Muz. simf. *(España, Habanera)*, de operă *(Gwendoline, Regele fără voie)*, de cam., voc.

cha-cha, dans cubanez în tempo* rapid.

Chailly, Luciano (1920, Ferrara), compozitor, autor a peste 260 de lucrări, printre care o *Missă* dedicată papei Paul al VI-lea.

Chailley, Jacques (24 mart. 1910, Paris), compozitor, muzicolog și dirijor. Prof. la Sorbonna, directorul Institutului de Muzicologie și al Scholei Cantorum. Opera *Pan și Syrinx*, vol. *Istoria muzicală a Evului Mediu, 40.000 ani de muzică.*

Champagne, Claude (Montreal, 1891–1965), compozitor și profesor, elev al lui Gédalge la Paris, autor de lucrări simfonice *(Suita canadiană, Imagini din Canada franceză)*, camerale, religioase *(Missa brevis)*, didactice și culegeri de cîntece populare canadiene.

chanson (cuv. fr.), cîntec popular francez, laic, la origine (sec. 13) monodic. Preluat de la trubaduri*, devine polifonic (în sec. 15 și 16).

Chantavoine, Jean (17 mai 1877, Paris – 16 iul. 1952, Mussy sur Saine), muzicolog francez. Lucrări despre Mozart, Beethoven, Liszt. Ghiduri muzicale.

charleston (cuv. engl.), dans american în tempo* rapid, una dintre primele variante de fox-trott*.

Charpentier, Gustave (25 ian. 1860, Dieuze – 18 feb. 1956, Paris), compozitor de tendință veristă. Opere *(Luiza, Julien)*; muz. simf. *(Impresii din Italia)*, voc.-simf. *(Viața poetului)*.

Charpentier, Jacques (18 oct. 1933, Paris), compozitor, pianist, organist și dirijor, discipol al lui Messiaen, pasionat de muzica tradițională hindusă, pe care a cunoscut-o la fața locului și care a inspirat multe dintre lucrările sale componistice (în special culegerea încă deschisă a celor 72 *Studii karnatice*) și teoretice *(Introducere în muzica Indiei)*.

Chausson, Ernest (21 ian. 1855, Paris – 10 iun. 1899, Limay), compozitor. Opera *Regele Arthur,* muz. simf. *(Poemul pentru vl. și orch., Simf. în Si bemol)*, de cam.

Chavez, Carlos (13. iun. 1899, Mexico City, – 2 aug. 1978, Mexico City), compozitor, muzicolog și dirijor, fondator al Orch. simf. mexicane, director al Cons. din Mexic. Creația sa prelucrează elemente din folclorul național. 5 simf., concerte, balete, muz. de cam., cor.

Chaynes, Charles (11 iul. 1925, Toulouse), compozitor, elev al lui Mihauld, director al programelor France-Musique de la ORTF, autor de lucrări în toate genurile *(Odă pentru o moarte tragică, Ilustrații pentru un fluier de jad la vechi poeme chinezești, Studii lineare, Comentarii concertante* etc.).

Chebap, Nadia (13 mai 1894, Oradea), pianistă.

Scanned with OKEN Scanner

CHEIE

cheie, semn așezat la începutul portativului, indicînd poziția unei note *(Sol, Fa, Do)* și, în funcție de aceasta, poziția tuturor celorlalte.

cheironomie, gen de dirijat coral apărut în antichitate, dezvoltat în Grecia și extins în Europa evului mediu; folosea mișcări convenționale ale mîinilor și degetelor în sensul codificării unor semnificații muzicale precise, indicînd mersul melodiei.

Chemin-Petit, Hans Helmuth (1902, Potsdam), compozitor și violoncelist, membru al cvartetului Bruinier.

Chéreau Patrice (2 nov. 1944, Lézigne), regizor.

Cherubini, Luigi (8 sept. 1760, Florența – 15 mart. 1842, Paris), compozitor și profesor. Director al Cons. din Paris. Muz. religioasă (26 mise*, 2 recviemuri*, 38 motete*), 21 opere *(Medeea, Anacreon, Pygmalion)*, muz. de cam., lucrări didactice (contrapunct și fugă, canto).

Chevreuille, Raymond (1901, Bruxelles), compozitor, autor al lucrărilor *Cîntarea soarelui, Disputa orgilor, Rugăciune pentru condamnații la moarte, Cenușăreasa* etc.).

Chiara, Maria (24 dec. 1942, Oderza, Veneția), soprană.

Chicago style (cuv. engl.), stil de jazz* practicat, începînd din 1925, de tinerii muzicieni din Chicago.

chiesa (muzica da ~) (cuv. it.), muzică destinată a fi interpretată în biserică.

Chilf, Nicolae (10 mart. 1905, Tg. Mureș – 23 nov. 1985, Tg. Mureș), compozitor și pianist. Carieră concertistică internațională. Muz. de cam., cor., voc., simf., de scenă.

chindia, joc popular românesc din Muntenia, în tempo* rapid.

Chirescu, Ioan D. (5 ian. 1889, Cernavodă – 25 mart. 1980, București), compozitor, dirijor al Societății corale Carmen (1927–1950). Prof. și director al Cons. din Buc. Muz. cor., simf., de cam.

Chiriac, Mircea (19 mai 1919, București), compozitor. Muz. simf. *(Bucureștii de altădată, Concert pentru orch. de coarde)*, balet *(Iancu Jianu, Vătaia)*, muz. de film, de cam., voc., cor.

Chiriac, Tudor (1949, Ciuciuleni), compozitor, discipol (la Conservatorul din Chișinău) al lui Solomon Lobel (elev al lui Mihail Jora și Florica Musicescu), autor al poemului *Mioriția* pentru voce, orgă și bandă magnetică.

Chisadji, Anatol (16 oct. 1910, Durlești), dirijor.

Chișu, Radu (11 mai 1946, Turda – ?), oboist.

chitară 1. Instrument muzical în Grecia antică, formă perfecționată a lirei*. **2.** Instrument cu (6) coarde ciupite, apărut în Spania (sec. 13), de unde s-a răspîndit în restul Europei. Sin.: *ghitară.*

chitaristică (în Grecia antică), arta interpretării solistice la chitară*.

chitarodie (în Grecia antică), arta interpretării la chitară*, ca acompaniament* al unui solist vocal.

chiuitură, strigăt ce însoțește unele dansuri populare românești.

chiuso (cuv. it. „închis"), v. **aperto; bouché.**

Chopin, Frédéric (1. mart. 1810, Zelazowa Wola, Varșovia – 17 oct. 1849, Paris), compozitor și pianist, strălucit reprezentant al romantismului muzical, întemeietorul școlii naționale poloneze. Muz. pentru pian solo (studii, preludii, mazurci, poloneze, valsuri, scherzi, balade, nocturne, 3 sonate) și cu acomp. de orch. (2 concerte).

Chronochromie, lucrare orchestrală de Messiaen (1960).

Chryste eleison, secțiune care formează, împreună cu Kyrie eleison*, prima parte a misei*.

Christoff, Boris (18 mai 1918, Plovdin), bas.

ciaccona (cuv. it.) **1.** (La origine) dans

popular spaniol. **2.** Variațiuni polifonice pe o temă* în tempo* lent și măsură*, ternară* în care, spre deosebire de passacaglie*, apare nu numai la bas*, ci și la vocile* superioare.

Ciccolini, Aldo (1925, Neapole), pianist. Carieră internațională.

ciclic (principiu ~), tip de construcție (dezvoltat de César Franck dar prezent încă la Beethoven și Liszt) în care o temă* (sau mai multe) revine în toate părțile unei *forme ciclice* (în mai multe părți), sau temele tuturor părților sînt create pe baza unor celule generatoare*.

ciclu de sonată, seria celor 4 sau 3 părți, din care sînt alcătuite sonata*, cvartetul*, concertul* și simfonia*; formele părților sînt de obicei: *allegro* de sonată*, lied* tripartit sau temă cu variațiuni*, menuet* sau scherzo*, rondo* sau rondo-sonată.

Cidul, operă în 4 acte de Massenet. Libretul de Dennery, Gallet și E. Blau, după Corneille. Pr. Paris, 30 mai 1885.

cifraj 1. (În muzica barocă) sistem de cifre și semne de alterație* notate deasupra basului cifrat*, prin care organistul sau clavecinistul realiza întreaga armonie*. **2.** (În armonia modernă) sistem mai ales didactic, de (pre-)notare a acordurilor*, în care cifra romană reprezintă treapta pe care este construit acordul*, cifrele arabe – starea acordului (precizînd intervalele* sunetelor componente față de bas*), iar semnele „+" și „–" alterația sunetelor componente prin urcare și respectiv coborîre.

ciĭ, a patra treaptă a gamei pentatonice* chineze.

Cikker, Jan (1911, Banska Bystrica), compozitor, autor de opere *(Juro Janosik, Beg Baiazid, Învierea).*

Cilèa, Francesco (26 sept. 1866, Palmi – 20 nov. 1950, Varazze), compozitor. Director al Cons. din Neapole și Palermo. 5 opere *(Adriana Lecouvreur* – 1902) în stil verist.

Cimarosa, Domenico (17 dec. 1749, Aversa-Neapole – 11 ian. 1801, Veneția), compozitor. 80 de opere, excelînd în stilul buf *(Căsătoria secretă, Șiretlicurile femeilor),* muz. religioasă, piese pentru clavecin, pentru orch., cantate, oratorii.

cimbalo v. **talgere.**

cimpoi, instrument popular de suflat, alcătuit dintr-un burduf în care se suflă aer și din două tuburi prin care se evacuează aerul; *caraba* (simplă sau dublă) execută melodia (și ține hangul mic), iar *bîzoiul* ține isonul. Denumiri în alte limbi: it. *cormamusa, musetta;* fr. *cornemuse, musette;* germ. *Dudelsack;* engl. *bagpipe.*

cinele v. **talgere.**

Ciobanu, Gheorghe (4 feb. 1909, Pădureni, Ilfov), etnomuzicolog și profesor.

Ciobanu, Gheorghe (1957, Brătușeni), compozitor, președinte al Uniunii Compozitorilor din Republica Moldova, autor de lucrări camerale, simfonice, muzică de teatru și de film.

Ciobanu, Maia (5 mai 1952, București), compozitoare, autoare de muzică simfonică, de scenă, camerală, corală, electroacustică.

Ciocan, Dinu (3 oct. 1933, București), muzicolog și profesor.

Ciocanul fără stăpîn, lucrare pentru contralto și 6 instrumente de Boulez (1955).

ciocănel, parte a mecanismului, care lovește coarda sau lama metalică, la instrumentele de percuție* cu claviatură* (pian*, Glockenspiel*, celestă*).

Cio-Cio San – v. Madama Butterfly.

Ciocîrlia, piesă instrumentală populară de virtuozitate, care imită cîntecul **c.**

Ciolan, Antonin (1 ian. 1883, Iași – 4 dec. 1970, Cluj-Napoca), dirijor. Remarcabil în repertoriul clasic și romantic. Prof și director al Cons. din Iași, prof. la Cons. din Cluj-Napoca, director al Filarmonicii din același oraș.

Scanned with OKEN Scanner

CIOMAC, EMANOIL

Ciomac, Emanoil (2 feb. 1890, Botoșani – 13 iun. 1962, București), muzicolog. Cronici muz., traduceri de librete (*Cneazul Igor* de Borodin, *Faust* de Gounod, *Oedip* de Enescu); vol.: *Enescu, Viața și opera lui Richard Wagner, Poeții armoniei.*

Cionca, Aurelia (16 mai 1888, București – 17 dec. 1962, București), pianistă, excelentă interpretă a creației clasice și romantice. Prof. la Cons. din Buc.

Ciortea, Tudor (28 nov. 1903, Brașov – 13 oct. 1982, București), compozitor și muzicolog. Prof. la Cons. din Buc. Creația sa se distinge prin densitatea substanței și echilibrul formei. Muz. simf. (*Passacaglia și Toccata pentru orch., Concertul pentru orch. de coarde, Variațiuni pe o temă de colind pentru pian și orch.*), de cam. (sonate, cvartete), voc., cor. (*Patru balade galbene pe versuri de Lorca*).

Ciry, Michel (1919, La Baule), compozitor, autor de lucrări religioase, cunoscut și ca pictor și gravor.

cisis, denumirea, în notația* literală, a sunetului *do* * *dublu diez* *.

cis, denumirea, în notația* literală, a sunetului *do* * *diez* *.

ciuleandra, joc popular românesc răspîndit în Muntenia; tempo* din ce în ce mai rapid.

Ciulei, Lenuța (15 mai 1958, București), violonistă stabilită în S.U.A.

Ciuntu, Paul (1866, Roman – 17 dec. 1918, București), compozitor. Prof. la Cons. din Buc., director al Cons. din Braunschweig (1903–1904). *Simf. în la minor,* muz. de cam., voc., cor.

Cîmpeanu, Constanța (2 iun. 1934, Beclean, jud. Bistrița-Năsăud), soprană, cîntăreață de operetă.

Cînd strugurii se coc, balet în 3 tablouri de Mihail Jora. Libretul de Floria Capsali și Mitiță Dumitrescu. Pr. București, Ansamblul UGSR, 1954.

cîntec, melodie însoțită de text.

cîntec bătrînesc (în folclorul românesc), baladă*.

cîntec de leagăn, cîntec, în general folcloric, cu care sînt adormiți copiii. V. *berceuse.*

cîntec de masă, cîntec patriotic, interpretat coral.

cîntec lung v. **doină.**

Cîntece fără cuvinte, ciclu de 48 de piese pentru pian de Mendelssohn-Batholdy (1830–1845), înscris în sfera muzicii cu program*.

Cîntecele copiilor morți, ciclu de lieduri pentru voce și orchestră de Mahler (1901–1904) pe versuri de Rückert.

Cîntecele și dansurile morții, ciclu de piese pentru voce și pian de Musorgski (1875–1877).

Cîntecele calfei călătoare, ciclu de 4 lieduri pentru bariton și orchestră de Mahler (1883).

Cîntecul întrerupt, lucrare vocal-simfonică de Luigi Nono pe texte din scrisorile luptătorilor din rezistența antifascistă condamnați la moarte (1956).

Cîntecul parcelor, cantată pentru cor și orchestră de Brahms (1882).

Cîntecul pămîntului, ciclu simfonic de lieduri pentru mezzo-soprană, tenor și orchestră de Mahler (1908).

Cîntecul privighetorii, balet de Stravinski după Andersen (Pr. Opera Mare, Paris, 2 feb. 1920), adaptare coregrafică a operei *Privighetoarea* *.

Cârneci, Carmen (19 sept. 1957, Racila, Bacău), compozitoare și dirijoare stabilită în Germania.

Chioreanu, Ion (12 ian. 1912, Solovastru, Mureș), compozitor.

clapă 1. Dispozitiv cu care, la instrumentele de suflat, se închid și se deschid orificiile. **2.** v. *tastă*.

clarinet, instrument de suflat din lemn, cu ancie* simplă; c. transpozitorii, sînt în *la**

sau *si bemol*. Presc. cl. Specii: **c.** *bas*, mai mare decît **c.**, cu o întindere în registrul grav superioară acestuia; **c.** *piccolo*, clarinet în *mi* bemol, mai mic decît cel în *la* sau *si bemol*, cu o întindere în registrul acut superioară acestuia.

clasă de compoziții (în muzica modernă), ciclu de lucrări înrudite prin construcție pe baza unui program generator comun.

clasicism 1. Concepție estetică, caracterizată prin echilibru, armonie, perfecțiune. **2.** Școala muzicală vieneză a celei de-a doua jumătăți a sec. 18 și primele decenii ale sec. 19 (Haydn, Mozart, Beethoven).

clavecin (<fr. *clavecin*), nume generic al instrumentului cu claviatură și coarde ciupite din sec. 16–18 ce a precedat pianul. Echiv. it. *cemballo, clavicemballo*, engl. *harpsichord, virginal*.

clavecinist 1. Interpret care cîntă la clavecin. **2.** *Clavecioniștii fr.* – grup de compozitori fr., începînd cu Chambonnières și terminînd cu Rameau, care au contribuit la dezvoltarea literaturii pentru clavecin (Louis și François Couperin, Daquin).

Clavecinul bine temperat, două cicluri de cîte 24 de preludii și fugi de J.S. Bach (1722 și 1744), scrise în 24 tonalități majore și minore, dispuse în ordinea semitonurilor gamei *do*.

claviatură, garnitură de taste albe (pentru sunetele naturale diatonice) și negre (pentru sunetele alterate, cromatice), a căror apăsare acționează ciocănelele (la instr. de tipul pianului) sau mecanismul de deschidere a orificiilor (la instr. de tipul orgii); sunetele corespunzătoare tastelor în ordinea lor, de la stînga la dreapta, urcă progresiv din semiton în semiton.

clavicembalo (cuv. it.) v. **clavecin.**

clavicord, instrument din familia clavecinului, însă cu corzi lovite (prin știfturi metalice).

Clementi, Aldo (1925, Catania), compozitor, elev al lui Maderna și Petrassi, autor de muzică instrumentală și electroacustică.

Clementi, Muzio (24 ian. 1752, Roma – 10 mart. 1832, Eveshain, Anglia), pianist și compozitor. A întreprins numeroase turnee; la Viena și-a măsurat forțele cu Mozart. Aproximativ 50 de sonate pentru pian, un concert pentru pian, 6 simf., lucrări de didactică pianistică *(Gradus ad Parnassum)*.

Clemenza di Tito (La), operă în 2 acte de Mozart. Libretul de C. Mazzola, după Metastasio. Pr. Teatrul Național din Praga, 6 sept. 1791.

Clepsidra I și II, lucrări de Anatol Vieru (1968–1970).

Cliburn, Van (pe numele adevărat *Harvey Lavan jr.*) (12 iul. 1934, Shreveport, Louisiana), pianist, virtuoz de talie internațională.

Cliquet-Pleyel, Henri (Paris, 1894–1963), compozitor, membru al Școlii de la Arcueil, autor al lucrării *Cîntarea coloanelor*, pentru cor de femei și orchestră.

clopote v. **campane.**

Clopotele din Corneville, operetă în 3 acte de Planquette. Libretul de Clairville și Ch. Gabet. Pr. Théâtre des Folies-Dramatiques, Paris, 16 apr. 1877.

Clopotul scufundat, operă în 4 acte de Respighi. Libretul de Goustala, după Hauptmann. Pr. Hamburg, 18 nov. 1927.

Clostre, Adrienne (1921, Thomery), compozitoare, elevă a lui Milhauld și Messiaen, autoare de lucrări scenice *(Raisa, vrăjitoarea, Muzicienii din Bremen, Cîntecul lebedei)* și simfonice.

cluster, suprapunere a tuturor tonurilor și semitonurilor naturale (**c.** *diatonic*) sau a semitonurilor cromatice (**c.** *cromatic*) cuprinse în cadrul unui interval.

Cluytens, André (26 mart. 1905, Anvers – 5 iun. 1967, Paris), dirijor. Dir. al Societății de Concerte a Cons. din Paris, al Operelor din

Paris, Viena, Bayreuth.

Cneazul Igor, operă în 4 acte și un prolog de Borodin, terminată de Rimski-Korsakov și Glazunov. Libretul de V.V. Stasov. Pr. Teatrul Mariinski, Petrograd, 23 oct. 1890.

coardă, fir elastic din intestine de animal, din mătase, metal sau material plastic, care, pus în vibrație, produce un sunet de o anumită înălțime. **C. *liberă,*** c. care vibrează pe întreaga ei lungime, fără a fi scurtată prin apăsarea cu degetul pe tastieră*; se notează cu 0 (zero). **C. vocală,** formație ligamentoasă care face parte din structura laringelui, vibrînd sub presiunea aerului expirat. V. *voce.*

coarde (instrumente de ~), instrumente muzicale alcătuite dintr-un număr variabil de coarde* întinse pe o (sau într-o) cutie de rezonanță*. Punerea în vibrație a coardelor se face prin: ciupire (ex. laută*, chitară*, clavecin*, țiteră*), frecare (violină*, violă*, violoncel*, contrabas* _ *grupa coardelor* din orch. simf.), lovire (pian*, țambal*). Sin.: *instr. cordofone.*

cobză, instrument muzical popular românesc de origine orientală, cu (10) coarde* ciupite cu o pană (sau plectru*), avînd o cutie de rezonanță* foarte bombată și gîtul scurt și încovoiat.

Cocarde, ciclu de lieduri de Poulenc pe versuri de Cocteau (1919).

Cocea, George (24 ian. 1904, Tecuci _ 1989), violoncelist și profesor.

Cochereau, Pierre (9 iul. 1924, Saint-Mandé), organist, renumit improvizator, titular al orgilor catedralei Notre-Dame din Paris. Turnee internaționale.

Cocișiu, Ilarion (24 aug. 1910, Retișa, jud. Sibiu _ 21 sept. 1952, București), folclorist. Culegeri (cîntece pop. rom.), studii, articole.

Cocorăscu, Madeleine (22 iul. 1886, Botoșani _ 6 aug. 1971, București), pianistă.

Cocoșul de aur, operă în 3 acte de Rimski-Korsakov. Libretul de V. Bielski, după Pușkin. Pr. Moscova, într-un cadru particular, 7 oct. 1909.

coda (cuv. it.), încheiere a piesei muzicale, avînd drept funcție sublinierea tonalității* și concluzia tematică.

codetta (cuv. it.) **1.** Coda* de mici dimensiuni. **2.** Fragment care leagă uneori, în expoziția* fugii*, subiectul* de răspuns*.

Codex Caioni, antologie muzicală de Ioan Căianu. Versiuni moderne (orchestrații* pe baza materialului din C.C.) sînt datorate lui Doru Popovici și Ludovic Bács.

Codreanu, Petre (16 nov. 1933, Dediulești, jud. Buzău), critic muzical.

Cohen-Lînaru, Mauriciu (31 dec. 1849, București _ 20 oct. 1928, București), compozitor, violonist, organist și critic muzical. Operă (*Meșterul Manole),* muz. de cam., cor., traduceri de librete *(Bărbierul din Sevilla, Rigoletto, Traviata, Tannhäuser, Vasul fantomă).*

Cojocaru, Gheorghe (27 mai 1928), compozitor.

Collaer, Paul (1891, Boom), muzicolog, folclorist și dirijor, fondator al Concertelor Pro Arte (1920) și director al emisiunilor muzicale de la Radiodifuziunea Belgiană, reputat și pentru activitatea sa de teoretician *(Stravinski, Darius Milhaud, Muzica modernă).*

colind(ă), străvechi cîntec popular românesc de urare, legat de obiceiurile de iarnă.

Collegium musicum, denumire pentru societăți muzicale de amatori, în sec. 17 și 18, în Germania și Elveția.

col legno (cuv. it.), indicație pentru a se cînta cu lemnul arcușului*.

Collet, Henri (Paris, 1885_1951), muzicolog, critic muzical și compozitor, autor al denumirii „Grupului celor șase", pasionat de muzica spaniolă *(Albeniz și Granados, Înflorirea muzicii spaniole în secolul XX).*

Coloana fără sfîrșit, piesă simfonică de Tiberiu Olah din ciclul „Brâncuși" (1964).

colofoniu, rășină specială care, pulverizată, se aplică pe părul arcușului* pentru a-l face apt să pună corzile în vibrație prin frecare. Sin.: *sacîz.*

Colonne, Eduard (23 iul. 1838, Bordeaux _ 28 mart. 1910, Paris), dirijor și violonist, fondator al „Concertelor C." (1873, propagator al muzicii lui Berlioz și Franck.

coloratură 1. (În muzica vocală*) ornamentație bogată a liniei melodice. **2.** Vocea* sopranei* care o interpretează.

Colțul copiilor, ciclu de piese pentru pian de Debussy (1906_1908).

Coman, Nicolae (23 feb. 1936, București), compozitor. Muz. simf. *(Concert pentru pian și orch.)*, voc.-simf. (Cantata *Izvoarele păcii)*, de cam., voc.

comă (în unele sisteme netemperate; v. temperat), un interval deosebit de mic. **C.** *pitagoreică* reprezintă diferența dintre înlănțuirea a 12 cvinte* cu 7 octave* **C.** *syntonică* (sau *didymică*) rezultă din diferența dintre terța* pitagoreică și terța naturală. În unele sisteme temperate (ex. sistemul lui Mercator), **c.** reprezintă a noua parte dintr-un ton* întreg; deși întîlnită în unele manuale, această noțiune (**c.** = 9 părți de ton) e căzută în desuetudine în raport cu sistemul temperat în vigoare.

Combarieu, Jules (3 feb. 1859, Cahors _ 7 iul. 1916, Paris), muzicolog, fondator al *Revistei Muzicale* (1901). Studii, articole, *Istoria muzicii* (3 vol.).

Comes, Liviu (13 dec. 1918, Serel, jud. Hunedoara), compozitor. Prof. la Cons. din Cluj și București. Muz. simf. *(Suita haiducească)*, voc.-simf., de cam., voc., cor.

comică (operă ~), echivalent liric al comediei din dramaturgie. v. *buffa, opera.*

Comișel, familie de muzicieni. **1.** *Emilia* **C.** (28 feb. 1913, Ploiești), folcloristă. Studii, articole, culegeri de folclor, lucrări didactice. **2.** *Florin* **C.** (10 apr. 1922, Ploiești _ ?), compozitor și dirijor. Frate cu **C.(1).** Operete *(Culegătorii de stele, Soarele Londrei, Leonard, Răspîntia)*, muz. simf., voc.-simf., cor., voc., prelucrări de folclor.

commodo (cuv. it.), indicație pentru a se cînta comod, fără efort.

compozitor, autor al unei creații muzicale.

compoziție 1. Lucrare muzicală. **2.** Tehnică și artă a creației muzicale.

compresia intervalului, procedeu de modificare melodică a unui motiv* sau a unei celule*, prin micșorarea intervalului* mare care îl caracterizează.

Conacul cu stafii, operă de Moniuszko. Pr. Varșovia, 1865.

concentus (cuv. lat). **1.** Melodie bisericească gregoriană* (în sec. 7), executată de un grup care era opus unuia sau mai multor soliști. **2.** Melodie corală liturgică în unison*, melismatică, ce se opune recitării solo *(accentus* *).

concert 1. Execuție muzicală publică. **2.** Compoziție muzicală pentru unul sau mai mulți soliști* acompaniați de orch., sau pentru orch., care dă posibilitatea instrumentiștilor de a-și demonstra virtuozitatea.

Concert cîmpenesc, lucrare pentru pian sau clavecin și orchestră de Poulenc (1928).

concert spiritual, audiție de muzică religioasă, în general susținută într-o biserică.

concertant, termen ce desemnează anumite compoziții în care instrumentele sînt tratate solistic.

Concerte a Conservatorului (Societatea de ~), orchestră a Conservatorului din Paris, fondată în 1828 de François Habeneck; dirijori _ A. Messager, Ph. Gaubert, Ch. Münch, A. Cluytens.

Concertele Colonne, orchestră fondată la Paris, în 1873, de Edouard Colonne.

Concertele Lamoureux, orchestră fondată

CONCERTELE PASDELOUP

la Paris, în 1881, de Charles Lamoureux.
Concertele Pasdeloup, orchestră fondată la Paris, în 1861, de Pasdeloup.
Concertgebouw, orchestră fondată, în 1882, la Amsterdam și al cărei mare dirijor a fost Mengelberg.
concertino (cuv. it) 1. Compoziție muzicală de dimensiuni mai mici decît concertul*. 2. Grupul de instr. solistice din *concerto grosso**. Sin.: *soli.*
Concertino, cvintet instrumental bucureștean.
concertist, interpret care susține o activitate solistică de concert.
concertmaestru, primul violonist al unei orchestre, care are și rolul de a supraveghea și coordona ansamblul de instrumentiști.
Concerto, orchestră de cameră a Academiei de Muzică din București, fondată (1981) și condusă de Dorel Pașcu.
concerto grosso (cuv. it.), predecesorul concertului*, în care întregii orch. *(tutti** sau *ripieni **) i se opune un grup de soliști (concertino*).
Concertul italian, lucrare pentru clavecin solo de Bach (1735).
concluzie, ultima secțiune din expoziția* formei de sonată*.
Concone, Paolo Giuseppe Gioachino (12 oct. 1801, Torino _ 1 iun. 1861, Torino), profesor de canto. 5 caiete de vocalize* utilizate și azi de școlile de canto*.
Concord Sonata, a doua sonată pentru pian de Charles Ives (1909_1915).
Concordia, cvintet de suflători bucureștean, fondat (1979) și condus de fagotistul Miltiade Nenoiu.
concretă (muzică ~), muzică realizată pe baza sunetelor „concrete" (muzicale sau zgomote), prin prelucrarea lor cu ajutorul aparaturii electronice; teoretician și inventator (1948) _ Pierre Schaeffer; autori de muzică concretă _ E. Varèse, P. Henry, O. Messiaen, P. Boulez, M. Constant.
condac, gen muzical de tip imnic, specific muzicii bizantine, apărut în sec. 5.
conductus (cuv. lat.), formă vocală intermediară între organum* și motet*, apărută la sfîrșitul sec. 12, inițial monodică, ulterior polifonică.
Cononovici, Magdalena (25 iul. 1937, Piatra Neamț), soprană.
consecvent, parte care „răspunde" (unui antecedent*).
conservator, instituție de învățămînt muzical (de grad superior, în unele țări).
consonanță, relație între două sau mai multe sunete de înălțimi diferite, din care rezultă o sonoritate plăcută, care nu cere o rezolvare; *intervale consonante* _ prima*, octava*, cvinta* perfectă, terțele* și sextele* mari și mici; *acorduri consonante* (v. acord). Ant. *disonanță* *.
Constant, Marius (7 feb. 1925, București), compozitor. Opera de cameră *Pygmalion*, baletele *Flautistul, Frica, Elogiul nebuniei, Contrapunct, Cyrano de Bergerac, Paradisul pierdut,* poemul simf. *Turner.*
Constantinescu, Constantin (28 oct. 1903, Trușești, jud. Botoșani _ ?), compozitor. Muz. simf., de cam., de scenă.
Constantinescu, Dan (10 iun. 1931, București), compozitor. Muz. simf. *(Toma Alimoș, Partita pentru orch., Concert pentru pian, Simf. de cameră),* de cam., voc., cor.
Constantinescu, Domnica (24 aug. 1930, București), compozitoare. Muz. simf., voc.-simf., de cam.
Constantinescu, Grigore (5 dec. 1938, București), muzicolog.
Constantinescu Luminița (24 feb. 1949, Bărbulești Dîmbovița), muzicolog.
Constantinescu, Mihai (22 aug. 1926, Chișinău _ București, 1983), violonist.
Constantinescu _ Mănăilă, Gabriela (19 feb. 1942, București), muzicolog.

Scanned with OKEN Scanner

Constantinescu, Nicolae (27 mart. 1938, București), bariton.

Constantinescu, Paul (30 iun. 1909, Ploiești – 20 dec. 1963, București), compozitor, violonist și dirijor. Prof. la Cons. din București. Membru corespondent al Academiei Române. Creația sa fructifică datele folclorului și vechii muzici psaltice românești. Muz. simf. *(Concert pentru pian, Triplul concert pentru vl.,v.cel și pian)*, voc.-simf. *(2 oratorii bizantine)*, operă *(O noapte furtunoasă, Pană Lesnea Rusalim)*, balet *(Nunta în Carpați)*, de cam. *(Concert pentru cvartet de coarde)*, voc. *(7 cîntece din ulița noastră)*, cor. *(Mioriţa)*; culegeri și prelucrări folclorice.

Constelația omului, oratoriu de Tiberiu Olah pe versuri de Maiakovski (1960).

Conta, Iosif (14 sept. 1924, Bîrzava, jud. Arad), dirijor.

Conta, Vlad (20 ian. 1954, Arad), pianist și dirijor stabilit în Canada.

Contele de Luxemburg, operetă în 3 acte de Lehar. Libretul de A.M. Willner și R. Bodanzky. Pr. Theater an der Wien, 12 nov. 1909.

Contesa Maritza, operetă în 3 acte de Kalman. Libretul de J. Brammer și A. Grünwald. Pr. Theater an der Wien, 28 feb. 1924.

continuo (cuv. it.) **1.** Presc. pentru *basso continuo* (v. bas cifrat). **2.** Asociere a clavecinului* sau a orgii* cu v.celul sau fag. pentru întărirea vocii de bas* în structura polifonică. Instr. cu claviatură* și cel melodic erau notate împreună, respectivul portativ* conținînd și cifrajul* armonic.

contrabas, cel mai mare (și cel mai grav ca sonoritate) instrument de coarde cu arcuș. Presc.: *c.bas.*

contradans, dans popular de origine engleză, apărut în sec.16; tempo* rapid.

contradominantă, treapta a II-a a tonalității*; dominanta* dominantei. Sin.: *supratonică*.

contrafagot, instrument mai mare și cu sonoritate mai gravă (cu o octavă) decît fagotul*; cel mai grav dintre instr. de suflat de lemn. Presc.: *c. fag.*

contralto (cuv. it.), cea mai gravă voce* feminină.

contrapunct 1. Simultaneitate a două sau mai multe melodii (voci*). **2.** Disciplină muzicală care studiază îmbinarea vocilor. **C. *dublu***, structură muzicală la două voci care își păstrează valabilitatea în cazul răsturnării vocilor. **C. *triplu***, structură muzicală la trei voci care își păstrează valabilitatea în cazul răsturnării vocilor.

Contraste, trio pentru vioară, clarinet și pian de Bartók (1938).

Contraste, trio timișorean, fondat în 1983.

contrasubiect, melodie care contrapunctează tema* fugii*, în continuarea subiectului* sau a răspunsului*.

contratemă, melodie care apare concomitentent cu tema* în lucrările de factură polifonică.

contratimp, înlocuirea prin pauză* a timpului* accentuat sau a părții accentuate a acestui timp.

cool (cuv. engl. „răcoros"), gen de jazz* apărut prin 1950, opus stilului hot* din perioada 1925–1935 și tendinței bop* din anii 1945–1947, îndreptîndu-se spre sonorități sobre, prin integrarea mijloacelor polifonice, a bitonalității* și a altor cuceriri ale tehnicii componistice moderne.

coperto (cuv. it.), cu surdină*; la corn – prin introducerea mîinii în pavilion (echiv. fr. *bouche**), la timpani* și talgere* – prin acoperirea instr. cu o stofă.

Copilul și vrăjitoriile, fantezie lirică în 2 părți de Revel. Libretul de Colette. Pr. Montecarlo, 21 martie 1925.

Copland, Aaron (14 nov. 1900, New York –

1990, New York), compozitor. Prof. la Univ. Harvard. Muz. simf. (3 simf., *Salonul mexican*), de film, de operă, de balet *(Billy copilul, Rodeo, Primăvara a palașă)*, de cam. voc.; lucrări teoretice despre muzica modernă.

Copolla, Piero (11 oct. 1888, Milano), dirijor și compozitor. Dirijor la Scala din Milano, la Bruxelles, Londra, Oslo, Paris. Muz. de cam., simf., de operă.

Coppélia, balet în 3 acte de Leo Delibes. Libretul de Ch. Nuitter și A. Saint-Léon. Pr. Teatrul Imperial de Operă, Paris, 25 mai 1870.

cor 1. Ansamblu de interpreți vocali. **2.** Piesă scrisă pentru c. (1). **C.** *de voci egale,* cor compus din voci* de același gen (de femei, bărbați sau copii). **C.** *mixt,* cor compus din voci de femei (sopran*, alto*) și bărbați (tenor*, bas*).

coral, cîntare bisericească; la catolici _ **c.** *gregorian* * (monodic); la protestanți _ **c.** *luteran* (polifonic).

corală, reuniune de cîntăreți care practică muz. pentru cor*. Un cor profesionist de mari dimensiuni.

corală (muzică ~), muzică destinată interpretării corale.

cordar, parte a instrumentelor de coarde de care se prind capetele inferioare ale coardelor*.

cordofone (instrumente ~) v. **coarde.**

Cordoneanu, Constantin M. (pe numele adevărat *Manolescu-Cordoneanu*) (20 mai 1852, Galați _ c. 1910, București), compozitor, flautist și muzicolog. Muz. cor., de cam., lucrări didactice. Studii, articole.

Correggia, Enrico (1933, La Spezia), compozitor și dirijor, fondator al ansamblurilor Corala Universitară Torineză, Camerata Istrumentală Casella si Antidogma Musica, autor al' operei de cameră *Ayl* (1973).

coregraf, creator al unui dans sau al unui spectacol de balet*.

coregrafie 1. Arta de a crea dansuri și spectacole de balet*. **2.** Notarea, într-un sistem de scriere convențională, a pașilor de dans.

Corelli, Arcangello (17 feb. 1653, Fusignano, Ravena _ 8 ian. 1713, Roma), compozitor și violonist, întemeietor al școlii violonistice clasice. 12 concerti grossi*, 48 sonate a tre, 12 sonate pentru vl. și continuo*.

Corelli, Franco (8 apr. 1924, Ancona), tenor de renume mondial.

corepetitor, pianist acompaniator care îndrumă pe interpreți în timpul pregătirii unor lucrări muzicale.

coriamb, ritm corespunzător piciorului de vers compus din patru silabe, două scurte încadrate de două lungi.

Coriolan, uvertură (op. 62) scrisă de Beethoven, în 1807, pentru drama lui Henri Collin.

corn (c. francez), instrument de suflat din alamă, transpozitoriu*, acordat frecvent în *fa*. Presc. *H* (de la germ. *Horn*).

corn englez, instrument de suflat din lemn din familia oboiului*, transpozitoriu*, acordat în *fa*. Presc.: *c.i.* (de la it. *corno inglese*).

cornamusa (cuv. it.), **v. cimpoi.**

Cornea-Ionescu, Alma (21 mai 1900, Budapesta _ 19 iul. 1976, Timișoara), compozitoare și pianistă. Activitate concertistică. Muz. de cam., voc., cor., piese didactice, studii *(Pianul, arta și maeștrii lui; Tiberiu Brediceanu)*, cronici muzicale.

Cornelius, Peter (24 dec. 1824, Mainz _ 26 oct. 1874, Mainz), compozitor, critic muzical și poet. Opere *(Bărbienul din Bagdad, Cidul)*, muz. voc.-simf., cor., voc.

cornemuse (cuv. fr.), **v. cimpoi.**

corno inglese (cuv. it.) **v. corn englez.**

Cornul minunat al băiatului, ciclu de lieduri

de Mahler (1899).

coroană, semn așezat deasupra sau dedesubtul unei note*, marcînd libertatea interpretului de a mări valoarea* acesteia după dorință. Sin.: *fermata.*

corp de balet 1. Totalitatea balerinilor dintr-un teatru de operă, operetă, estradă. **2.** Într-un spectacol, grup de dansatori care are un rol similar corului din operă.

Cortez, familie de cîntăreți. **1. C.,** *Viorica* (26 dec. 1935, Bucium), mezzosoprană, stabilită în Franța. **2. C. – David,** *Mioara,* soprană, solistă a Operei Române din Iași.

Cortot, Alfred (25 sept. 1877, Nyon, Elveția – 15 iun. 1962, Lausanne), pianist, pedagog și dirijor. Fondator al Concertelor C.; a format, în 1907, un trio celebru cu Thibaud și Casals; a cîntat cu Enescu. Prof. la Cons. din Paris, fondator al Școlii Normale de muz. Pianist de notorietate internațională. Remarcabil interpret al lui Chopin, Schumann, Debussy. Vol.: *Muzica franceză pentru pian; Chopin.*

corzi, denumire pentru secțiunea orchestrei* simfonice care cuprinde instrumentele de coarde* cu arcuș.

Così fan tutte, operă bufă în 2 acte de Mozart. Libretul de Lorenzo da Ponte. Pr. Burgtheater, Viena, 26 ian. 1790.

Cosma, Lucia (13 sept. 1875, Beiuș – 11 iun. 1972, Sibiu), soprană, cîntăreață de operă și pedagogă.

Cosma, Octavian Lazăr (15 feb. 1933, Tresnea, jud. Sălaj), muzicolog preocupat de creația națională. Articole, studii. Vol.: *Opera românească; Oedipul enescian; Hronicul muzicii românești* (9 vol.).

Cosma, Sofia (1 nov. 1916, Smorgon, Rusia), pianistă.

Cosma, Viorel (30 mart. 1923, Timișoara), muzicolog. Studii, cronici. Vol.: *Ion Vidu; Ciprian Porumbescu; Figuri de lăutari; Teodor Burada; Nicolae Filimon; Muzicieni români-Lexicon.*

Cosmovici, Alexandru (30 sept. 1901, Iași), muzicolog.

Costescu, Ioan (2 sept. 1860, Ismail – 2 apr. 1935, București), compozitor. Muz. cor., lucrări didactice.

Costescu-Duca, Aurel (4 mai 1888, Buzău – 9 aug. 1955, București), bariton, cîntăreț de operă. Carieră internațională.

Costescu-Duca, Victoria (27 sept. 1899, Agnita), soprană.

Costea, Gavril – flautist, profesor la Conservatorul „G. Dima" din Cluj, membru al formației de muzică veche Collegium Musicum Academicum și al ansamblului „Ars Nova".

Costin, Maximilian (11 aug. 1888, Piatra Neamț – 24 aug. 1938, București), muzicolog și violonist. Fondator al revistei *Muzica* (1916) și al Societății „Amicii muzicii". Lucrări didactice, studii și transcripții pentru vl., traduceri. Vol.: *Vioara, maeștrii și arta ei; George Enescu.*

Costin, Gheorghe (1 mai 1955, Huși), compozitor și dirijor.

Costinescu, Gheorghe (1934, București), compozitor stabilit în S.U.A., discipol al lui Jora, autor al unui *Tratat de fonologie muzicală.*

Costin, Teodor (22 dec. 1923, Petrești, jud. Iași), dirijor.

Cossotto, Fiorenza (22 apr. 1935, Crescentino-Vercelli), altistă.

cotillon (cuv. fr.), dans francez din sec. 18, asemănător contradansului*.

Cottescu, Panait Victor (19 nov. 1908, Focșani – 4 iul. 1965, București), regizor.

Cotrubaș, Ileana (9 iunie, Galați), soprană.

Coțofana hoață, operă în 2 acte de Rossini. Libretul de G. Gherardini. Pr. Milano, Scala, 31 mai 1817.

Couperin, familie de compozitori. **1.** *Louis C.* (1626–1661), organist la Saint-Gervais

din Paris. 2. *François* C. (1631_1698). Frate cu C. (1). 3. *Charles* C. (1638_1679). Frate cu C. (1). și C. (2). 4. *François* C. (supranumit „Le Grand") (10 nov. 1668_12 sept. 1733), clavecinist al curții, organist al Capelei Regale. Fiul lui C. (3). 2 Mise° pentru orgă, 14 motete°, 3 *Leçons de ténèbres*, 27 suite° *(ordres)* pentru clavecin, muz. instr. *(Apoteoza lui Corelli, Apoteoza lui Lully, Națiunile)*, lucrări teoretice *(Arta interpretării la clavecin)*.

courante (cuv. fr.), dans francez în mișcare rapidă, introdus în suita° preclasică (în sec. 18), între alemandă° și sarabandă°.

Covent Garden, teatru de operă londonez, inaugurat la 7 dec. 1732 cu *Opera cerșetorilor*.

Cowell, Henry Dixton (11 mart. 1897, Menlo Park, California _ 10 dec. 1965, New York), compozitor, co-inventator (împreună cu prof. Léon Theremin) al unui instrument muzical: *rythmicon*.

Cozighian, Varujan (7 ian. 1936, Constanța), violonist. Mulți ani prim concertmaestru al Filarmonicii „George Enescu".

Craft, Robert (20 oct. 1932, Kingston), dirijor, renumit interpret al muzicii contemporane; colaborator și prieten al lui Stravinski, a publicat câteva volume dedicate acestuia.

Crai nou, operetă de Ciprian Porumbescu. Libretul după V. Alecsandri. Pr. Gimnaziul Român, Brașov, 27 feb. 1882.

Cramer, Jean-Baptiste (24 feb. 1771, Mannheim _ 16 apr. 1858, Londra), pianist, pedagog și compozitor. 105 sonate, variațiuni, rondouri pentru pian, lucrări didactice.

Cras, Jean (12 mai 1879, Brest _ 14 sept. 1932, Brest), compozitor autodidact, de profesie marinar (contra-amiral), autor de opere, lucrări simfonice programatice și muzică de cameră.

Crăciunescu, Dumitru (8 oct. 1905, Turnu-Severin _ 12 sept. 1967, București), compozitor și dirijor. Muz. de cam., cor., pentru fanfară.

Crăsnaru, Gheorghe (30 aug. 1941, București), bas, cîntăreț de operă, lied și concert, stabilit în Germania. Un foarte vast repertoriu, numeroase creații de roluri în pr. sau p.a. ale operelor și oratoriilor contemporane.

Creațiunea 1. Oratoriu în 3 părți de Haydn (1797). Libretul Lidley, după *Paradisul pierdut* de Milton. P.a. Viena, Teatrul Kärntnertor, 19 mart. 1798. 2. Balet de Milhaud. Pr. Paris, Baletele Ruse°, 25 oct. 1923.

Credo, partea a treia a misei°.

Cremer, Robert (26 oct. 1889, București _ 22 iul. 1928, București), compozitor. Opera *Diane de Poitiers*, muz. voc.-simf., de cam., voc.

Cremona, mic oraș italian, celebru prin școala de lutieri° care a înflorit acolo în sec. 16_18 (familiile Amati, Stradivari, Guarneri).

crescendo (cuv. it.), mărirea progresivă a intensității° pe un sunet sau un fragment muzical; presc. *cresc.*; se notează și printr-un unghi ascuțit cu deschiderea spre dreapta.

Crespin, Regine (1927, Marsilia), cîntăreață, remarcabilă interpretă a rolurilor de soprană din *Tosca, Lohengrin, Parsifal, Cavalerul Rozelor*.

Creston, Paul, pe numele adevărat *Joseph Guttoveggio* (1906, New York), compozitor autodidact, foarte prolific, autor de lucrări simfonice, camerale, vocale, religioase *(Missa pro defunctis, Două Motete)*.

cretic, ritm corespunzător piciorului de vers format din 3 silabe, una scurtă încadrată de două lungi.

Crețoiu, Valentina (12 mart. 1909, București), soprană, cîntăreață de operă.

Crețu, Gheorghe v. **Mugur, Gh. I.**

Crețu, Viorel (30 apr. 1956, București), compozitor.

Scanned with OKEN Scanner

Cristescu, Ivona (19 iun. 1946, București), muzicolog.

Cristescu, Mircea (22 nov. 1928, Brașov), dirijor. Dirijor permanent al Filarmonicii „George Enescu" din București.

Cristinoiu, Ion (26 ian. 1942, București), compozitor, percuționist și dirijor. Muz. ușoară.

Cristoforeanu, Florica (16 mai 1887, Râmnicu Sărat – 1 mart. 1960, Rio de Janeiro), soprană, renumită pentru interpretările rolurilor principale din operele *Tosca*, *Boema*, *Madame Butterfly*, *Manon*, pe scenele unor mari teatre din Europa și America de Sud.

Crișan, Ion (10 dec. 1913, Vladimirovac, Iugoslavia), compozitor. Muz. simf., voc.-simf., de cam., cor., voc.

Croitoru, Ion (11 mart. 1884, Bogza, Buzău – 27 iul. 1972), compozitor și dirijor. Muz. cor., lucrări didactice.

cromatic, termen care definește o structură în care predomină semitonurile*. *Gamă* **c.**, gamă* formată din succesiunea a 12 sunete, la distanță de semiton. *Interval* **c.**, interval* format între o treaptă* a gamei diatonice* și aceeași sau altă treaptă alterată (v. alterație). *Instrument* **c.**, instr. care poate emite sunetele *gamei* **c.**

cromatism, structură melodică în care predomină intervalele cromatice* (v. cromatizare). Ant.: *diatonism**.

cromatizare, alterare (v. alterație) suitoare sau coborîtoare a sunetelor gamei* diatonice*.

Croner, Daniel (22 mart. 1656, Brașov – 24 apr. 1740, Hălchiu, Brașov), compozitor și organist. Muz. pentru orgă *(Tabulatura fugarum, preludiorum, canzonarum, toccatarum et phantasiarum)*.

Cruz, Ivo (19 mai 1901, Corumba, Brazilia), compozitor și dirijor. Director al Cons. din Lisabona, fondator al Societății „Renascimento musical" (1923). Muz. simf.*, de cam., voc.

cruză, secțiune a formulei ritmice care posedă accentul principal. Ant.: *anacruză**.

Csiki, Boldizsar (3 oct. 1937, Tg. Mureș), compozitor. Muz. simf. *(3 piese pentru orch. Preludiu, Fugă, Postludiu)*, voc.-simf. *(Suită de cîntece ceangăiești)*, muz. de cam., voc., cor.

Cuclin, Dimitrie (24 mart. 1885, Galați – 7 feb. 1978, București), compozitor, estetician și muzicolog. Prof. la Cons. din București, la City Conservatory of Music și la Brooklyn College of Music din New York. 18 simf., opere *(Soria, Traian și Dochia, Agamemnon, Bellerophon, Meleagridele)*, balete *(Tragedie dans la forêt)*, muz. de cam. Lucrări didactice *(Tratat de estetică muzicală, Tratat de forme muzicale, Tratat elementar de muzică)*, studii, eseuri, traduceri.

Cucu, Gheorghe (11 feb. 1882, Pușești-Tîrg, jud. Vaslui – 24 aug. 1932, București), compozitor, dirijor și folclorist. Prof. la Cons. din București. Muz. voc., cor. *(Frumosul vine pe apă, Haz de necaz)*, armonizări și prelucrări de folclor *(Colinde popă)*, culegeri de folclor *(318 colinde munțenești)*.

Cui, Cezar Antonovici (18 ian. 1835, Vilno – 26 mart. 1918, Petrograd), compozitor și critic muzical. Membru al Grupului celor cinci*. 10 opere, muz. simf. (patru suite), de cam. (patru cvartete de coarde), cor., voc.

cuie (la instrumentele cu coarde*), tije de lemn sau metal care fixează coardele* și prin a căror răsucire acestea se acordează (v. acordare).

Culegătorii se stele, operetă în 3 acte de Florin Comișel. Libretul de Paul Mihail Ionescu și Bogdan Căuș. Pr. București, Teatrul de Operetă, 3 mart. 1954.

culisă, partea mobilă a tubului trombonului* (îndoită în formă de „u"), prin a cărei alunecare se modifică dimensiunea coloanei

de aer și, deci, înălțimea* sunetului.

cult (muzică de ~), muzică bisericească (scrisă pentru a întovărăși serviciul religios).

Cununa, cîntec popular românesc legat de obiceiurile de vară (secerișș).

cuplet 1. Piesă satirică în care toate strofele textului se cîntă pe aceeași melodie. **2.** Parte a unui cîntec pe care se cîntă toate strofele. **3.** Secțiune a rondo*-ului care nu se repetă, spre deosebire de refrenul* cu care alternează.

Curtea veche, balet în 2 tablouri de Mihail Jora pe libret propriu (1947).

Cuteanu, Eugen (28 dec. 1900, Deva _ 18 mart. 1968, Timișoara), compozitor și violonist. Fondator al Cvartetului de coarde „*Eugen* C." din Timișoara. Muz. simf. (3 suite, *Concert pentru v.cel, Concert pentru vl.*), voc.-simf., de cam., cor., voc., lucrări didactice.

cutie de rezonanță (la instrumentele cu coarde*), cutie de lemn care amplifică sunetele.

cvartă, interval care cuprinde patru trepte*. Tipuri diatonice*: **c.** *perfectă* (cuprinde două tonuri. și un semiton*), **c.** *mărită* (cuprinde trei tonuri _ v. triton).

cvartet 1. Formație alcătuită din patru interpreți. **2.** Compoziție pentru **c. (1). 3. C.** *de coarde*, formație de muz. de cam. compusă din vl. I, II, violă și v.cel.

Cvartetul harpelor, Cvartetul de coarde op. 74 de Beethoven.

Cvartetul negrilor, cvartetul op. 96 de Dvorak (1893).

Cvartetul pentru sfîrșitul timpului, cvartet pentru vioară, clarinet, violoncel și pian de Messiaen (1941).

cvartolet, diviziune ritmică excepțională într-un metru* ternar*: patru note în loc de trei.

cvartsextacord, răsturnarea* a doua a acordului de trei sunete (v. acord).

cvintă, interval care cuprinde 5 trepte. Tipuri diatonice: **c.** *perfectă* (cuprinde trei tonuri. și un semiton*); **c.** *micșorată* (cuprinde trei tonuri, fiind egală cu cvarta mărită _ v. triton).

cvintet 1. Formație alcătuită din cinci interpreți. Specii: **c.** *de coarde*, **c.** *de suflători*, **c.** *cu pian.* **2.** Compoziție pentru **c. (1). 3. C.** *de coarde* _ grupul coardelor* din orch. simf. (vl. I, vl. II, viole, v.celi, c. bași).

cvintolet, diviziune ritmică excepțională într-un metru* binar* (cinci note în loc de patru) și ternar (cinci note în loc de trei).

cvintsextacord, răsturnarea* întîia a acordului de septimă* (v. acord).

cymbales (cuv. fr.) v. **talgere.**

Czako, Adam (5 nov. 1940, Cluj), compozitor.

Czernohorsky, Bohuslav (16 feb. 1689, Nymburk _ 1 iul. 1742, Graz), compozitor și organist, cunoscut în Italia sub numele de *Padre Boemo.* Muz. cor. și pentru orgă.

Czerny, Karl (20 feb. 1791, Viena _ 15 iul. 1857, Viena), compozitor și pianist, elev al lui Beethoven. Celebru prof. de pian (între elevii săi: Liszt). Peste 800 de piese pentru pian, lucrări didactice *(Școala velocității; Școala virtuozului).*

Czyffra, György (5 nov. 1921, Budapesta), pianist. Carieră internațională.

Ça ira, cîntec din timpul Revoluției franceze, pe versurile poetului Landré și melodia unui vechi contradans*.

Ça n'aura pas le Prix Nobel *(Nu va primi premiul Nobel),* operă în 3 părți de Aurel Stroe. Libretul de Paul Sterian (1969).

Scanned with OKEN Scanner

D

d 1. Denumirea, în notația* literală, a sunetului *re**. 2. Majuscula D, notație presc. pentru tonalitatea* *D-dur* (*Re* major); minuscula d, notație presc. pentru tonalitatea *d-moll* (*re* minor). 3. Presc. dominantă*.

da capo (cuv. it. „de la început, de la capăt"), indicație pentru repetarea unei piese de la începutul ei. Presc. D.*c.*

Dacian, Ion (11 oct. 1911, Saschiz, jud. Mureș _ București, 1982), tenor, reprezentant de frunte al Teatrului de Operetă din București. Carieră internațională.

Dacosta, Jeanine (19 mart. 1923, Bordeaux), pianistă.

dactil, ritm corespunzător piciorului de vers compus din trei silabe: una lungă urmată de două scurte.

daf, instrument popular de percuție întîlnit în republicile transcaucaziene.

daira (dairea), instrument popular de percuție folosit în Transcaucazia. Se întîlnește și în Dobrogea.

Dalayrac, Nicolas (8 iun. 1753, Mexret _ 26 nov. 1809, Paris), compozitor. 58 opere comice, cvartete.

Dallam, familie de constructori de orgi din Anglia. 1. *Thomas* **D.** a construit în 1613 o orgă pentru catedrala Westminster. 2. *Robert* **D.** (1602, Lancaster _ 31 mai 1665, Oxford) a construit orgile pentru catedralele York și Saint Paul din Londra.

Dallapiccola, Luigi (3 feb. 1904, Pisino _ 19 feb. 1975, Florența), compozitor și pianist. Prof. la Cons. din Florența. Turnee internaționale ca pianist. Adept al dodecafoniei. Opere *(Zbor de noapte,* după Saint-Exupéry, *Prizonierul),* oratoriul *Job, 2 studii pentru orch.,* muz. cor. *(Requiescant),* pentru pian, voc.

dal segno (cuv. it.), notație prin care se indică reluarea unei piese sau a unui fragment de la un anumit punct, marcat printr-un semn special.

Dama de pică, operă în 3 acte de Ceaikovski. Libretul de M. Ceaikovski și de compozitor, după Pușkin. Pr. Teatrul Mariinski, Petrograd, 7 dec. 1890.

Damnațiunea lui Faust, legendă dramatică în 4 părți pentru soliști, cor și orchestră de Berlioz. Pr. Paris, Opera Comică, 6 dec. 1846.

Damrosch, familie de muzicieni. 1. *Leopold* **D.** (22 oct. 1832, Poznan _ 15 feb. 1885, New York), violonist la curtea din Weimar pe vremea lui Liszt. Fondează în 1871, la New York, Societatea Simf. Muz. pentru orch., de cam., cor. 2. *Walter Johannes* **D.** (30 ian. 1862, Wroclav _ 22 dec. 1950, New York), dirijor și compozitor. A fondat Compania de operă „D.". Consilier muzical al NBC. Opere, muz. de cam.

Dancla, Jean Charles (19 dec. 1818, Bagnères de Bigorre _ 9 nov. 1907, Tunis), violonist,

fondator al unui cvartet. Metodă și piese pentru vl.

Danco, Suzanne (22 ian. 1914, Bruxelles), soprană. Carieră internațională.

Dandara, Liviu (3 dec. 1933, Miorcani, jud. Botoșani – 22 iul. 1991, București), compozitor. Muz. voc.-simf. (cantatele *1907*, *Construcție*), simf. (*Sinfonietta lirica*, *Expresii umane*), de film, de cam., cor., voc., electronică.

Danga, Gheorghe (1 oct. 1905, București – 5 sept. 1959, București), compozitor, dirijor al corului Radio (1949–1959). Muz. cor.

Danielescu, Ioan Cristu (28 dec. 1884, Ploiești – 28 sept. 1966, Ploiești), compozitor. Muz. cor., voc.

Danovschi, Oleg (1917, Vosnesensk, Rusia), dansator și coregraf. Maestru de balet la Opera Română din București. Fondator și director al Teatrului de balet clasic și contemporan din Constanța.

Dans macabru, piesă simfonică de Saint-Saëns (1875).

Dansurile polovțiene, balet (tabloul cu același nume) din opera *Cneazul Igor* de Borodin. Coregrafia M. Fokin. Pr. Théâtre du Châtelet, Paris, 19 mai 1909.

Dante (Simfonia ~), simfonie programatică de Liszt (1856), după *Divina Commedia* de Dante.

Daphnis și Chloe, balet de Ravel. Libretul după Longos. Coregrafia M. Fokin. Pr. Téâtre du Châtelet, Paris, 8 iun. 1912.

Daquin (D'Aquin), Louis-Claude (4 iul. 1694, Paris – 15 iun. 1772, Paris), compozitor, organist al Curții. Piese pentru clavecin.

Darclée, Hariclea (pe numele adevărat, *Hariclea Hartulary*) (10 iun. 1860, Brăila – 10 ian. 1939, București), soprană. Debut la Opera Mare din Paris, în *Faust* (1888). A creat la premieră rolul titular din *Tosca*. A militat pentru înființarea teatrului românesc de operă.

Darclée, Ion v. **Hartulary-Darclée Ion.**

Dargillières, familie de fabricanți de instrumente care a avut un rol important în construcția orgilor* din epoca Renașterii. Cel mai important – *Antoine D.* (m. 1572), constructor al orgii Capelei Regale din Paris.

Dargomîjski, Alexandr Sergheevici (14 feb. 1813, Tula – 17 ian. 1869, Petrograd), compozitor. A influențat puternic dezvoltarea școlii muzicale ruse, îndeosebi prin înrîurirea pe care a avut-o asupra Grupului celor 5*. Opere: *Rusalka*, *Oaspetele de piatră*..

Darie, Mihai (15 dec. 1937, Iași), regizor muzical.

Daumen (cuv. germ. „degetul mare"), indicație și semn pentru apăsarea coardei (la v.cel și c.bas) cu degetul mare (în afară de apăsarea obișnuită, executată de celelalte 4 degete.

David, Ferdinand (19 ian. 1810, Hamburg – 14 iul. 1873, Kloster, Elveția), compozitor și violonist, director la Gewandhaus*. Simf., concerte pentru vl. A editat *Die hohe Schule des Violonspiels* – celebră culegere de sonate vechi.

David, Johann Nepomuk (30 nov. 1895, Eferding), compozitor. Director al Cons. din Leipzig și la Mozarteum-Salzburg.

Davidov, Karl (17 mart. 1838, Goldingen – 25 feb. 1889, Moscova), compozitor și violoncelist. Solist la Gewandhaus, apoi director al Cons. din Petrograd. Muz. simf., 4 concerte pentru v.cel, muz. de cam.

Davis, Sir Colin (25 sept. 1927, Weybridge), dirijor.

Dăescu, Olga (8 oct. 1949, București), muzicolog.

Dănceanu, Liviu (1954, Roman), compozitor, fondator și conducător al Atelierului de muzică contemporană „Archaeus", autor al unor lucrări de factură inedită (*Glassmusik*, *Quasiopera*) prin

structură și sursele sonore utilizate.

Dăscălescu, Camelia (22 ian. 1921, Iași), compozitoare. Muz. ușoară.

Debora și Jaéle, dramă în 3 acte de Pizzetti. Libretul compozitorului. Pr. Scala din Milano, 16 dec. 1922.

Debussy, Claude-Achille (22 aug. 1862, St. Germain-en-Laye _ 25 mart. 1918, Paris), compozitor, pianist, dirijor și critic muzical. Premiul Romei (1884). Unul dintre marii creatori francezi, reprezentant al impresionismului, novator în domeniul formei, ritmicii, armoniei și orchestrației. Contribuții esențiale la dezvoltarea impresionismului muzical. Opera *Pelléas și Melisande* (1902), piesele simf.: *Marea, Preludiu la după amiaza unui faun, Nocturne pentru orch., Imagini;* oratoriul *Martiriul Sf Sebastian; Cvartet de coarde; 24 de preludii, 12 studii pentru pian;* muz. voc.

Decebal, operă în 4 acte de Gheorghe Dumitrescu, pe libret propriu. Pr. Opera Română, București, 4 oct. 1969.

decimă 1. Interval compus (terță* peste octavă*) care cuprinde 10 trepte. Tipuri diatonice*: **d** mare, **d** mică. **2.** Treapta a zecea de la o treaptă dată.

decimolet, diviziune ritmică excepțională în metru* binar* (10 note în loc de 8) și în metru ternar* (10 note în locde 9).

deciso (cuv. it.), cu hotărîre, cu curaj.

decrescendo (cuv. it.), termen care indică scăderea treptată a intensității unui sunet sau a unui fragment melodic (presc.: *decresc.*); se notează și printr-un unghi ascuțit, cu deschiderea spre stînga.

Deda, Edmond (23 apr. 1921, București), compozitor. Muzică ușoară. Autorul vol. *Parada muzicii ușoare românești.*

Dediu, Dan (16 mart. 1967, Brăila), compozitor.

de doi, joc popular răspîndit în special în Banat.

Defay, Jean Michel (18 sept. 1932, St. Maudé), compozitor. *Psalm, Cvartet pentru tromboni, Concertino pentru vl.*

Defossez, René (4 oct. 1905, Spa), compozitor și dirijor. Director muzical la Teatrul La Monnaie din Bruxelles. Simf., *Variațiuni pentru orch.,* piese corale.

Degeyter, Pierre (8 oct. 1848, Gand, Belgia _ 27 sept. 1932, St. Denis, Paris), compozitor. Autorul *Internaționalei*.

Delage, Maurice (13 nov. 1879, Paris _ 21 sept. 1961, Paris), compozitor. *Patru poeme hinduse, Baletul viitorului,* muz. pentru orch., *Contre; Rimes și Le Bateau ivre* (Rimbaud).

Delalande, Michel Richard v. **Lalande.**

Delaunay, Charles (19 ian. 1911, Paris), muzicolog, director al revistei *Jazz-hot.*

Delavrancea, Cella (2 dec. 1887, București _ București, 1991), pianistă, pedagog și critic muzical.

deliberato (cuv. it.), cu hotărîre.

Delibes, Léo (21 feb. 1836, St. Germain-du-Val _ 16 ian. 1891, Paris), compozitor și critic muzical. Opera *Lakmé,* baletul *Coppelia.*

Deliciae basilienses, Simfonia a IV-a de Honegger (1946).

Delius, Frederik (20 ian. 1862, Bradford _ 10 iun. 1934, Grez sur Loing), compozitor. Opere, concerte, muz. cor. *(Missa vieții),* muz. de cam., melodii.

Delmar, Florentin *(pseud. lui Milea Florian)* (8 apr. 1917, Focșani _ 31 mart. 1983, București), compozitor. Muz. ușoară, de scenă, de film.

Delmas, Marc (28 mart. 1885, St. Quentin _ 30 nov. 1931, Paris), compozitor și muzicolog. Premiul Romei (1919), 6 opere, *Requiem.* Monografii despre Bizet, Charpentier, Massenet.

Delvincourt, Claude (12 ian. 1888, Paris _ 5 apr. 1954, Grosseto), compozitor. Premiul Romei (1913). Director al Cons. din Versailles și Paris. Opera *Bal venețian,* baletul

DEMARQUEZ, SUSANNE

Lucifer, muz. pentru pian.
Demarquez, Susanne (5 iul. 1899, Paris _ 1965, Paris), compozitoare și muzicolog. Muz. de cam. Studii despre Purcell, Villa Lobos, De Falla.
Demetriad, Alexandru (28 mart. 1903, Putini, jud. Bacău), pianist.
Demetriad, Noru (16 dec. 1915, Plenița, jud. Dolj), compozitor. Muz. ușoară.
Domoazela Mărioța, balet în 3 tablouri de Mihail Jora. Libretul de Apriliana Medianu și Floria Capsali. Pr. București, Opera Română, 5 oct. 1942.
Demus, Jörg (2 dec. 1916, St. Pölten), pianist.
Dendrino, Gherase (3 sept. 1901, Turnu Măgurele _ 6 ian. 1973, București), compozitor. Operete *(Lăsați-mă să cînt, Lysistrata),* muz. de film, ușoară.
Densitate 21,5, piesă pentru flaut de Varèse (1936).
Denza, Luigi (24 feb. 1846, Castellmare _ 26 iun. 1922, Londra), compozitor. Prof. la Academia Regală de Muzică din Londra. Opera *Walenstein,* 600 de cantonete (celebra *Funiculi-Funicula*).
Derițeanu, George (8 mai 1918, București), compozitor. Muz. voc.-simf. *(Balada eroului),* cor.
Dermota, Anton (4 iun. 1910, Kropa), tenor. Debut la Opera din Viena (1936). Specialist în creații mozartiene.
Derveaux, Constant. v. Castrișanu, Constantin.
des, denumire, în notația* literală, pentru sunetul *re** bemol*.
deses, denumire, în notația* literală, pentru sunetul *re** *dublu bemol**.
Désormière, Roger (13 sept. 1898, Vichy _ 25 oct. 1963, Paris), dirijor. Interpret specializat în creație sec. 20.
Dessau Paul (19 dec. 1894, Hamburg _ 28 iun. 1979, Berlin), compozitor și dirijor. Cantate, 1 simf., muz. de cam., de scenă (în special pentru piesele lui Brecht).
destramente (cuv. it.), ușor, vioi, cu agilitate.
destrezza (cuv. it.), agilitate.
Deșerturi, lucrare pentru suflători, pian, percuție și bandă magnetică de Varèse (1954).
Deșteptarea păsărilor, lucrare pentru pian și orchestră de Messiaen (1953).
détaché (cuv. fr.) (la instrumentele de coarde* cu arcuș), executarea fiecărei note printr-o mișcare a arcușului în sus și în jos alternativ; *grand* **d.** _ aceeași semnificație, fiecărei note rezervîndu-i-se însă întreaga lungime a arcușului.
deux (cuv. fr. „doi"). Expresia *à* **d.** *mains* _ la 2 mîini; *à* **d.,** v. *a due.*
Deveselu, Vladimir (1936, Constanța), tenor și critic muzical.
dezvoltare 1. Tratare melodico-ritmică a unui motiv*, a unei teme*, pe parcursul unei compoziții muzicale. **2.** (În fugă*) episodul de după expunerea subiectului*. **3.** (În forma de sonată*) secțiunea ce urmează expoziției* și precede reprizapt*.
Dexter, John (2 aug. 1925, Dearbi, Anglia), regizor.
dha, a șasea notă a gamei* indiene.
Di Stefano, Giuseppe (24 iul. 1921, Motta, Catania), tenor.
di, a patra notă a gamei* bizantine.
Diabelli, Anton (6 sept. 1781, Mattsee _ 7 apr. 1858, Viena), compozitor. Mise, sonate pentru pian, un vals (pe baza căruia a scris Beethoven *33 variațiuni op 120*), lucrări pentru pian cu caracter pedagogic.
diabolus in musica (expr. lat.), denumire a cvartei* mărite sau a cvintei* micșorate (v. triton) în teoria muzicală din evul mediu, determinată de dificultatea intonării și de puternicul ei caracter disonant.
Diaconescu, Florin (2 iul. 1942, Bușteni), tenor.

diafonie 1. (În Grecia antică) termen prin care se desemnau intervalele* disonante (v. disonanță) _ în opoziție cu *sinfonia* (cuv. *gr. symphonia*), care cuprindea intervalele consonante (v. consonanță). **2.** Formă primitivă de polifonie, în sec. 9_12; organum* la două voci.

Diaghilev, Serghei Pavlovici (31 mart. 1872, Novgorod _ 19 aug. 1929, Veneția), conducător al trupei Baletele Ruse* (pentru care au compus Stravinski, Debussy, R. Strauss, De Falla, Prokofiev, Poulenc, Satie, Milhaud).

Dialogurile carmelitelor, operă de Poulenc. Pr. Milano, Scala, 26 iun. 1957.

Diamandi, Saviana (10 mart. 1954, București), muzicolog.

Diamond, David Leo (9 iul. 1915, Rochster), compozitor. Piese, simf., muz. de cam., de film.

diapazon 1. Ambitus*. **2.** Instr. muzical ce emite un singur sunet *(la)*, utilizat ca etalon pentru acordare*. **3.** În muzica greacă antică, octavă*.

diatonism, grupare de sunete care păstrează nealterate elementele scării muzicale naturale, formate din tonurile* și semitonurile* pe care aceasta le cuprinde. Ant. *cromatism**.

dicteu muzical, disciplină a didacticii muzicale în cadrul cursului de teorie muzicală. Se solicită elevilor să transcrie după auz un text muzical.

Dido și Aeneas, operă în 3 acte și un prolog de Purcell. Libretul de N. Tate, după *Eneida* lui Virgiliu. Pr. Școala de fete din Chelsea-Londra, 1689.

Didona, poem simfonic de Alfred Alessandrescu (1911).

Diepenbrock, Alphons (2 sept. 1862, Amsterdam _ 5 apr. 1921, Amsterdam), compozitor, reprezentant de frunte al școlii muzicale olandeze alături de Zweens și Wagenaar. Muz. de scenă, de cam.

Dies irae (lat. „Ziua mîniei",) primele cuvinte ale unei secvențe*, introduse în 1249 în *Missa pro defunctis* (recviem*). Melodia **D.i.** a fost folosită ca temă* de către Berlioz *(Simfonia fantastică)*, Liszt *(Simfonia Dante,)* Saint-Säens *(Dans macabru)*, Ceaikovski *(Suita a 3-a pentru orch.)*, Rahmaninov *(Insula morților)*, Respighi *(Pinii din Roma)*, Williams *(5 portrete din epoca lui Tudor)* ș.a.

diez, semn de alterație* indicînd urcarea cu un semiton* a notei pe care o precede.

digitație, repartizare a degetelor pe taste*, coarde* sau clapele instrumentelor de suflat, în vederea interpretării unei piese muzicale în optime condiții tehnice.

diletant, persoană neprofesionistă care practică muzica pentru propria plăcere. Sens peiorativ cînd se aplică unui interpret profesionist; lipsă de soliditate a meșteșugului. Sin. *amator.*

diluendo (cuv. it), slăbind treptat sunetul.

Dima, Elena (1928, București), soprană.

Dima, Gheorghe (28 sept. 1847, Brașov _ 4 iun. 1925, Cluj), compozitor, dirijor și pedagog. Primul Director al Cons. din Cluj (care azi îi poartă numele), animator al vieții muzicale din Transilvania. Unul dintre primii maeștri ai polifoniei corale românești. Creator de muz. voc.-simf. (baladele *Mama lui Ștefan cel Mare; Groza*), cor. (10 caiete de cîntece pop. românești), voc. (primul caiet, *Lieder und Gesänge*, tipărit la Leipzig), lucrări didactice.

Dimitrova, Ghena (6 mai 1941, Beglej), soprană.

Dimineața, Simfonia nr. 6 în re major de Haydn (1761).

diminuare, micșorarea proporțională de 2, 3, 4 etc. ori a duratei fiecărei note* și a fiecărei pauze* în reluarea unei teme* sau unui motiv*; **d.** este procedeul opus

DIMINUENDO

augmentării;* **d.**, ca și augmentarea, reprezintă un mijloc de dinamizare a discursului muzical.

diminuendo (cuv. it.), indicație conform căreia un pasaj muzical trebuie interpretat cu scăderea treptată a intensității* sunetelor. Sin.: *decrescendo**.

Dimitrescu, Constantin (7 mart. 1847, Blejoi, jud. Prahova – 9 mai 1928, București), compozitor și violoncelist, unul din principalii promotori ai muzicii de cameră în România. A scris primele cvartete și primele concerte instr. românești; a înființat primul cvartet de coarde din România. Piese pentru v.cel și pian *(Dans țărănesc, Serenada română)*, *Concerte pentru v.cel*, 7 cvartete, muz. cor., voc.

Dimitrescu, Ivan (Giovani) (30 dec. 1860, Iași – 3 mart. 1913, Londra), tenor. Debut în 1895, în prima formație românească de operă. Carieră internațională.

Dimitriu, Florica (8 dec. 1915, Iași), compozitoare și dirijoare. Muz. voc.-simf., simf. *(Dansuri moldovenești)*, de cam., cor., voc.

Din casa morților, operă în 3 acte de Janacek după Dostoievski. Pr. Brno, 12 apr. 1930.

Din viața mea, cvartet de coarde în mi minor de Smetana (1876).

dinamică, termen ce înglobează totalitatea noțiunilor legate de intensitatea* sonorității muzicale. V. *nuanță*.

Dincă, Carmen (11 iul. 1939, Brașov), impresar muzical.

Dinescu-Tălmăceanu Ana (8 oct. 1912, Sibiu – 1 apr. 1976, București), soprană.

Dinescu, Violeta (1953, București), compozitoare stabilită în Germania, eleva lui Myriam Marbe, autoarea unor opere *(Hunger und Durst)*, lucrări instrumentale, vocale și orchestrale.

Dinicu, familie de muzicieni. 1. *Dimitrie A.* **D.** (13 iun. 1868, București – 11 apr. 1936, București), dirijor, violoncelist, compozitor și pedagog. Conducătorul Orch. simf. a Ministerului Instrucțiunii Publice. Largă activitate solistică. 2. *Dimitrie Gh.* **D.** (5 mai 1898, București – 5 feb. 1964, București), violoncelist și pedagog. Rector al Cons. din București. Lucrări didactice *(Metodă de v.cel, Studiul v.celului)*. 3. *Grigoraș* **D.** (3 apr. 1889, București – 28 mart. 1949, București), violonist și compozitor. Interpret virtuoz al muzicii populare. Turnee internaționale. *Hora staccato* (aranjament J. Heifetz; orchestrația P. Vladigherov), muz. pentru vl. și pian.

Dinicu, Sile (10 dec. 1919, Bacău), dirijor și compozitor. Muzică ușoară.

Din lumea nouă, *Simfonia a IX-a*, op. 95, de Dvorák (1893).

Dinu, Stelian (12 apr. 1912, Sălciile-Prahova), dirijor și compozitor. Muz. voc.-simf. (*Cantata Armatei*), simf. și cor.

dirijat 1. Artă a conducerii unui ansamblu în procesul interpretării. 2. Disciplină care studiază tehnica acestei arte.

dirijor, conducător al unui ansamblu muzical, principalul responsabil al interpretării formației pe care o îndrumă.

dis, denumire, în notație* literală, a sunetului *re** *diez**.

disc, placă de material plastic pe care sînt gravate înregistrările sonore.

discant 1. (În primele compoziții polifonice) linie melodică situată deasupra melodiei date (*cantus firmus**). 2. (În polifonia sec. 15–16) vocea* superioară. 3. Jumătatea de sus a claviaturii*.

disis, denumire, în notație* literală, a sunetului *re** *dublu diez**.

disonanță, relație între sunete de înălțimi diferite care, ascultate în același timp, produc o senzație de instabilitate și care în mod firesc cer rezolvarea în consonanță*.

distonare, executarea eronată (falsă) a

înălțimii* unui sunet.

Distratul, *Simfonia nr. 60 în do major* de Haydn (1775).

Dittersdorf, Karl Ditters von (2 nov. 1739, Viena _ 24 oct. 1799, Neuhof, Boemia), compozitor și violonist, prieten al lui Gluck, Haydn, Mozart. A activat o vreme la Oradea, ca maestru al capelei și compozitor la curtea episcopului Adam von Patachich. 40 de opere *(Doctorul și farmacistul)*, 125 de simf., muz. de cam., lucrări concertante.

divertimento (cuv. it.), v. **divertisment.**

divertisment (<it. *divertimento*). **1.** Ciclu compus din mai multe piese muzicale cu caracter diferit, asemănător cu serenada* și cu suita* (termen folosit în sec. 17). **2.** Piesă cu caracter distractiv. **3.** Secțiune a fugii*, constînd dintr-o alternare liberă a expozițiilor* și interludiilor*.

divisi (cuv. it.) (presc. *div.*), indicație pentru divizarea unui grup de interpreți în două sau mai multe părți. Efectul **d.** încetează odată cu notația *non* **d.** sau *unissono* (unison*).

divizarea motivului, una din formele de prelucrare a motivului*, constînd în împărțirea lui în fragmente constitutive (celule*) și, uneori, în repetarea, inversarea*, secvențarea (v. secvență) lor.

divizionar (sistem ~), sistem ritmic bazat pe diviziunea în părți egale a valorilor* de note și pauze și pe execuția strictă a duratelor*.

Dixieland (cuv. engl.), stil de jazz* practicat la începutul sec. 20 de către muzicienii albi originari din New Orleans, în spiritul celui creat de orchestrele din Louisiana.

dixtuor 1. Ansamblu compus din 10 interpreți. 2. Compoziție pentru **d.** (1).

Djinii, poem simfonic pentru pian și orch. de César Franck (1884).

do 1. Denumire, în notația* silabică, a primei trepte a gamei* diatonice. 2. Denumirea uneia dintre cheile* muzicale. 3. Definirea acordajului* instr. ne-transpozitorii*.

Domnele bine dispuse, comedie coregrafică într-un act de V. Tommasini după comedia lui Goldoni. Coregrafia L. Massine. Pr. Baletele ruse*, Roma, 12 apr. 1917.

Dobiás, Václav (22 feb. 1909, Radcice _ 18 mai 1978, Praga), compozitor. 2 simf., o simf. de cam., o sinfoniettă, muz. de cam.

Doboș-Arion, Mihaela (27 dec. 1948, C.A. Rosetti, Buzău), muzicolog.

Doboș, Viorel (14 apr. 1917, Iași), compozitor. Operete *(Cîntecul munților, Copita de argint, Nimfa litoralului, Nausicaa,)*, balete *(Păcală, Nunta oltenească)*; poemul simf. *Pe plaiuri moldovene; Suita românească pentru orch.*

Dobrescu, Carmen *(9 iul. 1939, Giurgiu), regizoare.*

Dobrogeanu-Gherea, Ionel (1894 ? _ 15 dec. 1978, București), pianist.

Doctor Faust, operă în 4 acte, muzica și libretul de Busoni. Pr. Opera din Dresda, 21 mai 1925.

dodecafonism (dodecafonie), tehnica de compoziție concepută și aplicată în jurul anului 1924 de Schönberg, ce furnizează compozitorului un sistem și o disciplină menite să înlocuiască, în condițiile atonalismului*, regulile armoniei* clasice bazate pe funcționalitatea acordurilor*. **D.** se bazează pe egalitatea totală a celor 12 sunete (semitonuri*) ale gamei egal temperate (v. temperat, sistem), ordonate ulterior, tot de către Schönberg, prin intermediul seriei*.

Dogaru, Anton (17 mai 1945, București _ 24 aug. 1988, Sinaia), compozitor. Muz. simf. *(Triptic liric)*, de cam. (lieduri, *Cvintet, Sonata pentru pian*), cor. *(Viziuni maramureșene, Creanga de aur).*

Dohnanyi, Ernö (27 iul. 1877, Bratislava _ 9 feb. 1960, New York), compozitor, pianist și dirijor. Turnee internaționale. Mare inter-

pret al lui Beethoven. A compus opere, muz. simf. (Rapsodia *Ruralia Hungarica*), de cam.

Dohnányi, Christoph von (8 sept. 1929, Berlin), dirijor.

doime, notă cu o durată de două ori mai scurtă decît a unei note întregi*.

doină, vechi cîntec popular românesc. Ornamentații bogate, ritmică specifică, caracter improvizatoric. Sin.: *cîntec lung; horă lungă.*

dolce (cuv. it.), indicație pentru a se cînta gingaș, dulce.

dolente (cuv. it.), indicație pentru a se cînta cu durere, tristețe, mîhnire.

Dolinescu, Elisabeta (29 mart. 1918, Trifești, jud. Iași – 8 iun. 1989), muzicolog. Studii cu privire la istoria muz. rom., monografie *Grieg.*

Dolmetsch, familie de muzicieni – instrumentiști și constructori de instrumente. Dintre cei mai importanți: **1.** *Arnold* **D.** (25 feb. 1858, Le Mans, Franța – 26 feb. 1940, Haslemere, Anglia), fondator al Festivalului de muz. veche (1925), al revistei The Consort (1929). **2.** *Carl* **D.** (23 aug. 1911, Fontenay sous Bois), instrumentist și constructor de instr. Fiul lui **D. (1).** A condus Festivalul fondat de tatăl său.

doloroso (cuv. it.), indicație pentru a se cînta cu durere, tristețe, mîhnire.

Dolukhanova, Zara (5 mart. 1918, Moscova), mezzosoprană, mare interpretă de lied. Carieră internațională.

dombra, instrument popular rusesc cu coarde ciupite, cunoscut din sec. 16.

dombur, instrument popular mongol, înrudit cu dombra*.

Domestica, simfonie programatică (op. 53) de Richard Strauss (1903).

Domide, Leonida (11 ian. 1882, Rodna Veche, jud. Bistrița-Năsăud – 19 sept. 1950, Cluj), compozitor. Legenda pentru soliști, cor mixt și orch. *Înșir-te mărgărite.*

dominantă 1. Treapta a V-a a tonalității* (se mai numește **d.** *superioară*; **d.** *inferioară*, v. subdominantă). **2.** Denumirea acordului construit pe treapta a V-a.

Domingo, Placido (21 ian. 1934, Madrid), tenor.

domra, instrument popular cazah cu coarde.

Donatoni, Franco (9 iun. 1927, Verona), compozitor, profesor la Conservatoarele din Milano și Torino, autor de lucrări instrumentale și electroacustice *(Cvartetul al III-lea, pentru magnetofon cu patru piste).*

Don Carlos, operă în 5 acte de Verdi. Libretul de J. Mery și Camille Du Loche, după Schiller. Pr. Opera din Paris, 11 mart. 1867.

Don Giovanni, dramma giacoso în 2 acte de Mozart. Libretul de Lorenzo da Ponte. Pr. Praga, 29 oct. 1787.

Don Pasquale, operă comică în 3 acte de Donizetti. Libretul de Cammarano, după Anelli. Pr. Teatrul italian din Paris, 3 ian. 1843.

Don Quijote 1. Poem simfonic cu solo de v.cel și violă de R. Strauss. **2.** Balet în 4 acte de Ludwig Minkus. Libretul de Petipa, după Cervantes. Pr. Teatrul Mare, Moscova, 14 dec. 1869. **3.** Poem simf. de Perlea.

Donceanu, Felicia (28 ian. 1931, Bacău), compozitoare. Balada *Bujorul*, poemul simf. *Meșterul Manole*, muz. de teatru, de cam., cicluri de lieduri.

Donizetti, Gaetano (Domenico Maria) (29 nov. 1797, Bergamo – 8 apr. 1848, Bergamo), compozitor, director al Operei italiene din Paris (1838). 71 de opere *(Elixirul dragostei, Lucia di Lammermoor, Fiica regimentului, Don Pasquale).*

Donose, Vasile (4 iun. 1929, Vinderei, jud. Vaslui), muzicolog și compozitor. Lucrări corale.

Dorati, Antal (9 apr. 1906, Budapesta), dirijor și compozitor. Dirijor al orch. simf. din Minneapolis (din 1957) și BBC (din 1963).

Scanned with OKEN Scanner

A compus cîteva piese simf., *Missa brevis* pentru cor și percuție (1960).

doric 1. Mod° antic grecesc cu finala° pe *mi*°. 2. Mod medieval cu finala pe *re*°.

double (cuv. fr.), termen utilizat în sec. 16, desemnînd repetarea, într-o formă variată, a unei arii° sau a unui dans.

Dowland, John (15 dec. 1562, lîngă Dublin – 21 ian. 1626, Londra), lautist și compozitor. Autor a 87 melodii cu acompaniament de lută°; alte lucrări voc.

Draga, George (26 apr. 1935, Bîrsa-Aldești, jud. Arad), compozitor și muzicolog. *Simf., Muzică de concert, Eterofonie, Uvertura de concert, Cvartet de coarde.*

Dragomir, Marcel (30 oct. 1944, Cîmpina), compozitor.

Dragonetti, Domenico (7 apr. 1763, Veneția – 16 apr. 1848, Londra), compozitor și contrabasist. Carieră concertistică internațională. Concerte și sonate pentru c.bas.

Dragostea celor trei portocale, operă-basm în 4 acte și un prolog de Prokofiev. Libretul compozitorului, după basmul lui Carlo Gozzi. Pr. Sala Auditorium, Chicago, 12 dec. 1921.

Dragoste de poet, ciclu de lieduri de Schumann pe versuri de Heine (1840).

Dragoste de țigan, operetă în 3 acte de Lehar. Libretul de A. M. Wilner și R. Bodansky. Pr. Karltheater, Viena, 8 ian. 1910.

Dragoste și viață de femeie, ciclu de lieduri (op. 42) de Schumann (1840), după Adalbert von Chamisso.

dramatic, care presupune o tensiune, o încordare, un conflict; *gen* d., gen care cuprinde lucrările muzicale scenice (operă°, operetă°) sau pe cele de concert (oratoriu°); *tenor°, soprană°* d. (echiv. it. *spinto*), voci° cu o calitate specială a timbrului, mai dur, mai penetrant; *cadență* d., v. cadență.

dramă muzicală, operă° în care acțiunea dramatică este solid construită, textul literar formînd mai mult decît un pretext pentru muzică, fiind un element de valoare egală cu acesta. Creatorul și teoreticianul d.m. este considerat Wagner.

dramma per musica (cuv. it. „drama muzicală"), termen desemnînd vechea operă° italiană. (Cavalli a folosit pentru prima oară termenul de operă în 1631). J.S. Bach a dat acest titlu unor cantate° laice.

drăgaica, muzica unui vechi ritual popular agricol jucat de femei. Este amintit de D. Cantemir în *Descrierea Moldovei.*

Drăgoi, Sabin V. (6 iun. 1894, Seliște, jud. Arad – 31 dec. 1968, București), compozitor și folclorist. Director al Institutului de Folclor din București (1950–1968), membru corespondent al Academiei Române (din 1953). Unul dintre promotorii școlii românești contemporane bazate pe transfigurarea folclorului țărănesc; unul dintre pionierii culegerii științifice a folclorului. Opere *(Nă pasta, Constantin Brîncoveanu, Kir Ianulea, Horia, Păcală); Balada celor patru mineri;* cantata *Cununa; Divertisment rustic,* suita *Petrecere populară, Concertul pentru pian,* muz. de cam., cor, studii folclorice, culegeri de folclor *(Monografia muzicală a comunei Belinț),* lucrări didactice.

Drăgulescu, Theodor (14 iul. 1932, București), compozitor și muzicolog. *Cantata țărănească, Cantata festivă, Divertisment pentru două trompete, timpani și orchestră, Uvertură;* muz. de cam.

Drăgulin, Stela (10 ian. 1950, Satu Mare), profesoară de pian.

Drăgulinescu-Stinghe, Elena (8 dec. 1881, Ploiești – 2 dec. 1970, București), soprană. Turnee internaționale.

Drdla, Frantisek (28 nov. 1868, Zdár, Moravia – 3 sept. 1944, Bad Gastein), compozitor. 250 de piese pentru vl. și pian, operete, lieduri, coruri.

Scanned with OKEN Scanner

DRESSLER, FRANZ XAVER

Dressler, Franz Xaver (19 nov. 1898, Aussig, Cehoslovacia), compozitor, dirijor și organist stabilit în Germania. Organist la catedrala din Sibiu, din 1922. Activitate concertistică internațională. *Cantata pentru pace, Cantica humana, Simfonia dorica,* muz. de cam., voc., cor.

drîmbă, instrument muzical popular românesc, alcătuit dintr-o sîrmă în formă de potcoavă, la mijloc cu o lamă elastică; se sprijină de dinți și se ciupește cu degetul, sunetele fiind modulate prin mișcarea buzelor.

dublă bară, bară verticală formată din două linii, de aceeași grosime (atunci cînd separă, în interiorul unei piese, secțiuni scrise în tonalități° diferite) sau una subțire și una groasă (atunci cînd separă părțile unei lucrări sau marchează sfîrșitul ei _ bara finală°). Cînd i se adaugă două puncte, indică o repetiție *(bară de repetiție)*. Spre deosebire de bara de măsură°, d.b. poate fi plasată și în interiorul măsurii°, nu numai la sfîrșitul acesteia.

dublu bemol, semn de alterație° pentru coborîrea cu 2 semitonuri° a notei înaintea căreia este pus.

dublu (contrapunct ~), contrapunct° la două voci° ranversabil°.

dublu diez, semn de alterație° pentru urcarea cu 2 semitonuri° a notei înaintea căreia este pus.

dublu mordent, ornament° melodic compus prin alternarea de două ori a notei° de bază cu cea inferioară (d.m. *inferior*) sau superioară (d.m. *superior*).

dublu punct, două puncte puse la dreapta unei note, indicînd mărirea valorii ei. Primul punct mărește durata notei cu o jumătate, al doilea cu un sfert (jumătate din „valoarea" primului punct). *V. punct* (1).

Dubois, Théodore (24 aug. 1837, Rosnay _ 11 iun. 1924, Paris), compozitor. Premiul Romei (1861). Director al Cons. din Paris. Opere, muz. cor., religioasă, piese instr. Tratate de solfegiu, armonie și contrapunct.

Ducasse, Roger Jean-Jules-Aimable (18 apr. 1873, Bordeaux - 19 iul. 1954, Taillan-Médoc), compozitor. Coleg cu Enescu la clasa lui Fauré. Prof. la Cons. din Paris. O operă *(Cantegril)*, muz. simf., voc.-simf., de cam.

Dudelsack (cuv. germ.), v **cimpoi.**

duet 1. Piesă muzicală pentru 2 voci°, fiecare executînd o partidă° distinctă. 2. Ansamblu vocal alcătuit din 2 participanți (în operă°, operetă°, în genurile voc.-simf.), care execută un d. (1).

duettino (cuv. it.), duet° de mici proporții.

Dufay, Guillaume (cca 1400, Hainau _ 27 nov. 1474, Cambrai), compozitor franco-flamand, cîntăreț în marile capele din Roma și Florența. Promotor al polifoniei armonice. Opt mise°, numeroase melodii.

Dufourcq, Norbert (21 sept. 1904, St. Jean de Braye), muzicolog. Prof. la Cons. din Paris. Studii aspura orgii.

Dugheana fermecată, balet de Respighi. Pr. Londra, 5 iun. 1919.

Dukas, Paul (1 oct. 1865, Paris _ 17 mai 1935, Paris), compozitor și critic muzical. Prof. de compoziție la Cons. din Paris. Poemul *Ucenicul vrăjitor, Simfonia în do,* poemul coregrafic *La Péri,* opera *Ariane și Barbă Albastră,* melodii. Vol. *Scrieri despre muzică.*

Dumbarton Oaks, concert pentru 15 instrumente de Stravinski (1938).

Dumesnil, René (19 iun. 1879, Rouen), critic muzical. Vol. *Wagner, Muzica contemporană în Franța, Don Juan de Mozart.* Cronicar la „Le Monde" (din 1944).

Dumitrescu, Iancu (15 iul. 1944, Sibiu), compozitor și critic muzical. Lucrări: *Diacronii II, Metamorfoze, Medium, Eco 1, Eco 2, Alternanțe, Eglogă, Aulodie mioritică.*

Dumitrescu-Bistrița, Gheorghe (15 sept.

1895, Bistrița Severinului), folclorist. Culegeri de folclor *(Buchet muzical, Cîntece românești, Folclor din Oltenia și Muntenia)*.

Dumitrescu-Capsali, Floria (25 feb. 1897, Bitolia _ 29 iun. 1982, București), dansatoare și coregrafă română. Contribuție deosebită la dezvoltarea baletului românesc.

Dumitrescu, Mitiță (9 feb. 1909, Militari, București), dansator și coregraf.

Dumitrescu, familie de muzicieni **1.** *Ion* **D.** (20 mai 1913, Oteșani, jud. Vîlcea), compozitor. Prof. la Cons. din București. Prim-secretar (1956_1963) și Președinte (1963_1977) al Uniunii Compozitorilor. Creația sa utilizează un limbaj de inspirație folclorică. *Simf. în Fa major, Concert pentru orch. de coarde, Sinfonietta, Preludiu simf.*, trei *Suite pentru orch.*, muz. de teatru, de film, cor., voc., lucrări didactice *(120 de solfegii de grad superior)*, studii, articole. **2.** *Gheorghe* **D.** (15 dec. 1914, Oteșani, jud. Vîlcea), compozitor, frate cu **D. (1).** Prof. la Cons. din București. Opere *(Ion Vodă cel Cumplit, Decebal, Răscoala, Fata cu garoafe, Meșterul Manole, Vlad Țepeș, Poesis)*, oratorii *(Tudor Vladimirescu, Grivița noastră, Zorile de aur, Din lumea cu dor în cea fără de dor, Pămînt dezrobit, Soarele neatîrnării)*. **3.** *Tudor* **D.** (6 dec. 1957, București _ 4 martie 1977, București), pianist, fiul lui **D. (2). 4.** *Ilinca* **D.** (29 aug. 1952, București), pianistă, fiica lui **D. (1).**

Dumki, trio cu pian op. 90 de Dvorák (1891).

Dunaevski, Isaak Osipovici (30 ian. 1900, Lokhvitsa-Poltava _ 25 iul. 1955, Moscova), compozitor. Operete *(Valea de aur, Vînt de libertate, Salcîmul alb)*, muz. de film, cor., de estradă.

Duncan, Isadora (27 mai 1878, San Francisco _ 14 sept. 1927, Nisa), balerină. Soția lui Esenin. Renume internațional. Contribuții deosebite la dezvoltarea baletului contemporan; a deschis școli de balet în Franța, Germania și în Uniunea Sovietică (1921_1924).

Dunstable, John (? 1380 _ 24 dec. 1453, Londra), compozitor. Puternice influențe asupra creatorilor de pe continent (Dufay, Binchois). 67 de compoziții, printre care 30 de motete*.

duo 1. Grup de doi instrumentiști care execută împreună o compoziție muzicală. **2.** Compoziție muzicală pentru d. (1).

duodecimă 1. Interval compus (cvintă* peste octavă*) care cuprinde 12 trepte. Tipuri diatonice: **d.** perfectă, **d.** micșorată. **2.** Treapta a 12-a de la o treaptă dată.

duolet, diviziune ritmică excepțională în metrul ternar*: două note în loc de trei.

Duparc, Marie-Eugène Henri Fouques (21 ian. 1848, Paris _ 12 feb. 1933, Mont de Marsan), compozitor. Poemul simf. *Leonora*, piese pentru pian, melodii pentru voce și pian.

După-amiaza unui faun, poem simfonic de Debussy, după un poem de Mallarmé (1894).

Dupré, Marcel (3 mai 1886, Rouen _ 30 mai 1971, Meudon), organist. Prof. la Cons. din Paris. Turnee internaționale. Piese pentru orgă, muz. religioasă.

dur (cuv. germ.) v. **major.**

Durand & Cie, numele unei case editoriale pariziene fondate în 1870.

Durante, Francesco (31 mart. 1684, Frattamaggiore _ 30 sept. 1755, Neapole), compozitor, reprezentant al școlii napolitane. Urmaș al lui Porpora la Cons. „Santa Maria di Loreto" din Neapole. Muz. religioasă, voc.-sim., cor., instr. (cvartete, piese pentru clavecin) și voc. (madrigale*, solfegii).

durată, calitate a sunetului de a se produce într-o fracțiune mai mare sau mai mică de timp. Durata depinde de continuitatea vibrațiilor, adică de fragmentul de timp care trece din momentul producerii unui sunet și

până la completa sa dispariție. V. *valoare*
Dussek (Dusek), familie de muzicieni. **1.** ***Jan Josef*** **D.** (? 1738, Mlazovice – ? 1818), organist. **2.** ***Jan Ladislav*** **D.** (12 feb. 1760, Caslav – 20 mart. 1812, St. Germain en Laye), organist, pianist, compozitor, prof. la Amsterdam. Concerte și o metodă de pian.
Dusek, Frantisek Xaver (8 dec. 1731, Choteborky – 12 feb. 1799, Praga), compozitor și pianist. 44 simf., serenade, preludii, concerte pentru pian, piese pentru flaut.
Dutilleux, Henri (22 ian. 1916, Angers), compozitor. Premiul Romei (1928).
Simfonie, Sonată, baletul *Lupul,* melodii pentru voce și pian.
Duvernoy, Victor Alphonse (30 aug. 1842, Paris – 7 mart. 1907, Paris), compozitor, pianist și critic muzical. Prof. la Cons. din Paris. Opere, balete, piese concertante, bagatele.
dux (cuv. it.) v. **subiect.**
Dvorák, Antonin (8 sept. 1841, Nelahozeves – 1 mai 1904, Praga), compozitor, unul dintre cei mai iluștri reprezentanți ai componisticii sec. 19. Operă cu un puternic caracter național, inspirată din folclor. 9 simf., opera *Rusalka, Recviem, Stabat Mater, Te Deum,* poeme, simf., piese instr., lieduri.
Dvorakova, Ludmila (11 iul. 1923, Kolin), soprană.
Dvorski, Peter (27 sept. 1951, Bratislava), tenor.

Scanned with OKEN Scanner

E

e 1. Denumire, în notația* literală, a sunetului *mi**. 2. Majuscula E, notație presc. pentru tonalitatea* *E-dur (Mi* major); minuscula e, notație presc. pentru tonalitatea *e-moll (mi* minor). 3. Indicație pentrru instr. (transpozitorii*) acordate în *mi*.

echapée (cuv. fr.), notă străină de acordul în care apare (pe timp* slab), prin urcare de secundă* mare sau mică a uneia dintre notele lui constitutive, pentru a se rezolva în acordul următor, prin coborîre de terță*.

eclisă, parte constitutivă a cutiei de rezonanță* a unui instrument cu coarde, care leagă de jur împrejur cele două fețe.

ecoseză, dans popular de origine scoțiană, în mișcare rapidă, inițial în metru ternar*, ulterior în metru binar*.

ecou 1. Sunet reflectat de un obstacol și care este perceput distinct (față de sunetul direct). 2. Efect muzical sugerînd acest fenomen acustic, prin reluarea motivului* sau frazei* într-o sonoritate scăzută.

Eftimescu, Florin (8 iun. 1919, București – 8 mart. 1974, București), compozitor. Prof. la Cons. din București. Muzică voc.-simf., *(Cantata tinereții)*, de scenă, muz. de cam., voc., cor., lucrări didactice *(Principii de armonie)*.

efuri, deschideri în forma literei „f" în tăblia superioară a unui instrument de coarde.

Egk, Werner (17 mai 1901, Auchsesheim – 10 iul. 1983, Inning Bavaria), compozitor și dirijor. Opere *(Peer Gynt)*, balete *(Abraxaz)*, muz. simf., voc.-simf. (Oratoriul *Christophor Columb)*, lieduri.

Egmont, uvertură, op. 84, la muzica de scenă scrisă de Beethoven în 1810 pentru drama cu același titlu de Goethe.

Eimert, Herbert (8 apr. 1897, Bad Kreuznach – 15 dec. 1972, Düsseldorf), compozitor și teoretician. Unul dintre pionierii muzicii electronice*, fondator al Studioului electronic din Köln. *Glockenspiel, Recviem, Epitaf pentru Aikichi Kuboyama.*

Eine kleine Nachtmusik v. Mica serenadă.

eis, denumirea în notația* literală a sunetului *mi** *diez**.

Eisikovits, Max (8 oct. 1908, Blaj – 12 ian. 1983, Cluj), compozitor și muzicolog. Opere *(Povestea țapului, Fîntîna cu bucluc)*, muz. simf. *(Dansuri vechi ardelenești, Primăvara în Carpați)*, voc.-simf. *(Cantata Păcii)*, de cam., voc., cor., volume de muzicologie *(Polifonia vocală a Renașterii, Polifonia Barocului)*.

eisis, denumirea în notația* literală a sunetului *mi** *dublu diez**.

Eisler, Hans (6 iul. 1898, Leipzig – 6 sept. 1962, Berlin), compozitor. Prof. la Cons. din Berlin. Muz. simf. *(Suita pentru orch.*, o imf.), opere *(Goliath)*, cantate și cîntece muncitorești, muz. de cam., de scenă, de film.

electrofone (electronice) (instrumente ~),

ELECTRONICĂ

aparate ce utilizează oscilațiile electromagnetice pentru a crea sunetele muzicale transmise cu ajutorul difuzoarelor. 1. Aparate care, prin includerea unui microfon în corpul unui instrument tradițional, îi amplifică nivelul sonor (chitarele, pianele electrice). 2. Aparate ale căror sunete sînt produse de tuburi electronice (mai nou de tranzistori) și care imită, în general, timbruri° de instr. cunoscute (ex. orgile electronice). 3. Aparate care creează sunetele electronice propriu-zise (Undele Martenot°, ondiolina, sintetizatorul°).

electronică (muzică ~), muzică creată cu ajutorul generatoarelor de sunete electronice; reprezentanți: Stockhausen, Pousseur, Krenek, Berio, Maderna.

elegie, piesă vocală sau instrumentală cu caracter melancolic, trist.

Elektra, operă într-un act de Richard Strauss. Libretul de Hugo von Hofmannsthal, după tragedia lui Sofocle. Pr. Dresda, 25 ian. 1909.

Elenescu, Emanuel (8 mart. 1911, Piatra Neamț), dirijor și compozitor. Turnee internaționale. Muz. simf. *(Variațiuni simfonice, Rapsodia română pentru v.cel și orch., Burlescă pentru pian și orch.)*, voc., cor.

Elgar, Sir Edward (2 iun. 1857, Broadheath – 23 feb 1934, Worcester), compozitor și dirijor. Creație de orientare neoromantică. Muz. simf. *(Variațiuni „Enigma", Concertul pentru v.cel, Concertul pentru vl.)*, voc.-simf. *(Visul lui Gerontius)*, cor.

Elian, Edgar (4 ian. 1917, București), critic muzical.

Elinescu, Petre (16 aug. 1869, Izvorul Bîrzei, jud. Mehedinți – 26 iun. 1947, București), lautist și compozitor.

Elixirul dragostei, operă comică în 2 acte de Donizetti. Libretul de F. Romani. Pr. Teatro della Canobbiana, Milano, 12 mai 1832.

Ellington, Duke (pe numele adevărat *Edward Kennedy* E.) (29 apr. 1899, Washington – 24 mai 1974, New York), strălucit pianist, compozitor și dirijor. Muzică de jazz.

Elman, Mischa (20 ian. 1891, Talnov-Kiev), violonist. Carieră internațională.

En Saga, poem simfonic de Sibelius (1892).

Enacovici, George (22 apr. 1891, Focșani – 26 ian. 1965, București), compozitor și violonist. Activitate solistică și ca interpret de muz. de cam. Muz. simf. *(Poem pentru vl. și orch., Suită în stil românesc, Rapsodie română)*, de cam. (3 cvartete), voc., cor.

enarmonie, raport între două sunete distincte din punct de vedere acustic dar asimilate (și deci identice) în urma temperării (v. temperat, sistem). Altfel spus, sunete grafic diferite, care sînt identice: *fa* cu *mi diez; do* cu *si diez* și *re dublu bemol* etc.

Enescu, Adrian (31 mart. 1948, București), compozitor. Muz. ușoară, de film.

Enescu, George (19 aug. 1881, Liveni-Vîrnav, azi George Enescu, jud. Botoșani – 5 mai 1955, Paris), compozitor, violonist, dirijor, pianist și pedagog. Violonist concertist în țară și peste hotare, fondator al Trio-ului instr. din Paris (1902), al Cvartetului „George E." din Paris (1904) și al Cvartetului „George E." din București (1943), al premiului de compoziție „George E." (1912), președinte al Societății compozitorilor români, membru al Academiei Române, al Academiei de Arte Frumoase a Institutului Franței din Paris, al Academiei Santa Cecilia din Roma, al Academiei de arte și științe din Praga; prof. la Școala Normală de muzică din Paris, la Academia musicale Chigiana din Siena, la Universitățile Illinois și Harvard. Cel mai de seamă compozitor român, a realizat o sinteză genială între melosul popular și tradițiile muzicale europene. Opera *Oedip*, muz. simf. *(Poema Română*, două *Rapsodii române*,

trei *Suite pentru orch.*, trei *Simf.*, *Simf. concertantă pentru v.cel și orch.*, poemul simf. *Vox Maris*, *Uvertura de concert*, *Simf. de cam.*), de cam. (două *Suite pentru pian*, trei *Sonate pentru pian*, trei *Sonate pentru pian și vl.*, două *Sonate pentru v.cel și pian*, *Suita pt. vl. și pian „Impresii din copilărie"*, două *Cvartete de coarde*, două *Cvartete cu pian*, *Octuorul*, *Dixtuorul*), voc. (șapte *Cîntece pe versuri de Clément Marot*), cor.

Enigărescu, Octav (13 iul. 1924, București), bariton, cîntăreț de operă. A fost director al Operei Române.

Enigărescu, Paul (29 iun. 1948, București), regizor muzical.

Enigma, variațiuni pentru orchestră, op. 36, de Elgar (1899).

eoliană (harpă ~), instrument ale cărui corzi, întinse pe un cadru, sînt puse în vibrație sub acțiunea vîntului.

eolic, mod* medieval cu finala pe *la*.

Eolidele, poem simfonic de César Franck (1876).

episod, secțiune, avînd o temă proprie, inclusă uneori în dezvoltarea formei de sonată*.

epitalam (cuv. gr.) (în antichitatea elină), cîntec de nuntă.

equale (cuv. it.), piesă vocală sau instrumentală scrisă pentru o formație compusă din voci sau instrumente echivalente. Echiv. lat.: *aequale*.

Erard, Sébastien (5 apr. 1752, Strassbourg – 5 iul. 1831, Passy), fabricant de instrumente muzicale; a adus îmbunătățiri pianului*, a inventat harfa* cu două pedale*.

Erbiceanu, Constanța (11 nov. 1874, Iași – 22 oct. 1961, București), pianistă și pedagogă, profesoara lui Valentin Gheorghiu și a Silviei Șerbescu.

Ercolani, Renato (1920, Perugia), tenor.

Erdely, Isolda (11 oct. 1906, Orșova – 29 iun. 1987, Cluj), pianistă și critic muzical. Activitate concertistică.

Eremia, Dumitru (12 mart. 1910, Hălchiu, Brașov – 20 iun. 1976, București), compozitor și dirijor. Muz. voc.-simf. (*Victoria*, *În slujba patriei*, *Evocare*), de cam., pentru fanfară, lucrări didactice.

Eremia, Sergiu (9 oct. 1935), compozitor.

Erkel, Ferenc (7 nov. 1810, Gyula – 15 iun. 1893, Budapesta), compozitor, pianist și dirijor. Fondator al Societății Filarmonice din Budapesta. Opere (*Báthori Maria*, *Hunyadi László*, *Bánk-Bán*), muz. voc., cor. Autorul Imnului național al Ungariei.

Ernani, operă în 4 acte de Verdi. Libretul de F. M. Piave, după V. Hugo. Pr. Teatrul La Fenice, Veneția, 9 mart. 1844.

Eroica, *Simfonia a III-a*, *op. 55*, de Beethoven (1803–1804).

es, denumirea, în notația* literală, a sunetului *mi bemol**.

eses, denumirea, în notația* literală, a sunetului *mi dublu bemol**.

España, rapsodie orchestrală (1883) de Charbier.

esspressione (con ~) (expr. it.), indicație pentru a se cînta expresiv.

Estes, Simion (1938, Centerville, Jowa), bas-bariton.

Esterházy, familie de nobili unguri amatori de muzică, pentru care Haydn a compus majoritatea lucrărilor sale între anii 1761 și 1790, Beethoven – *Missa în Do major*, Liszt – *Rapsodia ungară nr. 4*, Schubert – *Lieduriie op. 18* și Fantezia pentru pian la 4 mîini op. 103.**estradă (muzică de ~)**, gen distractivcecuprinde piese vocale și instrumentale accesibile, cu caracter dansant, de romanță, satiric, umoristic.

eterofonie, v. **heterofonie**.

Eteromorphie, lucrare orchestrală de Ștefan Niculescu (1967).

etnomuzicologie, ramură a muzicologiei care studiază muzica populară și pe cea a

activităților extraeuropene. Sin. *folcloristică muzicală*.

etos (cuv. gr.), doctrină pe care grecii antici își fundamentau concepția morală și educativă a muzicii, afirmînd corespondența dintre sonoritatea fiecărui mod și o anume categorie de stări sufletești.

euritmie, artă creată de Rudolf Steiner printr-o sinteză a gimnasticii și dansului cu muzica și poezia.

Euryanthe, operă în 3 acte de Weber. Libretul de Wilhelmina Christine von Chézy. Pr. Teatrul Kärntnerthor, Viena, 25 oct. 1823.

Eustatie de la Putna (146?–1546, Bistrița, Succava), protopsalt. Activitatea desfășurată la mănăstirea Putna este menționată în documente între 1493–1546; vol.: *Carte de cîntece* (1511), *Culegere de melodii bisericești.*

Euterpe, în mitologia greacă antică, una dintre cele 9 muze; personificare a muzicii.

Evangelista, José (1943, Valencia), compozitor stabilit în Canada, profesor la Universitatea din Montreal.

Evangelisti, Franco (21 ian. 1926, Roma), compozitor, discipol al lui Stockhausen, autor de muzică electroacustică *(Întîlniri de fascicule sonore, Cîmpuri integrale),* dar și orchestrală *(Condensări).*

Evanghelatos, Antiochos (7 ian. 1904, Lixouri, Cefalonia), dirijor și compozitor. Muz. simf. *(Uvertură la o dramă, Variațiuni și fugă pe o arie populară),* de scenă, de cam., cor., voc.

Evgheni Oneghin, operă în 3 acte de Ceaikovski. Libretul: K.S. Silovski și compozitorul, după Pușkin. Pr. Teatrul Mare, Moscova, 23 ian. 1881.

evoluție, secțiune de dezvoltare* în fugă*.

execuție, interpretare a unei lucrări muzicale.

exercițiu, mică piesă muzicală creată pentru a dezvolta deprinderile tehnice, vocale sau instrumentale. V. *studiu.*

expoziție 1. Secțiune inițială a formei de sonată*, care cuprinde enunțarea primei teme* puntea* către a doua temă și enunțarea acesteia din urmă. **2.** Secțiunea inițială a formei de fugă*, care cuprinde expunerea subiectului* rînd pe rînd de către toate vocile* pentru care este scrisă fuga.

expresionism, curent literar și artistic apărut în Germania la începutul sec. 20, reflectat în muzică în creația compozitorilor Noii școli vieneze* (Schönberg, Webern, Berg) și a lui Weill, Krenek ș.a.

extensia intervalului, procedeu de modificare melodică prin care intervalul* caracteristic al motivului* este mărit (v. mărime a intervalului).

Scanned with OKEN Scanner

F

f 1. Denumirea, în notația* literală, a sunetului *fa**. **2.** Majuscula F, notație presc. pentru tonalitatea* *F-dur* (*fa* major); minuscula f, notație presc. pentru tonalitatea *f-moll* (*fa* minor). **3.** Indicație pentru instr. (transpozitorii*) acordate în *fa*. **4.** Prescurtare pentru *forte**.

fa 1. Denumire, în notația* silabică, a treptei a patra a gamei diatonice. **2.** Acordajul* unor instrumente transpozitorii*. **3.** Denumirea uneia dintre cheile* muzicale.

factură, țesătură muzicală, structură tehnică. *Elementele f.:* melodia*, acompaniamentul*, vocile*, temele*. Tipuri de bază ale *f.: omofonă**, *armonico-acordică*, *polifonică*.

Façade, balet într-un act de Walton. Libretul după o suită de poeme abstracte de E. Sistwell. Pr. Sadler's Wells, Londra, 26 apr. 1931.

Fadetta, balet în 3 acte de Delibes. Titlul original: *Sylvia* sau *La Nymphe de Diane*. Libretul de J. Barbier și Baron de Reinach, după *Aminta* de Tasso. Pr. *Sylviei* – Opera din Paris, 14 iun. 1876. Pr. sub titlul *Fadetta* – Teatrul S. Kirov, Leningrad, 21 mart. 1934.

fagot, instrument de suflat din lemn, (presc.: *fag*), ca și oboiul*, cu ancie* dublă. V. *contrafagot*.

Fall, Leo (2 feb. 1873, Olomouc – 16 sept. 1925, Viena), compozitor și dirijor. Operete *(Rebelul, Țăranul credincios, Prințesa dolarilor, Madame Pompadour, Floarea din Stambul)*.

Falla, Manuel de (23 nov. 1876, Cádiz – 14 nov. 1946, Alta Gracia, Argentina), compozitor și pianist. Compunînd înainte de 1930 cea mai mare parte a operei sale, valorificînd sugestiile creației folclorice, preluînd anumite elemente ale impresionismului, de Falla făurește o operă de mare originalitate în creația sec. 20. Opere *(Viață scurtă, Păpușile meșterului Pedro, Fuego)*; balete *(Amorul vrăjitor, Tricornul)*, muz. simf. *(Nopți în grădinile Spaniei, Concert pentru clavecin)*, muz. pentru pian, melodii.

falsă relație, procedeu de conducere a vocilor*, prin care apar, la două voci diferite, aceleași trepte*, dar cu semne de alterație* diferite. *F.r.* era evitată în armonia* clasică.

falset (la vocile bărbătești), sunet în registrul cel mai acut (de cap).

Falstaff, operă în 3 acte de Verdi. Libretul de Boito, după *Nevestele vesele din Windsor* și *Regele Henric al IV-lea* de Shakespeare. Pr. Scala din Milano, 9 feb. 1893.

familie de instrumente, grup de instrumente* identice sub raportul producerii sunetelor, dar diferite ca dimensiuni. Membrii acestor familii (de ex. familia fl., cl., fag., trp. ș.a.) au un timbru oarecum asemănător, dar cîntă în registre* diferite.

Fancy Free, balet într-un act de Bernstein. Coregrafia J. Robbins. Pr. Metropolitan,

New York, 18 apr. 1944.

fandango, dans popular spaniol cu acompaniament de castaniete,* în mișcare moderată.

fanfară 1. Ansamblu compus din instrumente de suflat* și de percuție*. 2. Semnal de trompetă cu caracter solemn.

Fantastică, *Simfonia* scrisă de Berlioz în 1830, subintitulată *Episod din viața unui artist*. P.a. Paris, dec. 1830.

fantezie, piesă instrumentală sau orchestrală cu formă liberă.

farandola, dans francez (regiunea Provence), de obicei cu acompaniament de flaut și tamburină, în mișcare moderată.

Farinelli, (pseudonim al lui *Carlo Broschi*) (24 ian. 1705, Andrea _ 15 iul. 1782, Bologna), celebru cîntăreț, elev al lui Porpora. A introdus opera italiană la Madrid, la curtea lui Filip al V-lea.

Fassbaender, Brigitte (3 iul. 1939, Berlin), soprană.

Farmecul unui vals, operetă în 3 acte de Oscar Straus. Libretul de F. Dörman și L. Jacobson, după nuvela *Cartea aventurilor* de H. Müller. Pr. München, 2 mart. 1907.

Fata cu garoafe, operă în 4 acte de Gheorghe Dumitrescu. Libretul de Nicolae Tăutu. Pr. București, Opera Română, 6 mai 1961.

Fata de zăpadă, operă de Rimski-Korsakov. Pr. Petrograd, 1882.

Fata din Vest (titlu it. *Fanciulla del West*), operă în 3 acte de Puccini. Libretul de G. Civinini și C. Zangarini. Pr. Metropolitan, New York, 10 dec. 1910.

Fata și huliganul, nuvelă coregrafică în 7 episoade de Șostakovici, după motivele unui scenariu de film scris de Maiakovski. Libretul de A. Belinski și J. Glickman. Pr. Teatrul de Operă și Balet, Leningrad, 29 dec. 1962.

Fătiol, Tiberiu (9 oct. 1935, Cluj), compozitor. Muz. de teatru, voc.-simf. (*Straja în zori*), simf. (*Simf. tinereții*), cor., de cam., culegeri și prelucrări de folclor.

Fauré, Gabriel (Urbain) (13 mai 1845, Pamiers _ 4 nov. 1924, Paris), compozitor. Prof. la Cons. din Paris (printre elevii săi _ Enescu, Ravel, Ducasse). Creație hotărîtoare pentru muz. franceză de la Franck la Debussy și la creația contemporană. Tragediile lirice *Prometeu, Penelopa, Recviem,* muz. de cam. (2 cvartete cu pian, 2 cvintete cu pian), lucrări pentru pian.

Faust 1. Operă în 5 acte de Gounod. Libretul de J. Barbier și M. Carré, după Goethe. Pr. Théâtre Lyrique, Paris, 19 mart. 1859. 2. Simfonie programatică de Liszt.

faux-bourdon (cuv. fr.), tehnică de compoziție folosită pentru prima oară în sec. 15; melodia vocii* superioare este secondată, paralel, de cvarte* și sexte* inferioare.

fecioreasca, dans popular răspîndit în Transilvania.

Feldman, Ludovic (25 mai 1893, Galați _ 11 sept. 1987, București), compozitor și violonist. Muz. simf. (5 suite pentru orch., *Balada pentru vl. și orch., Poem eroic, Variațiuni simf., Simfonie, Odă simf.,* lucrări concertante), de cam. (sonate pentru vl., *Cvartet de coarde, Cvintet pentru suflători*), lucrări didactice.

Feldman, Morton (1926, New York _ 3 sept. 1987, Buffalo), compozitor. Cantate (*Rabbi Akiba*), muz. instr. (*Intersecție nr. 1, Structura I și II, Regele Danemarcii*).

Felsenstein, Walter (30 mai 1901, Viena _ 8 oct. 1975, Berlin), regizor. Cunoscut pentru montările de la Komische Oper din Berlin din anii de după cel de al doilea război mondial.

Femeia fără umbră, operă în 3 acte de R. Strauss. Libretul de H. von Hofmannsthal. Pr. Teatrul Curții, Viena, 10 oct. 1919.

Feraru, Alexandra (29 aug. 1887, București

_ 26 iulie 1968, București), soprană. Membru fondator al Operei Române. Turnee internaționale.

Ferencsik, János (18 ian. 1907, Budapesta), dirijor.

fermata (cuv. it.), v. **coroană.**

Fernic, Ionel (29 mai 1901, Tîrgoviște _ 22 iul. 1938, Găinești, jud. Suceava), compozitor. Muz. ușoară.

Ferras, Christian (17 iun. 1933, Le Touquet), violonist de notorietate internațională. Elev al lui Enescu și Calvet.

Ferrier, Kathleen (22 apr. 1912, Higher Walton _ 8 oct. 1953, Londra), altistă.

fes, notație* literală pentru sunetul *fa* bemol**.

feses, în denumire literală, sunetul *fa* dublu bemol***.

festival, concert sau suită de manifestări muzicale cu un caracter excepțional prin cadru, periodicitate, structura programului și calitatea și numărul participanților; cele mai vechi reuniuni artistice de acest gen, în sec. 17.

Fétis, François-Joseph (25 mart. 1784, Mons _ 26 mart. 1871, Bruxelles), compozitor și critic muzical. Prof. la Cons. din Bruxelles. Autor al unei *Istorii a muzicii,* al unui *Tratat complet de teorie și de practică a armoniei.*

Feuermann, Emanuel (22 nov. 1902, Kolomea, Galiția _ 22 mai 1942, New York), violoncelist. Prof. la Hochschule für Musik din Berlin. Carieră solistică internațională.

ff v. **forte.**

fff v. **forte.**

fiatti (cuv. it.), instrumente de suflat*, suflători.

Fibich, Zdenek (21 dec. 1850, Seborice _ 15 oct. 1900, Praga), dirijor și compozitor. Trilogia dramatică *Hyppodamia,* 7 opere (*Logodnica din Messina, Hedy*), muz. de scenă, pentru orch., cor.

Fidelio, operă în 2 acte de Beethoven. Libretul de J. F. Sonnleithner, după textul operei *Leonora* sau *Dragostea conjugală* de J. N. Bouilly. Pr. Theater an der Wien, 20 feb. 1805.

Field, John (26 iul. 1782, Dublin _ 11 ian. 1837, Moscova), compozitor și pianist, discipol al lui Clementi. 7 concerte pentru pian, 4 sonate, nocturne _ ce l-au influențat și pe Chopin.

fiero (cuv. it.), indicație pentru a se cînta impetuos, cu înverșunare, cu mîndrie.

figurație, grup de note cu o anumită constantă ritmică, ce ajută la acompanierea unei linii melodice, prin descompunerea acordurilor.

Fiica Pohjolei, poem simfonic de Sibelius (1906).

Fiica regimentului, operă în 2 acte de Donizetti. Libretul de Gollmick, după Saint Georges și Bayard. Pr. Opera Comică, Paris, 11 feb. 1840.

Filimon, Nicolae (6 sept. 1819, București _ 19 mart. 1865, București), psalt, primul critic muzical român, prozator (romanul „Ciocoii vechi și noi"). Ample studii în publicațiile vremii (*Naționalul, Revista Carpaților, Independența, Țăranul român*), memorialistică (*Excursiuni în Germania meridională, Memorii artistice, istorice și critice*).

Filip, Felicia (20 mart. 1959, Slatina), soprană.

Filippeschi, Mario (7 iun. 1907, Pisa _ 26 dec. 1979, Florența), tenor.

Filotei Sin Agăi Jipei (cca 1670, București _ cca 1720, București), cîntăreț și protopsalt al Mitropoliei din București. Lucrări psaltice (*Psaltikie rumânească*). A tradus în limba română din limbă greacă și slavonă texte tradiționale ale cîntării de strană.

Filosoful, Simfonia nr. 22 în mi bemol major de Haydn (1764).

final, parte de încheiere a unei lucrări

simfonice, lirice, camerale, vocale.

finală (în muzica modală; v. mod), sunetul slab în jurul căruia gravitează toate celelalte. Echiv. lat. *(vox) finalis.*

fine (cuv. it. „sfîrșit"), expresie în partituri°: *al f.* _ de cîntat pînă la locul unde este indicată litera F.

Finlandia, poem simfonic de Sibelius (1899).

Fiori musicali, celebră culegere de piese pentru orgă de Frescobaldi, difuzată în 1635 la Veneția.

fioritura (cuv. it.), ornament° vocal.

Fira, Gheorghe (1886, Zlătărei-Drăgășani, jud. Vîlcea _ nov. 1936, Fălticeni), folclorist.

Firca, Clemansa Liliana (16 aug. 1934, Focșani), muzicolog, coautoare a monografiei *George Enescu,* autoarea vol. *Direcții în muzica românească 1900_1930;* studii.

Firca, Gheorghe (15 apr. 1935, Grădinari, jud. Caraș-Severin), compozitor, muzicolog. Autor al unor importante studii asupra creației contemporane.

Firkusny, Rudolf (11 feb. 1912, Napajedla, Cehoslovacia), pianist. Carieră internațională. Din 1946, membru în Comitetul muzical Berkshire.

Firulescu, Petre (27 mai 1920, Craiova), compozitor.

fis, notație° literală pentru sunetul *fa° diez°.*

Fischer, Edwin (6 oct. 1886, Basel _ 24 ian. 1960, Zürich), pianist de notorietate internațională. A întemeiat o orch. de cameră la Berlin. Autor al vol. *J.S. Bach, Sonatele pentru pian ale lui Beethoven.*

Fischer-Dieskau, Dietrich (28 mai 1925, Berlin), bariton. Debut în 1948 la Berlin. Mare interpret de operă și lied.

fisis, notație° literală pentru sunetul *fa° dublu diez°.*

Fistoulari, Anatol (20 aug. 1907, Kiev), dirijor. Debut la 14 ani, la Kiev, cu *Simf. a VI-a* de Ceaikovski. Carieră internațională.

Fitelberg, Gregor (18 oct. 1879, Dwinsk, Letonia _ 10 iun. 1953, Katowice), dirijor și compozitor. A condus marile orch. din Varșovia, Viena, Moscova, S.U.A. *Simf., Rapsodia poloneză.*

Fitzgerald, Ella (25 apr. 1918, Newport), cîntăreață, interpretă de jazz de notorietate internațională, partenera lui Armstrong.

Finățeanu, Corneliu (18 ian. 1933, Cățelu, jud. Sălaj), tenor.

Fîntîna din Bahcisarai, poem coregrafic de Asafiev. Libretul de N. Volkov, după poemul lui Pușkin. Pr. Teatrul S. M. Kirov din Leningrad, 28 sept. 1934.

Fîntînile Romei, poem simfonic de Respighi (1916).

flageolet (cuv. fr.), termen desemnînd armonicele° superioare ale unui instrument de coarde, avînd o sonoritate apropiată de cea a flautului°. Există **f.** *artificiale* (la rîndul lor divizate în **f.** *în cvinte°, în cvarte°, în terțe°* _ în funcție de intervalul dintre punctul în care se apasă coarda și acela în care ea este ușor atinsă cu degetul) și **f.** *naturale* (sunete armonice care se aud fără fundamentală°, cînd se apasă cu degetul pe o coardă liberă într-unul din punctele care o împart exact în 2, 3, 4 sau mai multe porțiuni).

Flagstadt, Kirsten (12 iul. 1895, Hamar, Norvegia _ 7 dec. 1962, Oslo), soprană.

flamenco, denumire generală dată dansurilor gitane andaluze.

flașnetă, orgă° portabilă de mici dimensiuni, acționată cu o manivelă, inventată la începutul sec. 18. Sin. pop. *caterincă.*

flat (cuv. engl.), bemol°.

Flatterzunge (cuv. germ.), v. **frullato.**

flaut, instrument de suflat din lemn. Presc.: *fl.* Specii: **f.** *mare,* **f.** *piccolo,* **f.** *alto* și **f.** *bas.*

flautando (flautato), (cuv. it.), în genul flautului°; a cînta cu arcușul lîngă tastieră°, pentru obținerea unui sunet asemănător cu al fl.

Flautul fermecat, operă în 2 acte de Mozart. Libretul de E. Schikaneder. Pr. Theater auf der Wieden, Viena, 30 sept. 1791.

Flăcările Parisului, balet în 4 acte de Asafiev. Libretul de N. Volkov și V. Dimitriev. Pr. Teatrul S. M. Kirov, Leningrad, 7 nov. 1932.

Flechtenmacher, Alexandru (25 dec. 1823, Iași _ 28 ian. 1898, București), compozitor, violonist, dirijor și pedagog. Fondatorul și primul director al Cons. din București. A compus primele operete și vodeviluri românești. Operete *(Baba Hîrca)*, vodevilul *Coana Chirița la Iași*, opera *Fata de la Cozia*, muz. simf. *(Uvertura națională)*, de cam., cor., voc.

Fleischer, Oskar (2 nov. 1856, Zörgib _ 8 feb. 1935, Berlin), muzicolog. Studii asupra creației muzicale din evul mediu.

Flesch, Karl (9 oct. 1873, Wieselburg _ 14 nov. 1944, Lucerna), violonist și pedagog. Prof. la Cons. din București, Amsterdam, Philadelphia și Berlin. Carieră internațională. A publicat *Arta viorii.*

Fleta, Miquel (28 dec. 1893, Albalata del Cinca be Huesca _ 30 mai 1938, La Coruna), tenor.

Floarea de piatră, balet de Prokofiev. Pr. Moscova, 12 feb. 1954.

Floarea din Hawaii, operetă în 3 acte de P. Abraham. Libretul de A. Grünwald, F. Lohner-Beda și E. Földes. Pr. Leipzig, 24 iul. 1931.

Flondor, Florica v. **Racoviță-Flondor, Florica.**

Flondor, Tudor (10 iul. 1862, Storojineț _ 10 iun. 1908, Berlin), compozitor. Muzică de teatru (comedia *Rămășagul*, opereta *Nunta țărănească*, vodevilul *Cinel-Cinel*, opereta feerică *Moș Ciocîrlan)*, muz. pentru pian, cor., voc.

Florea, Anca (11 nov. 1948, București), muzicolog.

Florei, Nicolae (10 nov. 1927, Vasiova), bas.

Florescu, Arta (10 mart. 1921, București), soprană. Prof. la Cons. din București.

Florestan și Eusebiu, două personaje imaginare, folosite de Schumann drept pseudonime în scrierile sale critice.

Flotow, Friederich von (26 apr. 1812, Teutendorf _ 24 ian. 1883, Darmstadt), compozitor. Opere *(Alessandro Stradella, Martha)*, balete, muz. de scenă.

fluier, străvechi instrument popular de suflat, alcătuit dintr-un tub subțire de lemn prevăzut cu orificii.

Fluorescențe, lucrare orchestrală de Penderecki (1961).

Fluturi, ciclu de 12 piese pentru pian, op. 2, de Schumann (1829_1831).

Foc de artificii, piesă pentru orchestră de Stravinski (1908).

focoso (cuv. it.), indicație pentru a se cînta cu foc, arzător, înflăcărat, pasionat.

Foerster, Josef Bohuslav (30 dec. 1859, Detenice _ 29 mai 1951, Novyvestec), compozitor. Prof. la Cons. din Hamburg, Viena și Praga. 7 opere, 5 simf., lucrări cor., melodii.

Fokin, Mihail (1880, Petrograd _ 1942, New York), dansator și coregraf. Celebre montări *(Pasărea de foc, Petruşka, Daphnis și Chloe)* pentru Baletele Ruse* ale lui Diaghilev.

folclor, totalitate a producțiilor artistice, literare, muzicale, dramatice, coregrafice create de popor și răspîndite în rîndul poporului. F. are caracter colectiv, sincretic, oral și anonim. În a doua jumătate a sec. 19 se constituie *folcloristica*, disciplină menită să studieze sistematic f. (v. etnomuzicologie). Printre cei mai de seamă folcloriști români pe plan muzical: C. Brăiloiu, G. Breazul, S. Drăgoi, Ilarion Cocișiu, T. Alexandru, Gh. Ciobanu, Emilia Comișel ș.a.

folcloristica muzicală v. **etnomuzicologie.**

Folescu, George (13 sept. 1885, Roșeți, jud. Ialomița _ 17 nov. 1939, București), bas,

unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai artei lirice românești. Membru fondator al Operei Române din București. Prof. la Cons. din București.

folia, vechi dans portughez. Mulți compozitori folosesc f. pentru variațiuni* instr.

fonograf, primul aparat de înregistrare și reproducere mecanică a sunetului (pe un cilindru acoperit cu ceară), inventat în 1878 de Edison.

fonotecare, procedeu prin care se operează modificări pe banda de magnetofon, prin tăiere și lipire.

fonotecă, colecție de înregistrări pe bandă de magnetofon.

forlana, dans popular cunoscut în sec. 17. Răspîndit la Veneția. Folosit de Ravel în ciclul *Mormîntul lui Couperin**.

Formanți, piesă orchestrală de Ștefan Niculescu (1968).

formație v. ansamblu.

formă de sonată v. sonată.

formă muzicală, structura muzicală a unei compoziții (ex. f. de lied*, sonată*, rondo* etc.), organizarea și modelarea tuturor mijloacelor de expresie (melodie*, ritm*, armonie*) într-un tot unitar, în limitele unei structurări specifice.

forte (cuv. it. „puternic") (presc.: **f.**). Notație esențială pentru intensitatea* sunetelor. *Fortissimo* (presc.: *ff*), foarte tare; **f.** *fortissimo* (presc.: *fff*), extrem de tare.

fortissimo (cuv. it.) **v. forte.**

Fortner, Wolfgang (12 oct. 1907, Leipzig – 5 sept. 1987, Heidelberg), compozitor. Realizator al unei opere impunătoare, care aliază limbajul tradițional cu cromatismul lui Reger și spiritul creației lui Schönberg. Trei cvartete de coarde, *Simf.*, baletul *Tranda firul alb*, *Fantezie pe numele BACH**, lucrări concertante pentru vl., pian, v.cel, oratoriul *Isaac*, operele *Văduva din Efes*, *Pădurea*, *Nunta însîngerată*, *Don Perimplin în grădina sa.*

Forța destinului, operă în 4 acte de Verdi. Libretul F. M. Piave, după drama *Don Alvaro* sau *Puterea destinului* de Rivas. Pr. Teatrul Imperial, Petrograd, 10 nov. 1862.

forza (cuv. it. „forță, putere"), *con tutta* **f.,** de cîntat cît se poate de tare.

fosă, în teatrele muzicale, spațiu destinat orchestrei*, situat jos, în fața scenei.

Foss, Lukas (15 aug. 1922, Berlin), compozitor. Prof. la Cons. din San Francisco. Cantata *The Prairie*, 2 concerte pentru pian, 3 balete, opera *The jumping Frog*, opera pentru TV *Griffelkin.*

Forman, Milos (18 feb. 1932), regizor.

Fotino, George (23 feb. 1858, Craiova – 3 mart. 1946, Craiova), compozitor, violonist și dirijor. Vodevilul *Nuntă țărănească*, opereta *Salba de aur.* Muz. simf. *(Rapsodia română)*, pentru fanfară, de cam. *(Cvartet de coarde)*, cor., voc., culegeri de folclor.

Fotino, Maria (5 oct. 1917, București), pianistă.

Fournier, Pierre (24 iun. 1906, Paris), violoncelist de notorietate internațională. Prof. la Cons. din Paris.

fox-trott, dans din categoria ragtime*, apărut în S.U.A. (1912).

Fra Diavolo, operă comică în 3 acte de Auber. Libretul de E. Scribe. Pr. Teatrul Feydeau, Paris, 28 ian. 1830.

fragment, parte, moment dintr-o compoziție muzicală.

Francesca da Rimini, fantezie pentru orchestră de Ceaikovski, după Dante (1876).

Francescatti, Zino (9 aug. 1905, Marsilia – 16 sept. 1991), violonist. Carieră internațională.

Franck, César Auguste (10 dec. 1822, Liège – 9 nov. 1890, Paris), compozitor și organist. Prof. la Cons. din Paris. Unul dintre întemeietorii școlii muzicale moderne

Scanned with OKEN Scanner

franceze. Continuator al tradițiilor lui Bach, Beethoven, Wagner, F. făurește o operă de înaltă valoare emoțională, de suflu epic, remarcabilă prin bogăția melodiei și noutatea armoniei. Promotor al principiului ciclic*. A scris oratorii *(Ruth, Beatitudinile)*, *Simf. în re minor*, poeme simf. *(Djinii, Psyché)*, *Variațiuni simfonice pentru pian și orch.*, un cvintet cu pian, lucrări pentru orgă, pian, vl. *(Sonata pentru vl. și pian)*.

Francoeur, François (8 sept. 1698, Paris _ 5 aug. 1787, Paris), compozitor. Autor de opere *(Pyrame et Thisbé)*, sonate pentru vl.

Françaix, Jean (23 mai 1912, Le Mans), compozitor și pianist. Opere *(Apostrofil, Prințesa de Clèves)*, balete *(Școala dansului, Hainele noi ale împăratului, Domnișoarele nopții, Regele Midas)*, concerte pentru pian, sonate, cvartete.

François, Samson (18 mai 1924, Frankfurt pe Main _ 22 oct. 1970, Paris), pianist de notorietate internațională. Autor al unor lucrări pentru pian.

frazare (în procesul execuției muzicale), expunerea logică și expresivă a ideilor muzicale.

frază, structură sonoră alcătuită din două sau trei motive* și delimitată de cadență*. Sub aspectul funcției dramaturgice, f. se împart în 2 categorii: **f. *antecedentă*** sau de *întrebare* și **f. *consecventă*** sau de *răspuns*. *V. perioadă; propoziție.*

Frederic (Friedrich) (II) cel Mare (24 ian. 1712, Berlin _ 17 aug. 1786, Potsdam), rege al Prusiei, mare amator de muzică, flautist, compozitor. 4 concerte pentru fl., 121 sonate pentru clavecin și fl. A fondat în 1742 Opera Regală din Berlin.

Freischütz, operă în 3 acte de Weber. Libretul de J. F. Kind. Pr. Schauspielhaus, Berlin, 18 iun. 1821.

Freitas-Branco, Luis (12 oct. 1890, Lisabona _ 27 nov. 1955, Lisabona), compozitor și muzicolog. 5 simf., poeme simf., lucrări voc.- simf., concertante; vol.: *Muzica în Portugalia*, *Istoria muzicii*, *Tratat de armonie*.

Freni, Mirela (27 feb. 1935, Modena), soprană.

Frescobaldi, Girolamo (9 sept. 1583, Ferrara _ 1 mart. 1643, Roma), compozitor și pedagog, organist la Sf. Petru din Roma. Autor de muz. pentru orgă și religioasă. Novator al limbajului muzical al Renașterii*.

frettando (cuv. it.), indicație pentru a se cînta grăbind, accelerînd.

Frick, Gottlob (28 iul. 1906, Ölbrunn), bas.

Friedrich, Götz (4 aug. 1930, Nauburg), regizor.

Fricsay, Ferenc (9 aug. 1914, Budapesta _ 20 feb. 1963, Basel), dirijor. Director al Operelor din Budapesta și Viena.

frigic 1. Mod* antic grecesc cu finala* pe *re*. 2. Mod medieval cu finala pe *mi*.

friska (cuv. ung.), partea principală a ceardașului*, urmînd după introducerea lentă *(lassan)*.

Froberger, Johann Jakob (19 mai 1616, Stuttgart _ 6 iul. 1667, Héricourt), organist și compozitor. Organist la curtea vieneză. Lucrări pentru orgă, suite pentru clavecin. Remarcabilă fuziune a stilurilor italian, francez, german; a influențat toți creatorii sec. 18, inclusiv pe Bach.

Froment, Louis de (5 sept. 1921, Toulouse), dirijor, fondator al Ansamblului instrumental din Paris.

frottola (cuv. it.), gen muzical apropiat de madrigal* și villanelă*, răspîndit în Italia sec. 15_16. La origine o piesă pop. cu caracter liric sau glumeț, de factură polifonică.

frullato (cuv. it.), procedeu de alternare rapidă a sunetelor, folosit la instrumente de suflat (în special flaut*, trompetă*). Echiv. germ.: *Flatterzunge*.

Frumoasa din pădurea adormită, balet în 3 acte și prolog de Ceaikovski. Libretul de M.

Petipa și I. Vsevolojski, după basmul lui Ch. Perault. Pr. Teatrul Mariinski, Petrograd, 3 ian. 1890.

Frumoasa Elena, operă bufă în 3 acte de Offenbach. Libretul de H. Meilhac și L. Halévy. Pr. Théâtre de Variétés, Paris, 17 dec. 1864.

Frumoasa Galathea, operă comică într-un act de Suppé, pe un text de Poly Henrion. Pr. Paris, 9 sept. 1865.

Frumoasa morăriță, ciclul de lieduri, op. 25, de Schubert (1823).

Fuchs, Robert (15 feb. 1847, Frauenthal _ 19 feb. 1927, Viena), compozitor și profesor. Prof. la Cons. din Viena (printre elevi, George Enescu). 5 serenade pentru orch., muz. de cam., de scenă.

Fuchs, Teodor (4 feb. 1873, Sassin, Cehoslovacia _ 9 mai 1953, București), compozitor, pianist și dirijor. Muz. de teatru (feeriile muzicale *Păunașul codrilor, Dunărea noastră, Cupidon),* opera comică *În așteptarea unui eveniment fericit,* muz. simf. (2 simf., concertul pentru fl. și orch.), de cam., cor., voc., lucrări didactice *(Metodă practică pentru a învăța muzica vocală cuprinzînd explicațiuni teoretice precum și 110 solfegii).*

fugato (cuv. it.), o expoziție de fugă*, în cadrul unei lucrări mai ample (de ex. în forma de sonată*).

fuga (cuv. it.), piesă polifonică bazată pe expunerea imitativă la cîteva voci, după un plan tonal-armonic precis, a unui subiect*. F. are trei secțiuni: expoziție*, dezvoltare*, concluzie* _ separate de interludii*. F. (apărută pe baza formelor polifonice anterioare _ ricercar*, motet*) a dobîndit suprema valorificare în arta lui Bach. După numărul temelor (subiectelor) și al vocilor*, distingem mai multe feluri de f.: f. la 2, 3, 4 sau 5, voci; f. *dublă* (pe 2 subiecte); f. *triplă* (pe 3 subiecte) etc.

Fugaru, Cornel (2 dec. 1940, București), compozitor. Muz. ușoară.

fughetă, fugă* de mai mici proporții.

funcție, rol al unei trepte* și al acordului* construit pe ea, în relația cu celelalte trepte (și acorduri) ale tonalității*.

fundamentală (sunet fundamental) 1. Sunet de bază, generator, ce stă la baza armonicelor* 2. Sunet de bază al unui acord*.

fuoco (cuv. it. „foc, înflăcărare, însuflețire"). *Con. f.,* cu căldură, cu ardoare.

furiant, dans popular ceh, în mișcare vijelioasă.

furioso (cuv. it.), indicație pentru a se cînta cu mînie, cu pasiune.

Furtuna, uvertură de Ceaikovski pentru piesa lui Ostrovski (1864).

Furtwängler, Wilhelm (25 ian. 1886, Berlin _ 30 nov. 1954, Baden-Baden), dirijor de notorietate internațională. Succesiv, dirijor al Operei și al Filarmonicii din Berlin, al Asociației Gewandhaus din Leipzig, al Filarmonicii din Viena. A scris 2 simf., un concert pentru pian, vol. *Convorbiri despre muzică* (1953).

futurism, curent artistic inițiat în Italia de Marinetti, prin *Manifestul* din 1909, negînd valorile tradiției, pledînd pentru înlocuirea lor cu mijloacele care să reflecte industrializarea tipică sec. 20 Fr. B. Pratello încearcă să traducă în practică teoria f. prin lucrarea *Musica futuristica per orchestra,* op. 30 (1913).

Fux, Johann Joseph (c. 1660, Hirtenfeld _ 14 feb. 1741, Viena), compozitor și teoretician. 19 opere, muz. religioasă, lucrări instr., tratatul de contrapunct *Gradus ad Parnassum.*

Scanned with OKEN Scanner

G

g 1. Denumire, în notația* literală, a sunetului sol*. 2. Majuscula G, notație presc. pentru tonalitatea* *G. dur (sol* major); minuscula **g**, notație presc. pentru tonalitatea *g. moll (sol* minor).

ga 1. A treia notă a gamei bizantine. 2. A treia notă a gamei hinduse.

Gabor, Constantin (11 iul. 1929, Brașov), bas.

Gabrielescu, Grigore (1859, Craiova _ 13 mart. 1915, Craiova), tenor de renume mondial, animator al vieții muzicale din România, unul dintre fondatorii Operei Române. A cîntat la Scala din Milano. Este și autor de piese cor. și romanțe.

Gabrielli, familie de compozitori și organiști. 1. *Andrea* **G.** (cca. 1515_1586, Veneția), organist la biserica San Marco din Veneția. Inovator în domeniul polifoniei. Muz. religioasă și laică, voc. și instr. (madrigale*, ricercari*, canzone* și concerte). 2. *Giovanni* **G.** (cca. 1557, Veneția _ 12 aug. 1612, Veneția). Organist la biserica San Marco din Veneția. Nepot și elev al lui **G.** (1). Creator al sonatei pentru ansamblu instr. *Madrigale, ricercari, canzone,* muz. religioasă.

Gade, Niels Wilhelm (22 feb. 1817, Copenhaga _ 21 dec. 1890, Copenhaga), compozitor, dirijor, violonist și organist. Prof. la Cons. din Leipzig și dir. al Orch. Gewandhaus. Fondator și director al Cons. și dirijor al Orch. simf. din Copenhaga. 8 simf., 7 uverturi, cantate, balete, o operă, muz. de cam.

gagliarda (cuv. it.), vechi dans italian, în mișcare rapidă, măsură* ternară*; asociat cu pavana*, constituie, în sec. 16, embrionul suitei*.

Gagnebin, Henri (13 iul. 1886, Liège), compozitor, organist și pedagog. Muz. simf. (3 Simf., *3 Tablouri simf., Simfonie coregrafică, Concert pentru pian),* voc.-simf. *(Recviemul vanităților lumii),* de cam.

gaida, specie de cimpoi* utilizată în muzica populară bulgară.

Galilei, Vincenzo (cca. 1520, Santa Maria a Monte, lîngă Florența _ 1591, Florența), compozitor, lautist, violonist și teoretician. A participat la nașterea operei în Camerata florentină*. Madrigale*, tabulaturi* pentru lăută*, ricercari*, lucrări teoretice *(Dialogal muzicii antice și al celei moderne; Discurs în jurul operelor d-lui Gioseffo Zarlino din Chioggia).*

Galileo Galilei, operă într-un act de Corneliu Cezar, după Bertold Brecht. Pr. București, Opera Română, 16 dec. 1964.

Galinescu, Gavriil (15 dec. 1883, Hangu, jud. Neamț_10 iul. 1960, Hangu), compozitor, dirijor și muzicolog. Prof. la Cons. din Iași. A cules folclor din Moldova. Studii asupra cîntării de strană românești, lucrări didactice; muz. cor., cam., simf., voc.-simf.

Galleazzi, Francesco (cca. 1758, Torino _ ? ian. 1819, Roma), violonist, compozitor și teoretician, celebru prin metoda sa de violină.

Galli-Curci, Amelita (18 nov. 1889, Milano _ 26 nov. 1963, La Jolla, California), soprană de coloratură, de mare faimă mondială.

galop, dans (apărut către 1825) în mișcare rapidă, inclus în cadril* ca parte finală.

Galupi, Baldassare (18 oct. 1706, Burano, Veneția _ 3 ian. 1785, Veneția), compozitor. Inovator în domeniul operei buffe*, precursor al sonatei clasice pentru pian. Peste 100 de opere, oratorii, sonate, concerte.

gamă, succesiune treptată de sunete, ascendentă sau descendentă, limitată în general la sunetele din cuprinsul unei octave*. G. este imaginea grafică a materialului sonor al unui mod*. Tipuri de g.: g. *diatonică*, g. corespunzătoare modurilor diatonice, formată din tonuri* și semitonuri* naturale; g. formată pe *do*, este g. tip a tonalității* moderne *(do, re, mi, fa, sol, la, si, do,)*; g. *cromatică*, g. formată numai din semitonuri; în sistemul temperat*, semitonurile g. cromatice sînt egale; g. *hexatonică* sau g. *prin tonuri (întregi)*, g. formată din șase sunete la distanță de un ton întreg unul față de celălalt; g. *pentatonică*, g. formată din cinci sunete în cuprinsul unei octave; în cazul în care treptele g. sînt constituite numai din tonuri întregi și din două terțe* mici (acestea din urmă nealăturate), g. pentatonică este *anhemitonică* (fără semitonuri). Sin. *scară*.

gamba (cuv. it.), v. **braccio, da ~.**

Ganea, Nicodim (14 iun. 1878, com. Bistra, jud. Alba _ 24 oct. 1949, Bistra), compozitor. Muz. simf., voc.-simf., voc., cor.

Gaspard de la nuit, ciclu de 3 poeme pentru pian de Ravel: *Ondine, Spînzurătoarea, Scarbo* (1908), după Bertrand.

Gasparo da Salo (pe numele adevărat *Gaspare Bertolotti*) (20 mai 1540, Salo _ 14 apr. 1609, Brescia), lutier*.

Gastoué, Amédée (13 mart. 1873, Paris _ 1 iun. 1943, Paris), muzicolog și compozitor. Specialist în muz. bizantină* și gregoriană*. A compus mise*, motete*, oratorii*.

Gaubert, Philippe (3 iul. 1879, Cahors _ 10 aug. 1951, Paris), compozitor, dirijor și flautist. Muz. simf., opere, balete *(Cavalerul și domnișoara)*, muz. de cam., voc., lucrări didactice *(Metodă de flaut)*.

Gaudeamus, vechi cîntec studențesc (sec. 13), adoptat ca imn.

Gauthier, Ewa (20 sept. 1885, Ottawa _ 26 dec. 1958, New York), soprană.

Gauk, Alexandr Vasilievici (15 aug. 1893, Odessa _ 30 mart. 1963, Moscova), dirijor. Prof. la Cons. din Leningrad. Dirijor al Orch. Radiodifuziunii sovietice și al Orch. de stat a U.R.S.S.

Gavazzeni, Gianandrea (25 iul. 1909, Bergamo), dirijor.

Gaveau, familie de constructori de piane. Dintre cei mai importanți: 1. *Joseph* G. (1824_1903, Paris), fondatorul (1847) primei firme franceze de piane. 2. *Etienne* G. (7 oct. 1872, Paris _ 26 mai 1943, Paris). Fiul lui G. (1). A construit în 1908 *Scala* G. din Paris.

Gavignès, Pierre (11 mai 1728, Bordeaux _ 8 sept. 1800, Paris), violonist și compozitor. Lucrări pentru vl., o operă comică.

gavotă (< fr. *gavotte*), vechi dans francez de origine populară, în mișcare moderată. Inclus în suită* (sec. 17), urma sarabandei*.

Gavoty, Bernard Georges Marie (semnează și sub pseudonimul *Clarendon*), (2 apr. 1908, Paris), critic muzical și organist; cronicar al revistei *Le Figaro*. Monografii despre mari interpreți contemporani. A scris *Amintirile lui George Enescu*.

Gavrilă, Silviu (10 ian. 1941, București), critic muzical.

Gavrilă-Dieterle, Angela (16 iul. 1947,

Șandra, jud. Timiș), violonistă stabilită în Italia.

Gayaneh, balet în 4 acte de Haciaturian. Libretul de R. N. Derjavin. Pr. Teatrul Kirov, Leningrad, 9 dec. 1942.

Gazzelloni, Severino (5 ian. 1919, Roccasecca, Italia), flautist de renume mondial, a inspirat crearea multor lucrări ce i-au fost dedicate.

Găina, Simfonia nr. 83. în sol minor de Haydn (1785).

geamparale(le), joc popular românesc răspîndit în Dobrogea și sudul Munteniei, în mișcare moderată, în măsuri asimetrice (v. măsură).

Gédalge, André (27 dec. 1856, Paris – 6 feb. 1926, Chessy), compozitor și teoretician. Prof. la Cons. din Paris (printre elevii săi, Enescu, Ravel, Milhaud, Honegger). Muz. simf. (4 simf., 1 concert pentru pian), de operă (*Hélène*), de cam., voc., lucr. didactice (*Tratat de fugă*).

Gedda, Nicolai (11 iul. 1925, Stockholm), tenor, cîntăreț de operă, de renume internațional.

Geminiani, Francesco Savario (1679, Lucca – 17 sept. 1762, Dublin), compozitor și violonist. Concerti grossi, 24 sonate pentru vl., 12 sonate a tre (v. sonată); lucrări didactice (*Arta interpretării la vioară, Arta acompaniamentului, Ghid armonic, Arta interpretării la chitară* etc).

Generalpause (cuv. germ.), pauză generală (la toate vocile* sau instrumentele ce execută o lucrare muzicală); presc. *G.P.*

Genoveva, operă în patru acte de Schumann. Libretul de R. Reinick, după Tieck și Hebbel. Pr. Leipzig, 25 iun. 1850.

Georgescu, Corneliu Dan (1 ian. 1938, Craiova), compozitor stabilit în Germania. Muz. simf. (*Motive maramureșene*, ciclul *Jocuri pentru orch.*, ciclul *Modele*), voc.-simf. (*Colinde pentru cor și orch.*), de cam., de film; culegeri (*Melodii de pe din Oltenia*) și studii de folclor.

Georgescu, George (12 sept. 1887, Sulina – 1 sept. 1964, București), dirijor de renume internațional. Inițial violoncelist, a făcut parte din cvartetul de coarde „Henri Marteau". A debutat ca dirijor la Berlin în 1918. Director al Operei și al Filarmonicii din București. Membru corespondent al Academiei Române.

Georgescu, Remus (23 aug. 1932, Timișoara), dirijor și compozitor. Dirijor permanent al Filarmonicii „Banatul". Turnee internaționale. Muz. simf. (*Passacaglia pentru orch., Poem eroic, Conc. pentru orch de coarde*), voc.-simf., de cam.

Georgescu, Silvian (31 ian. 1927, Brăila), muzicolog.

Georgescu, Theodor (? 1824, București – 11 iul. 1880, București), compozitor. Muz. de cam., voc., cor.

Gershwin, George (26 sept. 1898, Brooklyn, New York – 11 iul. 1937, Hollywood), compozitor, pianist și dirijor, creator al așa-numitului jazz* simfonic. Opere (*Porgy și Bess*), muz. simf. (*Rapsodia albastră, Concertul în Fa pentru pian și orch., Un american la Paris*).

Gerstenengst, Iosif (3 iul. 1920, Ciacova, jud. Timiș – 11 ian. 1992, București), organist.

ges, denumirea, în notația* literală, a sunetului *sol** *dublu bemol**.

Gesualdo da Venosa, Don Carlo (cca 1560, Neapole – 8 sept. 1613, Neapole), compozitor și lautist. Cel mai de seamă reprezentant al stilului cromatic. 6 cărți de madrigale la 5 voci; madrigale la 6 voci.

Gevaert, François Auguste (31 iul. 1828, Andenarde – 29 dec. 1908, Bruxelles), muzicolog și compozitor. Prof. la Cons. din Bruxelles. Opere (*Quentin Durward*), muz. voc.-simf., lucrări teoretice (*Nou tratat de*

GEWANDHAUS

Instrumentație, Curs metodic de orchestrație, Tratat de armonie, Istoria și teoria muzicii antichității).

Gewandhaus 1. (Inițial), sală de comerț din Leipzig unde, în 1781, au început să aibă loc concerte simfonice pentru marele public. **2.** Orch. de renume internațional; G. a fost condusă de Mendelssohn-Bartholdy, Gade, Nikisch, Furtwängler, Walter, Abendroth, Konwitschny.

Gheciu, familie de muzicieni. **1.** *Diamandi* **G.** (20 apr. 1892, București _ 1 oct. 1982, București), compozitor. Muz. simf. *(La mormîntul eroului necunoscut de la Mărășești)*, voc.-simf., de cam. (2 *Cvartete*, *Colțul copiilor*), cor.; lucrări de popularizare. **2.** *Radu* **G.** (12 mart. 1932, București), critic muzical. Fiul lui G. (1). Monografii *(De Falla, Mozart)*.

Ghenea, Cristian (5 dec. 1922, București), muzicolog. Vol. *Din trecutul culturii muzicale românești*.

Gheorghiescu, Florica (24 iun. 1927, Novaci-Vlașca), realizator muzical TV.

Gheorghiu, familie de muzicieni. **1.** *Ștefan* **G.** (23 mart. 1926, Galați), violonist și profesor. Solist al Filarmonicii „George Enescu", membru al unui trio în care a cîntat împreună cu fratele său, Valentin G. Turnee internaționale. **2.** *Valentin* **G.** (21 mart. 1928, Galați), pianist și compozitor. Activitate concertistică internațională. Muz. simf. (2 simf., *Concert pentru pian și orch.*, *Imagini din copilărie*), de cam. *(Cvartet în fa major, Sonata pentru pian, Coral pentru orgă, Trio în La major)*, voc. (12 *lieduri pe versuri de Arghezi*).

Gheorghiu, Victor (24 feb. 1888, Brăila _ 26 iul. 1951, București), compozitor. Prof. la Cons. din București. Opere *(Aleodor, Voievodul Spulber)*, muz. simf., voc.-simf., de cam., voc., lucrări didactice *(Curs de armonie, Gramatica muzicii)*.

Gheorghiu, Virgil (22 mart. 1905, Roman _ 7 mart. 1977, București), pianist, compozitor, critic muzical și poet. Muz. simf., de cam., lucrări de muzicologie *(Din muzica și viața compozitorilor, Un muzician genial: George Enescu, Inițiere muzicală)*, cronici, volume de versuri.

Ghiaurov, Nikolai (13 sept. 1929, Lidiene, Velingrad), bas.

Ghidionescu, Grigore (28 iun. 1901, Geneva _ 12 feb. 1968, București), compozitor și pianist. Solist concertist. Muz. simf., de cam., voc.

Ghiga, Ion (9 sept. 1895, Herța _ 21 sept. 1974, București), compozitor, violonist și dirijor. Violonist concertist, dirijor al Orch. Radio din București, prof. la Cons. din Iași și București. Muz. voc., cor., de cam., simf. *(Suită în stil clasic)*, voc.-simf.

Ghika-Comănești, Ioana (6 iun. 1883, Bolintin, jud. Ilfov _ 1972, Elveția), compozitoare. Muz. voc., cor.

Ghilels, Emil Grigorievici (19 oct. 1916, Odessa _ 1985 ?), pianist. Elev al lui Neuhaus. Prof. la Cons. din Moscova.

Ghircoiașiu, Romeo (22 nov. 1919, Cluj), muzicolog. Prof. la Cons. din Cluj-Napoca. Fost rector al aceleiași instituții. Vol. *Contribuții la istoria muzicii românești*, studii, articole, comunicări la congrese internaționale.

Ghiuselev, Nicola (14 aug. 1936, Pavlikenei), bas.

ghitară v. **chitară.**

Gianni Schicchi, operă într-un act de Puccini. Libretul de G. Forzano, după Dante. Pr. New York, 14 dec. 1918.

Gieseking, Walter (5 nov. 1895, Lyon _ 26 oct. 1956, Londra), pianist. A excelat în interpretarea lui Beethoven, Schumann, Debussy și Ravel.

gigă, vechi dans englez de origine populară, în mișcare rapidă, introdus în suită (sec. 17)

Scanned with OKEN Scanner

ca ultimă parte. Echiv. fr. *gigue.*

Gigli, Beniamino (20 mart. 1890, Recanati _ 30 nov. 1957, Roma), tenor de renume mondial. A cîntat la Metropolitan și la Scala.

gigue (cuv. fr.) v. **gigă.**

Ginastera, Alberto Evaristo (11 apr. 1916, Buenos Aires _ 25 iun. 1983, Geneva), compozitor. Prof. la Cons. din Buenos Aires. Baletul *Estancia*, muz. simf. (Simf. *Elegiaca*, concerte pentru vl., pentru harpă), voc.-simf., de cam., cor.

Gioconda, operă de Ponchielli. Libretul de A. Boito. Pr. Scala din Milano, 8 apr. 1876.

giocoso (cuv. it.), indicație pentru a se cînta jucăuș, vesel.

Giordano, Umberto (27 aug. 1867, Foggia _ 12 nov. 1948, Milano), compozitor. Opere de orientare veristă *(Andrea Chénier, Fedora, Marcella, Madame Sans-Gêne, Regele).*

Giroveanu, Aurel (24 sept. 1916, Girov, jud. Neamț), compozitor de muzică ușoară.

gis, denumire, în notația* literală, a sunetului *sol** *diez**.

Giselle, balet de Adolphe-Charles Adam. Pr. Opera din Paris, 1841.

gisis, denumire, în notația* literală, a sunetului *sol** *dublu diez**.

Giuleanu, Victor (11 nov. 1914, Stroiești, jud. Vîlcea), pedagog și teoretician. Prof. și fost rector al Cons. din Buc. Lucrări didactice *(Tratat de teorie a muzicii, Teoria ritmului, Ritmul muzical).*

Giulini, Carlo Maria (9 mai 1914, Bolzano), dirijor.

giusto (cuv. it.), **1.** v. *tempo* **g.2.G.** *silabic,* sistem ritmic propriu muzicii populare, descoperit de Brăiloiu în folclorul românesc. Se caracterizează prin tempo*-ul riguros și distribuirea silabelor versului pe două tipuri de valori* (ex. pătrime*-optime*) invizibile.

Givulescu, Cornel (6 sept. 1893, Săvîrșin, jud. Arad _ 20 feb. 1969, Cluj), compozitor român. Muz. voc.-simf., voc. cor. Lucrări didactice *(Solfegii în stil, Curs de teoria muzicii pe bază istorică, Teoria muzicii sec. 20).*

Glareanus (pe numele adevărat *Heinrich Loritti*) (2 iun. 1488, Mollis-Glarus _ 28 mart. 1563, Freiburg Br.), pedagog și teoretician. Prof. la Köln, Basel și Freiburg Br. Autor al tratatului *Dodekachordon.*

glas 1. (În cîntarea de strană) mod*. **2.** (Arhaic) voce*.

Glazunov, Alexandr Konstantinovici (10 aug. 1865, Petrograd _ 21 mart. 1936, Paris), compozitor, dirijor și pedagog. 8 simf., 7 poeme simf. *(Stenka Razin),* uverturi, fantezii, *Concert pentru vl. și orch., 2 Concerte pentru pian și orch.,* balete *(Raymonda, Anotimpurile),* muz. de scenă, de cam., voc.

Glier, Reinhold Moritevici (11 ian. 1875, Kiev _ 25 iun. 1956, Moscova), compozitor și dirijor. 3 simf., opere, balete *(Macul roșu, Căldrețul de aramă),* muz. de cam., cor., voc.

Glinka, Mihail Ivanovici (1 iun. 1804, Novo-Paskoe _ 15 feb. 1857, Berlin), compozitor, întemeietorul școlii componistice ruse. Opere *(Ivan Susanin, Ruslan și Ludmila),* muz simf. (uverturile *Jota Aragoneză și O noapte la Madrid,* fantezia simf. *Kamarinskaia),* de scenă, de cam., voc.

glissando (cuv. it.), alunecare de la un sunet la altul, prin toate sunetele intermediare (la instr. de coarde și la cele de suflat) sau doar prin cele diatonice* (la instr. cu claviatură*). V. *portament.*

Globokar, Vinko (1934, Anderny, Franța), compozitor și trombonist, elev al lui Berio și Leibowitz, colaborator al lui Boulez la ICRAM.

Glockenspiel (cuv. germ. „joc de clopote"; it. *campanelli),* instrument de percuție* ale cărui sunete sînt produse prin lovirea unor lame metalice, prin intermediul unor ciocănele de lemn acționate de o claviatură*.

Glodeanu, Liviu (6 aug. 1938, Dîrja, jud. Cluj _ 31 mart. 1978, București), compozitor.

GLORIA

Opere *(Ulisse, Zamolxe)*, muz. simf. *(Concert pentru pian și orch., Concert pentru fl. și orch., Concert pentru vl. și orch., Studii pentru orch.)*, voc.-simf. *(Tinerii soldați care au murit, Suită pentru cor de copii, suflători și percuție)*, de cam., voc., cor.

Gloria, a doua parte a misei*.

Glossop, Peter (6 iul. 1928, Sheffield), bariton.

Gluck, Christoph Willibald (2 iul. 1714, Erasbach _ 15 nov. 1787, Viena), compozitor. Reformator al genului, a scris peste 100 lucrări de operă (s-au păstrat 50, între care *Orfeu, Alcesta, Paris și Elena, Ifigenia în Aulida, Armida, Ifigenia în Taurida)*; balete, muz. simf., de cam., voc.

goarnă, instrument muzical de suflat din alamă, folosit în armată și în unele tarafuri lăutărești.

Gobbi, Tito (24 oct. 1915, Bassano del Grappa _ 5 mart. 1984, Roma), bariton, cîntăreț de operă, mare interpret al rolurilor clasice, dar și al creațiilor moderne (ex. *Wozzeck*); a jucat în numeroase filme.

Goldberg, Variațiunile ~, ciclu de variațiuni pentru clavecin de Bach (1742).

Goléa, Antoine (30 aug. 1906, Viena), critic muzical. Vol. *Estetica muzicii contemporane.*

Golestan, Stan (26 mai 1875, Vaslui _ 21 apr. 1956, Paris), compozitor și critic muzical stabilit în Franța. Creație bazată pe principiile Scholei Cantorum și pe inspirația din folclorul românesc. Muz. simf. *(Simf. în sol minor, Rapsodia română pentru orch., Concert românesc pentru vl. și orch., Concert moldav pentru v.cel și orch., Concertul carpatic pentru pian și orch.)*, muz. de cam. (2 cvartete, *Serenadă mică pentru instr. mari)*, voc., cor.; eseuri, studii muzicologice, cronici muzicale.

goliard, în sec. 9_12, cleric călător, autor de cîntece laice (satirice, de dragoste).

gong, instrument de percuție* originar din Asia, format dintr-un disc de metal ușor bombat, suspendat de un cadru.

Gonzales, Carmen (16 apr. 1939, Valladolid), altistă.

Goodman, Benny (pe numele adevărat *Benjamin David*) (30 mai 1909, Chicago _ 13 iun. 1986, New-York), clarinetist, dirijor și compozitor de jazz, reprezentant al stilului swing.

Goossens, Eugene (26 mai 1893, Londra _ 13 iun. 1962, Hillingdon), compozitor și dirijor. Opere, balete, muz. de scenă, simf. și de cam.

gopak, dans popular ucrainean, în mișcare rapidă.

Górecki, Henryk Mikolaj (6 dec. 1933, Rybnik), compozitor. *Sinfonia, Scontri, Monodrame, Refren.*

Gossec, François-Joseph (17 ian. 1734, Vergines _ 16 feb. 1829, Paris), compozitor și dirijor. Afirmat în perioada Revoluției franceze. Opere, muz. simf., de cam., cor.; lucrări didactice *(Tratat de armonie, Principii de contrapunct).*

Gounod, Charles François (17 iun. 1818, Paris _ 18 oct. 1893, Saint Cloud), compozitor, organist și dirijor. Cel mai de seamă reprezentant al școlii naționale în genul liric. Opere (12 lucrări, printre care *Faust, Mireille, Romeo și Julieta)*, muz. religioasă (2 recviemuri*, 13 mise*, motete*, psalmi), simf., de cam., voc., cor.

Goyescas, Las, operă de Granados, inspirată de Goya. Pr. Metropolitan, New York, 26 ian. 1916.

G.P. v. **Generalpause.**

gradual 1. (În liturgia catolică) nume dat inițial unei cîntări responsoriale, transformată cu timpul în cîntare solistică. **2.** Carte liturgică în care sînt cuprinse, în afara cîntărilor propriu-zis g., cîntările misei*.

Gradus ad Parnassum 1. Tratat de contrapunct* și fugă* de Johann Joseph Fux (1725). **2.** Ciclu de studii* pentru pian de

Clementi (1817).

grafism, gen de compoziție contemporană în care partitura* conține desene care trebuie să sugereze interpreților improvizarea muzicii.

gramofon, aparat pentru reproducerea sunetului imprimat pe o placă circulară; urmașul fonografului* și părintele pick-up*-ului.

Granados (y Campiña), Enrique (27 iul. 1867, Lerida, Catalonia _ scufundat cu vasul Sussex în Canalul Mînecii, la 24 mart. 1916), compozitor, pianist, și dirijor. Fondator al „Academiei pentru concerte clasice" și al Cons. din Barcelona. Opere *(Maria del Carmen, Folloto, Petrarca, Goyescas),* muz. simf. (poemul simf. *Dante*), de cam. *(Dansuri spaniole, Goyescas),* voc.

gran cassa (cuv. it.), v. **tobă.**

grand opera (cuv. fr.), v. **seria, opera.**

grav (sunet ~), sunet cu frecvență joasă.

grave (cuv. it.) **1.** Cea mai lentă mișcare, cu caracter grav. **2.** Piesă scrisă în această mișcare.

grazioso (cuv. it.), indicație pentru a se cînta grațios, elegant.

Grădinărița prefăcută (titlul it. original: *La finta giardiniera),* operă în 3 acte de Mozart. Libretul de R. Calzabigi. Pr. Teatrul Curții, München, 13 ian. 1775.

Grecianinov, Alexandr Tihonovici (25 oct. 1864, Moscova _ 3 ian. 1956, New York), compozitor. Continuator al Grupului celor 5. Opere, simf., concerte, muz. de cam., religioasă.

Grefiens, Vinicius (27 nov. 1916, Amărăștii de Jos, jud. Dolj), compozitor. Muz. simf., voc.-simf., de cam., voc., cor.; lucrări didactice *(Curs practic pentru citire de partituri).*

gregorian (cînt ~), muzica liturgică a bisericii romano-catolice, reglementată sub pontificatul papei Grigore I. Cîntare monodică*, în valori* largi, egale *(cantus planus*),* a servit drept bază *(cantus firmus*)* muzicii religioase polifonice de mai tîrziu.

gregoriană (notație ~), notație* neumatică în care au fost scrise cîntările cuprinse în antifonar*.

Gretry, André Ernest Modeste (11 feb. 1741, Liège _ 24 sept. 1813, Montmorency), compozitor. Opere (peste 60 de lucrări, între care *Portretul vorbitor, Zémire și Azor, Richard Inimă de Leu, Wilhelm Tell*), muz. voc.-simf., religioasă.

Grieg, Edvard Hagerup (15 iun. 1843, Bergen _ 4 sept. 1907, Bergen), compozitor, pianist și dirijor. Elev al lui Moscheles și Gade. Fondator (1867) și dirijor al Uniunii muzicale din Oslo. Remarcabil reprezentant al școlii naționale norvegiene. Turnee în Europa ca pianist și dirijor. Creație inspirată din folclorul norvegian. Muz. simf. *(Concertul în la minor pentru pian și orch., 4 Dansuri simf.),* de scenă *(Peer Gynt* de Ibsen, *Sigurd Jorsalfar* și *Olaf Trygason* de Björnson), de cam. (10 caiete de *Piese lirice pentru pian*), voc.

Grigoraș, Aurel (feb. 1932, București), dirijor. Dirijorul corului Radioteleviziunii Române.

Grigore cel Mare, cel dintîi papă cu numele de Grigore (590_604), căruia i se datorează reglementarea cîntării liturgice romano-catolice. V. *gregorian cînt; antifonar.*

Grigore, Dan (6 aug. 1943, București), pianist.

Grigorescu, Olga (13 mart. 1943, București), muzicolog.

Grigoriu, George (8 apr. 1927, Brăila), compozitor, cîntăreț și dirijor de muzică ușoară.

Grigoriu, Theodor (25 iul. 1926, Galați), compozitor. Muz. simf. *(Simf. cantabile, Dans tătar, Suită teatrală în stil clasic, Variațiuni simf. pe un cîntec de A. Pann, Concert pentru dublă orch. de cam. și ob., Vis*

cosmic, Omagiu lui Enescu, Melodie infinită), de cam. (suita pentru cvartet de coarde *Pe arge în sus*), de film, scenă, voc.-simf. (*Odă oraşului meu, Elegia pontică, Cantı per Europa*), orchestrații (*Şapte cîntece pe versuri de Clément Marot* de Enescu).

Grillo, Fernando (1945, Foggia, Italia), compozitor şi contrabasist.

Grove, sir George (13 aug. 1820, Londra – 28 mai 1900, Londra), muzicolog. Director la Royal College of Music, autor al celebrului *Dictionary of music and musicians* (1889).

Grozăvescu, Traian (21 nov. 1895, Lugoj – 15 feb. 1927, Viena), tenor. A cîntat la Cluj, Viena, Budapesta, Berlin. Roluri de referință în *Boema, Tosca, Aida, Carmen, Rigoletto.*

Gruberova, Edita (23 dec. 1946 Bratislava), soprană.

Gruescu, Valentin (4 aug. 1953), dirijor şi compozitor. Dirijorul Corului Filarmonicii „George Enescu".

Grümmer, Elisabeth (31 mart. 1911, Lothungen), soprană.

Grumiaux, Arthur (21 mart. 1921, Villers-Perwin, Belgia), violonist şi pianist de renume internațional. Elev al lui Enescu. Prof. la Cons. din Bruxelles. Partener al pianistei Clara Haskil.

grupet, ornament* melodic notat printr-o linie şerpuită, aşezată deasupra sau la dreapta unei note*, şi care constă din execuția rapidă a patru sunete: cel situat la o secundă* deasupra sunetului scris, sunetul scris, cel situat la o secundă sub el şi din nou sunetul scris.

Grupul celor cinci, cercul lui Balakirev, format în deceniul al şaselea al sec. 19, al cărui estetician a fost criticul Stasov: *Balakirev, Cui, Borodin, Musorgski* şi *Rimski-Korsakov.* Sin.: *Mănunchiul puternic.*

Grupul celor şase, denumire luată (prin analogie cu Grupul celor cinci*) în 1918 de grupul compozitorilor francezi *Auric, Honegger, Milhaud, Poulenc, Durey* şi *Taillefere,* adunați în jurul lui *Erik Satie* şi cărora li s-a alăturat scriitorul Jean Cocteau, libretistul lor preferat. Operă colectivă: baletul *Les Mariés de la Tour Eiffel.*

Grupuri, lucrare pentru 3 orchestre de Stockhausen (1957).

Guarneri, celebră familie de lutieri* italieni, originari din Cremona: 1. *Andrea* G. (cca 1626 – 2 dec. 1798), elev al lui Niccolo Amati; 2. *Pietro Giovanni* G. (18 feb. 1655, Cremona – 26 mart. 1720, Mantua). Fiul lui G. (1). 3. *Giuseppe Giovanni* G. (25 nov. 1666, Cremona – cca 1739, Cremona). Fiul lui G.(1). 4. *Pietro* G. (14 apr. 1695, Cremona – 7 apr. 1762, Veneția). Fiul lui G. (3). 5. *Giuseppe Bartolomeo* G., *zis del Gesù* (21 aug. 1698, Cremona – 17 oct. 1744, Cremona). Fiul lui G.(3), cel mai mare maestru lutier după Stradivari.

Gubaidulina, Sofia (1931, Tschistopol), compozitoare, distinsă în 1987 cu „Prix de Monaco" pentru întraga sa operă, ce cuprinde lucrări în mai toate genurile.

Gubisch, Barbara (17 sept. 1938, Eberswalde), mezzosoprană.

Guido d'Arezzo (cca 990 – 17 mai 1050, Avellano), călugăr benedictin. Prof. al şcolii catedralei din Arezzo. Fondator al sistemului notației* muzicale actuale, a introdus portativul* cu 4 linii şi nomenclatura silabică a sunetelor (după silabele inițiale ale versetelor imnului în cinstea Sf. Ioan); inventator al metodei solmizației*.

guidonică (notație ~), sistem de notație* muzicală bazat pe existența unui portativ*, *pe* şi *între* ale cărui linii se scriu sunetele.

Guillaume de Machault (cca 1305, Champagne – 1377, Reims), compozitor. Reprezentant de frunte al perioadei Ars nova*. Motete*, balade, rondeaux. Celebra *Mişă de la Notre-Dame,* la 4 voci, a fost scrisă în 1364, cu ocazia încoronării lui

Scanned with OKEN Scanner

Carol al V-lea.

Gulda, Friedrich (16 mai 1930, Viena), pianist și compozitor. Activitate concertistică internațională. Creații simf. și de jazz.

gun, prima notă a gamei* pentatonice* chineze.

Gurrelieder, cantată pentru soliști, cor și orchestră de Schönberg, compusă în 1900_1901; orchestrația terminată în 1911.

gusla (guzla), instrument muzical popular, răspîndit la slavii din Sud, cu 1-2 coarde întinse deasupra unei cutii de rezonanță* bombată. Se cîntă la g. cu un arcuș* curb.

gusli, instrument muzical popular rusesc, cu coarde întinse pe o cutie de rezonanță* trapezoidală. Coardele sînt acționate prin ciupire. Perfecționat, a ajuns la 13 coarde, adăugîndu-i-se chiar o claviatură*.

gymel 1. Formă primitivă de polifonie*, constînd din cîntarea în terțe paralele. 2. Compoziție vocală la două voci* caracteristică pentru muz. engl. din sec. 13-15.

H

h 1. Denumire, în notație* literală, a sunetului *si** natural. 2. Majuscula **H**, notație presc. pentru tonalitatea* *H-ăur (Si* major); minuscula **h**, notație presc. pentru tonalitatea *h-moll (si* minor). 3. Presc. pentru *Horn* (v. corn).

Hass, Monique (20 oct. 1909, Paris), pianistă. Soția compozitorului M. Mihailovici.

Hába, Alois (21 iun. 1893, Wirsowitz _ 18 nov. 1973, Praga), compozitor și muzicolog, reprezentant de frunte al școlii moderne cehe, propagator al sistemului bazat pe divizarea tonului* în 1/3, 1/4, și 1/6 de ton. Opere *(Drumul vieții), Fantezia simf.*, muz. de cam., lucrări didactice.

habaneră, cîntec și dans popular originar din Spania, larg răspîndit în țările latino-americane.

Habeneck, François Antoine (22 ian. 1781, Mézières _ 8 feb. 1849, Paris), dirijor. Primul conducător (1828) al Societății de concerte a Cons. din Paris. Renumit pentru primele interpretări ale simfoniilor beethoveniene în capitala Franței.

Haciaturian, Aram Ilici (6 iun. 1903, Tbilisi _ 1 mai 1978, Moscova), compozitor și dirijor. Creație inspirată din folclorul armean. Simf. *(Simf. a II-a „cu clopote")*, balete *(Fericirea, Gayaneh, Spartacus)*, lucrări concertante *(Concert pentru vl. și orch.)*, muz. de cam., cor., de film etc.

Haebler, Ingrid (20 iun. 1929, Viena), pianistă. Remarcabilă interpretă a sonatelor și concertelor lui Mozart.

Haendel, Georg Friedrich v. Händel.

Haendel, Ida (15 dec. 1924, Chelm, Polonia), violonistă. Elevă a lui Flesch și Enescu. Carieră internațională.

Haffner, *Simfonia în Re major K. V. 385* de Mozart (1782).

Hagiev, Paraschev (14 apr. 1912, Sofia), compozitor. Prof. la Cons. din Sofia. Muz. simf., de cam., prelucrări de cîntece populare.

Hahn, Reynaldo (9 aug. 1875, Caracas _ 28 ian. 1947, Paris), compozitor, dirijor și critic muzical. Opere și operete *(Ciboulette)*, muz. simf., voc.-simf. (Cantata *Prometeu*), melodii pentru voce și pian.

haidăul, joc popular fecioresc, răspîndit în diferite regiuni din Transilvania.

Haitink, Bernard (4 mart. 1929, Amsterdam), dirijor, succesor al lui Van Beinum la Concertgebouw*.

Halévy, Jacques François Fromental (pe numele adevărat *Elias Lévy*) (27 mai 1799, Paris _ 17 mart. 1862, Nisa), compozitor. Prof. lui Gounod și Bizet. Opere *(Ebreea)*, balete, cantate, muz. de scenă.

Halffter, Cristobal (1930, Madrid), compozitor și dirijor, discipol al lui Tansman la Conservatorul din Madrid, autor de lucrări îndeosebi instrumentale.

Halka, operă în 5 acte de Moniuszko. Libretul de V. Wolski. Pr. într-un concert de amatori

la Vilnius, 1 ian. 1848.

Hallé, Sir Charles (11 apr. 1819, Hagen, Westfalia – 25 oct. 1895, Manchester), dirijor. Fondator (1857) al Orch. Hallé. Succesor (1883) al lui Max Bruch la „Societatea filarmonică din Liverpool".

halling, dans popular norvegian. Măsură* binară*, tempo* moderat.

Halmoș, Gheorghe (2 aug. 1915, Oradea), pianist și pedagog. Activitate concertistică internațională. Prof. la Cons. din București.

Hamlet, titlu unor lucrări de genuri diferite, inspirate de drama lui Shakesperare: **1.** Poem simf. de Liszt (1858). **2.** Operă în cinci acte de A. Thomas. Libretul de M. Carré și J. Barbier. Pr. Paris, Opera Mare, 9 mart. 1868. **3.** Balet în trei tablouri de B. Blacher. Libretul de Victor Gsovsky. Pr. 19 feb. 1950, München. **4.** Operă de Bentoiu pe libret propriu. Pr. Opera din Marsilia, 1974.

Hammerklavier (cuv. germ.), veche variantă a pianului. Beethoven a desemnat prin acest termen special *Sonatele op.101 și 106.*

hang v. **cimpoi.**

Hanon, Charles-Louis (? 1820, Rem-sur-l'Aire – 19 mart. 1900, Boulogne sur Mer), pianist și organist. Autor al unor lucrări didactice, printre care *Pianistul virtuoz.*

Hannikainen, Tauno Heikki (26 feb. 1896, Lyvaskyla), dirijor.

Hans-Klavier, pian* cu două claviaturi*, construit în 1957 de inginerul belgian Pierre Hans.

Hanslick, Eduard (11 sept. 1825, Praga – 6 aug. 1904, Baden-Viena), critic muzical. Prof. de estetică la Univ. din Viena (1861–1895). Opera principală: *Despre frumosul muzical* (1854), în care combate programatismul* muzical. Adversar al creației lui Wagner, Bruckner, Ceaikovski și adept al lui Brahms.

Hanul Dulcineea, balet în 3 tablouri de Mihail Jora. Libretul de Mariana Dumitrescu. P.a. București, Orch. Radioteleviziunii, mart. 1967.

Harap Alb, balet în 4 acte de Alfred Mendelsohn. Libretul de Alexandru Jar, după Creangă. Pr. București, Opera Română, 30 mart. 1949.

harfă (harpă), instrument cu coarde ciupite, cunoscut din antichitate. A fost perfecționat la începutul sec. 19.

Harnoncourt, Nikolaus (6 dec. 1929, Berlin), violoncelist, dirijor și muzicolog.

Harold în Italia, Simfonie pentru violă și orchestră (op. 16) de Berlioz (1834). Inspirată de *Childe Harold* de Byron.

harpsichord (cuv. engl.) v. **clavecin.**

Harșia, Ioan (6 aug. 1888, Pintic-Teaca, jud. Bistrița-Năsăud – 10 aug. 1915, București), compozitor. Muz. simf. *(Simf. în fa minor, Suita pentru orch.)*, de cam., cor., voc.

Hartmann, Karl Amadeus (2 aug. 1905, München – 5 dec. 1963, München), compozitor și dirijor. Opere *(Simplicius Simplicissimus)*, 8 simf., muz. de cam.

Hartulary-Darclée, Ion (7 iul. 1886, Paris – 2 apr. 1969, București), compozitor și dirijor, fiul Haricleei Darclée*. Opere și operete *(Capriciu antic, Amorul mascat, Amazoana, Miracolul cameliilor, Zig-Zag, Operetta)*, muz. voc.-simf. (poemul *Visul lui Bălcescu)*, simf. (poemul *Vîrful cu Dor*, suita *Picturi de Grigorescu)*, cor., voc., ușoară, de film.

Háry János, operă comică într-un prolog, 5 „aventuri" și un epilog de Kodály. Libretul de B. Paulini și Z. Harsányi. Pr. Opera din Budapesta, 16 oct. 1926.

Hasnaș, Irina (15 iul. 1949, București), compozitoare.

Haskil, Clara (7 ian. 1895, București – 7 dec. 1960, Bruxelles), pianistă stabilită în Elveția. Mare interpretă a lui Mozart. A concertat cu Casals, Ysaye, Enescu.

Hasse, Johann Adolf (25 mart. 1699, Bergedorf – 16 dec. 1783, Veneția), compozitor. A activat mult timp în Italia.

Scanned with OKEN Scanner

HASSLER, HANS LEO

Important reprezentant al stilului post-napolitan. 80 de opere.

Hassler, Hans Leo (25_26 oct. 1564, Nürnberg _ 8 iun. 1612, Frankfurt pe Main), compozitor și organist. Madrigale*, piese pentru orgă, muz. religioasă.

hațegana, joc popular răspîndit în centrul Transilvaniei.

Havaneza, piesă pentru vioară și orch. de Saint-Saëns.

Haydn, familie de muzicieni. **1.** *Franz Iosef* **H.** (31 mart. 1732, Rohrau _ 31 mai 1809, Viena), compozitor, unul din cei mai mari creatori pe care i-a cunoscut istoria artei, reprezentant al școlii muzicale clasice vieneze*. Printr-o vastă creație (104 simf., oratoriile *Anotimpurile* și *Creațiunea*, 35 de lucrări concertante, uverturi, 84 cvartete de coarde, 31 triouri cu pian, 60 sonate pentru pian), **H.** a contribuit la cristalizarea trăsăturilor fundamentale ale simfonismului clasic vienez. **2.** *Michael* **H.** (14 sept. 1737, Rohrau _ 10 aug. 1806, Salzburg), compozitor și organist. Frate cu **H. (1).** A activat mulți ani la Oradea. Muz. simf., religioasă.

Hărășteanu, Pompei (14 sept. 1935, Gheorghieni), bas.

Händel, Georg Friedrich (23 feb. 1685, Halle _ 14 apr. 1759, Londra), compozitor, organist și violonist. Unul dintre cei mai de seamă creatori ai istoriei muzicii. Alături de marele său contemporan, J. S. Bach, a contribuit la consolidarea formelor barocului*. Înaltele sale virtuți dramatice se manifestă în special în domeniul oratoriului, **H.** putînd fi socotit drept creator al oratoriului eroic. În uriașul său catalog de lucrări întîlnim 32 oratorii *(Ester, Deborah, Saul, Israel în Egipt, Messiah, Samson, Belsazar, Iosua, Iuda Macabeul, Iephte)*, 100 de cantate *(Acis și Galathea, Hercule)*, 45 de opere *(Iulius Caesar, Scipio, Xerxe, Agripina, Radamisto, Rinaldo)*, lucrări pentru orch. (cicluri de *concerti grossi**, uverturi, suite *(Muzica apelor, Focuri de artificii)*, sonate etc.

Hänsel și Gretel, operă în 3 tablouri de Humperdinck. Pr. Teatrul Curții, Weimar, 23 dec. 1893.

Härtel v. Breitkopf und Härtel.

Hebridele sau Grota lui Fingal, uvertură de Mendelssohn-Bartholdy (1830).

Heifetz, Jascha (2 feb. 1901, Vilnius), violonist.

helicon, instrument de suflat de alamă grav, folosit în fanfară*.

Hellmesberger, Iosef jr. (9 apr. 1855, Viena _ 26 apr. 1907, Viena), violonist, dirijor, profesor al lui G. Enescu.

Helmholtz, Hermann Ludwig Ferdinand von (31 aug. 1821, Potsdam _ 8 sept. 1894, Berlin), savant, cu lucrări importante pentru teoria muzicii. Opera fundamentală: *Teorie fiziologică a muzicii bazate pe studiul senzațiilor auditive.*

Hencz, József (30 nov. 1942), compozitor.

Hendricks, Barbara (20 nov. 1948, Stephens, Arkansas), soprană.

Henry, Pierre (9 dec. 1927, Paris), compozitor, membru al grupului de cercetări de la Radio Paris. A scris, împreună cu P. Schaeffer, în 1949, prima compoziție de muzică concretă*: *Simf. pentru un om singur.* Alte lucrări: *Microfonul bine temperat, Muzică fără titlu, Orfeu, Granulometrie, Regina verde.*

Henze, Hans Werner (1 iul. 1926, Gütersloh), compozitor și dirijor. Opere *(Regele cerb, Prințul von Homburg, Tînărul lord)*, balete *(Undine, Rosa, Silber, Labirint)*, muz. voc.-simf. (cantate, oratorii, lieduri pentru voce și orchestră), simf. (simf., concerte pentru vl., pentru pian, piesa *Antifone*), de cam. (cvartete de coarde, un cvintet de suflători), voc.

heptatonic (sistem ~), sistem muzical format din cele 7 sunete naturale.

Herlea, Nicolae (28 aug. 1927, București), bariton.

Herman, Vasile (10 iun. 1929, Satu-Mare), compozitor și muzicolog. Muz. simf. (*Ritornele, Cantilații, Polifonie*), oratoriul *Balada lui Pintea Viteazul*, muz. de cam. (*Episoade, Melopee pentru flaut*), cor., voc. Studii cu privire la noua creație românească.

Hervé, Florimond (pe numele adevărat *Florimond Ronger*) (30 iun. 1825, Houdain _ 4 nov. 1892, Paris), compozitor, cîntăreț și dirijor. Operete (*Micul Faust, Mam'zelle Nitouche*).

heterofonie, tip de structură muzicală (de origine folclorică și extraeuropeană), bazat pe parcurgerea de către două sau mai multe voci* (instrumente) a unui același traseu melodic, cu abateri de la acest traseu la una (sau mai multe) dintre voci, datorită unui anumit grad de improvizație* din partea interpreților.

hexacord, scară muzicală formată din 6 sunete ce se succed treptat.

hexatonică (gamă ~), v. **gamă.**

Hiller, Ferdinand (24 oct. 1811, Frankfurt pe Main _ 10 mai 1885, Köln), compozitor, pedagog și dirijor. Opere, oratorii, cantate, muz. de cam.

Hindemith, Paul (16 nov. 1895, Hanau _ 28 dec. 1963, Frankfurt pe Main), compozitor, violist și teoretician. Remarcabil reprezentant al creației sec. 20. Opere (*Mathis pictorul, Cardillac*), simf. (*Pittsburg*), concerte, muz. de cam., cor., piese pentru orgă, lucrări teoretice (*Inițiere în compoziție, J.S. Bach*).

hipo v. **plagal.**

hiporchema, denumire dată, în Grecia antică, unui grup de cîntece pentru cor, care acompaniau o pantomimă. Cu aproximativ același sens, termenul se întîlnește și în operă*.

his, denumire, în notația* literală, a sunetului *si* * *diez* *.

Hodeir, André (22 ian. 1921, Paris), compozitor și muzicolog. Vol.: *Muzica după Debussy, Omul și problemele jazzului.*

Hoffman, Alfred (3 aug. 1929, București), muzicolog și critic muzical. Coautor al vol. *George Enescu.* Vol. *Repere muzicale.*

Hoinic, Mircea (11 sept. 1910, Cernăuți), compozitor. Muz. simf., cor., voc.

Hoinic, Bujor (17 feb. 1950, Timișoara), dirijor.

Holst, Gustav Teodor (21 sept. 1874, Cheltenham _ 25 mai 1934, Londra), compozitor, organist și pedagog. Opere, muz. simf. (Suita *Planetele*), de cam., voc., pentru fanfară.

Honegger, Arthur (10 mart. 1892, La Hâvre _ 27 nov. 1955, Paris), compozitor. Remarcabilă personalitate a muzicii sec. 20. Membru al Grupului celor 6*. Opere (*Judith*), muz. simf. (*5 simf., Pastorale d'été, Horace victorieux, Pacific 231, Rugbi*), voc.-simf. (oratoriile: *Regele David, Ioana pe Rug*), muz de cam.; vol. autobiografic *Sînt compozitor.*

horă, unul din dansurile fundamentale ale folclorului românesc, răspîndit în toate regiunile țării. Cîteva denumiri dependente de regiuni: **h.** *mare;* **h.** *miresii:* **h.** *la stînga;* **h.** *la dreapta* etc.

horă lungă v. **doină.**

Horceag, Savel (5 dec. 1898, Dorobanți, jud. Botoșani), compozitor și dirijor. Muz. voc.-simf. (oratoriul *Moldova*, cantata *Zori deasupra patriei*), simf. (2 suite simf.), pentru fanfară, cor., voc. Vol. *Evoluția muzicilor militare.*

Horenstein, Jascha (6 mai 1899, Kiev _ 2 apr. 1973, Londra), dirijor. Fost director general al Operei din Düsseldorf. Din 1940 prof. și dirijor la New York.

Horia 1. Operă în 3 acte de Nicolae Bretan. Libretul de Ghiță Pop. Pr. Cluj, Opera

Română, 24 ian. 1937. 2. Operă istorică în 7 tablouri de Șabin Drăgoi, pe libretul compozitorului. 3. Oratoriu de Toduță.

Horne, Marilyn (16 ian. 1934, Bradford), mezzosoprană.

Horn (cuv. germ), v. **corn.**

hornpipe (cuv. engl.) 1. Denumire engleză a (carabei) cimpoiului*. 2. Dans popular originar din Scoția, cunoscut din sec. 18.

Horowitz, Vladimir (1 oct. 1904, Kiev _ 1989), pianist.

hot, curent în muzica de jazz* din anii celui de al treilea deceniu. Termenul **h.** („fierbinte") definește o muzică de mare tensiune, cu sonorități ample.

Hovanșcina, operă în 5 acte de Musorgski, rămasă neterminată. Libretul a fost scris de compozitor, după o idee a lui V. Stasov. Terminată și orchestrată de Rimsky Korsakov. Pr. Cercul muzical dramatic din Petrograd, 21 feb. 1886. Alte versiuni în redactarea lui Stravinski și Ravel (Pr. Paris, 5 iun. 1913), precum și a lui Șostakovici (Pr. Leningrad, 25 nov. 1960).

Hölski, Adriana (1953, București), compozitoare stabilită în Germania.

Hrennikov, Tihon (10 iun. 1913, Elets, Rusia), compozitor.

Hrisanide, Alexandru (1936, Petrila), compozitor și pianist, stabilit în Olanda, elev al lui Mihai Jora și Florica Musicescu la Conservatorul din București și al Nadiei Boulanger la Paris, profesor la Academia de Muzică din Amsterdam.

Hristea, Ionel (14 mai 1926, București _ 3 mart. 1970, București), muzicolog. Vol. *Povestiri despre oameni și muzică, Povestiri despre George Enescu.*

Hubay, Jenö (15 sept. 1858, Budapesta _ 12 mart. 1937, Budapesta), compozitor și violonist. Opere, simf., lucrări concertante.

Huber, Hans (28 iun. 1852, Eppenberg, Elveția _ 25 dec. 1921, Locarno, Elveția), compozitor și pedagog. Opere, 8 simf., oratorii, piese instr.

Huberman, Bronislaw (19 dec. 1882, Cestokowa, Polonia _ 16 iun. 1947, Nant sur Corsier, Elveția), violonist. Carieră internațională. În 1936 a fondat Orch. simf. din Tel Aviv.

Hubic, Francisc (21 oct. 1883, Abram, jud. Bihor _ 2 nov. 1946, Oradea), compozitor. Muz. voc.-simf. (Rapsodia pentru cor mixt și orch. *Nunta domnească*), muz. de cam., voc., cor.

Hucbald (cca 840, Tournai _ 20 iun. 930, Saint Amand), teoretician muzical flamand. Autor al tratatului *De harmonica institutione.*

Hummel, Johann Nepomuk (14 nov. 1778, Bratislava _ 17 oct. 1837, Weimar), pianist, dirijor, pedagog și compozitor. Printre elevi: Czerny, Hiller, Thalberg. Opere, muz. religioasă, de cam.

humorescă, piesă de caracter de mici proporții, în general în formă de lied*. Schumann este unul din primii compozitori care au introdus acest termen (în ciclul *Klavierstück*, op. 20).

Humperdinck, Engelbert (1 sept. 1854, Siegburg _ 27 sept. 1921, Neusterlitz), compozitor și critic muzical. Prof. la Cons. din Frankfurt pe Main. Critic la *Frankfurter Zeitung.* Opere (celebră *Hänsel și Gretel*), muz. de scenă, de cam.

Husti, Ion (6 mai 1923, Vama, jud. Satu-Mare), muzicolog. Studii privind criteriile clasificării modurilor* pop.

Huybrechts, Albert (12 feb. 1899, Dinant _ 22 feb. 1938, Bruxelles), compozitor. Lucrări pentru orch., piese instr.

Hübsch, Eduard (13 feb. 1833, Bitse, Ungaria _ 9 sept. 1894, Sinaia), compozitor, violonist și dirijor. Muz. pentru fanfară, de cam., cor., voc.

Hyperion, ansamblu de muzică contem-

porană fondat (1976) și condus de Iancu Dumitrescu.

Hyperprisme, lucrare pentru suflători și percuție de Varèse (1923).

Scanned with OKEN Scanner

I

iamb, ritm corespunzător piciorului de vers format din 2 silabe, una scurtă și una lungă.

Iancu Jianu, balet în 3 acte de Mircea Chiriac. Libretul de Oleg Danovschi. Pr. București, Opera Română, 7 feb. 1964.

Iancu, Mișu (22 nov. 1909, București), compozitor. Muz. ușoară.

Ianculescu, Magda (30 mart. 1929, Iași), soprană.

Iarosevici, George (24 iun. 1910, Alexandrovka – 12 apr. 1975, Cluj-Napoca), violoncelist. Prof. la Cons. din Cluj-Napoca și București.

Iberia 1. Patru caiete de (12) piese pentru pian compuse de Albeniz între 1906–1908. 2. Schiță simf. de Debussy, terminată în 1908 și inclusă în ciclul *Imagini.*

Ibert, Jacques (15 aug. 1890, Versailles – 6 feb. 1962, Paris), compozitor. Opere *(Regele din Yvetot, Cavalerul rătăcitor),* muz. simf. *(Concert pentru fl. și orch., Concert pentru v.cel și orch., Uvertură de sărbătoare),* de cam. *(Cvartet pentru instr. de su flat „Întâlniri" pentru pian)* de scenă, de film. împreună cu Honegger, opera *L'Aiglon.*

ictus (cuv. lat.), partea cea mai reliefată a unui motiv* melodic (sin. cu *thesis**), asupra căreia cade accentul* (spre deosebire de *arsis**).

Idealuri, poem simfonic de Liszt, după Schiller (1857).

Idila Siegfried v. **Siegfried Idyll.**

Idiofone (instrumente ~) v. **autofone, instrumente.**

idiom, termen preluat din lingvistică și care, aplicat la muzică, desemnează creația și interpretarea proprii unei anumite zone folclorice.

Idomeneu, regele Cretei, operă în 3 acte de Mozart. Libretul de G.B. Varesco. Pr. Teatrul din München, 29 ian. 1781.

Ifigenia în Aulida, operă în 3 acte de Gluck. Libretul de F. L. G. Leblanda du Roullet, după Racine. Pr. Opera Mare, Paris, 19 apr. 1774.

Ifigenia în Taurida, operă în 3 acte de Gluck. Libretul de N. F. Guillard, după Euripide. Pr. Opera din Paris, 18 mai 1779.

Ijac, Vasile (11 feb. 1899, Caransebeș – 4 aug. 1976, Timișoara), compozitor și pedagog, elev al lui Negrea și d'Indy. Prof. și director la Cons. din Timișoara, prof. la Institutul pedagogic din același oraș. Muz. voc., corală, de cameră, simf. (5 simf., *Impresii din Banat*), voc.-simf., de balet.

Ilea, Cătălin (12 nov. 1941, Timișoara), violoncelist stabilit în Germania.

Iliev, Konstantin (1924, Sofia), compozitor și dirijor. 5 simf., 4 cvartete de coarde, o operă.

Ilin, Sava (15 ian. 1935, Variaș, jud. Timiș – 22 oct. 1989, Timișoara), compozitor. Muz.

Scanned with OKEN Scanner

simf., voc.-simf., cor., operete, culegeri de folclor *(Antologie de cîntece populare sîrbești; Melodii de jocuri bănățene)*.

Iliuț, Vasile (12 oct. 1933, Rășinari, Sibiu), muzicolog.

Imagini pentru orchestră, ciclu de trei piese scrise de Debussy între 1908–1911 *(Rondes de printemps, Iberia, Gigues)*.

imitație, procedeu polifonic care constă în repetarea unui fragment muzical la o altă voce. V. *canon; contrapunct; fugă; polifonie.*

imn 1. (În Grecia antică) poezie sau cîntec solemn în care erau preamăriți zeii și eroii legendari. **2.** (În muzica religioasă) cîntec de slăvire a divinității. **3.** Specie a liricii cetățenești (și muzica scrisă pentru ea), menită să cinstească un eveniment de importanță națională sau internațională.

Imperialul, *Concertul nr. 5 pentru pian și orchestră, op. 73,* de Beethoven (1809).

impetuoso (cuv. it.), indicație pentru a se cînta impetuos, furtunos, cu înflăcărare.

impresar, persoană însărcinată să reprezinte interesele unui artist sau ale unei grupări artistice, organizîndu-le concertele* publice.

impresionism, curent estetic manifestat, inițial, în pictura franceză a celei de-a doua jumătăți a sec. 19 *(Manet, Monet, Renoir)*, ulterior și în muzica franceză, în special la Debussy, apoi într-o oarecare măsură la Ravel, Roussel, Florent Schmidt. Influența i. se remarcă și la De Falla, Respighi, Malipiero, Delius, Castaldi, Otescu, Alessandrescu ș.a.

impromptu (cuv. fr.), compoziție muzicală cu caracter de improvizație, în general în formă de lied*.

improvizație, execuție spontană, nepregătită, nenotată a unei compoziții muzicale pe care interpretul o creează în acel moment; proprie folclorului* și jazz*-ului, i. este prezentă și în muzica cultă, ca un capitol aparte.

indeciso (cuv. it.), indicație pentru a se cînta nehotărît, șovăielnic.

Indiile galante, operă-balet de Rameau. Pr. Paris, 1735.

Indy, Vincent d' (27 mart. 1851, Paris – 2 dec. 1931, Paris), compozitor, organist și dirijor. Director al Concertelor Colonne. Președinte al Societății Naționale de Muzică. Cofondator al *Scholei Cantorum* (1896). Opere *(Străinul)*, muz. simf. *(Simf. pe un cîntec de la munte, Istar, Wallenstein)*, de cam., voc., cor., lucrări didactico-teoretice *(Tratat de compoziție, Franck, Beethoven, Wagner, Parsifal)*.

Inelul Nibelungului, tetralogia lui Wagner *(Aurul Rinului, Walkiria, Siegfried, Amurgul zeilor)*, scrisă între 1853 și 1874, pe libret propriu. Pr. integrale, Festspielhaus, Bayreuth, 13, 14, 16 și 17 aug. 1876.

inflexiune, variație a înălțimii, accentului sau intensității în vocea care cîntă sau vorbește.

inflexiune modulatorie, modulație* temporară dintr-o tonalitate* într-alta, cu revenire rapidă la vechea tonalitate.

Inghelbrecht, Désiré Émile (17 sept. 1880, Paris – 14 feb. 1965, Paris), compozitor și dirijor. Director al Operei Comice, fondator și dirijor al Orch. Naționale a Radio-televiziunii Franceze. Muz. voc., de cam., simf. *(Simfonia breve)*, voc.-simf. *(Requiem)*, de balet *(El Greco)*, de operetă; lucrări de muzicologie *(Debussy, Dirijorul și echipa sa, Diabolus in musica)*.

innocente (cuv. it.), indicație pentru a se cînta nevinovat, simplu, naiv.

instrument muzical, aparat care produce sunetele muzicale. V. *aerofone-, autofone-, cordofone-, membranofone-, de percuție instr.*

instrumentală (muzică ~), muzică destinată a fi executată de instrumente*.

Insula fericită, piesă pentru pian de Debussy (1904).

Insula morților, poem simfonic de

Rahmaninov inspirat de celebrul tablou al lui Böcklin (1907).

instrumentație, știința instrumentelor*, a ambitus*-ului, caracterului*, timbrului* acestora; stă la baza orchestrației*.

intensitate, una dintre însușirile fundamentale ale sunetului, determinată direct proporțional de amplitudinea vibrațiilor corpului sonor care îl produce.

interludiu 1. Fragment sau scurtă piesă muzicală care face legătura între două părți ale unei lucrări. 2. Parte a fugii* situată între două expuneri succesive ale subiectului*.

intermezzo (cuv. it.), (la origine, sec. 16) interludiu* cu caracter comic în lucrări dramatice; (ulterior) compoziție instrumentală autonomă, în formă liberă.

Internaționala, cîntec revoluționar, devenit imn al partidelor comuniste, compus în 1888, versurile _ Eugène Pottier, muzica _ Pierre Degeyter.

interpret, cîntăreț, instrumentist sau dirijor care execută o lucrare scrisă de un compozitor.

interpretare 1. Execuție a unei lucrări muzicale. 2. Modul în care este dezvăluit și redat de către interpret* sensul lucrării muzicale.

interval, raport între înălțimile a două sunete. I. se clasifică după cantitatea și calitatea lor. Cantitatea sau *mărimea* i. este determinată de numărul treptelor* pe care le conține un i., de la sunetul inferior și pînă la cel superior inclusiv; *mărimea* i. se exprimă prin termenii *primă** (1 treaptă), *secundă** (2 trepte), *terță** (3 trepte), *cvartă** (4 trepte), *cvintă** (5 trepte), *sextă** (6 trepte), *septimă** (7 trepte), *octavă** (8 trepte), *nonă** (9 trepte), *decimă** (10 trepte), *undecimă** (11 trepte), *duodecimă** (12 trepte), etc. *Calitatea* i. este determinată de numărul tonurilor* și semitonurilor* care intră în componența sa. Octava, cvinta și cvarta sînt *perfecte;* secunda, terța, sexta și septima sînt *mari* sau *mici.* Prin cromatizare* (adăugarea sau scăderea de semitonuri cromatice), i. pot *fi mărite* sau *micșorate.*

intonație, emitere (corectă sau falsă) a unui sunet muzical din punctul de vedere al înălțimii*.

intrada, piesă introductivă, în operele* și suitele* sec. 17_18.

intrare 1. Moment în care, în desfășurarea unei lucrări, intervine un instrument sau un grup de instrumente. 2. (În muzica polifonică) momentul intervenției unei voci* în desfășurarea lucrării. 3. (În fugă*) apariția subiectului.

introducere, fragment inițial al unei piese sau al unei părți a lucrărilor mari, scrisă într-o mișcare aparte (de obicei lentă) și avînd un caracter deosebit din punct de vedere tematic și al expresiei.

Introitus, parte inițială (neobligatorie) a misei*.

invenție, piesă polifonică de mică dimensiune, concepută în stil imitativ (v. imitație),

Invenții la 2 și 3 voci, două cicluri de cîte 15 piese pentru clavecin* de J. S. Bach, compuse în 1723.

inversare, transformare a unei teme* sau a unei serii* prin schimbarea sensului fiecărui interval*: intervalele își păstrează calitatea* dar din ascendente devin descendente și invers. I. *recurenței**, transformarea a unei teme sau serii prin scrierea ei de la sfîrșit către început și schimbarea totodată a sensului fiecărui interval.

Invitație la vals, mare vals romantic pentru pian, op. 65, de Weber, compus în 1819; orchestrat de Berlioz.

Ioana pe rug, oratoriu de Honegger. Libretul de Paul Claudel. P.A. Basel, 1938.

Ioachimescu, Călin (29 mart.1949, București), compozitor, elev al lui Ștefan

Niculescu, autor de muzică orchestrală (*Tempo 80, Concerto*), camerală și electro-acustică (*Muzică spectrală, Celliphonia*).

Ion Vodă cel Cumplit, operă în 4 acte de Gheorghe Dumitrescu. Libretul de George Teodorescu și Gheorghe Dumitrescu, după piesa lui Laurențiu Fulga. Pr. București, Opera Română, 12 apr. 1956.

Ionescu, Constantin A. (23 nov. 1912, Moșteni-Greci, jud. Argeș), muzicolog și pedagog. Culegeri de folclor (*250 Melodii de colinde din Oltenia și Muntenia, 270 Melodii din Maramureș*), cercetări de sociologie și psihologie muzicală.

Ionescu, George (29 mai 1934, Limanul), bariton.

Ionescu, Liviu (2 nov. 1928, București), compozitor și dirijor. Baletul *Ciudatul trubadur*, muz. simf. (*Suită simf., Sinfonietta, Inscripții*), voc.-simf., cor., voc., ușoară.

Ionescu-Arbore, Anghel (1 apr. 1924, Rm. Sărat), regizor.

Ionescu-Galați, Ilarion (7 sept. 1937, Iași), violonist și dirijor.

Ionescu-Nelu, Ioan (20 nov. 1906, București – 3 dec. 1976, București), compozitor.

Ionescu-Pașcani, Vasile (2 ian. 1911, Pașcani – 12 oct. 1983, Iași), compozitor. Muz. cor. (*Hora cu strigături, 30 Cîntece pentru copii, Suită de hore moldovenești*).

Ionescu-Vovu, Constantin (27 mai 1932, Florești-Prahova), pianist.

ionic 1. *Mod i.*, mod* medieval cu finala pe *do* (identic cu modul major* natural). 2. *Ritm i.*, ritm corespunzător piciorului de vers format din 4 silabe, două lungi și două scurte.

Ionizare, piesă pentru 13 grupe de percuție* (36 instrumente și 2 sirene) de Edgar Varèse (1933).

Iordăchescu, Dan (2 iun. 1930, Iași), bariton de notorietate internațională, cîntăreț de operă și lied.

Iorgulescu, Adrian (1951, București), compozitor, autor de *Simfonii, Cvartete*, numeroase lucrări camerale și al operei *Revoluția*, precum și al volumelor *Timpul muzical* și *Timpul și comunicarea muzicală*.

Ippolitov-Ivanov, Mihail (19 nov. 1859, Gacina – 28 ian. 1935, Moscova), compozitor și dirijor. Opere (*Ruth, Assia* și *Trahuson*), muz. simf. (*Schițe caucaziene*), religioasă; studii asupra folclorului caucazian.

Iris, balet într-un act de Constantin C. Nottara. Libretul de C. I. Nottara. Pr. Opera din Morawska-Ostrava (Cehoslovacia), 13 nov. 1931.

irmos (în muzica bizantină) melodia de bază (de fapt prima strofă), care servea drept model pentru variațiunile următoarelor strofe.

Islamei, fantezie orientală pentru pian și orchestră de Balakirev (1869).

ison, sunet prelungit, ținut în scopul acompanierii melodiei vocale sau instrumentale; propriu muzicii bizantine, dar și celei pop., executate la instr. special construite (fluierul* dublu, „îngemănat"; cimpoiul*).

Ison I și II, lucrări orchestrale de Ștefan Niculescu (1973–1975).

istoria muzicii, știință care studiază evoluția artei sunetelor.

Istrate, Mircea (27 sept. 1929, Cluj), compozitor. Muz. simf. (*Muz. stereofonică pentru 2 orch. de coarde, Pe o plajă japoneză, Evenimente*), voc.-simf., de cam., cor., de teatru, de film.

Istratti, Edgar (28 apr. 1887, Vaslui – 22 dec. 1967, București), bas. Membru fondator al Operei Române. Remarcabil interpret wagnerian.

Italiana, *Simfonia a IV-a op. 90* de Mendelssohn-Bartholdy (1831–1833).

Italianca în Alger, operă în 2 acte de Rossini. Libretul de A. Anelli. Pr. Teatrul S.

ITURBI, JOSÉ

Benedetto, Veneția, 22 mai 1813.

Iturbi, José (28 nov. 1895, Valencia), pianist și dirijor. Profesor la Cons. din Geneva.

iu, a 5-a treaptă a gamei pentatonice chineze.

Iusceanu, Victor (23 iun. 1905, Chișinău – 3 aug. 1976, București), compozitor. Prof. la Cons. din Buc. Muz. voc., cor., de cam., simf. *(Trei tablouri simf.)*, de scenă; lucrări didactice.

Ivan, Simina (1958, Timișoara), soprană.

Ivan Susanin, operă în 4 acte și un epilog de Glinka. Libretul de S. Gorodețki. Pr. Teatrul Mare, Petrograd, 27 nov. 1836.

Ivanovici, Iosif (1845– 16 sept. 1902, București), compozitor. Muz. voc., valsuri *(Valurile Dunării)*, muz. pentru pian, pentru fanfară; aranjamente și prelucrări de piese clasice.

Ivela, A. L. (pe numele adevărat *Levy, A.*) (23 apr. 1878, București – 19 feb. 1927, București), compozitor, muzicolog, organist și dirijor. Lucrări didactice *(Curs complet de muzică vocală; Teoria muzicală – scriere Braille)*, de muzicologie *(De-ale muzicii; Povestiri muzicale; Dicționar muzical ilustrat)*; muz. voc., cor., pentru pian.

Ives, Charles Edward (20 oct. 1874, Danburry, Connecticut – 19 mai 1954, New York), compozitor și organist. Precursor al unora din inovațiile muzicii contemporane. Muz. voc. (peste 200 melodii), cor., de cam. (2 cvintete de coarde, *Concord-Sonata* pentru pian), simf. (4 simf., *Întrebare fără răspuns*).

izometrie, identitate metrică (v. măsură) a vocilor unei compoziții muzicale.

izoritmie, identitate ritmică a vocilor unei compoziții muzicale.

Scanned with OKEN Scanner

Î

În aer liber, 5 piese pentru pian de Bartók (1926).

În alb și negru, ciclu de piese pentru 2 piane de Debussy (1915).

În stepele Asiei Centrale, poem simfonic de Borodin (1880).

înălțime, una din însușirile fundamentale ale sunetului, determinată de frecvența vibrațiilor corpului sonor care îl produce.

încheiere 1. Concluzia* din forma de sonată*. **2.** Ultima parte dintr-o fugă* sau o invenție*. **3.** (Într-o accepțiune mai largă), orice parte sau secțiune cu caracter de final.

Încoronarea Popeei, operă în 3 acte de Monteverdi. Libretul de G. F. Busenello. Pr. Teatrul S. S. Giovanni e Paolo, Veneția, toamna anului 1642.

Îngerul de foc, operă în 5 acte de Prokofiev, după un roman de V. Briusov, în primă audiție de concert la Paris, la 25 nov. 1954, în premieră scenică La Fenice din Veneția, la 29 sept. 1955.

înrudirea tonalităților, raport între două tonalități*, determinat de numărul și importanța acordurilor* alcătuite din sunete prezente în ambele tonalități. V. *cadran tonal.*

Întîlniri, lucrare pentru 24 de instrumente de Luigi Nono (1955).

întîrziere, sunet, în general disonant*, care nu corespunde structurii unui acord*, ci s-a păstrat din acordul precedent și pare a fi „întîrziat" în mișcarea sa față de noul acord în care își găsește rezolvarea*.

Întoarcerea din adîncuri, balet în 3 acte de Mihail Jora. Libretul de Mariana Dumitrescu. Pr. București, Opera Română, 1965.

Întrebare fără răspuns, lucrare pentru orchestră de cameră de Charles Yves (1908).

întreruptă (cadență ~) v. **cadență.**

învîrtita, joc popular de perechi, în tempo* mișcat, răspîndit în Transilvania.

Scanned with OKEN Scanner

J

Jagamas, Janos (8 iun. 1913, Dej), folclorist. Culegeri de folclor *(Cîntece pop și balade ale ciangăilor din Moldova)*, lucrări didactice *(Carte de cîntece)*.

jam session (cuv. engl.), (în jazz*) reuniune spontană de muzicieni, al cărei scop este improvizația* liberă.

Janácek, Leos (3 iul. 1854, Hukvaldy – 12 aug. 1928, Ostrava), compozitor, muzicolog și dirijor, strălucit reprezentant al școlii muzicale cehoslovace. Dirijor al Societății Filarmonice din Brno. Fondator (1881) și prof. al unei școli pentru orgă (devenită Cons. la Brno). Creație inspirată din folclor. Opere *(Jenufa, Katia Kabanova, Vulpișoara cea isteață, Cazul Macropoulos)*, muz. simf. *(Taras Bulba, Sinfonietta)*, voc.-simf. *(Amarus, Missa glagolitică)*, de cam., voc. *(Cîntece de dragoste morave)*.

Janigro, Antonio (21 ian. 1918, Milano), violoncelist și dirijor de renume internațional. Conducător mulți ani al formației *Soliștii din Zagreb*.

Jannequin, Clément (cca 1480, Châtellerault – cca 1560, Paris), compozitor. Cîntăreț și compozitor al capelei regale. 2 mise*, 1 motet*, psalmi, peste 275 chanson*-uri la 3 și 4 voci *(Bătălia de la Marignan, Cîntecul păsărilor, Vînătoarea, Strigătele Parisului)*.

Jarda, Tudor (11 feb. 1922, Cluj), compozitor. Prof. la Cons. din Cluj-Napoca. Director al Operei Române din Cluj-Napoca. Opere *(Neamul Șoimăreștilor, Pădurea Vulturilor)*, muz. simf., voc.-simf., lucrări didactice *(Curs de armonie)*.

Jarre, Maurice (13 sept. 1925, Lyon), compozitor. Opere *(Armida, Departe de Rueil)*, muz. simf. *(Trei dansuri, Passacaglia, Mișcare în relief)*, de scenă, de film, muz. pentru radio.

Janowitz, Gundula (2 aug. 1937, Berlin), soprană.

jazz (cuv. engl.), gen de muzică ce-și are originea în folclorul negrilor din America; apărut către anul 1910 și răspîndit și în Europa după primul război mondial, își bazează îndeosebi pe improvizația* colectivă.

jazz-band (cuv. engl.), orchestră de jazz*, formată dintr-o secțiune ritmică (baterie*, pian, banjo* sau chitară, c.bas) și dintr-una melodică (trp., sax., cl., fl. etc.).

Jelescu, Paul (6 apr. 1901, București – 22 apr. 1982, București), compozitor și pianist. Muz. voc.-simf. (oratoriul *Mioriția*), simf., de cam., voc., cor. Culegeri de folclor.

Jenufa, operă în 3 acte de Janácek, pe libret propriu după Gabriela Preis. Pr. Opera din Brno, 21 ian. 1904.

Jerea, Hilda (17. mart. 1916, Iași – 14 mai 1980, București), compozitoare și pianistă. Pianistă concertantă și de muz. de cam. Fondatoare (1966) a ansamblului *Musica Nova*. Muz. simf. *(Suită pentru orch. de*

coarde, Concert pentru pian și orch.), voc.-simf. (orat. *Sub soarele păcii*), balete *(Haiducii, Casa Bernardei Alba)*, muz. de cam., voc., cor.

Jerusalem, Siegfried (1940, Ober-Lausen), tenor.

Jertfirea Ifigeniei, operă radiofonică de Pascal Bentoiu, pe libret propriu, după Euripide. P.a. București, Radiodifuziune, sept. 1968.

Jianu, Vasile (11 dec. 1904, Iași – 4 feb. 1968, București), flautist și profesor.

jieneasca, joc popular din Ardeal, în mișcare rapidă.

Joachim, Joseph (28 iun. 1831, Kittsee – 15 aug. 1907, Berlin), violonist. Director la Musikhochschule din Berlin; fondator (1869) al cvartetului J.; solist concertist de renume internațional, pentru care au scris Schumann, Brahms, Dvorák, Bruch. A compus piese pentru vl.

joc, termen care desemnează dansul popular românesc.

Joc de cărți, balet în 3 scene de Stravinski. Pr. New York, 27 apr. 1937.

Jochum, Eugen (1 nov. 1902, Babenhausen, Bavaria – 26 mart. 1987, München), dirijor. Șef de orch. la Hamburg, München, Bayreuth, iar din 1961, alături de Bernard Haitink, dir. al orch. Concertgebouw*.

Jocuri, balet de Debussy. Pr. Baletele Ruse, Théâtre du Châtelet, Paris, 13 mai 1913, în coregrafia lui Nijinski.

Jodál Gábor (12 apr. 1913, Odorhei – 6 dec. 1989, Tg. Mureș), compozitor. Prof. la Cons. din Cluj-Napoca. Muz. simf. *(Divertisment pentru orch. mică)*, voc.-simf., de balet *(La poarta țării basmelor)*, de cam., voc., cor.

Jodler, denumire onomatopeică a unui fel de a cînta specific muntenilor din Tirol, Bavaria și Elveția, constînd din vocalize în care se trece frecvent de la registrul* normal al vocii la cel de falset*.

Johannes Passion, oratoriu de Bach (1723).

Jolivet, André (8 aug. 1905, Paris – 20 dec. 1974, Paris), compozitor și dirijor. Cofondator al grupului „Tînăra Franță". Opere *(Dolores)*, balet *(Guignol și Pandora)*, muz. simf. *(Cosmogonie, Dans incantatoriu*, concerte pentru Unde Martenot*, pentru pian și trp., pentru harpă, pentru fg., harpă și pian., *Simfonia)*, muz. voc.-simf., de cam., lucrări de muzicologie.

jongleur (cuv. fr.), cîntăreț, instrumentist, dansator, acrobat și scamator ambulant în evul mediu. În ev. med. tîrziu, sub influența artei trubadurilor*, la răspîndirea muzicii cărora contribuie, unii dintre j. părăsesc condiția artistului ambulant, de bîlci, și se stabilesc la unele curți; din rîndul lor s-au desprins menestrelii*.

Jora, Mihail (2 aug. 1891, Roman – 10 mai 1971, București), compozitor, dirijor și pianist. Prof. la Cons. din București, membru fondator și Președinte al Societății Compozitorilor Români, membru al Academiei Române. Creatorul baletului și liedului românesc. Balete *(La piață, Demoazela Măriuța, Curtea veche, Cînd strugurii se coc, Întoarcerea din adîncuri, Hanul Dulcineea)*, muz. voc. (peste 100 de lieduri), cor. *(Moșul, Toaca)*, de cam. (*Poze și pozne pentru pian*, 2 cvartete de coarde), simf. *(Priveliști moldovenești, Șase cîntece și-o rumbă, Simf. în Do major, Burlesca pentru orch., Poveste indică)*, voc.-simf. (Cantata *Mărire ție, patria mea, Baladă pentru orch., solo de bariton și cor)*, Studii, articole, cronici, eseuri (cuprinse în culegerea *Momente muzicale)*.

Josquin Des Prés (cca 1450, Hainaut – 27 aug. 1521, Condé-sur-Escaut), compozitor franco-flamand. 22 mise *(Pange lingua, L'homme armé)*, 129 motete, imnuri, psalmi, 86 chanson-uri.

jota, dans popular spaniol, în mișcare rapidă,

JOTA ARAGONEZĂ

în măsură ternară, acompaniat de chitară*, castaniete*, triangiu*, tamburină*.

Jota aragoneză, uvertură de concert de Glinka (1845).

Judas Maccabäus, oratoriu de Häendel. Libretul de T. Morell. P.a. Londra, 1747.

Juilliard (Cvartetul ~), formație de coarde americană, compusă din Robert Mann, Isidore Cohen, Raphael Hillyer și Claus Adam. A debutat în 1947.

Julea, Nicolae (8 dec. 1908, Craiova – 11 iunie 1986, București), compozitor. Muz. simf., (simf.: *Răscoala 1907, Rustica, Simf. Carpaților),* opera *Jeanne d'Arc,* muz. de Cam. (2 cvartete).

jungle style (cuv. engl.), stil de jazz* orchestral caracterizat prin utilizarea sonorităților stridente și a acelora obținute cu ajutorul surdinei* „wawa". Reprezentant: Duke Ellington.

Jupiter, *Simfonia în Do major nr. 41* (K.V. 551) de Mozart (1788).

Jurinac, Sena (24 oct. 1921, Travnik), soprană.

Jones, Gwyneth (7 nov. 1936, Portrewyndd, Walles), soprană.

Scanned with OKEN Scanner

K

Kabaivanska, Raina (15 dec. 1934, Burgas), soprană, stabilită în Italia.

Kabalevski, Dimitri Borisovici (30 dec. 1904, Petrograd _ 17 feb. 1987, Moscova), compozitor, muzicolog, pianist și dirijor. Prof. la Conservatorul din Moscova. Creație legată de tradițiile muzicii clasice și de intonațiile folclorului rus. Opere *(Colas Breugnon, Nikita Verșinin, Familia lui Taras)*, opereta *Primăvara cîntă*, balete, lucrări simf. (4 simf., *Suita Comedianții*, concerte pentru vl., pentru pian).

Kadosa, Pál (6 sept. 1903, Levice), compozitor, pianist și pedagog. Opere muz. voc.-simf., piese concertante, muz. de cam. **Kagel, Mauricio** (24 dec. 1931, Buenos Aires), compozitor. Dirijor la Teatrul Colon. Stabilit în 1957 în Germania. *Variațiuni pentru orch., Sextet pentru corzi, Transicion I, II, Match pentru 3 executanți.*

Kahane, Mariana (22 apr. 1922), muzicolog.

Kalbeck, Max (4 ian. 1850, Breslau _ 4 mai 1921, Viena), critic muzical. Autor al unei biografii (4 vol.) a lui Brahms.

Kalkbrenner, Friedrich Wilhelm Michael (nov. 1785, Kassel _ 10 iun. 1849, Enghien les Bains), pianist, compozitor și pedagog. A fondat împreună cu Pleyel (1845) o fabrică de piane. Piese și metode pentru pian.

Kálmán, Andrei (4 nov. 1897, Segedin), compozitor (pseudonime: *Nicu Romoșan, Pablo Velez, Bastya Arpad*). Muz. de teatru, de cam. (suitele pentru pian *Primăvara veselă din Banat* și *Secerișul*), muz. cor., ușoară.

Kálmán, Imre (Emerich) (24 oct. 1882, Siofok _ 30 oct. 1953, Paris), compozitor. Operete (*Silvia, Manevrele de toamnă, Baiadera, Contesa Marița*).

Kalomiris, Manolis (26 dec. 1883, Smirna _ 3 apr. 1962, Atena), compozitor și pedagog. A fondat (1926) Cons. național din Atena. Opere, 3 simf., piese concertante, lucrări didactice.

Kamarinskaia 1. Cîntec popular rus de joc (de nuntă), cu o mișcare vie, antrenantă. **2.** Fantezie simf. (1848) de Glinka.

Kaminski, Heinrich (4 iul. 1886, Tiengen-Waldshut _ 21 iun. 1946, Ried, Bavaria), compozitor. Muz. religioasă.

kankles, instrument popular lituanian cu coarde ciupite, de tipul guslei (gusli*).

kannel, instrument popular eston, de tipul guslei (gusli*).

Kapelmeister (cuv. germ.), v. **capelmaestru.**

Karajan, Herbert von (5 apr. 1908, Salzburg, _ 16 iul. 1989, Salzburg), dirijor și regizor, unul dintre cei mai mari șefi de orchestră ai lumii contemporane. Dirijor la Opera din Aachen (1935_1941), succesor al lui Furtwängler la Filarmonica din Berlin (1955), director al Operei din Viena (1956) și al Festivalului de la Salzburg.

Kardoș, Ștefan (11 dec. 1908, Oradea), compozitor și dirijor. Muz. ușoară.

Scanned with OKEN Scanner

KARELIA

Karelia, uvertură (op. 10) și suită (op. 11) de Sibelius (1893).

Karlowicz, Mieczyslav (11 dec. 1876, Wisznievo, Polonia – 8 febr. 1909, Zakopane), compozitor, violonist și dirijor. O simf., poeme simf., concert pentru vl. și orch., muz. de scenă.

karnai, instrument popular uzbec de suflat, din alamă.

Kastner, Jean Georges (9 mart. 1810, Strassborg – 19 dec. 1867, Paris), compozitor și muzicolog. *Tratat general de instrumentație, istoria muzicii militare.*

Katchen, Julius (15 aug. 1926, Long Branch, New Jersey – 1 mai 1969, Paris), pianist. Carieră internațională.

Katerina Ismailova sau Lady Macbeth din ținutul Mțensk, operă în 4 acte de Șostakovici. Libretul de A. Preis, după N. Liskov. Pr. Moscova, 1934.

Katia Kabanova, operă în 3 acte de Janácek, după *Furtuna* de Ostrovski. Pr. Brno, 23 nov. 1921.

Kattnigg, Rudolf (9 apr. 1895, Oberdorf – 2 sept. 1955, Viena), compozitor și dirijor. Operete *(Kaiserin Katarina, Prințul din Thule).*

ke, a cincea treaptă a gamei bizantine.

keamancea, instrument popular cu coarde, folosit în Transcaucazia.

keamani, instrument popular armean.

Keilberth, Joseph (19 apr. 1908, Karlsruhe), dirijor.

Keleman, Milko (30 mart. 1924, Podravska Slatina), compozitor. Prof. la Cons. din Zagreb. Organizator al festivalului de muzică contemporană de la Zagreb. Muz. simf. *Echilibre, Skolion, Radiant),* lucrări concertante, muz. de cam. *(Studii contra punctice, Epitaf).*

Kempe, Rudolf (14 iun. 1910, Niederpoyritz, Dresda – 12 mai 1976, Zürich), dirijor.

Kempff, Wilhelm (25 nov. 1895, Jüterbog), pianist și compozitor.

Kentner, Louis (19 iul. 1905, Karwin, Silezia), pianist. Carieră internațională.

Kerestely, Jolt (12 mai 1934, Siclod, Mureș), compozitor, regizor muzical. Muz. ușoară.

Kessler, Klaus (3 oct. 1925, Timișoara), muzicolog.

Kessler, Martha (9 apr. 1930, Timișoara), mezzosoprană.

Kir Ianulea, operă în 3 acte de Drăgoi. Libretul de Radu Urlățeanu, după Caragiale. Pr. Opera Română, Cluj, 22 dec. 1939.

Kirculescu, Nicolae (28 dec. 1903, București – 31 dec. 1985, București), compozitor. Operete *(N-a fost nuntă mai frumoasă; Întîlnire cu dragostea),* comedii muzicale *(Suflet candriu de papugiu; Un băiat iubea o fată; Sfinxul din Hollywood),* muz. de film, piese instr. *(4 studii de concert),* muz. ușoară.

Kiriak, D. G. (Dumitru Georgescu) (6 mart. 1866, București – 8 ian. 1928, București), compozitor și folclorist. Dirijor al corului Capelei române din Paris (1894–1899), membru fondator și dirijor al Societății corale „Carmen". Prof. la Cons. din București. Muz. cor. *(Moraru; Liturghia psaltică),* culegeri de folclor, ediții critice, lucrări didactice, colecții școlare.

Kirkpatrik, Ralph (10 iun. 1911, Leominster), pianist și clavecinist. Prof. la Univ. Yale. Turnee internaționale.

Klangfarbenmelodie (cuv. germ. „melodia timbrurilor"), termen indicat de Schönberg în *Harmonielehre* („Manual de armonie" – 1911), pentru a desemna o tehnică de compoziție (specifică școlii dodecafonice) bazată pe schimbarea continuă a timbrului în constituirea ideii muzicale.

Klavier (cuv. germ.) v. pian.

Klecki, Paul (21 mart. 1900, Lodz – 5 mart. 1973, Liverpool), dirijor. Carieră internațională.

Klee, Hermann (8 sept. 1883, Rendsburg,

Germania _ 22 aug. 1970, Timișoara), compozitor și dirijor. Opere *(Se face ziuă)*, muz. simf., de cam., cor., voc.

Kleiber, Carlos (3 iul. 1930, Berlin), dirijor.

Kleiber, Erich (5 aug. 1890, Viena _ 27 ian. 1956, Zürich), dirijor.

Klemperer, Otto (14 mai 1855, Wroclaw _ 6 iul. 1973, Zürich), dirijor și compozitor, unul din cei mai mari șefi de orchestră contemporani.

Klenk, Robert (1850_1937), violonist și pedagog. Prof. la Cons. din București. Autor al unei metode de violină.

Klepper, Walter Mihai (27 iul. 1929, Lugoj), compozitor. Muz. voc.-simf., simf. (2 simf., Tripticul *Impresii din Reșița*), muz. de cam., cor., de film.

Klotz, familie de lutieri* bavarezi. Cel mai important, *Mathias* **K.** (11 iun. 1653, Mittenwald _ 16 aug. 1743, Mittenwald).

Knappertsbusch, Hans (12 mart. 1888, Elberfeld _ 25 oct. 1965, München), dirijor, remarcabil interpret al muzicii lui Wagner și R. Strauss.

Knușeviţki, Sviatoslav Nikolaevici (6 ian. 1908, Petrovsk, Saratov _ 19 feb. 1963, Moscova), violoncelist. Prof. la Cons. din Moscova. Trio celebru cu Oborin și Oistrah.

kobiz, instrument popular cu două coarde, folosit în Asia Centrală.

Koch, Helmuth (5 apr. 1908, Barmen), dirijor. Dirijor al Orch. Radiodifuziunii din Berlin.

Kodály, Zoltán (16 dec. 1882, Kecskemét _ 6 mart. 1967, Budapesta), compozitor, folclorist, dirijor și pedagog. Alături de Bartók, cel mai de seamă reprezentant al școlii componistice ungare. Opere (*Háry János)*, muz. voc.-simf. *(Psalmus Hungaricus)*, simf. (*Dansuri de pe Mureș, Dansuri din Galántha, Variațiuni pe tema unui cîntec popular*), lucrări pentru orgă, studii folclorice, îngrijiri de ediții *(Magyar Népzene Tàra _ Corpus Musicae Popularis Hungaricae).*

Koechlin Charles (27 nov. 1867, Paris _ 1 ian. 1951, Le Canadel), compozitor, pedagog și muzicolog. Animator al *Federației naționale de muzică.* O operă, 3 balete, 2 simf., lucrări voc.-simf., muz. de cam., lieduri; vol.: *Gabriel Fauré; Debussy.*

Koffer, Eugen (6 oct. 1908, Galați), compozitor.

Kogan, Leonid (14. nov. 1924, Dniepopetrovk), violonist. Turnee internaționale.

kolo, horă de origine străveche, întîlnită la mai multe popoare slave.

kolomiika, cîntec și dans popular ucrainean.

Kondrașin, Kiril Petrovici (6 mart. 1914, Moscova _ 7 mart. 1981, Amsterdam), dirijor. Dirijor al Filarmonicii din Moscova.

Kontakte, lucrare pentru sunete electronice, pian și percuție de Stockhausen (1900).

Kontarsky, familie de muzicieni. **1.** *Aloys* **K.** (14 mai 1931, Iserlohn). **2.** *Alfons* **K.** (9 oct. 1932, Iserlohn, Germania). Frate cu **K. (1).** Pianiști renumiți pentru interpretarea muzicii contemporane. Cîntă în special lucrări pentru 2 piane sau pentru pian la 4 mîini. Remarcabilă versiune discografică a muzicii de acest fel a lui Debussy.

Kontrapunkte, lucrare pentru 10 instrumente de Stokhausen (1953).

Konwitschny, Franz (14 aug. 1901, Fulnek, Moravia _ 28 iul. 1962, Belgrad), dirijor. Mulți ani dirijor principal al Operei de Stat din Berlin și al Orch. „Gewandhaus" din Leipzig.

Konzertstück (cuv. ger. „piesă de concert"), lucrare instrumentală de dimensiuni mai mici decît ale unui concert* instrumental, care păstrează însă trăsăturile de virtuozitate din dialogul instrumental-orchestral specific concertului.

Korngold, Erich Wolfgang (29 mai 1897, Brno _ 29 nov. 1957, Hollywood), compozitor

și pedagog. Prof. la Academia de muz. din Viena. Operă, balete, simf., muz. de cam.

koto, instrument cu coarde ciupite, japonez.

Kotonski, Wlodzimierz (1925, Varșovia), compozitor, colaborator al lui Pierre Schaeffer la GRM, profesor de compoziție și conducător al studioului de muzică electroacustică al Conservatorului din Varșovia.

Koussevitski (Koussewitzki), Serghei Alexandrovici (26 iul. 1874, Tver _ 4 iun. 1951, Boston), dirijor. Conducătorul permanent al Orch. din Boston. A fondat *Berkshire Music Center* (1938) și *Koussevitsky Music Foundation* (1942).

Kozlovski, Ivan Semionovici (24 mart. 1900, Marinoska, Kiev), tenor.

Kozma, Géza (26 feb. 1902, Sighișoara _ 5 oct. 1985, Tg. Mureș), compozitor. Muz. voc.-simf. *(Cantata păcii)*, simf., de cam., cor.

Kozma, Matei (23 iul. 1929, Tg. Mureș), compozitor. Baletul *Balada lacului*, poemul *Tranda frii roșii*, *Concert pentru orgă*.

Köchel, Ludwig Ritter von (14 ian. 1800, Stein _3 iul. 1877, Viena), muzicolog. Autorul catalogului operei lui Mozart.

krakowiak, dans popular polonez, apărut în regiunea Cracoviei. Introdus în muzica cultă de Chopin.

Kratochvil, Anton Senior (1829_1916, București), compozitor și pedagog. Muz. de fanfară, voc., pentru pian.

Kraus, Alfredo (24 sept. 1927, Las Palmar), tenor.

Krauss, Clemens Heinrich (31 mart. 1893, Viena _ 16 mai 1954, Mexico City), dirijor de notorietate internațională.

Krauze, Zygmunt (1938, Varșovia), compozitor, dirijor și pianist, elev al Nadiei Boulanger la Paris, fondator (1967) al Atelierului de muzică din Varșovia, președinte al Societății internaționale de muzică contemporană (1987_1990).

Kreisler, Fritz (2 feb. 1875, Viena _ 29 ian. 1962, New York), violonist și compozitor. Unul dintre cei mai mari violoniști ai veacului. Operete, cvartete de coarde, piese violonistice *(Liebeslied, Schön Rosmarin, Caprice viennois, Tambourin chinois)*, transcripții.

Kreisleriana, suită pentru pian (op. 16) de Schumann dedicată lui Chopin (1838).

Krejci, Isa (10 iul. 1904, Praga), compozitor, dirijor și critic muzical. Opere *(Antigona, Răscoală la Efes)*, 1 balet, 2 simf., concerte, muz. de cam., cor.

Krenek, Ernst (23 aug. 1900, Viena _ 22 dec. 1991, Palm Spring), compozitor și muzicolg. Folosește, începînd din 1930, o tehnică de compoziție de tip dodecafonic*. 15 opere *(Carol, Palas Athena plînge)*, 5 simf., 8 concerte instr., 7 cvartete, oratoriul *Pentecôte* pentru voce și efecte electronice, lucrări teoretice.

Kretzchmar, Hermann August Ferdinand (19 ian. 1848, Olberhau _ 12 mai 1924, Berlin), muzicolog și pedagog. Director la Hochschule fur Musik din Berlin (1909_1920). Vol. *Ghid de concert*, *Un istoric al noului lied german*, *Istoria operei*, *Introducere la istoria muzicii*.

Kreutzer, Rodolphe (16 nov. 1766, Versailles _ 6 iun. 1831, Geneva), violonist și compozitor. Prof. la Cons. din Paris. Beethoven i-a dedicat Sonata op. 47. Opere, 19 concerte pentru vl., piese instr. (40 studii*).

Kreutzer, Sonata pentru violină și pian op. 47 de Beethoven (1803).

Krilovici, Marina (1943, București), soprană. Cîntăreață de renume internațional. A debutat în S.U.A. în 1971.

Krips, Josef (8 apr. 1902, Viena _ 13 oct. 1974, Geneva), dirijor.

krijaciok, cîntec și dans popular răspîndit în Bielorusia și Polonia.

Krumpholz, Johann-Baptist (8 mai 1742,

Scanned with OKEN Scanner

Praga _ 19 feb. 1790, Paris), harpist și pedagog, autor al unor lucrări pentru harfă.

Kubelik, familie de muzicieni. **1.** *Jan* **K.** (5 iul. 1880, Michle-Praga _ 5 dec. 1950, Praga), violonist și compozitor. Carieră concertistică internațională. Simf., 6 concerte pentru vl. și orch. **2.** *Rafael* **K.** (26 iun. 1914, Bychory), dirijor și compozitor. Dirijor al Filarmonicii cehe, al unor orch. din S.U.A. și la Covent Garden.

Kuhlau, Daniel Frederik Rudolph (11 sept. 1786, Hanovra _ 12 mart. 1832, Copenhaga), compozitor. Opere *(Colina zînelor)*, muz. de cam., cor., piese pentru pian.

Kuhnau, Johann (6 apr. 1660, Geising, Cehoslovacia _ 5 iun. 1722, Leipzig), compozitor, organist la Leipzig (la Sf. Toma). Unul dintre cei mai remarcabili creatori pentru clavecin* din perioada anterioară lui J.S. Bach.

Kullervo, poem simfonic de Sibelius (1892).

Kunz, Erich (20 mai 1909, Viena), bas-bariton. Notorietate internațională.

Kurth, Ernst (1 iun. 1886, Viena _ 2 aug. 1946, Berna), muzicolog. Prof. la Univ. din Berna. Lucrări: *Bazele contrapunctului liniar, Armonia romantică și criza ei în Tristanul wagnerian, Psihologia muzicii, Bruckner.*

Kurz-Halban, Selma (15 nov. 1875, Biala _ 10 mai 1933, Viena), soprană. Solistă la Hofoper din Viena.

Kyrie eleison, prima parte a misei*.

Kupfer, Harry (12 aug. 1935, Berlin), regizor.

Scanned with OKEN Scanner

L

la, denumire, în notația* silabică, a treptei a șasea a gamei* diatonice.

Lacrimosa, parte a recviemului*.

Lacul lebedelor, balet în 4 acte și un prolog de Ceaikovski. Libretul de V. Berghicev și V. Ghelzer. Pr. Teatrul Mare, Moscova, 20 feb. 1877.

Lakatos, Ștefan (26 feb. 1895, Zorlentul Mare, jud. Caraș-Severin _ 26 sept. 1989, Cluj), muzicolog și violonist. Prof. la Cons. din Cluj-Napoca. Fondator (1920) și conducător al Cvartetului „Lakatos"; Studii de muzicologie, articole.

Lakmé, operă în 3 acte de Leó Delibes. Libretul de E. Gondinet și P. Gille. Pr. Opera Comică, Paris, 14 apr. 1883.

Lalande, Michel Richard de (15 dec. 1657, Paris _ 18 iun. 1726, Versailles), clavecinist, organist și compozitor. Muz. voc., simf., voc.-simf. (motete*, 1 misă*), de balet *(Baletul tinereții, Baleul păcii).*

Lalo, Edouard (7 ian. 1823, Paris _ 22 apr. 1892, Paris), compozitor și violonist. Creație romantică, inspirată din folclorul spaniol, norvegian, rus. Opere *(Regele Ysului),* baletul *Namouna,* muz. simf. *(Simf. spaniolă pentru vl. și orch., Concert rusesc pentru vl., Conc. pentru v.cel. Concert pentru pian).*

Lambrache, George (19 sept. 1937, Turnu Măgurele), tenor.

lamento (cuv. it., „plîngere"), piesă vocală cu caracter tînguitor, în opera* italiană a sec17_18.

Lamento d'Arianna, singurul fragment păstrat din opera *Arianna* de Monteverdi.

Lamoureux, Charles (28 sept. 1834, Bordeaux _ 21 dec. 1899, Paris), violonist și dirijor. Fondator (1882) al Concertelor Lamoureux.

Landini (Landino), Francesco (cca 1325, Fiesole _ 2 sept. 1397, Florența), organist și compozitor. Face parte din *Ars nova** it. A scris madrigale*, ballate*, caccie*.

Landowska, Wanda (5 iul. 1877, Varșovia _ 16 aug. 1959, Lakeville, Connecticut), pianistă și clavecinistă de renume internațional. Prof. la Hochschule für Musik din Berlin, la Philadelphia, Basel și Saint Leu-la-Forêt. A scris muzică pentru clavecin* și studii de muzicologie *(Muzica veche).*

Lanner, Josef Franz Karl (12 apr. 1801, Viena _ 14 apr. 1843, Oberdöbling), compozitor, violonist și dirijor. Considerat, alături de Johann Strauss, părintele valsului vienez; peste 200 piese instr. de dans.

La piață, balet într-un act de Mihail Jora pe libret propriu. Pr. București, Opera Română, 1931.

largamente (cuv. it.), indicație pentru a se cînta larg, generos.

larghetto (cuv. it.), mișcare lentă, mai rapidă decît *largo** , mai lentă decît *andante** .

largo (cuv. it) **1.** Mișcare lentă, mai rapidă decît *grave**, mai lentă decît *lento**. **2.** Parte

a unei compoziții, scrisă în această mișcare.

La seceriș, „icoană de la țară" într-un act de Tiberiu Brediceanu. Libretul _ compozitorul și N.I. Moldoveanu. Pr. Opera Română din Cluj, Blaj, 1936.

Laskine, Lili (31 aug. 1893, Paris), harpistă de renume internațional. Prof. la Cons. din Paris.

Lassel, Rudolf (15 mart. 1861, Brașov _ 18 ian. 1918, Brașov), compozitor și organist. Muz. voc., cor., de cam., de operă (Singspiel*-ul *Amor în Pensionat*).

Lassus (Lasso) Orlando di (1532, Mons, Hainaut _ 14 iun. 1594, München), compozitor flamand. Unul dintre cei mai mari compozitori ai Renașterii*, care a realizat o sinteză a stilurilor flamand, fr., it. și germ. Cca. 1250 motete* la 2_12 voci*, 53 mise* la 4_8 voci, madrigale*, chansons*.

Laszlo, Francisc (8 mai 1937, Cluj), muzicolog. Studii despre Mozart, Bartók.

La șezătoare, „icoană de la țară" într-un act de Tiberiu Brediceanu. Libretul de C. Sandu Aldea și I. Borcea. Pr. Sibiu, 15 iun. 1908.

lauda (cuv. it.), în sec. 13_14, cîntec cu caracter festiv, elogiind persoane, familii sau societăți; în sec. 13, imn franciscan, preluat de drama profană și oratoriul* sec. 17 sub formă dialogată.

Laude I și II, lucrări de Aurel Stroe (1966_1968).

lăută, instrument cu coarde ciupite de origine arabă (v. *al ûd*) pătruns în Europa prin Spania; strămoșul chitarei* și mandolinei*. A cunoscut o largă răspîndire pînă în baroc*. Echiv. sp. *laúd;* it. *liuto;* fr. *luth;* germ. *Laute;* engl. *lute.*

Lavignac, Albert Alexandre Jean (21 ian. 1846, Paris _ 28 mai, 1916, Paris), muzicolog. Lucrări didactice și de muzicologie *(Muzica și muzicienii, Călătorie artistică la Bayreuth, Enciclopedia muzicii).*

Lazăr, Filip (6 mai 1894, Craiova _ 3 nov. 1936, Paris), compozitor și pianist. Pianist concertist, membru fondator (1928) și Președinte al Societății muzicale „Triton" din Paris. Muz. simf. *(Concerto grosso pentru orch., Ringul, Muzică pentru radio, 3 Concerte pentru pian, Concerto da camera pentru baterie și 12 instr.),* de operă *(Les images de Beatrice),* de balet *(La bouteille de Panurge),* muz. de cam., voc., cor.

Lazăr, Mircea (29 febr. 1892, Turnu Măgurele _ 11 apr. 1968, București), tenor, cîntăreț de operă.

Lăsați-mă să cînt, operetă în 3 acte de Gherase Dendrino. Libretul de Erastia Sever, Liliana Delescu și Viorel Cosma. Pr. București, Teatrul de Operetă, 30 oct. 1954.

lăutar, interpret popular, de obicei instrumentist. Profesioniști sau semiprofesioniști, 1. au transmis încă din sec. trecut un repertoriu* specific de melodii pop. românești.

lăută, violină* (pop.).

Lăzărescu, Irina (15 iun. 1910, Cîmpina), pianistă.

Ländler (cuv. germ.), dans popular austriac și german. În mișcare moderată și în măsură* ternară*, este considerat precursor al valsului* vienez.

Leahu, Alexandru (27 febr. 1935, București), muzicolog. Vol. de muzicologie *(Domenico Scarlatti),* cronici.

Lebăda din Tuonela, poem simfonic op. 22 de Sibelius (1893), al treilea din ciclul „Legendele lui Lemminkainen".

Leclair, Jean-Marie (16 mai 1697, Lyon _ 23 oct. 1764, Paris), compozitor și violonist. Sonate pentru vl. și continuo*, sonate pentru 2 vl., sonate a trè (v. sonată), concerte, 2 „Recreații de muzică".

Leeuw, Ton de (1926, Rotterdam), compozitor, elev al lui Messiaen, profesor de compoziție la Conservatorul din Amsterdam (unde a înființat un studio elec

tronic), autor al unor lucrări orchestrale și electroacustice.

Lefébure, Yvonne (29 iun. 1904, Paris), pianistă. Prof. lui Dinu Lipatti la Cons. din Paris.

legato (cuv. it.), indicație de interpretare, notată printr-o linie în formă de arc deasupra sau dedesubtul a 2 sau mai multe note* (L. *de expresie*). L. *de prelungire*, linie în formă de arc ce unește note de aceeași înălțime, a căror durată* se contopește. V. *s. opă.*

Legenda orașului nevăzut Kitej și a fecioarei Fevronia, operă de Rimski-Korsakov. Pr. Petrograd, 1907.

legendă, piesă instrumentală sau orchestrală de mici proporții, cu caracter epic.

Legendele lui Lemminkainen, ciclu de 4 poeme simfonice de Sibelius (1895).

leggiero (cuv. it.), indicație pentru a se cînta ușor, sprinten.

legno v. **col legno.**

Lehár, Franz (30 apr. 1870, Komarom _ 20 oct. 1948, Bad Ischl), compozitor și dirijor. 30 de operete, între care *Văduva veselă, Contele de Luxemburg, Țara surîsului.*

Lehmann, Charlotte (16 ian. 1938), soprană.

Lehmann, Lilli (24 nov. 1848 Würzburg _ 17 mai 1929, Berlin), soprană.

Lehmann, Lotte (27 feb. 1888, Perleberg, Germania), _ 26 aug. 1976, Santa Barbara, California), soprană. Carieră internațională. Celebră interpretă de lied.

Leib, Nachmann (24 ian. 1905, Iași), compozitor. Muz. simf. (3 simf., concerte pentru pian, pentru v.cel, pentru diferite instr. de suflat), muz. de cam., cor.

Leibowitz, René (17 feb. 1913, Varșovia _ 19 aug. 1972, Paris), compozitor, dirijor și muzicolog. Adept al dodecafonismului. Muz. simf. (4 simf.), de operă, de cam., voc., lucrări de muzicologie (*Introducere în muzica cu 12 tonuri; Artistul și conștiința lui; Istoria operei*).

Leinsdorf, Erich (4 feb. 1912, Viena), dirijor.

Leitmotiv (cuv. germ.), în drama muzicală*, motiv conducător, care caracterizează o persoană, o situație, un sentiment sau un obiect.

Le Jeune, Claude (cca 1528, Valenciennes _ cca 1600, Paris), compozitor. Psalmi, motete*, madrigale*, chanson*-uri, o misă*.

Lekeu, Guillaume (20 ian. 1870, Hensy, Belgia _ 21 ian. 1894, Angers), compozitor. Elev al lui Franck și d'Indy. Premiul Romei* (1891). Muz. de cam. (*Sonata pentru pian și vl.*).

lemne, expresie presc. pentru instrumente de suflat din lemn (fl., ob., cl., fag. și familiile lor).

Lemnitz, Tiana (26 oct. 1897, Metz), soprană.

lento (cuv. it.), mișcare rară, mai rapidă decît *largo* *, mai rară decît *adagio* *.

Leon, Alexandru (20 iun. 1881, București _ 11 oct. 1932, București), compozitor și pianist. Muz. ușoară.

Leonard, N. (pe numele adevărat *Naia* sau *Nae, Leonard*) (13 dec. 1886, Galați _ 24 dec. 1928, Cîmpulung), tenor, cel mai mare interpret român de operetă, supranumit „Prințul operetei românești". Turnee internaționale, înregistrări pe disc.

Leoncavallo, Ruggiero (8 mart. 1858, Neapole _ 9 aug. 1919, Montecatini), compozitor, pianist și dirijor. Inițiator, alături de Mascagni, al verismului*. Opere (*Paiațe, Boema, Zaza, I Medici*).

Leonin (Leoninus), compozitor și organist, maestru de capelă la Nôtre-Dame din Paris în sec. 12. Primul autor cunoscut de muz. polifonică.

Leonora 1. Titlul inițial al operei *Fidelio* de Beethoven. **2.** Trei uverturi compuse pentru această operă (1805_1806).

Leppard, Leonard (11 aug. 1927, Londra), dirijor.

Lerescu, familie de muzicieni. **1. Emil L.** (26

ian. 1921, Pitești), compozitor. Opera *Ecaterina Teodoroiu*, muz. simf., voc.-simf., de cam., voc., cor. *(Mioriţa, Nunta Zamfirei)*.

2. Sorin L. (1953, Craiova), compozitor, fiul lui L. (1). Elev al lui Olah și Vieru, fondatorul ansamblului de muzică contemporană „Traiect".

Leria, Chàrlota (25 ian. 1857, Iași – 1924, București), soprană.

Lesueur, Jean-François (15 feb. 1760, Fruscat – 6 oct. 1837, Paris), compozitor. Prof. lui Berlioz la Cons. din Paris. Mise*, motete*, oratorii*, opere *(Paul și Virginia, Telemaque)*.

Levine, James (23 iun. 1943, Cincinati), dirijor.

Liadov, Anatoli Konstantinovici (11 febr. 1855, Petrograd – 28 aug. 1914, Novgorod), compozitor, apropiat de genul celor cinci*. Prof. la Cons. din Petrograd. Muz. simf. *(Baba Yaga, Kikimora)*, muz. de cam., voc.

Liapunov, Serghei Mihailovici (31 nov. 1859, Iaroslav – 11 nov. 1924, Paris), compozitor și pianist. Muz. pentru pian, simf. (2 simf., *Uvertura solemnă, Poloneza*, poemul simf. *Hașiș*); culegeri de folclor (cca 275 cîntece pop.).

libitum (cuv. lat.) v. **ad libitum.**

libret, textul unei lucrări muzicale scenice (operă*, operetă*, balet*) sau, mai rar, vocal-simfonice (oratoriu*).

lidic 1. Mod* antic grecesc cu finala* pe *do**. **2.** Mod medieval cu finala pe *fa**.

Liebermann, Rolf (14 sept. 1910, Zürich), compozitor. Opere *(Leonora; Penelopa; Școala femeilor)*, muz. simf. *(Furioso, Simfonia, Concert pentru jazz-band și orch simf)*, voc.-simf., de cam., voc. Director al Operelor din Hamburg și Paris.

Lied (cuv. germ. „cîntec"), **1.** Compoziție vocală cu acompaniament* instrumental (de obicei de pian), pe un poem liric. **2.** *Formă de* **1.**, v. *monopartită-, bipartită-, tripartită-, cinci parti formă.*

Licareț, Nicolae (24 sept. 1943, București), pianist.

Lifar, Serge (2 apr. 1905, Kiev – 1986, Paris), dansator și coregraf, solist al Baletelor Ruse* și al Operei din Paris. A montat baletele *Bachus și Ariadna* de Roussel, *Cavalerul rătăcitor* de Ibert, *Romeo și Julieta* de Prokofiev. Lucrări teoretice *(Tratat de dans academic, Tratat de coregrafie, Istoria baletului rus, Serghei Diaghilev)*.

Ligeti, György (28 mai 1923, Tîrnăveni, jud. Mureș), compozitor și teoretician. Lucrează la Studioul de muzică electronică al Radiodifuziunii din Köln. Prof. la cursurile de vară de la Darmstadt, la Acad. de muzică din Stockholm. Muz. simf. *(Atmosfere)*, voc.-simf. *(Aventuri, Recviem)*, muz. cor. *(Lux aeterna)*, muz. electronică *(Articulație)*.

Lighezan, Nicolae (20 iul. 1883, Banloc, jud. Timiș – 1947, Oravița), folclorist. Dirijor de cor al Reuniunii române de muzică și cîntări din Oravița. Muz. cor., culegeri de folclor *(Folclor muzical bănățean)*.

Lilowa, Margareta (26 iul. 1935, Cerven Briag), altistă.

Lima, Luis (12 sept. 1948, Cordoba, Argentina), tenor.

Lincke, Paul (7 nov. 1866, Berlin – 3 sept. 1946, Clausthal-Zellerfeld), compozitor. Operete *(Doamna Luna, Grigri, Casanova)*.

Lind, Jenny (16 oct. 1820, Stockholm – 2 nov. 1887, Mohren Ilills, Anglia), soprană, cîntăreață de operă de renume mondial.

Linda di Chamonix, operă de Donizzetti. Libretul de G. Rossi. Pr. Kärntnertor-Theater, Viena, 19 mai 1842.

Linz, Simfonia nr. 36 (K.V. 425) de Mozart.

Lipatti Dinu, (19 mart. 1917, București – 2 dec. 1950, Geneva), pianist și compozitor. Pianist concertist de renume mondial. Prof. la Cons. din Geneva. Muz. simf. *(Sătrarii, Concertino în stil clasic pentru pian și orch. de*

coarde, Simf. concertantă pentru 2 piane și orch.), muz. de cam. (*Sonatina pentru mîna stîngă, Trei dansuri românești pentru 2 piane, Aubade pentru cvintet de suflători*).

Lipovan, Atanasie (1 apr. 1874, Sînnicolaul Mare, jud. Timiș – 27 apr. 1947, Timișoara), compozitor și dirijor. A susținut concerte corale în țară și peste hotare, a cules folclor din Banat și Crișana. Muz. cor.

liră, instrument antic cu coarde ciupite (strămoșul harfei*), a cărui imagine stilizată e folosită ca emblemă a muzicii.

liric (gen ~) 1. Gen folcloric care cuprinde cîntecele, doinele*. 2. Muzica de operă*.

lirică (voce ~), voce de tenor* sau soprană* caracterizată printr-o sonoritate dulce și prin mobilitate.

l'istesso tempo (cuv. it.), aceeași mișcare de mai înainte.

Lisitzian, Pavel (24 oct. 1911 Vladikavkas), bariton.

Liszt, Ferenc (Franz) (22 oct. 1811, Raiding – 31 aug. 1886, Bayreuth), compozitor, pianist, dirijor și pedagog. Unul din cei mai mari pianiști virtuozi. Strălucit reprezentant al romantismului muzical, creator al poemului simfonic*. Muz. simf. (poemele simf. *Preludiile, Tasso, Mazeppa ș.a.*; Simf. *Faust* și *Dante*), voc.-simf. (mise*, oratorii*), pentru pian (*Sonata în si minor, 19 Rapsodii*, ciclul *Ani de Pelerinaj*, parafraze, studii), de cam., voc., cor.

liturghie 1. Principalul serviciu religios al bisericii creștine. 2. Muzica scrisă pentru acest serviciu, mai ales în biserica ortodoxă. V. *misă*.

Liturgica, Simfonia a III-a de Honegger (1946).

Litvin, Carol (18 oct. 1932, București), dirijor.

liuto (cuv. it) v. lăută.

Locatelli, Pietro Antonio (3 sept. 1695, Bergamo – 30 mart. 1764, Amsterdam), violonist și compozitor. *12 concerti grossi**, 12 concerte pentru vl. și orch., 24 capricii* pentru vl., 6 sonate pentru vl., sonate pentru fl., sonate *a trè* (v. sonată).

locric, mod* cu finala* pe *si**.

Loewe, Frederick (10 iun. 1904, Viena), compozitor. Operete, musical*-uri (*My fair Lady, Camelot*), muz. de film.

Logodnă la mînăstire, operă de Prokofiev. Pr. Leningrad, 3 nov. 1946.

Lohengrin, operă de Wagner pe libret propriu. Pr. Hoftheater, Weimar, 28 aug. 1850.

London, George (30 mai 1919, Montreal – 25 mart. 1885, New York), bas-bariton.

Long, Marguerite Marie Charlotte (13 nov. 1878, Nîmes – 13 febr. 1966, Paris), pianistă. Prof. la Cons. din Paris, fondatoarea, împreună cu Jacques Thibaud, a unui renumit Concurs internațional de vl. și de pian.

longa (cuv. lat. „lungă"), nume dat în sec. 11–13 celei mai mari dintre cele două valori* de note fundamentale (alături de *brevis*).

Lorengar, Pilar (16 ian. 1928, Zaragoza), soprană.

Lorenz, Max (17 mai 1901, Düsseldorf – 11 ian. 1975, Salzburg), tenor.

Loriod, Yvonne (20 ian. 1924, Houilles), compozitoare și pianistă. Remarcabilă interpretă a muz. contemporane. Muz. simf., muz. pentru pian preparat.

López-Cobos, Jesus (25 feb. 1940, Tora, Spania), dirijor.

Lortzing, Albert (23 oct. 1801, Berlin – 21 ian. 1851, Berlin), compozitor, cîntăreț și dirijor. Opere (14 lucrări, între care *Țar și tesiar, Undine*), muz. simf., voc., cor.

Los Angeles, Victoria de (1 nov. 1923, Barcelona), soprană.

loure (cuv. fr.) 1. Una dintre denumirile cimpoiului* în Franța. 2. Vechi dans francez în mișcare lentă.

Scanned with OKEN Scanner

low down (cuv. engl.) (în jazz*), manieră de cînt plină de tristețe.

Löwe, Johann Gottfried Carl (30 nov. 1796, Loebejuen, Halle _ 20 apr. 1896, Kiel), compozitor, organist și pedagog. Opere, oratorii, balade *(Tom poetul, Prințul Eugen)*.

Lucaciu, Teodora (17 nov. 1928, Vulcan, jud. Hunedoara), soprană.

Lucia di Lammermoor, operă în 3 acte de Donizetti. Libretul de S. Cammarano, după Walter Scott. Pr. Teatrul San Carlo, Neapole, 26 sept. 1835.

Ludus Tonalis, ciclu de 12 fugi* pentru pian de Hindemith (1942).

Ludwig, Christa (16 mart. 1928, Berlin), soprană dramatică și mezzosoprană.

Ludwig, Leopold (12 ian. 1908, Witkowitz _ 24 apr. 1979, Lüneburg), dirijor.

Lugojan, Trifon (27 mai 1874, Nădlag, jud. Arad _ 11 ian. 1948, Arad), compozitor și dirijor. Muz. cor.

Luiza, operă de Charpentier pe libret propriu. Pr. Opera Comică, Paris, 2 febr. 1900.

Lully, Jean-Baptiste (29 nov. 1632, Florența _22 mart. 1787, Paris), compozitor, violonist și dirijor, creatorul uverturii* franceze, fondatorul operei clasice franceze. Opere *(Alcesta, Tezeu, Belerofon, Roland, Acis și Galatea)*, balete, muz. de scenă *(Triumful dragostei, Nașterea lui Venus, Anotimpurile, Burghezul gentilom)*, religioasă *(Miserere, Te Deum, Dies irae, De Profundis)*, de cam. și instr.

Lulu, operă în 3 acte (neterminată) de Alban Berg pe libret propriu, după F. Wedekind. Pr. Stadttheater, Zürich, 2 iun. 1937.

Luna, operă într-un act de Orff. Pr. München, 1939.

Lungu, familie de muzicieni. 1. *Nicolae* L. (2 mart. 1900, Dobridor, jud. Dolj), compozitor. Prof. la catedra de muz. bisericească comparată a Institutului Teologic din București. Muz. voc., cor. *(Alunelul oltenesc; Pitulice, mută-ți cuibul; Revedere)*, muz. psaltică; lucrări didactice *(Gramatica muzicii psaltice)*, de muzicologie. 2. *Florian* L. (5 ian. 1943, București), compozitor și muzicolog. Fiul lui L. (1). Muz. ușoară și jazz. Cronici muzicale.

Lupescu, Hero (17 iun. 1927, Pașcani), regizor.

Lupta lui Tancred și Clorinda, madrigal* dramatic de Monteverdi, după *Ierusalimul eliberat* de Tasso. Pr. Veneția, 1624.

Lupu, Radu (30 nov. 1945, Brașov), pianist stabilit în Marea Britanie.

Lupu, Theodor (25 febr. 1899, Iași _ 8 iul. 1962, București), compozitor și violoncelist. Activitate concertistică. Membru al cvartetelor *Pro Musica* și *George Enescu*, al Trio-ului *George Manoliu*. Muz. simf., voc., cor.

luth (cuv. fr.) v. **laută.**

Luther, Martin (10 nov. 1483, Eisleben _ 18 febr. 1546, Eisleben), reformator religios. Rol important în edificarea muzicii protestante. I se atribuie crearea a 36 de corale*.

lutier, meșteșugar specializat în construirea și repararea instrumentelor cu coarde.

lutierie, arta construcției instrumentelor cu coarde.

Lutoslawski, Witold (25 ian. 1913, Varșovia), compozitor, dirijor al lucrărilor sale. 2 simf., *Concert pentru orch., Muz. funebră în memoria lui Bartók, Livre pour orchestre, Concert pentru v.cel și orch., Cvartet de coarde, Variațiuni pentru 2 piane pe o temă de Paganini, Jocuri venețiene.*

Lysistrata, operetă în 3 acte de Gherase Dendrino. Libretul de Nicușor Constantinescu și G. Voinescu. Pr. București, Teatrul de Operetă, dec. 1960.

Scanned with OKEN Scanner

M

M., abreviere pentru manual*; indică execuția (exclusivă) la manuale (la orgă*, clavecin*).

ma, a patra treaptă a gamei* indiene.

Maazel, Lorin (6 mart. 1930, Neuilly, Paris), dirijor. Carieră internațională.

Mac Dowell, Edward Alexander (18 dec. 1861, New York – 23 ian. 1908, New York), compozitor și pianist. Lucrări pentru orch., piese pentru pian (4 sonate, 2 concerte). Culegere de eseuri intitulată *Critical and Historical Essays*.

Macarie Ieromonahul (1780, Perieți, jud. Ialomița – 1836, Aninoasa, jud. Dîmbovița), teoretician muzical și psalt. Prof. de psaltichie* și director al Școlii de cîntăreți bisericești a Mitropoliei din București. Muz. psaltică *(Irmologhionul)*, lucrări teoretic-didactice *(Teoretikonul sau privire cu prinzătoare a meșteșugului musichiei bisericești du pă așezămîntul Sistimii cei noao*, Viena, 1823).

Machault v. Guillaume de Machault.

Mackeras, Charles (17 nov. 1925, Scheneclady, New York), dirijor.

Macul Roșu, balet de Glier. Pr. Moscova, 1927.

Madama Butterfly, operă în 3 acte de Puccini. Libretul de G. Giacosa și L. Illica, după tragedia lui David Belasco, la rîndul ei o dramatizare a unei nuvele de John Luther Long. Pr. Teatrul La Scala, Milano, 17 feb. 1904.

Maderna, Bruno (28 apr. 1920, Veneția – 13 mai 1973, Darmstadt), compozitor și dirijor. Alături de Nono și Berio, reprezentant al școlii seriale italiene. *Hyperion, Serenada per lustrum, Musica sue dimensioni, Continuo, Studi per il Processo di Kafka.*

Madetoja, Leevi Antti (17 feb. 1887, Oulu Uleaborg – 6 oct. 1947, Helsinki), compozitor. Prof. la Cons. din Helsinki. Opera *Pohjalaisia*, 3 simf., muz., de cam.

madrigal, cîntec religios pe o singură voce, la origine; în Renaștere* a devenit cîntec laic, idilic, pe 2-3 voci, iar în sec. al 16-lea poem vocal pe 4-5 voci. În sec. al 17-lea, apar *comedii*-**m.** cu voci solistice și instr. Printre reprezentanții cei mai de seamă ai **m.**: Palestrina, Lasso, Marenzio, Gesualdo.

Madrigal, numele formației corale de cameră fondată (1962) și dirijată de Marin Constantin.

madrigaletto (cuv. it.), madrigal* de mici proporții.

Maeltzel, Johann Nepomuk (15 aug. 1772, Regensburg – 21 iul. 1838, în timpul unei călătorii pe mare), constructor de instrumente. Inventatorul panharmoniconului și al metronomului*, realizat (1816) după planurile mecanicului Winkel din Amsterdam.

maestoso (cuv. it.), termen care indică interpretarea unei piese muzicale cu solemnitate, măreție.

Scanned with OKEN Scanner

maestru, titlu dat unui muzician celebru. În urmă cu veacuri, termenul desemna șeful unui grup vocal sau instr. *(it. maestro di capella, maestro al cembalo)*; astăzi, termenul e folosit în special pentru dirijori.

Maeștrii cîntăreți din Nürnberg, operă în 3 acte de Wagner. Libretul, inspirat dintr-o cronică istorică, aparține compozitorului. Pr.: Hof- und National Theater, München, 21 iun. 1868.

Magaloff, Nikita (26 ian. 1912, Petrograd), pianist și pedagog. Carieră internațională. I-a urmat (1949) lui Dinu Lipatti la Cons. din Geneva.

Maggini, Giovanni Paolo (25 aug. 1580, Botticino Sera _ cca 1630), lutier* din școala de la Brescia.

magnetofon, aparat destinat înregistrării și reproducerii sunetelor pe bază de bandă magnetică. Largă dezvoltare după 1945.

magnificat, compoziție polifonică răspîndită după anul 1400. Celebru **M.** de J.S. Bach, care are forma unei cantate*.

Magnum opus musicum, culegere de 516 motete* de Lassus, publicată în 1604 de fiul său.

Mahler, Gustav (7 iul. 1860, Kalischt _ 18 mai 1911, Viena), compozitor și dirijor. Remarcabilă carieră de șef de orchestră (la Viena, Praga, Budapesta, Hamburg, New York). Prin cele 10 simf. _ ultima neterminată _ , prin *Cîntecul pămîntului pentru tenor, contralto și orch.*, ciclurile de lieduri *Cîntecele copiilor morți* și *Cîntecele calfei pribege*, opera lui **M.** se înscrie în romantismul* tîrziu, avînd totodată largi ecouri în creația sec. 20.

Mainardi, Enrico (19 mai 1897, Milano _ 11 apr. 1976, München), violoncelist de notorietate internațională, dirijor și compozitor.

major 1. *Mod.* **m.** sau *gamă* **m.,** mod* sau gamă* în care semitonurile* sînt dispuse între treptele III_IV și VII_VIII. **2.** *Acord* **m.** (v. acord). Echiv. germ. *dur* (< lat. *durum, „tare"*).

Maklakiewicz, Jan Adam (24 nov. 1899, Chojnaty, Polonia _ 7 feb. 1954, Varșovia), compozitor și organist. Prof. la Cons. din Cracovia. Piese orch., balete, muz. de cam., melodii.

malagueña (cuv. sp.), dans spaniol din regiunea Malaga, în tempo* lent.

Malcuzynski, Witold (10 aug. 1914, Varșovia), pianist.

Malec, Ivo (30 mart. 1925, Zagreb), compozitor stabilit la Paris, colaborator al lui Pierre Schaeffer la GRM, profesor la Conservatorul din Paris.

Malibran-García, Maria Felicità (24 mart. 1808, Paris _ 23 sept. 1836, Manchester), soprană. Una din marile cîntărețe de operă ale timpului.

Malipiero, Gian Francesco (18 mart. 1882, Veneția _ 1 aug. 1973, Treviso), compozitor și muzicolog. Prof. la Cons. „Benedetto Marcello" din Veneția. Creație de factură neoclasică. Opere *(Trei comedii goldoniene, Orfeiada, Filomela, Fiul risipitor)*, balete *(Stradivario)*, 10 simf., concerte, muz. cor. Studii despre muz. veche it., la a cărei editare a și contribuit.

Ma mère l'oye („Mama mea gîsca"), suită de Ravel (pe baza unor povestiri de Ch. Perrault), pentru pian la 4 mîini (1908), ulterior orchestrată.

mambo, dans originar din America de Sud.

Mam'zelle Nitouche, operetă în 3 acte de Florimond Hervé. Libretul de H. Meilhac și A. Milhaud. Pr.: Théâtre des Varietés, Paris, 26 dec. 1883.

Mandarinul miraculos, pantomimă într-un act de Bartók. Libretul de Lengyel Menyhert. Pr. Köln, 27 nov. 1926.

Mandeal, Cristian (18 apr. 1946, Rupea, Brașov), dirijor.

Scanned with OKEN Scanner

MANDICEVSCHI

Mandicevschi, familie de muzicieni. **1.** *Eusebie* **M.** (18 aug. 1857, Cernăuți – 13 iul. 1929, Viena), compozitor, dirijor de cor și muzicolog. Arhivar și bibliotecar muzical la *Gesellschaft der Musikfreunde* din Viena, prof. la *Akademie für Musik und darstellende Kunst* din Viena. Autor de muz. voc., simf., de cam., cor. Studii de muzicologie, ediții critice (Bach, Beethoven, Haydn, Schubert, Brahms). **2.** *Gheorghe* **M.** (8 nov. 1870, Molodia – 23 mart. 1907, Cernăuți), compozitor și pedagog. Frate cu **M.(1).** Muzică de teatru (vodevilul *Piatra din casă,* pe libret pe V. Alecsandri), muz. de cam., cor.

mandolă, instrument cu coarde ciupite, derivat din laută*.

mandolină, instrument cu coarde ciupite, provenit din laută*. **M.** *napolitană* are 8 coarde acordate cîte 2 la unison*.

mandolinata (cuv. it.), serenadă* cîntată cu acompaniament de mandolină*.

mandoloncello (cuv. it.), specie de bas a mandolei*.

Mandy, Alexandru (9 aug. 1914, Craiova), compozitor. Muz. ușoară.

Manfred 1. Simfonie programatică (op. 58) de Ceaikovski, după Byron (1885) **2.** Uvertură de Schumann (din muzica de scenă pentru poemul lui Byron, 1852).

Mangoianu, Ștefan (9 ian. 1922, Constanța – 28 mart. 1979, București), compozitor. Muz. de teatru, voc.-simf., de cam., cor., voc.

Mannheim (Școala de la ~), grup de compozitori care a avut în sec. 18 un rol decisiv în dezvoltarea ansamblului orchestral și a simfoniei* ca gen. Reprezentanți: J. Stamitz, Karl Stamitz, Fr. X. Richter, Ch. Cannabich.

Manolache, Aurel (5 oct. 1931, Galați), compozitor. Muz. ușoară.

Manolache, Laura (11 mai 1959, București), muzicolog.

Manolescu, C.v. Cordoneanu, Constantin.

Manoliu, George (21 mart. 1911, Bacău), violonist și pedagog. Prof. la Cons. din București. Studii asupra violonisticii enesciene.

Manon, operă în 5 acte de Massenet. Libretul de H. Meilhac și Ph. Gille, după romanul *Manon Lescaut* de Prévost. Pr. Opera Comică, Paris, 19 ian. 1884.

Manon Lescaut, operă în 4 acte de Puccini. Libretul de D. Oliva, M. Praga, L. Illica și G. Ricordi, după romanul lui Prévost. Pr. Teatro Reggio, Torino, 1 feb. 1893.

manual 1. Ansamblu al claviaturilor* orgii*, la care se cîntă cu mîinile, spre deosebire de pedalier*. **2.** Claviaturile clavecinului*.

Manuel, Roland (22 mart. 1892, Paris), compozitor și muzicolog. Prof. la Cons. din Paris. Studii despre Ravel, De Falla. Cunoscut pentru emisiunile *Plaisir de la Musique* de la Radio Paris. *Concert pentru clavecin,* muz. de cam., opere *(Isabelle et Pantalon),* melodii cu acompaniament de pian.

maracas, instrument de percuție, de origine sud-americană.

Marbe, Myriam (9 ian. 1931, Bucuresti), compozitoare și muzicolog. Muz. voc.-simf. *(Noapte țărănească, Ritual pentru setea pămîntului),* simf., de cam. *(Incantație – Sonată pentru clarinet solo, Sonata pentru 2 viole).* Studii despre Enescu.

Marcello, Benedetto (1 aug. 1686, Veneția – 24 iul. 1739, Brescia), compozitor și teoretician, strălucit reprezentant al școlii venețiene. Cantate*, oratorii*, opere*, pastorale*, madrigale* instrumentale, culegerea intitulată *Estro poetico, parafrasi sopra i primi 50 Psalmi.*

Marcu, George (18 mart. 1913, Perivole, Macedonia – 24 dec. 1984, București), folclorist și compozitor. Prelucrări de muz. pop., muz. cor., voc. Studii despre folclorul

aromân.

Marea, lucrare simfonică de Debussy (1905).

Marenzio, Luca (cca 1553, Coccaglio, Brescia – 22 aug. 1599, Roma), compozitor. Contribuții la dezvoltarea madrigalului*. A scris 200 de madrigale, vilanele*, arii* în stil napolitan, motete*, muz. religioasă.

Marescotti, André-François (30 apr. 1902, Geneva), compozitor. Prof. la Cons. din Geneva. muz. de teatru și film, balet *(Vioara vrăjită)*, piese orch., lucrări concertante.

Marian, Doina (29 apr. 1946), compozitoare.

Mariana Pineda, operă într-un act de Doru Popovici, pe libret propriu după Lorca. P.a. București, Orch. Radioteleviziunii, 22 dec. 1966.

marimba (marimbafon), instrument de percuție (de tipul xilofonului*), folosit în Africa Centrală și America de Sud. A fost preluat și în orch.* simf.

Marin, Constantin (27 feb. 1925, Urleta, jud. Prahova), compozitor și dirijor, conducător al corului de cameră *Madrigal**. Prof. la Cons. din București. Muz. cor.

Marin, Ion (8 iul. 1960, București), dirijor.

Marin, Hrisanta (12 sept. 1951, București), muzicolog.

Marin, Marian (16 aug. 1959, Cluj), muzicolog.

Marin Pescarul, operă în 2 acte de Marțian Negrea pe libret propriu, după nuvela *Păcat boieresc* de Sadoveanu. Pr. Cluj, Opera Română, 3 oct. 1934.

Marinescu, Emil (8 aug. 1897, București – 1988, București), tenor.

Marinescu, Mihaela (9 iun. 1951, București), muzicolog.

Markévitch, Igor (27 iul. 1912, Kiev), dirijor și compozitor. Turnee în întreaga lume. A scris balete *(Rebus; Icar)*, un concert pentru pian, o cantată.

Markos, Albert (17 oct. 1914, Cristurul Secuiesc – 11 iun. 1981, Cluj), compozitor. Prof. la Cons. din Cluj-Napoca. Muz. voc.-simf., simf. *(Suita din Ardeal, Dublu concert pentru vl., v.cel și orch.)*, de cam., cor., voc.

Marmontel, Antoine François (18 iul. 1816, Clermont-Ferrand – 16 ian. 1898, Paris), compozitor și muzicolog. Vol.: *Gramatica populară a muzicii, Pianiști celebri, Istoria pianului.*

Marschner, Heinrich August (16 aug. 1795, Zittau – 14 dec. 1861, Hanovra), compozitor. Reprezentant, prin cîteva opere (*Hans Heilig, Vampirul*), al creației romantice.

Marsia, balet de Dallapiccola (1943).

Marsick, Martin (9 mart. 1848, Jupiile-Lièger, Belgia – 21 oct. 1924, Paris), violonist, pedagog și compozitor. Printre elevi, la Cons. din Paris: Flesch, Enescu, Thibaud. 3 concerte pentru vl. și orch., piese pentru vl.

Marsilieza, imnul național francez. A fost compus în noaptea de 25-26 apr. 1792 de Rouget de L'Isle la Strasbourg. Numit la început *Cîntec de război al armatei Rinului*, a fost cîntat la Paris în iul. 1792 de soldați originari din Marsilia.

Marsyas, poem simfonic de Alfonso Castaldi (1907).

marș, piesă cu o mișcare uniformă, în măsură* de 4/4 (mai rar 2/4 sau 6/8), menită să coordoneze mișcarea unor mase de oameni. Există mai multe tipuri de **m.**: **m.** *militar* (ex. M. *militar* de Schubert), **m.** *de defilare*, **m.** *nuptial* (ex. Mendelssohn-Bartholdy, în muzica la *Visul unei nopți de vară*, sau Wagner în *Lohengrin*), **m.** *funebru* (ex. Beethoven în *Simfonia a III-a*, Chopin în *Sonata în si bemol minor*).

marș armonic v. progresie.

martellato (cuv. it. „ciocănit"), termen pentru a indica un *staccato** energic. Echiv. fr.: *martelé*.

Martenot, familie de muzicieni. **1.** *Ginette* **M.** (1 ian. 1912, Paris), pianistă. Concerte la *Unde Martenot**. **2.** *Maurice* **M.** (4 oct. 1898,

MARTHA

Paris). Frate cu **M. (1).** Inventatorul *Undelor M.*

Martha sau Tîrgul din Richmond, operă în 4 acte de Flotow. Libretul de Wilhelm Friedrich Riese. Pr. *Theater an der Wien,* 25 sept. 1847.

Martin, Frank (15 sept. 1890, Geneva _ 21 nov. 1974, Naarden, Olanda), compozitor. Muz. voc.-simf. *(Les Dithyrambes* pentru cor și orch., oratoriile *Le vin herbé, Golgotha),* simf. *(Mica simf),* opere, lucrări concertante, muz. de cam.

Martin y Soler, Vincente (2 mai 1754, Valencia _ 11 feb 1806, Petrograd), compozitor și organist. Muzician (din 1788) la Curtea Ecaterinei a II-a a Rusiei. 21 de opere, 12 balete, cantate, arii, duete.

Martini, Giambattista (*zis Padre* **M.**) (24 apr. 1706, Bologna _ 4 oct. 1784, Bologna), compozitor, teoretician și pedagog. Printre elevii săi: Johann Chr. Bach, Mozart, Grétry. Piese instr., voc.-simf. Lucrări teoretice *(Istoria muzicii).*

Martinoiu, Vasile (2 apr. 1934, Tg. Jiu), bariton.

Martinon, Jean (10 ian. 1910, Lyon _ 1 mart. 1976, Paris), compozitor și dirijor. Notorietate internațională ca interpret.

Martinu, Bohuslav (8 dec. 1890, Policka _ 28 aug. 1959, Liestal, Elveția), compozitor. Cofondator al „Școlii pariziene". 6 simf., opere *(Mirandola),* balete, lucrări concertante.

Marx, Joseph (11 mai 1882, Graz _ 3 sept. 1964, Graz), compozitor pedagog și critic muzical. Lieduri, lucrări orch., muz. de cam., voc.

Masa tăcerii, piesă simfonică de Tiberiu Olah, din ciclul „Brâncuși" (1969).

Mascagni, Pietro (7 dec. 1863, Livorno _ 2 aug. 1945, Roma), compozitor și dirijor. Creator al verismului*. 14 opere *(Cavalleria rusticana, Amicul Fritz, Guglielmo Ratcliff, Iris, Măștile, Micul Marat, Neron),* 2 operete, muz. voc.-simf., simf., voc., de film. A dirijat spectacole în România.

mască, gen sincretic constînd din alternarea de dansuri, piese corale, solistice, prezentări de măști. Larg răspîndit în Anglia sec. 17_18, cu influențe asupra lui Purcell și a creatorilor operei engleze.

Massenet, Jules Emile Frédéric (12 mai 1842, Mondaud _ 13 aug. 1912, Paris), compozitor. Prof. la Cons. din Paris. Printre elevii săi, Enescu. 30 opere *(Manon, Le roi de Lahore, Hérodiade, Le Cid, Werther, Thäis, Don Quichotte),* 3 balete, 3 oratorii, 7 suite simf.

Massini, Dora (17 oct. 1907, Varșovia), soprană.

Massini, Egizio (26 iul. 1894, Alexandria, Egipt _ 18 feb. 1966, București), dirijor. Cunoscut prin activitatea desfășurată la Opera Română din București.

Masurok, Juri (18 iul. 1931, Krosnik), bariton.

matelote (cuv. fr.), dans marinăresc în 2 timpi*.

Mathis, Edith (11 feb. 1936, Lucerna), cîntăreață de renume mondial.

Mathis, pictorul 1. Operă în 7 scene pe libret propriu de Hindemith. Pr. Zürich, 1938. **2.** Simfonie în 4 părți de Hindemith (1934).

Matthäus Passion, oratoriu* pentru soliști, cor și orchestră de J.S. Bach. P.a. integrală Sf. Toma, Leipzig, 15 apr. 1729.

Mattheson, Johann (28 sept. 1681, Hamburg _ 17 apr. 1764, Hamburg), compozitor, teoretician, tenor și dirijor. 8 opere, 24 oratorii, muz. de cam., lucrări teoretice.

Mavrodin, Alice Eugenia (4 nov. 1941, București), muzicolog. Monografii: *Rameau, Verdi.*

Mayuzumi, Toshiro (20 feb. 1929, Yokohama), compozitor. Unul dintre

Scanned with OKEN Scanner

reprezentanții importanți ai școlii naționale moderne japoneze. *Simf.* *„Nirvana”* și *„Mandala”*, piesa simf. *Ectoplasm.* Piese pentru pian preparat și coarde. *Variațiuni pe 7* (muz. electronică*).

Mazeppa, poem simfonic de Liszt (1850).

mazurca (în polonează *mazur,* „locuitor al Mazoviei”), dans popular polonez; ritm caracteristic, în măsura* 3/4. Din sec. 17 se răspîndește în întreaga Europă.

Mălineanu, Henry (25 mart. 1920, București), compozitor. Muzică ușoară.

Mănunchiul puternic v. **Grupul celor cinci.**

Mărgăritescu, Mihail (28 feb. 1861, București – 1925, Paris), compozitor și critic muzical. Muz. pentru fanfară, ușoară. Unul dintre fondatorii revistei *Muzica* (1908).

mărimea intervalului v. **interval.**

măsură, diviziune care stă la baza organizării și grupării duratelor* sunetelor după periodicitatea accentelor* tari. **M.** este indicată printr-o pseudo-fracție notată la începutul primului portativ*, „numărătorul” reprezentînd numărul timpilor*, iar „numitorul” durata fiecărui timp. Există **m.** *binare* (în 2 timpi, ex. 2/2; 2/4; 6/8) și *ternare* (în trei timpi, ex. 3/8; 3/4); *simple* (cu un singur accent) și *compuse* (cu un accent principal și altele secundare, ex. 4/4; 9/8; 12/16); *simetrice* (care conțin mai multe accente la intervale de timp egale unul de altul) și *asimetrice* sau *mixte* (**m.** *compuse,* formate din asocierea mai multor măsuri simple cu număr diferit de timpi, ex. 5/8; 7/4; 10/16); **m.** *incomplete,* prima și ultima măsură a unei piese sau a uneia din părțile ei de sine stătătoare, în care durata valorilor componente este mai mică decît măsura întreagă, suma valorilor celor două **m.i.** corespunzînd măsurii indicate (v. anacruză); sin.: *metru.*

Măști, ciclu de piese pentru pian de Debussy (1904).

Mc Intyre, Donald (22 oct. 1934, Auckland, Noua Zeelandă), bas-bariton.

mediantă (în sistemul modal major-minor), una din treptele „intermediare” dintre tonică* și dominantă*; **m.** *superioară* – tr. III (între tonică și dominanta superioară – tr. a V-a); **m.** *inferioară* – tr. a VI-a (între tonică și dominanta inferioară – tr. a IV-a); fiind situată deasupra dominantei superioare, se mai numește și *supradominantă.*

Mefistofele, operă în 4 acte, un prolog și un epilog de Boito. Libretul compozitorului, după *Faust* de Goethe. Pr. Teatrul La Scala din Milano, 5 mart. 1868.

Méfano, Paul (6 mart. 1937, Bassora, Irak), compozitor, elev al lui Milhaud și Messiaen la Conservatorul din Paris, Boulez, Pousseur și Stockhausen la Basel și Darmstadt. Autor de lucrări camerale, simfonice și electroacustice.

Mehta, Zubin (29 apr. 1936, Bombay), dirijor de renume mondial.

Méhul, Etienne-Nicolas (22 ian. 1763, Givet – 18 oct. 1817, Paris), compozitor și pedagog. 35 opere *(Joseph),* uverturi. Autor al unui imn celebru în epocă: *Chant du départ.*

Meistergesang (cuv. germ.), totalitatea creațiilor poetice produse de *Meistersingeri,* meseriașii germani din breslele sec. 14–16. Reprezentanți: Hans Sachs, Hans Folz, Hans Rosenplüt. Meistersingerii (cea mai importantă școală era la Nürnberg) erau convinși că arta poeziei și a cîntului se poate învăța ca orice alt meșteșug.

Meistersinger (cuv. germ.) v. **Meistergesang.**

Melba, Nellie (19 mai 1861, Burnley, Melbourne – 23 feb. 1931 Sydney), soprană.

Melchior, Lauritz (20 mart. 1890, Copenhaga – 18 mart. 1973, Santa Monica, California), tenor.

melismă, ornament* în muzica vocală, care cuprinde pe o singură silabă mai multe sunete alăturate unui sunet principal.

MELODIE

M. a deținut un rol important în cîntul bizantin* și gregorian*.

melodie (< gr. *melos*, „melodie" + *odé* „intonare"), succesiune monofonică* expresivă de sunete, cu un anumit sens, bine închegată din punct de vedere al construcției. Este considerată cel mai vechi și principalul element al muzicii.

melodramă, dramă în antichitatea greacă sau în Renaștere*, în care unele episoade vorbite erau însoțite de muzică.

melopee, melodie, de cele mai multe ori expusă monodic* sau cu un acompaniament* redus ca amploare și sonoritate, avînd o mare forță emoțională.

melos, componentul melodic al muzicii; simbolizează uneori melodia* (ex. **m.** *popular*).

membranofone (instrumente ~), familie de instrumente de percuție* cu membrană.

Mendelsohn, Alfred (4 feb. 1910, București – 9 mai 1966, București), compozitor, muzicolog și pedagog. Opere *(Michelangelo, Spinozza)*, opereta *Anton Pann*, balete *(Harap Alb, Călin)*, muz. voc.-simf. (oratoriile *Horia, 1907, Cantata Bucureștiului*), 9 simf., lucrări concertante, muz. de cam., voc., cor., lucrări muzicologice și didactice.

Mendelssohn-Bartholdy, Felix (3 feb. 1809, Hamburg – 4 nov. 1847, Leipzig), compozitor, pianist, organist și dirijor, reprezentant de frunte al romantismului*. *5* simf., oratoriile *Paulus* și *Elias*, uverturi, 3 concerte instr. (celebrul *Concert pentru vl. și orch.*), muz. de cam., ciclul *Cîntece fără cuvinte* pentru pian, lucrări pentru orgă. Largă activitate dirijorală la Gewandhaus. A înființat Cons. din Leipzig. Trezește interesul Europei muzicale pentru creația lui Bach, dirijînd (1929) *Matthäus Passion**.

menestreli (< it. *menestrelli*), poeți-muzicanți ambulanți în sec. 13–14.

Mengelberg, Willem Josef (28 mart. 1871, Utrecht – 22 mart. 1951, Remosch, Elveția), dirijor și pianist. Unul din marii șefi de orch. ai sec. 20.

Menotti, Gian-Carlo (7 iul. 1911, Codegliano), compozitor. Opere *(Telefonul, Mediumul Amelia merge la bal, Fata bătrînă și hoțul, Amahl și vizitatorii nopții, Sfîntul din Bleeckerstreet)*, balete, concert pentru pian și orch., concert pentru vl. și orch., muz. de cam.

menuet (< fr. **m.**), dans vechi francez, în măsură* de 3/4, tempo* moderat. Introdus ca dans de curte în sec. 17. Preluat de preclasici în suită*, este încetățenit apoi în simfonie* prin Haydn și Mozart. Echiv. it. *minuetto*.

Menuhin, Yehudi (22 apr. 1916, New York), violonist de notorietate mondială. Elev și colaborator al lui Enescu.

Menuhin, Hepzibah (22 mai 1920, San Francisco – 29 ian. 1962, Londra), pianistă.

Mercadante, Saverio (17 sept. 1795, Altamura – 17 dec. 1870, Neapole), compozitor. Prof. la Cons. din Neapole. 60 opere, muz. religioasă, fantezii simf. *(Omagiu lui Rossini, Omagiu lui Bellini)*.

Mereș, Corneliu (16 mart. 1910, Vesele, Cehoslovacia – 25 oct. 1978, București), compozitor și pedagog. Prof. la Cons. din București. Poemul *1848*, muz. de cam., cor., voc. Ediții critice.

Merișescu, Gheorghe (21 feb. 1914, Pietrarii de Jos, jud. Vîlcea – 13 apr. 1991, Cluj), muzicolog. Prof. la Cons. din Cluj-Napoca.

Mesplé, Mady (7 mart. 1931, Toulouse), soprană.

Messiah, oratoriu de Haendel. P.a. Dublin, 13 apr. 1742.

Messager, André Charles Prosper (30 dec. 1853, Montluçon – 24 feb. 1929, compozitor și dirijor. Balete, pantomime, operete *(Veronica; Béatrice)*.

Scanned with OKEN Scanner

messe (cuv. fr.) v. **misă.**

Messiaen, Prosper Charles Olivier (10 dec. 1908, Avignon _ 1992), compozitor și organist. Prof. la Cons. din Paris. Întemeietor (împreună cu Jolivet, Lessur și Baudrier) al grupului *Tînăra Franță*. Folosește cîntecul păsărilor (în special în ciclul *Reveil des oiseaux, Oiseaux exotiques, Catalogue d'oiseaux*). Simf. *Turangalila*, piese pentru orgă *(Livre d'orgue)*, muz. de cam. Lucrări teoretice (20 *lecții de armonie, Tehnica limbajului meu muzical, Tratat despre ritm*). **Meșterul Manole,** operă în 3 acte de Sigismund Toduță. Libretul Ana Voileanu-Nicoară, după Blaga (1947).

Metaxa, Margareta (1900, Galați _ 11 oct. 1977, București), soprană, solistă de operă de renume internațional.

metronom, aparat pentru determinarea tempoului prin măsurarea exactă a duratelor*. Perfecționat în 1816 de J. N. Maelzel*.

Metropolitan Opera House din New York, cel mai important teatru muzical din S.U.A. Fondat în 1883.

metru v. **măsură.**

Mețianu, Lucian (31 iun. 1937, Cluj), compozitor stabilit în Elveția.

Meyerbeer, Giacomo (pe numele adevărat *Jakob Liebmann Beer*) (5 sept. 1791, Berlin _2 mai 1864, Paris), compozitor. A influențat dezvoltarea stilului Grand Opéra. Opere *(Robert diavolul, Hughenoții, Africana, Profetul)*, cantate, simfonii, muz. religioasă.

Mezzetti, familie de muzicieni. **1. Pietro M.** (19 mai 1826, Bologna _ 18 feb. 1894, Iași), compozitor și pedagog. Membru al Academiei filarmonice din Bologna (1846). Prof. la Cons. din Iași. Muz. de pian, cor., voc., lucrări didactice, autor al primei metode românești de canto (1868). **2.** *Enrico* **M.** (17 nov. 1870, Iași _ 25 mai 1930, Iași), compozitor. Fiul lui M. (1). Prof. la Cons. din Iași. Cantate *(Fiica lui Jefta, Sărbătoarea luminii)*. Preludii simf., muz. de cam., cor., voc.

mezzo-forte (cuv. it.), termen de nuanță* desemnînd o intensitate medie, mai scăzută decît *forte**. *Presc.* mf.

mezzo-piano (cuv. it.), termen de nuanță* desemnînd o intensitate medie, mai puțin slabă decît *piano**. Presc. *mp*

mezzo-soprană, voce feminină intermediară între soprană* și contra-alto*.

mf v. **mezzo-forte.**

mi 1. Denumire, în notația* silabică, a treptei a treia a gamei* diatonice. **2.** Acordajul* unor instr. de suflat transpozitorii*.

Miaskovski, Nikolai Iakovlevici (20 apr. 1881, Nowo Georgiensk, Varșovia _ 8 aug. 1950, Moscova), compozitor și pedagog. Prof. la Cons. din Moscova. 27 simf., cantate, muz. de cam., lucrări concertante.

Micadoul sau O zi în Titipu, operetă în 2 acte de A. Sullivan. Libretul de W. S. Gilbert. Pr. Teatrul Savoy, Londra, 14 mart. 1855.

Mica serenadă (Eine kleine Nachtmusik), lucrare pentru orchestră de coarde de Mozart (KV 525), compusă în 1787.

Micheau, Janine (6 ian. 1914, Toulouse _ 18 oct. 1976, Paris), soprană.

Michelangelo, operă în 3 acte de Alfred Mendelsohn, pe libret propriu, după piesa lui Alexandru Kiriței. Pr. Opera din Timișoara, 29 sept. 1964.

Miclescu, Marie-Louise v. **Orescu, Lulu**

microfon, aparat ce transformă semnalul sonor (muzical) într-un semnal electric.

microton, interval* mai mic decît un semiton*.

Micu, Eugeniu (1 iul. 1910, București _ 6 sept. 1982, București), compozitor.

Micu, Ilie (13 apr. 1916, Luduș _ 8 iul. 1973, București), compozitor. Opereta *Legenda Ciocîrliei*, muz. cor.

Miculi (Mikuli), Carol (20 oct. 1821, Cernăuți _ 21 mai 1892, Lvov), compozitor,

MIEREANU, COSTIN

pedagog și pianist. Elev al lui Chopin. Pianist concertist de talie europeană. *Missa romena*, muz. cor., voc. Culegeri de folclor, ediții critice, lucrări didactice.

Miereanu, Costin (1943, București), compozitor stabilit la Paris, profesor la Sorbona și director al Editurii Salabert, autor de lucrări simfonice și camerale *(Doppelkammerkonzert, Aksax, Monostructuri, Finis coronat opus, În noaptea timpurilor, Culori ale timpului)*.

Mierla neagră, lucrare pentru flaut și pian de Messiaen (1950).

Migenes, Julia (1948, New York), soprană.

Mignon, operă în 3 acte de A. Thomas. Libretul de M. Carré și J. Barbier, folosește episoade din *Anii de ucenicie ai lui Wilhem Meister* de Goethe. Pr. Opera Comică, Paris, 17 nov. 1866.

Mihail, Marius (15 mart. 1926, București – 19 iun. 1955, București), compozitor. Suite simf., muz. cor., ușoară.

Mihalovici, Marcel (22 oct. 1898, București – 1985, Paris), compozitor stabilit la Paris. Membru fondator al Societății Compozitorilor Români (1920) și al Societății de muzică contemporană „Triton" din Paris (1932). Opere *(Neîndu plecatul Pluton, Phèdre, Întoarcerea, Krapp, Gemenii)*, balete *(Une vie de Polichinelle, Divertimento, Karaguez, Tezeu în labirint, Alternamenti, Variațiuni)*, *Simfonia-Cantata*, 5 simf., piese pentru orch., muz. de cam., cor., voc.

Mihăilescu, Cristian (25 iul. 1944, Buzău), cîntăreț, regizor și critic muzical.

Mihăilescu-Toscani, Dumitru (1 oct. 1888, București – 10 mai 1962, București), compozitor și cîntăreț. Solist al Operei Române. Piese simf., muz. de cam., voc. Cronici muzicale.

Mikrokosmos, culegere de 156 piese pentru pian de Bartók (1926–1927), formînd o metodă completă (fără explicații teoretice) pentru acest instrument.

Milanov, Zinka (17 mai 1906, Zagreb), soprană.

Milcoveanu, Dumitru (3 ian. 1914, Buzești-Argeș), compozitor și pianist. *Simfonia, Concert pentru pian și orch.*, muz. de cam., cor.

Milea, Florian v. **Delmar, Florentin.**

Milhaud, Darius (4 sept. 1892, Aix-en-Provence – 22 iun. 1974, Geneva), compozitor. Membru al Grupului celor șase*. Prof. la Mills Colege-California și la Cons. din Paris. 12 opere *(Bolivar, Cristofor Columb, Medea)*, 7 balete, 7 simf., 18 cvartete de coarde, 5 cvintete, sonate, muz. pentru pian, de film. Lucrare autobiografică: *Note fără muzică.*

Militara, *Simfonia nr. 100* de Haydn (1794).

Miliutin, Iuri Sergheevici (18 apr. 1903), compozitor. Comedii muzicale *(Viața unui actor, Zarvă între fete)*, operete *(Fericirea agitată, Sărutul Cianitei, Prima dragoste)*.

Millo, Matei (24 nov. 1814, Stolnicani – 9 nov. 1896, București), actor și cîntăreț, pionier al teatrului românesc. Interpretează roluri în principalele vodeviluri* și operete românești din sec. 19 (a scris și libretul operetei *Baba Hîrca*, cu muzica lui Al. Flechtenmacher).

Millöcker, Karl (29 apr. 1842, Viena – 31 dec. 1899, Baden, Viena), compozitor. Director al Teatrului an der Wien. 20 operete *(Studentul cerșetor, Sărmanul Jonathan, Dubarry, Gasparone)*.

Milnes, Sherill (10 ian. 1935, Downers, Illinois), bariton.

Milstein, Nathan (31 dec. 1904, Odesa), violonist. Unul din cei mai mari violoniști ai vremii noastre. Membru al unui celebru Trio (cu Vl. Horovitz și G. Piatigorski).

miniatură, piesă muzicală de mici dimensiuni.

Minnesang (cuv. germ., „cîntec de iubire"),

poezie lirică de curte creată de cavalerii și cîntăreții germani din sec. 12_14, după modelul unor specii ale folclorului german și sub influența trubadurilor*. După structura și modul de execuție, **M.** a cunoscut cîteva specii: *Liedul*, care se cîntă; *Spruch*-ul, alcătuit dintr-o singură strofă și destinat recitării; *Leich*-ul, în care, textul fiind adaptat, factorul esențial îl deținea muzica. Autorii acestui gen se numeau *Minnesingeri*. Principali reprezentanți: Walther von der Vogelweide, Wolfram von Eschenbach, Heinrich von Morungen, Reinmar der Alte.

Minnesinger (cuv. germ.) v. **Minnesang.**

minor 1. Mod **m.** sau *gamă* **m.**, mod* sau gamă* în care semitonurile sînt dispuse între treptele II și III, V și VI. **2.** *Acord* **m.** v. acord. Echiv. germ. *moll* (< lat. *molle*, „moale").

minuetto (cuv. it.) v. **menuet.**

Miorița 1. Poem coral de Paul Constantinescu (1952). **2.** Oratoriu de Anatol Vieru (1957). **3.** Oratoriu de Sigismund Toduță (1958).

Miresa vîndută, operă în 3 acte de Smetana. Libretul de K. Sabina. Pr. Teatrul Național, Praga, 30 mai 1866.

Misa glagolitică, lucrare vocal-simfonică de Janácek (1926).

misă (lat. *missa* „misiune"; fr. *messe*, germ. *Messe*), piesă vocală sau vocal-simfonică ce are la bază texte de cult catolic, corespunzătoare liturghiei*. Cea mai cunoscută și mai stabilă formă de **m.** este alcătuită din 5 părți, ale căror titluri provin din primele cuvinte ale textului comentat: *Kyrie eleisson* (Doamne miluiește), *Gloria* (Slavă), *Credo* (Crezul), *Sanctus și Benedictus* (Sfînt și Binecuvîntat), *Agnus Dei* (Mielul Domnului). De la Palestrina și Lassus la Bruckner și Stravinski și de la Frescobaldi și Pergolesi la Mozart și Beethoven, **m.** este prezentă în creația multor compozitori.

Miserere (cuv. lat, „fiți miloși"), primele cuvinte ale unui psalm*. După 1514, imn solemn pe mai multe voci, cîntat în capela pontificală.

missa (cuv. lat.) v. **misă.**

missa brevis (cuv. lat.), misă* scurtată (fără *Credo*).

Missa Papae Marcelli, celebră misă de Palestrina (publ. 1554).

Missa Solemnis, misă* în 5 părți pentru soliști, cor și orchestră de Beethoven. P.a. Petrograd, 6 mai 1824.

Misievici, Cristian (11 nov. 1953), compozitor.

Missir, Nicolae (27 ian. 1896, Focșani _ 22 dec. 1965, București), muzicolog.

mister, dramă liturgică din evul mediu, executată în afara bisericii. La sfîrșitul sec. 15, i se adaugă cîntăreți. Poate fi considerat strămoș al oratoriului*.

mișcare 1. V. tempo. **2.** Fiecare din părțile componente ale unei lucrări muzicale ciclice de mari dimensiuni (simfonie*, sonată*).

Mitrea-Celarianu, Mihai (1935, București), compozitor stabilit la Paris, preocupat de muzica electroacustică (a lucrat cu Pierre Schaeffer), autor al unor lucrări de tip aleatoric *(Glosă pentru violă, Convergențe, Colindă).*

Mitropoulos, Dimitri (1 mart. 1896, Atena _2 nov. 1960, Milano), compozitor și pianist, dirijor de notorietate internațională. A fost șef de orchestră la Minneapolis Symphony Orchestra (1937_1949) și director al Filarmonicii din New York (pînă în 1957). Opera *Sora Beatrice*, muz. simf., de cam.

mixolidic 1. Mod* antic grecesc. **2.** Mod medieval cu finala pe sol*.

mixtură, registrație* la orgă*, constînd din adăugarea la sunetul fundamental a unor sunete armonice* (cvinte*, octave*, cîteodată și terțe*), producînd astfel un sunet strălucitor.

Mizrahy, Dan (28 feb. 1926), pianist și compozitor.

Scanned with OKEN Scanner

MÎNA FERICITĂ

Mîna fericită, monodramă* de Schönberg pe libret propriu (1913). Pr. Volksoper, Viena, 14 oct. 1924.

Mîrza, Traian (23 feb. 1923, Bucea, jud. Cluj), folclorist. Studii asupra cîntecului pop. rom. Curs de folclor muzical, culegeri de folclor.

M.M., prescurtare pt. Metronom* Maelzel (v. și Maelzel).

Moartea și fata, cvartetul de coarde nr. 14 în re minor de Schubert (1826), a cărui parte a doua constă în variațiuni pe tema liedului cu același nume (1817).

Moarte și transfigurație, poem simfonic de Richard Strauss (1889).

Mocanu, Vasile (23 nov. 1908, Budapesta), compozitor. Rapsodie pentru orch., piese pentru pian.

Mocsony, Alexandru (4 nov. 1841, Budapesta – 20 mart. 1909, Birchiș, jud. Arad), pianist și compozitor. Președinte de onoare al Reuniunii române de muzică și cîntări din Lugoj. Piese pentru pian, muz. voc.

Moculescu, Horia (18 mart. 1937, Rîmnicu Vîlcea), compozitor.

mod, structură coerentă de sunete de diferite înălțimi, care gravitează unul spre altul și, în ultimă instanță, spre un anumit sunet (*finală**) sau spre un acord* consonant* construit pe acel sunet. Fiecare **m.** are o denumire aparte. **M.** *doric,* **m.** melodic construit după formula t_st_t_t_t_st_t (numit și **m.** *de Re,* deoarece coincide cu scara diatonică* heptatonică* construită pe *Re*); **m.** *eolic,* **m.** melodic a cărui scară muzicală coincide cu cea a **m.** *minor natural.* Construit după formula: t_st_t_t_st_t_t (**m.** de *La*); **m.** *frigic,* **m.** melodic construit după formula: st_t_t_t_st_t_t. (**m.** de *Mi*); **m.** *ionic,* **m.** melodic a cărui scară muzicală coincide cu cea a **m.** *major natural.* Construit după formula: t_t_st_t_t_t_st. (**m.** de *Do*); **m.** *lidic,* **m.** melodic construit după formula: t_t_t_st_t_t_st (**m.** de *Fa*); **m.** *locric,* **m.** melodic construit după formula: st_t_t_st_t_t_t (**m.** de *Si*); **m.** *mixolidic,* **m.** construit după formula: t_t_st_t_t_st_t_ (**m.** de *Sol*); **m.** *major**, **m.** ce se sprijină pe acordul major ca acord stabil. Specii: 1. **m.** *major armonic,* construit după formula: t_t_st_t_st_t + st_st; 2. **m.** *major melodic,* construit după formula: t_t_st_t_st_t_t; 3. **m.** *major natural* – specia cea mai răspîndită a **m.** major, construit după formula: t_t_st_t_t_t_st; **m.** *minor**, mod ce se sprijină pe acordul minor ca acord stabil, pe care se rezolvă unele trepte nestabile. Specii: 1. **m.** *minor armonic,* specie de bază a **m.** minor, construit după formula: t_st_t_t_st_t + st_st; 2. **m.** *minor melodic,* construit după formula: t_st_t_t_t_t_st. 3. **m.** *minor natural,* construit după formula: t_st_t_t_st_t_t; **m.** *gregoriene.* Muz. gregoriană* cunoaște 8 **m.**: 4 autentice* și 4 plagale*; **m.** *autentic* este format pe fiecare sunet – *re* (doric), *mi* (frigic), *fa* (lidic), *sol* (mixolidic) – între finala și octava ei superioară, în timp ce **m.** *plagal* corespunzător este situat cu o cvartă* mai jos (*hipogame:* hipodoric, hipofrigic, hipolidic, hipomixolidic). Există un raport clar între cele 8 **m.** bisericești medievale, (*octoechos* v. octoih) și sistemul tonal al antichității eline; denumirile grecești au fost aplicate însă altor moduri de teoreticienii ev. med.

moderato (cuv. it.), mișcare moderată, mai rapidă decît andante*, mai lentă decît allegro*.

Mödl, Martha (22 mart. 1912, Nürnberg), soprană.

modulație, trecere dintr-o tonalitate în alta. M. se clasifică după următoarele trei criterii: 1. Gradul de înrudire a tonalităților (**m.** de gradul I, II, III). 2. După modalitatea de realizare: **m.** diatonică*, **m.** enarmonică*, **m.** cromatică*. 3. După ponderea tonalităților

pe care le traversează: **m. definitivă**, **m. pasageră**.

Moisescu, Titus (12 nov. 1922, Cîmpulung Muscel), muzicolog.

Moffo, Anna (27 iun. 1935, Wayne, Pennsylvania), soprană, celebră cîntăreață de operă.

Moise și Aron, operă în 3 acte (neterminată) de Schönberg pe un libret propriu. Pr. Zürich, 6 iun. 1957.

Moldovan, Mihai (5 nov. 1937, Dej _ 11 sept. 1981, Constanța), compozitor. Opera *Trepte ale istoriei*, cantatele *Soare al păcii*, *Prefigurarea primăverii*, *Șase stări de nuanță*, *Cîntare omului*, piesele pentru orch. *Texturi*, *Vitralii*, *Cantemiriana*, 2 cvartete de coarde, ciclul *Cadențe*.

Moldoveanu, Eugenia (19 mart. 1944, Bușteni), soprană.

Moldoveanu, Elisabeta (18 nov. 1920, Buzău), folcloristă.

Moldoveanu, Nicolae (20 iul. 1962, Hunedoara), dirijor stabilit în Elveția.

Moldoveanu, Vasile (6 oct. 1935, Constanța), tenor.

moll v. **minor**.

Molinari-Pradelli, Francesco (4 iul. 1911, Bologna), dirijor.

Molter, Johann Melchior (cca 1695, Tochenbach _ 12 ian. 1765, Karlsruhe), compozitor. 169 simf., 95 concerte, 14 uverturi, 66 sonate, 14 cantate.

moment muzical, mică piesă instrumentală, înrudită uneori cu impromptu*-ul.

Momente, lucrare pentru soprană, cor și 13 interpreți de Stockhausen (1962).

Monaco, Mario del (27 iul. 1915, Florența _ 10 oct. 1982, Mestre), tenor, cîntăreț de operă de notorietate internațională.

Moniuszko, Stanislav (5 mai 1819, Ubiel, Lituania _ 4 iun. 1872, Varșovia), compozitor, reprezentant de frunte al școlii poloneze creatorul primei opere naționale *(Halka)*. Alte 15 opere *(Conacul cu stafii*, *Verbum nobile)*, cantate, muz. de cam., 300 piese voc.

Monnaie, Théâre Royal de la, cel mai mare teatru de operă din Bruxelles. Construit în 1700 de G.P. Bomborda.

monocord, instrument cu o singură coardă, construit în Grecia antică, pentru studierea proprietăților sunetului.

monodie, tip de muzică bazat pe o singură linie melodică.

monodramă, dramă bazată pe jocul unui singur personaj.

monofonă, structură muzicală care poate fi executată de o singură voce* sau un singur instrument.

monopartită (formă ~), formă muzicală* alcătuită dintr-o singură secțiune, unitară din punct de vedere tonal și tematic.

monotematism v. **ciclic, principiu.**

Monte, Philippe de (1521, Malines _ 4 iul. 1603, Praga), compozitor flamand. Madrigale*, motete*, mise*.

Monte, Todi dal (pseudonimul *Antonnetei Menegelli)* (27 iun. 1899, Veneția _ 25 ian. 1975, Treviso), soprană, una din marile cîntărețe de operă ale sec. 20.

Monteux, Pierre (4 apr. 1875, Paris _ 1 iul. 1964, Hancock, S.U.A.), dirijor, mare interpret al muzicii moderne. Carieră internațională.

Monteverdi, Claudio (15 mai 1567, Cremona _ 29 nov. 1643, Veneția), compozitor. Autor al unui impunător număr de madrigale*, în care a părăsit stilul polifonic *a capella** pentru noul stil al monodiei* acompaniate. Este considerat primul creator de operă. Opere: *Orfeu*, *Întoarcerea lui Ulise în patrie*, *Încoronarea Poppeei*.

Monția, Emil (6 ian. 1882, Sicula, jud. Arad _ 15 feb. 1965, Șiria), compozitor și folclorist. Opere *(Fata de la Cozia*, *Haiducul Cercel*, *Peștera din Efes)*, suita pentru orch. *Dor și jale*, muz. de cam., cor., voc.

Moore, Gerald (30 iul. 1899, Watford, Herts),

pianist, unul din cei mai buni acompaniatori contemporani.

Morales, Cristobal de (cca 1500, Sevilla _ 27 oct. 1553, Malaga), compozitor, dirijor la Catedrala din Toledo, cîntăreț la Capela din Roma (1535). Alături de Guerrero și Victoria, polifonistul spaniol cel mai reprezentativ al epocii. Mise*, motete*.

mordent, ornament* care constă din alternarea rapidă a notei reale din melodie cu nota alăturată (superioară sau inferioară) și revenirea la aceeași notă reală. **M.** poate fi *simplu* sau *dublu*, după cum alternarea la treapta superioară sau inferioară se face o singură dată sau de două ori. Cînd **m.** se face la nota vecină superioară se numește **m.** *superior*. Cînd **m.** se face la nota vecină inferioară se numește **m.** *inferior*.

Moreanu, Maria (5 feb. 1913, Ploiești), mezzosoprană.

morendo (cuv. it.), micșorînd treptat intensitatea* sunetului și încetinind tempo*-ul.

moresca, vechi dans introdus în Peninsula Iberică de către mauri.

Moreux, Serge (24 iun. 1900, Agnetz _ 18 iul. 1959, Paris), muzicolog, autor al unei monografii dedicate lui Bartók și a unei *Istorii a muzicii japoneze*.

Morini, Erica (5 ian. 1904), violonist. Turnee internaționale.

Moroianu, Bogdan (12 feb. 1915, București), compozitor. *Simfonia, Concert pentru pian și orch.*, 3 cvartete de coarde, piese pentru pian, muz. cor., voc.

Moroșanu, familie de muzicieni. **1.** *Dumitru* **M.** (28 ian. 1943, Pui, Hunedoara), muzicolog. **2.** *Alexandru* **M.** (1 ian. 1948, Pui, Hunedoara), violoncelist, frate cu **M. (1)**.

Morozov, Ivan (24 iun. 1885, Telița, jud. Tulcea _ 15 sept. 1968, București), compozitor. Cantatele *Dobrogea, Povestea doinei, Suită ostășească*, muz. cor.

Mortari, Virgilio (6 dec. 1902, Milano), pianist și compozitor. Prof. la Cons. Santa Cecilia din Roma. 5 opere, 1 balet, muz. de cam., cor. A publicat multe opere din sec. 18.

Moscheles, Ignaz (30 mai 1794, Praga _ 10 mart. 1870, Leipzig,), pianist, dirijor și compozitor. Concertist celebru în epocă. Piese pentru pian (7 concerte, 24 studii).

Moser, Hans Joachim (25 mai 1889, Berlin _ 14 aug. 1967, Berlin), muzicolog și bas-bariton. Director al Cons. din Berlin. Studii despre Bach, Schütz, Händel, Weber. A cîntat opera completă a lui Weber.

mosso (cuv. it.), vioi, repede. Combinat cu cuvîntul care indică o mișcare, înseamnă accelerarea ei. (Ex. *Allegro** **m.** „mai repede decît *Allegro*").

Moszkowski, Moritz (23 aug. 1854, Wroclaw _ 4 mart. 1925, Paris), compozitor și pianist. Carieră internațională. Muz. simf., de cam.

Motanul încălțat, operă pentru copii în 3 acte de Cornel Trăilescu. Libretul de Tudor Mușatescu și Nina Stoicescu. Pr. București, Opera Română, 22 mart. 1964.

motet (în sec. 12_14), cîntec polifonic în care se suprapuneau simultan mai multe melodii de sine stătătoare, în jurul unui *tenor** . Mai tîrziu, titlul se dădea unor lucrări variate, de factură polifonică, mai ales pentru cor *a capella** .

motiv, cea mai mică unitate melodico-ritmică a unei idei muzicale cu un profil și un sens propriu, suficient de pregnant pentru a fi recunoscut pe parcursul unei desfășurări formale mai ample.

moto (cuv. it. „mișcare"), *con* **m.** indicație pentru o mișcare rapidă.

moto perpetuo (cuv. it.) v. **perpetuum mobile.**

Mottl, Felix (24 aug. 1850, St. Veit, Viena _ 2 iul. 1911, München), dirijor și compozitor. Interpret wagnerian de mare valoare. 3 opere, un cvartet, piese voc., orchestrații,

Scanned with OKEN Scanner

transcripții.

Movilă, Juarez (2 oct. 1870, Bacău _ 30 mai 1943, București), compozitor și critic muzical. Piese pentru pian, muz. cor., voc., lucrări didactice.

Mozart, familie de muzicieni. Cei mai importanți: 1. *Johann Georg Leopold* **M.** (14 nov. 1719, Augsburg _ 28 mai 1787, Salzburg), violonist, dirijor și compozitor. Simfonii, oratorii, muz. de cam., piese instr. Celebră metodă de vl. 2. *Wolfgang Amadeus* **M.** (27 ian. 1756, Salzburg _ 5 dec. 1791, Viena), compozitor și interpret (violonist, pianist, dirijor). Fiul lui **M. (1).** Unul dintre cei mai mari creatori ai istoriei muzicii, reprezentant _ alături de Haydn și Beethoven _ al clasicismului* vienez. Originalitate adîncă, într-o operă vastă și multilaterală. Instrumentist virtuoz, a contribuit prin zeci de lucrări la dezvoltarea genului concertant (7 concerte pentru vl., 21 pentru pian), lucrări ce consolidează forma ciclică de concert în 3 părți. Operele *La Finta Giardiniera* (1775), *Idomeneo* (1779), *Răpirea din Serai* (1781), *Nunta lui Figaro* (1785), *Don Giovanni* (1787), *Così fan tutte* (1790), *Flautul fermecat* (1791), sînt etape hotărîtoare în evoluția teatrului liric. 48 simf., 26 cvartete de coarde, 46 sonate pentru vl. și pian, sute de alte lucrări instr., zeci de lucrări de muz. religioasă *(Recviemul)*, înregistrate în catalogul Köchel*, dau dimensiunile unei activități desăvîrșite, cu uriașe implicații pentru istoria artelor.

Mozarteum (la origine), muzeu din Salzburg cu documente legate de viața lui Mozart. I s-a adăugat, mai tîrziu, un institut de învățămînt muzical. În fruntea Mozarteum-ului s-au aflat B. Paumgartner și E. Preussner.

mp v. **mezzo-piano.**

Mravinski, Evgheni Alexandrovici (4 iun. 1903, Petrograd), dirijor. Conducător al Filarmonicii din Leningrad.

Mugur, George I. (pseudonimul lui *Crețu Gheorghe Ion*) (? 1853_27 apr. 1889, București), compozitor. Muz. de cam., cor., voc., lucrări didactice.

Munteanu, Titus (3 oct. 1941, Timișoara), realizator muzical TV.

Munteanu, Viorel (2 mai 1944, Ruscăr Suceava), compozitor.

Muradeli, Vano Ilici (6 sept. 1908, Gori _ 14 aug. 1970, Moscova), compozitor. Opera *Marea prietenie*, lucrări pentru orch., cîntece de mase.

Murail, Tristan (11 mart. 1947, Le Havre), compozitor, elev al lui Messiaen, autor de lucrări electroacustice *(Curentele spațiului, Dezintegrări* etc.).

Murărescu, Marioara (București, 9 oct. 1947), folcloristă.

Mureșianu, Iacob (29 iun. 1857, Brașov _ 25 mai 1917, Blaj), compozitor. Muz. de teatru, muz. voc.-simf. (poemul dramatic *Mănăstirea Argeșului*, baladele *Brumărelul, Erculeanul, Șoimul și floarea fagului, Muierușca din Brașeu*, poemul dramatic *C. Brîncoveanu*), uvertura *Ștefan cel Mare*, muz. de cam., cor., voc.

Mureșianu, Iuliu (29 ian. 1900, Blaj _ 15 feb. 1956, Cluj), compozitor. Prof. la Cons. din Cluj. Opera *Haiducul*, poemul voc.-simf. *Departe*, 3 suite pentru orch., concerte pentru fag., pentru trp. Muz. de cam., cor., voc.

musetta (cuv. it.) v. **cimpoi.**

musette (cuv. fr.) **1.** Denumirea fr. a cimpoiului*. **2.** Dans de origine pop., acompaniament de cimpoi.

musica da camera (cuv. it.) v. **cameră (muzică de ~).**

musica da chiesa (cuv. it.) v. **cameră (muzică de ~).**

musical (cuv. engl.), gen cu largă dezvoltare în sec. 20, realizat prin preluarea unor tradiții ale operetei*, spectacolului de teatru

muzical, de varietăți, revistă*.

Musicescu, familie de muzicieni. **1.** *Gavriil* **M.** (20 mart. 1847, Ismail – 8 dec. 1903, Iași), compozitor și dirijor de cor. Prof. la Cons. din Iași. Dirijor al corului mitropolitan din același oraș. Muz. cor., muz. psaltică, voc., piese pentru pian, lucrări didactice. **2.** *Florica* **M.** (21 mai 1887, Iași – 19 mart. 1969, București), pedagog, prof. de pian la Cons. din București. Fiica lui **M. (1).** Printre elevii săi, Dinu Lipatti.

Musorgski, Modest Petrovici (15 mart. 1839, Karevo, Pskov – 29 mart. 1881, Petrograd), compozitor, membru al Grupului celor cinci*, strălucit reprezentant al școlii naționale ruse din sec. 19. Operele *Boris Godunov, Hovanșcina, Tîrgul din Sorocinsk,* cicluri de melodii pentru voce și pian; lucrări pentru pian *(Tablouri dintr-o expoziție),* poemul simf. *O noapte pe muntele pleșuv.*

mușiuc (< cuv. germ. *Mundstück*), capătul unor instrumente de suflat prin care se introduce aerul. V. *ambușură.*

Muta din Portici, operă în 5 acte de Auber. Libretul de E. Scribe și G. Delavigne. Pr. Opera Mare, Paris, 29 feb. 1828.

muta în (cuv. it. „schimbă în"), indicație pentru: **1.** Schimbarea acordajului unui instrument transpozitoriu*. **2.** Schimbarea instr. în timpul execuției (ex. ob. prin corn engl.; cl. prin sax.).

Muti, Riccardo (28 iul. 1941, Neapole), dirijor.

Muzeu muzical, concert pentru clavecin și 12 instrumente de coarde de Anatol Vieru (1968).

Muzica, revistă a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România. Fondată în 1950, apare lunar din 1954 și trimestrial din 1990. Din 1990, tot ca revistă a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, apare bilunar *Actualitatea Muzicală.*

Muzica apelor, suită pentru orchestră de Händel (1715).

muzică, artă care exprimă, într-o modalitate specifică, directă, cu ajutorul sunetelor, sentimente, stări și atitudini psihice. Ca și celelalte arte, **m.** reflectă realitatea prin imagini artistice. Specificul imaginii muzicale îl constituie desfășurarea ei prin melodie*, armonie*, ritm* – care reprezintă elementele principale ale **m.**

Muzică funebră, lucrare pentru orchestră de coarde dedicată de Lutoslawski memoriei lui Bartók (1959).

Muzică pentru coarde, celestă și percuție, celebră partitură simfonică de Bartók (1936).

muzică ușoară, muzică vocală (de obicei pentru un solist* acompaniat) sau instrumentală, cu caracter distractiv, abordînd teme sentimentale sau vesele, adesea în ritmuri de dans.

muzicologie, disciplină științifică al cărei obiect îl constituie muzica în toate manifestările sale.

Münch, Charles (26 sept. 1891, Strasburg – 6 nov. 1968, Richmond, Virginia), dirijor. Carieră internațională. Prim violonist la Leipzig, debut dirijoral la Paris (1933). Dir. permanent la Orch. Soc. Cons. Paris (1938). Urmează lui Koussevitsky la Boston (1948).

Münchinger, Karl (29 mai 1915, Stuttgart), dirijor, conducător al Orch. de cam. din Stuttgart.

My Fair Lady, musical în 18 tablouri de Loewe. Libretul după *Pygmalion* de Shaw. Pr. Mark Hellinger Theatre, New York, 15 mart. 1956.

Scanned with OKEN Scanner

N

Nabucco (Nabucodonosor), operă în 4 acte de Verdi. Libretul de T. Solera. Pr. Scala, Milano, 9 mart. 1842.

N-a fost nuntă mai frumoasă, operetă în 3 acte și un prolog de Nicolae Kirculescu. Libretul de H. Negrin și H. Nicolaide. Pr. Teatrul de Operetă, București, 7 feb. 1951.

nagară, instrument popular de percuție uzbec, tadjic și azerbaidgian.

nai, instrument popular de origine străveche (*syrinx*), format dintr-o serie de tuburi legate alăturat, așezate în ordinea mărimii. Denumit și *flautul lui Pan,* după numele aceluia pe care mitologia greco-romană îl desemnează drept inventatorul instr.

Namouna, balet de Edouard Lalo. Libretul de Blaze de Bury, Charles Nuitter și Petipa. Pr. Paris, 1882.

napolitană (sextă ~), v. **acord.**

Napravnik, Edouard (24 aug. 1839, Bejst, Boemia _ 23 nov. 1916, Petrograd), compozitor și dirijor. Opere *(Furtuna, Harold, Dubrovski, Francesca da Rimini),* cvartete, triouri, sonate.

Nardini, Pietro (12 apr. 1722, Livorno _ 7 mai 1793, Florența), violonist și compozitor. Concerte pentru vl., 6 sonate, 6 „soli" pentru vl., 6 sonate pentru 2 vl., 6 triouri cu fl., 6 cvartete și 6 duo-uri pentru vl.

Nasul, operă în 3 acte de Șostakovici. Libretul de Preis, Zamjatin și Junin, după Gogol. Pr. Leningrad, 12 ian. 1930.

Nat, Yves (29 dec. 1890, Béziers _ 3 sept. 1956, Paris), pianist și compozitor. Acompaniator al lui Ysaye, Thibaud, Enescu. Prof. la Cons. din Paris. Preludii pentru pian, *Infernul* pentru orch. și cor, 1 concert pentru pian.

naturalism, curent estetic manifestat inițial în literatură; în muzică, se face simțit prin intensificarea expresiei melodramatice, prin redarea patologicului, prin substituirea conținutului afectiv cu exagerări ilustrative, onomatopeice. V. *verism.*

Navarra, André (13 oct. 1911, Biarritz), violoncelist. Prof. la Cons. din Paris.

Nänie, cantată pentru cor și orchestră de Brahms (1881), de renume internațional.

Năpasta, operă în 3 acte de Sabin Drăgoi, după Caragiale. Pr. București, Opera Română, 30 mai 1928.

Neagu, Mircea (10 oct. 1928, Pietroșani, jud. Teleorman), compozitor de muzică corală.

Neamul Șoimărești lor, operă în 3 acte de Tudor Jarda. Libretul de Ilie Balea, după Sadoveanu. Pr. Cluj-Napoca, Opera Română, 1 nov. 1959.

Neculce-Carțiș, Elisabeta (26 ian. 1925, București), soprană.

Nedbal, Oskar (26 mart. 1874, Tabor _ 24 dec. 1930, Zagreb), compozitor, dirijor și violonist. Unul dintre fondatorii „Cvartetului ceh". 5 balete, o operă, opereta *Singele polonez* muz. de cam.

Negrea, Mărțian (29 ian. 1893, Valea Viilor, jud. Sibiu – 13 iul. 1973, București), compozitor și muzicolog. Îmbină trăsăturile postromantismului cu inspirația națională. Prof. la Cons. din Cluj și București. Opera *Marin Pescarul. Recviem, Oratoriul Patriei.* Muz. simf. (*2 Rapsodii române, Povești din Gnu, Simfonia primăverii, Concert pentru orchestră*), de cam., cor., voc., de film. Lucrări de muzicologie, lucrări didactice (tratate de armonie, de contrapunct și fugă, de forme).

negro spiritual (cuv. engl.), cîntec religios al negrilor americani, caracterizat prin mișcare lentă, ritm sincopat, atmosferă melancolică. Este una din sursele jazzului*.

Negulescu, Claudiu (14 oct. 1929, București), dirijor și compozitor. Muz. voc.-simf., simf., de cam., cor., voc.

Negreanu, Radu (28 oct. 1913, București), pianist și compozitor.

Nemescu, Octavian (29 mart. 1940, Pașcani), compozitor. Muz. voc.-simf., simf. (*Triunghi, Plurisens*), de cam. (*Sonata pentru cl. și pian, Combinații în cercuri, Memorial, Concentric, Efemeride*), cor.

Nemirovici-Dancenko, Vladimir (23 dec. 1858, Ozurgety – 25 apr. 1943, Moscova), regizor.

neoclasicism, în muzica sec. 20, tendința unor compozitori (Respighi, Stravinski, Prokofiev, Hindemith) de a se întoarce la stilul, formele și genurile clasice și preclasice, utilizînd însă o armonie* modernă și un contrapunct* de tip liniar și politonal (v. politonalitate).

Nestorescu, Mimi (8 sept. 1898, București – 9 feb. 1971, București), soprană.

netemperat (sistem ~) v. **temperat. (sistem ~).**

Neterminata, *Simfonia a 8-a, în si minor* de Schubert (1822).

Neuhaus, Henric Gustavovici (1888–1964), pianist și pedagog, profesorul lui Richter și Ghilels. Lucrări teoretice (*Despre arta pianistică*).

Neumann, Vaclav (29 sept. 1920, Praga), dirijor.

neumă, semn utilizat în notația* evului mediu pentru a indica aproximativ cursul unei melodii; embrionul notației muzicale.

Nevestele vesele din Windsor, operă de Otto Nicolai. Libretul de H. von Mosenthal, după Shakespeare. Pr. Hofoper, Berlin, 9 mart. 1849.

New Orleans, stil de jazz* practicat inițial în Louisiana la sfîrșitul sec. 19, apoi, din 1917, la Chicago; caracterizat prin improvizație* colectivă, lăsînd un spațiu foarte restrîns intervențiilor solistice.

ni 1. Ultima notă a gamei* indiene; **2.** Ultima notă a gamei bizantine.

Nica, Grigore (14 oct. 1936, Tulcea), compozitor stabilit în S.U.A.

Nicola, Ioan R. (6 feb. 1913, Gîrbova Sibiului, jud. Sibiu – aprilie 1981, București), folclorist și compozitor. Lucrări de folcloristică, didactice și de muzicologie; muz. simf., voc.

Nicola, Ioana (25 apr. 1920, Spineni, jud. Olt), soprană, cîntăreață de operă.

Nicolai, Otto (9 iun. 1810, Königsberg – 11 mai 1849, Berlin), compozitor și dirijor. Fondator și director al Orch. Concertelor Filarmonice din Viena (1842), director al Operei regale din Berlin. 5 opere (*Nevestele vesele din Windsor*), muz. simf., de cam.

Nicolau, Magda (25 apr. 1910, Brăila), pianistă.

Nicolescu, Antonius (17 aug. 1946, București), tenor.

Nicolescu, Mariana (Brașov), soprană.

Nicolescu, Mircea (28 mai 1911, București – 29 mart. 1962, București), muzicolog. Vol: *Berlioz, Händel, Sonata – natura, originea și evoluția ei.*

Nicolescu, Simeon (31 iul. 1888, București – 21 ian. 1941, București), compozitor. Fon-

dator și dirijor al Societății „Muzica" din București. Opera *Despot Vodă*, muz. voc.-simf., simf., cor., voc.

Nicolescu, Vasile (8 sept. 1919, Glodeanu-Cîrlig, jud. Buzău – 19 nov. 1982, București), folclorist. Lucrări de folclor, didactice și de muzicologie, culegeri de folclor.

Niculescu, familie de muzicieni. 1. *Dinu* N. (9 oct. 1909, Huși – 12 sept. 1963, București), dirijor. 2. *Aurel* N. (28 feb. 1942, București), violoncelist și dirijor.

Niculescu, Ștefan (21. iul. 1927, Moreni), compozitor și muzicolog. Opera-balet *Cartea cu Apolodor*, 3 cantate, muz. simf. *(Simf. pentru orchestră mare, Simfonii pentru 15 instr. soliste, Eteromorfie, Formanți, Ison I, Ison II)*, de cam., cor. *(Aforisme)*; studii despre creația lui Enescu.

Niculescu-Basu, George (9 apr. 1882, Brăila – 19 oct. 1964, București), bas, cîntăreț de operă. Carieră internațională.

Nielsen, Carl-August (9 iun. 1865, Norre Lyndelse – 2 oct. 1931, Copenhaga), violonist, dirijor și compozitor. Prof. la Cons. din Copenhaga. 2 opere, 6 simf., 10 cantate, 3 concerte, muz. de cam., cor.

Nigg, Serge (6 iun. 1924, Paris), compozitor. Opera *Guliver în țara piticilor*, baletul *Biliard*, *simf. Mormîntul lui Hieronymus Bosch*, *Concert pentru vl. și orch.*, *Concert pentru corzi, pian și percuție*, *Variațiuni pentru pian și 10 instr.*

Nijinski, Vaslav Fomici (Kiev, 1890 – Londra, 1950), dansator și coregraf. Atașat trupei lui Diaghilev, Baletele ruse* (1909–1913), montează *După amiaza unui faun*, *Jocuri*, *Petrușka*, *Sărbătoarea primăverii*.

Nichifor, Șerban (25 aug. 1954, București), compozitor. Muz. simf., voc.-simf., cam., cor.

Nikisch, Arthur (12 oct. 1855, Lebenyszentmiklos – 23 ian. 1922, Leipzig), celebru dirijor. A condus Boston Symphony Orchestra, Opera din Budapesta, Gewandhaus din Leipzig, Filarmonica din Berlin.

Nilsson, Birgit (17 mai 1918, West Karup), soprană, una dintre cele mai mari cîntărețe wagneriene ale epocii noastre.

Nin y Castellano, Joaquin (29 sept. 1879, Havana – 24 oct. 1949, Havana), compozitor, pianist și muzicolog. Fondator al Cons. din Havana. Muz. de balet, de cam., pentru pian.

Noapte transfigurată, sextet de coarde, op. 4, de Schönberg (1899).

Nobilissima visione, balet de Hindemith. Pr. Londra, 1938.

nocturnă, piesă instrumentală (de obicei pentru pian) cu caracter liric, nostalgic, meditativ, apărută în sec. 18 și dezvoltată în sec. 19.

Nocturne, ciclu de trei poeme simfonice* de Debussy *(Nori, Serbări, Sirene)*, compus în 1893–1899.

non divisi (cuv. it.), indicație potrivit căreia dublele coarde sau acordurile* urmează a fi executate împreună de toți membrii partidei. Anulează și indicatia *divisi* *.

nonă 1. Interval* compus (secundă peste octavă) care cuprinde nouă trepte*. Tipuri diatonice: **n.** *mare*, **n.** *mică*. **2.** Treapta a noua de la o treaptă dată.

nonet 1. Ansamblu alcătuit din 9 interpreți. **2.** Compoziție scrisă pentru **n.** (1).

Nono, Luigi (29 ian. 1924, Veneția – 1990, Roma), compozitor. Folosește sistemul serial. *Compoziție pentru orch.*, *Polifonica-Monodica-Ritmica*, *Victoria de la Guernica*, *Canti*, muz. voc.

nonolet, diviziune ritmică excepțională în metrul* binar*: 9 note în loc de 8.

Nopți în grădinile Spaniei, suită pentru pian și orchestră de De Falla (1915).

Nordraak, Richard (12 iun. 1842, Christiania – 20 mart. 1866, Berlin), compozitor. Muzică

pentru voce și pian.

Norma, operă în 2 acte de Bellini. Libretul de F. Romani. Pr. Scala, Milano, 26 dec. 1831.

Nosievici, Ștefan (1 dec. 1833, com. Boian _ 12 nov. 1869, Suceava), compozitor. Fondator al corului Societății Filarmonice din Suceava (1867_1869), fondator al unui cvartet de coarde. Muz. cor.

notație muzicală, sistem de scriere muzicală; istoria muzicii a cunoscut **n.m.** *neumatică* (v. neumă) și **n.m.** *guidonică**; sunetele muzicale sînt denumite prin silabe (*do, re, mi, fa, sol, la, si*) în **n.m.** *silabică* sau prin literele (A, B, C, D, E, F, G) în **n.m.** *literală*; prin **n.m.** *mensurală* (sau *proporțională*) în sec. 13_16 se preciza nu numai înălțimea*, ci și durata* sunetelor. Cea din urmă a dus la apariția și dezvoltarea **n.m.** apusene, în vigoare și astăzi, cu toate amendamentele ce i s-au adus de către unii compozitori contemporani.

notă, semn cu ajutorul căruia se fixează prin notație* sunetul muzical; înfățișarea lui (oval, plin sau gol, cu sau fără codițe, steguțe, bare orizontale) indică durata*, iar locul lui pe portativ* indică înălțimea* sunetului. **N.** *întreagă,* semnul de bază pentru durata ritmică lungă, se înfățișează ca un oval gol; **n.** întreagă, care se divide obișnuit prin 2, este egală cu 2 doimi*; 4 pătrimi*, 8 optimi*, 16 șaisprezecimi* etc. **N.** *melodică* (străină de acord*), **n.** care nu intră în structura acordului împreună cu care apare; **n.** melodice pot fi **n.** *de pasaj* (ascendente sau descendente), *de schimb* sau *broderii** (superioare sau inferioare). **N.** *ornamentală,* v. ornament.

Nôtre-Dame (școala de la ~), termen care reunește pe primii compozitori de muzică religioasă polifonică *(Leonin, Perotin).* V. *Ars Antiqua.*

Nottara, Constantin C. (1 oct. 1890, București _ 19 ian. 1951, București), compozitor, violonist, dirijor, pedagog și critic muzical. Violonist concertist, fondator al cvartetului N. Prof. la Cons. din București. Muz. de operă *(La drumul mare; Se face ziuă; Ovidiu),* de balet *(Iris),* voc-sim., simf. *(Concert pentru vl. și orch.,* suite pentru orch.), de cam., voc.

Noua școală vieneză v. **vieneză, școală.**

Novák, Vitezslav (5 dec. 1879, Kamenice _ 18 iul. 1949, Skutec), compozitor. Prof. la Cons. din Praga. Între elevii săi: Hába, Drăgoi. Opere, balete, simf., muz. de cam., voc.

noveletă, piesă de gen în care predomină expresia lirică sau epică, rareori glumeață sau dramatică; termenul a fost introdus de Schumann, cu *Noveletele op. 21* (1838).

nuanță, termen ce indică gradul de intensitate* sonoră; unul dintre principalele elemente de expresie muzicală; **n.** sînt *fixe,* cînd indică o intensitate constantă *(piano**, *mezzoforte**, *forte** etc.) și *tranzitorii,* cînd indică o schimbare continuă, în sensul creșterii sau descreșterii intensității *(crescendo**, *descrescendo**) între două **n.** fixe.

Nunta, balet în 4 scene de Stravinski. Libretul după Kiriavski. Pr. Baletele Ruse*, Paris, 13 iun. 1923.

Nunta în Carpați, balet de Paul Constantinescu. Libretul de Floria Capsali și Mitiță Dumitrescu. Pr. București, Opera Română, 5 mai 1938.

Nunta lui Figaro, operă în 4 acte de Mozart. Libretul de Lorenzo da Ponte, după Beaumarchais. Pr. Burgtheater, Viena, 1 mai 1786.

Nuovina (pseudonimul *Margaretei Iamandi*) (? 1866, Iași _ 1933, Paris), mezzosoprană de notorietate internațională.

Scanned with OKEN Scanner

O

Oană-Pop, Rodica (1 sept. 1931, Cluj), muzicolog.

Oancea, Nicolae (7 mart. 1893, Rîmnicu Vîlcea _ 4 mai 1974, București), compozitor. Operete *(Chemarea fericirii, Floarea de cicoare, Jertfa)*, opera-feerie *A fost odată;* muz. cor.

Oaspetele de piatră, operă în 4 acte de Dargomîjski. Libretul compozitorului, după Pușkin. Pr. Petrograd, Teatrul Mariinski, 29 ian. 1872.

oberek, dans popular polonez, în tempo* vioi; încheie de obicei un ciclu de jocuri.

Oberon, operă în 3 acte de Weber. Libretul de J. R. Planché, după poemul lui Ch. M. Wieland, inspirat la rîndul său de povestea *Huon de Bordeaux* de H. de Villeneuve. Pr. Covent Garden, Londra, 12 apr. 1826.

obligato (cuv. it.) (într-un ansamblu*), instrument care nu poate fi exclus sau înlocuit de un altul.

oboi, instrument de suflat de lemn, cu ancie* dublă. Presc. *ob.*

Oborin, Lev Nicolaevici (11 nov. 1907, Moscova _ 8 ian. 1874, Moscova), pianist și pedagog. Prof. la Cons. din Moscova. Carieră internațională. Membru al unui reputat trio, cu Oistrah și Knușevițki.

Obrecht, Jacob (22 nov. 1450, Bergen op Zoom _? 1505, Ferrara), compozitor flamand. Unul dintre marii compozitori ai epocii. 30 mise*, 32 motete*.

ocarină, instrument popular de suflat.

Ochialbi, George Năstase (1 feb. 1870, Ploiești _ 8 dec. 1916, Petrograd), compozitor. Suita simf. *Patria mea,* muz. voc., ușoară.

Ochs, Siegfried (19 apr. 1858, Frankfurt pe Main _ 6 feb. 1929, Berlin), dirijor și compozitor, fondatorul coralei „Siegfried O.". Operă, piese corale, vol. *Societatea corală în Germania.*

Ockeghem, Johannes (cca 1420, Termonde _ cca 1495, Tours), compozitor flamand. A trăit mult timp în Franța ca maestru de capelă la Paris. 20 motete*, 20 chansons*, 11 mise*. Autorul celei mai vechi *Misse da Requiem* (v. recviem) pe care o cunoaștem.

Octandre, piesă pentru suflători și percuție de Varèse (1924).

octavă 1. Intervalul dintre două sunete situate la o distanță de 8 trepte. Tipuri diatonice: **o.** perfectă. **2.** Treaptă a opta de la o treaptă dată.

octet (octuor) 1. Ansamblu alcătuit din 8 interpreți. **2.** Compoziție muzicală scrisă pentru **o. (1).**

octoih (< gr. *octoechos*), principala carte de cîntări a cultului vechi ortodox, cuprinzînd organizarea muzicală a slujbelor religioase care au loc într-o săptămînă, pe baza celor opt moduri* bizantine.

octolet, diviziune ritmică excepțională în cadrul metrului ternar*: 8 note în loc de 6 sau de 9.

Scanned with OKEN Scanner

octuor (cuv. fr.) v. **octet.**

odă, titlu împrumutat din literatură, desemnînd o lucrare muzicală scrisă în cinstea unui eveniment, unei personalități.

Odă tăcerii, lucrare simfonică de Anatol Vieru (1967).

Odăgescu, Irina (23 mai 1937, București), compozitoare. Cantata *Tinerețe*, piesa simf. *Noapte de august*, *Passacaglia pentru orch.*, poemul *Unio*, muz. de cam., cor. voc.

Odnopossof, Ricardo (24 feb. 1914, Buenos Aires), violonist. Carieră internațională.

Oedip, operă în 4 acte de George Enescu. Libretul de Edmond Fleg, după Sofocle. Pr. Paris, Opera Mare, 13 mart. 1936.

Oedipus Rex, operă-oratoriu de Stravinski: Libretul de J. Cocteau și J. Danielou, după Sofocle. P.a. Teatrul Sarah Bernhardt, Paris, 30 mai 1927.

Offenbach, Jacques (pe numele adevărat *Jacob Eberst*) (20 ian. 1819, Deutz _ 5 oct. 1880, Paris), compozitor și dirijor. Mai mult de 100 de operete *(Orfeu în Infern, Frumoasa Elena, Barbă albastră, Viața pariziană, Pericola)*, opera *Povestirile lui Hoffman*, muz. de scenă, piese pentru v.cel.

Offertoriu, parte neobligatorie a misei*.

oficleid, nume generic pentru o familie de instrumente de suflat de alamă, folosite în fanfară*.

Ofranda muzicală, lucrare instrumentală în mai multe părți de Bach, în care sînt exploatate variate posibilități ale contrapunctului* (1747).

Ofrande, piesă pentru soprană, orch. de cam. și percuție de Varèse (1922).

Ofrandele uitate, lucrare orchestrală de Messiaen (1930).

Ogdon, John (1938, Manchester), pianist. Turnee internaționale.

Oglinzi, ciclu de 5 piese pentru pian *(Nocturne, Păsări triste, O barcă pe ocean, Alborada del gracioso, Valea clopotelor)* de Ravel (1905).

Ohanesian, David (6 ian. 1927, București), bariton.

Oistrah, familie de muzicieni. **1.** *David Feodorovici* **O.** (30 sept. 1908, Odesa _ 24 oct. 1974, Amsterdam), violonist și pedagog. Unul din cei mai de seamă reprezentanți ai artei interpretative contemporane. Trio celebru cu Oborin și Knușevițki. Prof. la Cons. din Moscova. **2.** *Igor Davidovici* **O.** (27 apr. 1931, Odesa), violonist. Fiul lui O. (1). Carieră internațională.

Olah, Tiberiu (2 ian. 1928, Arpășel, jud. Maramureș), compozitor. Cantata *Prind visele aripi*, oratoriul *Constelația omului*, 3 simfonii, ciclul de lucrări dedicate lui Brâncuși, *Translații, Armonii*; muz. de cam., cor., voc., de film.

Olandezul zburător v. **Vasul fantomă.**

Olariu, Stelian (26 nov. 1928, Parța, jud. Timiș), dirijor de cor. Dirijorul corului Operei Române din București.

oligocordie, structură muzicală formată din puține trepte (1, 2, 3 sau 4). V. *bi-, tri-, tetra-pentacordie.*

Omnia, ansamblu fondat în 1969 de către trombonistul Marin Soare.

omofonie, factură a unei piese muzicale scrise la mai multe voci*, dintre care una (de obicei vocea superioară) are rolul cel mai important, iar celelalte o acompaniază.

omonimă, relație dintre două tonalități* care au aceeași tonică* dar mod* diferit (ex. *Sol* major _ *sol* minor).

Ondes Martenot (cuv. fr.) v. **Unde Martenot.**

Ondricek, Frantisek (29 apr. 1859, Praga _ 13 apr. 1922, Milano), violonist și pedagog. Prof. la Cons. din Viena și la Cons. din Praga. Carieră internațională. A întemeiat cvartetul O. A scris o lucrare despre tehnica violinei.

Onițiu, Virgil (5 aug. 1929, Ghiroda, jud. Timiș), compozitor. *Concert pentru pian,*

Scanned with OKEN Scanner

Cvartet de coarde, muz. voc.

O noapte furtunoasă, operă în 2 acte de Paul Constantinescu. Libretul după Caragiale. Pr. București, Opera Română, 25 oct. 1935.

O noapte la Veneția, operetă în 2 acte de J. Strauss-fiul. Libretul de F. Zell și R. Genée. Pr. Neues Friedrich Wilhelm Städtisches-Theater, Viena, 3 oct. 1883.

O noapte pe muntele pleșuv, poem simfonic de Musorgski, după Gogol, scris în 1867 pentru a fi încorporat în opera (neterminată) *Tîrgul din Sorocinsk;* orchestrat de Rimski-Korsakov.

Onofrei, Dimitrie (8 aug. 1897, Iași), tenor. Stabilit la Chicago. Carieră internațională.

Opéra Comique, celebru teatru muzical parizian, fondat în 1715.

operă 1. Lucrare dramatico-muzicală, al cărei text (bazat pe un libret*) este în întregime cîntat. Interpreții, îmbinînd arta scenică cu cea vocală, sînt acompaniați de orch. Corurile* și baletul* completează uneori partitura* **o.** V. *camerata florentină; bufă, operă; seria, operă; Singspiel.* **2.** Teatru consacrat acestui gen de lucrări. **3.** Compoziție*, opus*.

operetă 1. Lucrare teatrală cu acompaniament*, de orchestră* în care o parte din text se vorbește, iar restul se cîntă. **O.** își are izvoarele în opera comică din sec. 18. **2.** Teatru consacrat acestui gen de reprezentații.

Opran, Vlad (18 ian. 1950 București), compozitor.

Oprea, Emilia (1958, Vălenii de Munte), soprană.

Oprea, Gheorghe (ian. 1942, Poșta Cîlniu, Buzău), folclorist.

optime, notă* cu o durată de opt ori mai scurtă decît a notei întregi.

opus (cuv. lat.), lucrare muzicală. Începînd din sec. 17, compozitorii folosesc acest termen pentru catalogarea, notarea cronologică a lucrărilor lor. Presc. *op*

Ora spaniolă, operă într-un act de Ravel. Libretul de Franc-Nohain. Pr. Opera Comică, Paris, 19 mai 1911.

oratoriu, gen vocal-simfonic de amplă dimensiune, avînd la bază un libret* cu o desfășurare dramatică. De obicei, **o.** se împarte într-o serie de numere de sine stătătoare, în care predomină corul*. Apărut la sfîrșitul Renașterii*, **o.** a cunoscut o largă dezvoltare în baroc* și o nouă înflorire în epoca noastră.

orchestrație 1. Știința combinării instrumentelor* unei orchestre* **2.** Transcrierea pentru ansamblu orch. a unei piese camerale, instr. etc.

orchestră 1. Ansamblu* exclusiv instrumental, în care instrumentele sînt organizate pe partide* (mai multe instr. de același fel – de ex. partide coardelor* –, spre deosebire de o formație camerală unde acestea sînt reprezentate singular), și, în cadrul partidelor, pe familii (caz tipic mai ales la instr. de suflat*: ex. familia fl., ob., cl., fag., cornului, trp., trb.). Tipuri de **o.**: *simf., de cam., de estradă, de muz. ușoară.* **2.** Colectiv de instrumentiști care execută împreună o compoziție scrisă pentru **o.** (1).

orchestrion, instrument mecanic ce poate imita sonoritatea unei orchestre*. Construit (1851) la Dresda de J. Kaufmann.

ordre (cuv. fr.), nume francez dat în sec. 17–18 suitei* preclasice.

Orescu, Lulu (pe numele adevărat *Miclescu Marie-Louise*) (20 iun. 1957, București), compozitoare. Muz. cor., ușoară.

Orestia, trilogie lirică de Aurel Stroe.

Orfeu 1. Operă în 3 tablouri și un prolog de Monteverdi. Libretul de A. Striggio. Pr. Teatrul Îndrăgostiților, Mantua, 24 feb. 1607. **2.** Balet în 3 scene de Stravinski. Pr. New York, 28 apr. 1948.

Orfeu în infern, operetă de Offenbach (1858).

Orfeu și Euridice, operă tragică în 3 acte de Gluck. Libretul de R. de Calzabigi, după *Metamorfozele lui Ovidiu.* Pr. Hofburgtheater, Viena, 5 oct. 1762.

Orff, Carl (10 iul. 1895, München – 29 mart. 1982, München), compozitor, dirijor, muzicolog și pedagog. Se inspiră din muzica medievală. Inovator al genului liric. Cantate scenice *(Carmina Burana, Catulli Carmina, Triumful Afroditei),* 7 opere *(Luna),* muz. de scenă, simf., de cam., cor.

organist, instrumentist care cîntă la orgă*. În trecut **o.** avea și funcția de cantor*. În pregătirea muzicală complexă a **o.** se includeau și elemente de compoziție* muzicală, **o.** fiind obligat a realiza basul cifrat* în execuțiile de ansamblu și a susține momente solistice de improvizație*.

organum (cuv. lat.), termen ce definește una din cele mai vechi forme ale muzicii pe mai multe voci* distincte, apărută în sec. 9. Contrapunct* improvizat pe un cînt liturgic, în care vocile pornite din unison* se despart și evoluează în paralelisme de cvartă* și cvintă*, pentru a ajunge din nou la unison.

orgă, vechi și complex instrument muzical cu excepționale resurse coloristice. Tuburile, acționate prin intermediul unor claviaturi* (1–5 manuale*, 1 pedalier*), produc, prin pomparea coloanei de aer, un sunet de o anumită înălțime și un anumit timbru. În România, orgi mari se găsesc la Ateneul Român, Studioul Radioteleviziunii, Biserica Neagră din Brașov, Biserica Evanghelică din Sibiu. **O.** *de cristal,* instr. inventat în 1956 de frații Baschet și Jacques Lasry.

Orgelbüchlein, titlu original al unui manuscris al lui Bach, conținînd 45 corale* pentru orgă*.

Ormandy, Eugène (18 nov. 1899, Budapesta), dirijor. Prim dirijor al Orch. din Philadelphia.

ornament, notă* sau formulă melodică auxiliară ce se adaugă liniei melodice de bază, cu scopul de a o împodobi. Principalele **o.** sînt: apogiatura*, grupetul*, mordentul*, trilul*. Sin. *notă ornamentală.*

ornamentală, variațiune ~ v. **variațiuni, temă cu.**

Oschanitzky, familie de muzicieni. 1. *Richard Carol* **O.** (17 dec. 1901, Sibiu – 26 iun. 1971, Timișoara), compozitor. Cantata *Vremuri noi,* muz. de cam. cor., voc. 2. *Richard* **O.** *Jr.* (25 feb. 1939, Timișoara – 4 apr. 1979, Timișoara), compozitor și pianist, fiul lui **O.(1).** Muz. simf., ușoară, de film. 3. *Petre* **O.,** dirijor, fiul lui **O.(1).**

ossia (cuv. it. „sau"), variantă a unui fragment de text muzical, propusă de compozitor.

Ostermeyer, Georg (1530, Brașov – 3 iun. 1572, Heilbron), organist și compozitor. A activat la Brașov, Tübingen, Stuttgart. Muz. cor.

ostinato (cuv. it. „perseverent"), figură ritmică sau melodică ce se repetă pe mari suprafețe.

Otello, operă în 4 acte de Verdi. Libretul de A. Boito, după Shakespeare. Pr. La Scala, Milano, 5 feb. 1887.

Otescu, Ion Nonna (3 dec. 1888, București – 25 mart. 1940, București), compozitor, dirijor și pedagog. Prof. și director al Cons. din Buc. Dirijor și director al Operei Române. Poeme simf. *(Din bătrîni, Narcisse,* poemul pentru vl. și orch. *Vrăjile Armidei),* opera bufă *De la Matei citire,* baletele *Ileana Cosînzeana* și *Rubinul fermecat.*

ottava (cuv. it. „octava"). **O.** *alta,* cu o octavă* mai sus; **o.** *bassa,* cu o octavă mai jos.

ottavino (cuv. it.) v. **piccolo.**

Otterloo, Willem van (27 dec. 1907, Winterswijk, Olanda), dirijor de reputație internațională.

Oțeanu-Bunea, Smaranda (12 dec. 1941, București), compozitoare, critic muzical.

Scanned with OKEN Scanner

Oubradous, Fernand (19 feb. 1903, Paris), dirijor și fagotist. Prof. la Cons. din Paris. Transcripții orch.

Oxford, *Simfonia nr. 92* de Haydn (1788).

Oxyrhynchus, vechi oraș egiptean, unde au fost găsite papirusuri ce conțin fragmentele unui imn creștin (sfîrșitul sec. 3).

Scanned with OKEN Scanner

P

p v. piano.

pa 1. A cincea treptă a gamei* indiene. 2. Prima treaptă a gamei bizantine.

Pacea lui Aristofan, operă comică în 3 acte de Aurel Stroe.

Pachelbel, Johann (1 sept. 1653, Nürnberg – 3 mart. 1706, Nürnberg), organist și compozitor. Precursor al lui Bach. Muz. pentru orgă (preludii*, corale*, fugi*), pentru clavecin*, muz. de cam.

Pacific 231, piesă simfonică (Mișcare simfonică nr. 1) de Honegger (1923).

Paderewski, Ignac (18 nov. 1860, Kurylowka – 29 iun. 1941, New York), pianist și compozitor. Prof. la Cons. din Varșovia, 2 opere *(Manru și Sakuntala),* o simf., un concert, muz. de cam., voc., pentru pian. Om politic, a fost primul președinte al Poloniei (1919).

Paganini, Niccolò (27 oct. 1782, Genova – 27 mai 1840, Nissa), violonist și compozitor. Celebru virtuoz, a contribuit la dezvoltarea tehnicii violonistice. 24 capricii pentru vl. solo, 4 concerte pentru vl. și orch., variațiuni, sonate, cvartete.

Paiațe, operă într-un act de Leoncavallo pe libret propriu. Pr. Teatro dal Verme, Milano, 21 mai 1892.

Paiu, Sergiu (1 dec. 1907, Cetatea Albă), compozitor.

Paisiello, Giovanni (8 mai 1740, Tarente – 5 iun. 1816, Neapole), compozitor. Peste 100 opere *(Bărbierul din Sevilla, Morărița, La Serva padrona),* 12 simf., 6 concerte pentru pian, cvartete, sonate, muz. religioasă.

Palade, Constantin (20 mart. 1915, Roșiori, jud. Bacău – 3 sept. 1974, București), compozitor și dirijor de cor. Muz. voc.-simf., simf., cor.

Paladi, Martha (11 ian. 1931, București), pianistă și muzicolog.

Paladi, Radu (16 ian. 1927, Storojinet), compozitor. Muz. voc.-simf. *(Oratoriul Eliberării),* de cam., cor., de film.

Pálenicec, Josef (19 iul. 1914, Travnik, Iugoslavia), pianist și compozitor. Elev al lui Roussel, membru al Trio-ului ceh. 1 Cantată, muz. simf. (2 *Concerte pentru pian, Concertino pentru orch.),* de cam.

paleografie muzicală, știință care se ocupă cu descifrarea vechilor scrieri muzicale.

Palestrina, Giovanni Pierluigi da (1525, Palestrina – 2 feb. 1594, Roma), compozitor, maestru al muzicii corale *a capella**. 104 mise* *(Missa Papae Marcelli),* cca 600 motete*, 200 madrigale*.

Pally, Zenaida (10 iun. 1919, Soroca), mezzosoprană, cîntăreață de operă.

Pan, flautul lui ~ v. nai.

Pană Lesnea Rusalim, operă în 3 acte de Paul Constantinescu. Libretul de Victor Eftimiu. Pr. Cluj-Napoca, Opera Română, 27 iun. 1956.

Pandelescu, Jean-Victor (27 mai 1902,

București – 9 feb. 1975, București), critic muzical.

Pann, Anton (pe numele adevărat *Pantoleon-Petroveanu, Antonie*) (2 nov. 1796, Sliven, Bulgaria – 2 nov. 1854, București), psalt* și culegător de folclor. A cules și publicat cîntece pop. și melodii lăutărești. A fondat o tipografie de muz. psaltică*. Culegeri de folclor, creații în stil popular *(Spitalul amorului sau Cîntătorul dorului)*; muz. psaltică, lucrări teoretic-didactice *(Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești)*.

pantomimă, redare artistică a acțiunii prin mișcare, gestică; ocupă un loc important în balet*.

paparudele, străvechi obicei de invocare a ploii, mai frecvent în Banat și Oltenia, executat de fetițe care cîntă sau recită versuri și dansează acompaniate de bătăi din palme.

Paradis și Peri, oratoriu de Schumann pe un poem de Thomas Moore (1843).

parafrază, fantezie în manieră proprie pe tema* sau temele unei compoziții existente.

paralelă (mișcare ~), mișcare în aceeași direcție a vocilor*; în armonie* și polifonie* este interzisă mișcarea în cvinte* sau octave* paralele.

paralelă (tonalitate ~), v. **relativă (tonalitate ~).**

Paray, Paul (24 mai 1886, Le Tréport – 10 oct. 1979, Monte Carlo), compozitor și dirijor. Dirijor al Orch. Lamoureux*, Colonne* și Operei din Paris, al orch. din Detroit. Oratoriul *Ioana d'Arc*, 1 misă, 1 balet, muz. de cam.

parlando (cuv. it.), manieră de cînt apropiată de vorbire. **P.*rubato***, sistem ritmic descoperit de Brăiloiu în folclorul românesc (mai ales în genurile improvizatorice de tipul doinei*), în care valorile* ritmice se află în raporturi diferite. V. *giusto silabic.*

Parocescu, Nicolae (9 dec. 1909, Hîrșova), muzicolog. Studii de estetică și de istoria muzicii românești. Vol. *Compozitorul Gheorghe Cucu.*

Parrenin, Jacques Louis (24 dec. 1919, Terryville, Franța), violonist, fondator al cvartetului P.

Parsifal, operă de Wagner pe libret propriu. Pr. Teatrul de operă din Bayreuth, 26 iulie 1882.

parte, mișcare dintr-o lucrare ciclică (suită*, simfonie*, concert*, sonată* etc.).

partidă 1. (În orchestră*) grup de instrumente din aceeași familie (ex. p. de suflători*). **2.** Parte componentă a unei lucrări pentru mai multe instr., executată la unison* de unul sau unele dintre ele.

partită, nume italian dat în sec. 17–18 suitei* preclasice.

partitură, text muzical complet, distribuit pe toate partidele* vocale sau instrumentale ale unei compoziții*.

pasaj, mic fragment, de obicei orientat într-o singură direcție (ascendent sau descendent), cu un pronunțat caracter de virtuozitate. *Notă de* **p.,** notă străină de acordul* în care apare, făcînd trecerea (în sens ascendent sau descendent) de la un sunet component la altul al respectivului acord.

Pasărea de foc, balet într-un act de Stravinski. Scenariul de M. Fokin, după un vechi basm rusesc. Pr. Paris, 25 iun. 1910.

Paschill, Iosif (17 sept. 1877, București – 29 mart. 1966, București), pianist, organist, dirijor și compozitor. 2 opere, o operetă, un balet, muz. voc.-simf., voc., lucrări didactice.

Pascu, George (14 ian. 1912, Iași), muzicolog, dirijor și compozitor. Muz. simf., de scenă, de cam., studii, cronici muzicale.

pas de deux (cuv. fr.). **1.** Număr (secțiune) din baletul* clasic și romantic, executat de doi balerini soliști. **2.** Muzica (sau fragmentul muzical) pe care se dansează acest număr.

pas de trois (cuv. fr.) **1.** Număr (secțiune)

Scanned with OKEN Scanner

din baletul* clasic și romantic, executat de trei soliști. 2. Muzica (sau fragmentul muzical) pe care se dansează acest număr.

Pasdeloup, Jules Étienne (15 sept. 1819, Paris _ 13 aug. 1887, Fontainebleau), dirijor. Prof. la Cons. din Paris, fondator, în 1861, al primelor „concerte populare", care i-au primit numele.

pasiune, compoziție religioasă bazată pe textul evangheliilor redînd patimile; apărută în sec. 8, ca piesă de structură monodică*, evoluează treptat către oratoriul* polifonic.

Pasquali, Liana (10 oct. 1915, Fiume-Italia), harpistă și profesoară.

passacaglia (cuv. it.), vechi dans de origine spaniolă și italiană, devenit cu timpul piesă instrumentală în formă de variațiuni polifonice pe o temă de 8 măsuri, de obicei în metru* ternar*, ce se repetă în bas (vocea* gravă).

passepied (cuv. fr.), dans în metru* ternar*, tempo* rapid; introdus în suită* în sec. 18 (între sarabandă* și gigă*).

pasticcio (cuv. it.) 1. Tip de operă* alcătuită din arii*, recitative*, coruri extrase din operele altor compozitori (sec. 18_19). 2. Lucrare ale cărei părți sînt scrise de compozitori diferiți.

Pastorala, *Simfonia a VI-a op 68* de Beethoven (1809).

pastorală 1. Scenă idilică, cîmpenesacă, în creația trubadurilor* și truverilor*. 2. Operă* de mici dimensiuni, în care predomină sentimentul de dragoste pentru natură, cu caracter galant și uneori afectat, pe subiecte în care personajele principale sînt păstori și păstorițe.

Pașcanu, Alexandru (3 mai 1920, București _ 6 iul. 1989, București), compozitor. Muz. simf. *(Poemul Carpaților, In memoriam, Marea Neagră, Toccata simf.)*, muz. de cam., cor., voc.; lucrări didactice.

patefon, aparat de reproducere a înregistrărilor pe disc*, inventat în 1908 de frații Pathé.

Patterson, Paul (15 iun. 1947, Chesterfield), compozitor, autor de muzică simfonică, corală, religioasă *(Kyrie, Gloria, Requiem)*.

Patetica 1. *Sonata op 13* de Beethoven (1799). 2. *Simfonia a VI-a op 74* de Ceaikovski (1893).

patetico (cuv. it.), indicație pentru a se cînta emoționant, tulburător.

Patria mea, ciclu de 6 poeme simfonice *(Vysehrad, Vltava, Sarka, Prin pădurile și livezile Boemiei, Tabor, Blanik)* de Smetana (1874_1879).

Patrichi, Nicolae (11 ian. 1909, Oituz _ 6 sept. 1983, București), compozitor, pianist și dirijor. Muz. coregrafică, ușoară.

Patti, Adelina (19 feb. 1843, Madrid _ 27 sept. 1919, Brecknock), soprană.

Paumgartner, Bernhard (14 nov. 1887, Viena _ 27 iul. 1971, Salzburg), dirijor, compozitor și muzicolog. Elev al lui Bruno Walter. Director la Mozarteum* din Salzburg. 3 opere, 2 balete, muz. simf., cor., voc.; studii asupra lui Mozart, Schubert, Bach.

Pautza, Sabin (8 feb. 1943), compozitor și dirijor stabilit în S.U.A.

pauză, oprire temporară a uneia sau mai multor voci*; se măsoară cu aceleași valori* ca și sunetele.

pavană, vechi dans spaniol și italian, în metru binar*, mișcare lentă; împreună cu gagliarda*, care îl urma, a constituit embrionul suitei*.

Pavarotti, Luciano (12 oct. 1935, Modena), tenor.

Pădurea vulturilor, operă în 2 acte de Tudor Jarda. Libretul de Corneliu Rusu și Pompiliu Gîlmeanu. Pr. Cluj, Opera Română, 9 mai 1961.

Păpușile maestrului Pedro, operă de Manuel De Falla, după Cervantes. Pr. Paris, 25 iun. 1923.

Scanned with OKEN Scanner

Păsări exotice, lucrare pentru pian, suflători și percuție de Messiaen (1956).

Pătrașcu, Corneliu (Cernavodă, 21 dec. 1944), compozitor.

pătrime, notă cu o valoare* egală cu a patra parte dintr-o notă întreagă*.

Pears, Peter (22 iun. 1910, Farnham, Surrey _ 3 apr. 1986, Aldeburgh), tenor.

pedală 1. Sunet (**p.** *simplă*) sau sunete (**p.** *dublă*, **p.** *triplă*) prelungite sau repetate (**p.** *figurată*) în bas; sin. *punct de orgă*. **2.** Mecanism acționat cu piciorul, la unele instr. P. are funcții diferite: de producere a sunetului la orgă* (v. pedalier); de variere a intensității* și schimbare a registrației* la clavecin*; de acționare a surdinelor* la pian*; de schimbare a acordajului* la harfă* și la timpani*; de acționare a baghetei* la toba* mare; de producere a suflului la armoniu*.

pedalier (la orgă*), ansamblul de taste* acționate cu vîrful sau călcîiul piciorului pentru a deschide tuburile mari ale instrumentului (registrul* grav).

pedalist (**bas ~**), specia cea mai gravă a vocii bărbătești (*bas* profund*).

pedalizare, folosirea pedalelor* la pian, pentru prelungirea (ridicarea surdinei) și colorarea timbrală a sunetelor (prin aplicarea surdinei care se indică prin expresiile *una corda* sau *sord.*).

Pedrell, Felipe (19 feb. 1841, Torsa _ 19 aug. 1922, Barcelona), compozitor, muzicolog și pedagog. Prof. la Cons. din Madrid. Părintele școlii componistice moderne spaniole. Opere, muz. simf., cor., religioasă.

Peer Gynt, muzică de scenă de Grieg pentru drama lui Ibsen; aranjată în 2 suite orch., op. 46 și op. 55.

Pelléas și Mélisande, operă în 5 acte de Debussy pe libret propriu, după Maeterlinck. Pr. Opera Comică, Paris, 30 apr. 1902.

Pelearcă, Ion (Botești, Neamț, 19 ian. 1932), compozitor.

Penderecki, Krzysztof (23 nov. 1933, Debica, Polonia), compozitor, unul dintre cei mai apreciați reprezentanți ai școlii componistice moderne. Muz. voc.-simf. (*Stabat Mater, Dies irae*), simf. (*Polymorphia, Fluorescențe, Emanații, Threni pentru victimele de la Hiroșima, Epitaf, Anaclasis*), de cam., electronică.

pentacord, structură muzicală melodică formată din 5 sunete ce se succed treptat.

pentatonic (sistem ~), sistem muzical constituit din cinci sunete ce se succed treptat și prin salturi mici (terțe* mici) în cuprinsul unei octave*. În cadrul **s.p.,** prezența (mai rară) a semitonurilor* dă naștere gamelor* **p.** *hemitonice,* iar absența lor gamelor **p.** *anhemitonice.*

Pentru copii, 85 de piese pentru pian de Bartók, cuprinse în 4 caiete (1908_1910).

Pentru pian, ciclu de piese de Debussy (1896).

Pepusch, John Christopher (1667, Berlin _ 20 iul. 1752, Londra), violonist și compozitor. Autor al *Operei cerșetorilor* (1728, libretul John Gay), aranjată de Britten în 1948; cantate, ode, motete, concerte.

percuție, (instrumente de ~), 1. Instrumente care emit sunetele prin lovire; se clasifică după modul de construcție (*membranofone** și *idiofone* sau *autofone**) și după calitatea sunetelor produse (cu înălțime* determinată sau nedeterminată). **2.** *Percuție*, grupa **i.d.p.(1)** din orch. simf. v. *baterie.*

perdendosi (cuv. it.), expresie prin care se cere scăderea treptată a sonorității.

perfect (interval ~) v. **interval.**

perfectă (cadență ~) v. **cadență.**

Pergolesi, Giovanni Battista (4 ian. 1710, Jesi-Ancona _ 6 mart. 1736, Puzzolesi-Neapole), compozitor, reprezentant de seamă al școlii napolitane, creatorul operei bufe (*La serva padrona*). Opere, mise, oratorii (*Strabat Mater*), sonate.

Scanned with OKEN Scanner

PERI, JACOPO

Peri, Jacopo (20 aug. 1561, Roma – 12 aug. 1633, Florența), cîntăreț și compozitor, membru al Cameratei florentine*, creator al operei* (alături de Caccini). Operele *Daphne* (1594) și *Euridice* (1600), cantate, muz. de scenă, cor.

Peri (La ~), poem coregrafic de Paul Dukas. Pr. Baletele Ruse*, Châtelet, 1912.

Perian, Ștefan (26 dec. 1840, Bocșa Română, jud. Caraș Severin – cca 1880, Budapesta), compozitor. Muz. pentru pian, culegeri și prelucrări de folclor.

Pericola, operetă în 3 acte de Offenbach. Libretul de H. Meilhac și L. Halévy. Pr. Théâtre des Variétés, Paris, 6 oct. 1868.

perinița, joc popular românesc în metru binar*, mișcare vioaie; la origine, dans de nuntă și petrecere.

perioadă, element de formă* prin care se redă o idee muzicală completă; formată de obicei din 2 fraze* în relație de întrebare-răspuns.

Perlea, Ionel (13 dec. 1900, Ograda, jud. Ialomița – 30 iul. 1970, New York), dirijor și compozitor. Largă activitate dirijorală internațională. Prof. la Cons. din București, Manhathan School of Music din New York. Muz. simf. *(Variațiuni simfonice; Simfonia concertantă pentru vl., poemul Don Quijote)*, de cam., voc.

permutare 1. (În tehnica solmizației*) reluare a unui fragment muzical pe un alt sunet. 2. (În serialism*) prezentare a seriei pe un alt sunet.

Perotin (Perotinus Magnus), organist și compozitor din sec. 12–13, continuator al lui Leonin în școala de la Nôtre-Dame* și cel dintîi compozitor de muzică polifonică pentru 3 și 4 voci.

perpetuum mobile (cuv. lat), piesă muzicală de virtuozitate, bazată pe succesiunea rapidă și continuă a unor sunete de durată* egală, cu revenire repetată a temei* principale, sugerînd o mișcare veșnică. Sin. *moto perpetuo.*

Perséphone, melodramă pentru recitator, tenor, cor, și orch. de Stravinski. Libretul de A. Gide. Pr. 30 apr. 1934.

Pertile, Aureliano (9 nov. 1885, Montagnana – 11 ian. 1952, Milano), tenor.

pesante (cuv. it.), cu greutate, apăsat.

Pescuitorii de perle, operă în 3 acte de Bizet. Libretul de E. Cormon și M. Carré. Pr. Teatrul Liric, Paris, 29 sept. 1863.

Pessione, Umberto (7 sept. 1889, Chiaravalle Centrale, Italia – 19 mart. 1943, București), compozitor, dirijor și pianist. Prof. la Cons. și dirijor la Opera Română din București. Muz. voc.-simf., simf., de cam., voc.

Petculescu, Valentin (16 mart. 1947, București), compozitor și muzicolog.

Petecel, Despina (5 mai 1949, Craiova), muzicolog.

Peter Grimes, operă în 3 acte de Britten. Libretul de M. Slater, după G. Grabbe. Pr. Londra, 7 iun. 1945.

Peters, editură muzicală germană, fondată în 1814 la Leipzig de către Carl Friedrich Peters.

Petipa, Marius (11 mart. 1828, Marsilia – 14 iul. 1910, Gurtuz, Crimea), dansator și coregraf. A creat pr. baletelor *Giselle, Coppelia, Frumoasa din pădurea adormită, Spărgătorul de nuci, Lacul lebedelor Raimonda.*

Petra-Basacopol, Carmen (5 sept. 1926, Sibiu), compozitoare. Muz. de balet *(Fata și marea)*, voc.-simf., simf. *(Țara de piatră,* concerte pentru pian, vl., harpă), de cam., voc.

Petrassi, Goffredo (16 iul. 1904, Zagarolo, Roma), compozitor. Prof. la Acad. Santa Cecilia din Roma. Orientare neoclasică. Opere *(Il Condovano, Morte dell'aria)*, balete *(Portretul lui Don Quijote, Nebunia lui Orlando)*, muz. voc.-simf. *(Magnificat, Conul*

morților, Noapte întunecată), simf. (*Partita*, 5 concerte pentru orch.), muz. de cam., voc.

Petrescu, Cristian Alexandru (8 aug. 1950, București), compozitor.

Petrescu, Dinu (22 dec. 1939, București), compozitor. Muz. voc.-simf. (*Continuum, Din inimi, Imn, Lumina*), simf. (*Simfonia brevis, Spațiu doinit*), cor. (*Țară de har*), electronică (*Studiu spațial I* și *II*).

Petrescu, Emilia (12 mai 1925, București), soprană, cîntăreață de concert de notorietate internațională.

Petrescu, Ioan D. (28 nov. 1884, Podul Bărbierului, jud. Dîmbovița – 9 mai 1970, București), muzicolog, specialist în paleografie muzicală*, bizantinologie. Prof. la Cons. din București. A publicat studii, transcrieri muzicale și aranjamente corale de muz. veche bizantină.

Petri, Norbert (24 feb. 1912, Sibiu – 11 feb. 1978, Brașov), compozitor. Dirijor la Teatrul muzical din Brașov. Opere (*Tranda fării Doftanei, Idolul sfărîmat*), operete (*Zbor în aventură, Rodica*), balete (*Basmaua roșie, Mălina în pădure, Ion cel Tare*), muz. voc.-simf., simf., de cam., cor.

Petrică și lupul, poveste muzicală pentru copii (op. 67) de Prokofiev (1936).

Petrov, Ivan (25 feb. 1920, Irkuțk), bas.

Petru Rareș, operă în 3 acte de Eduard Caudella. Libretul de Theobald Rehbaum, după N. Gane. Pr. București, Teatrul Național, 2 nov. 1900.

Petruška, balet într-un act de Stravinski. Libretul de A. Benois. Pr. Baletele Ruse*, Paris, 13 iun. 1911.

Pfitzner, Hans Erich (5 mai 1869, Moscova – 22 mai 1949, Salzburg), compozitor și dirijor. Prof. la Cons. din Berlin, Strasbourg, München. Opere (*Palestrina, Inima*), cantata *Inimă germană*, 3 simf., muz. de cam., voc.

Phaëton, poem simfonic de Saint-Saëns (1875).

Philarmonia, cvartet de coarde bucureștean, constituit în 1965 sub conducerea violonistului George Nicolescu.

Philharmonia, celebră orchestră simfonică londoneză.

Philidor, François-André (zis *Danican*) (7 sept. 1726, Dreux, Franța – 24 aug. 1795, Londra), compozitor. Peste 20 opere comice, trei tragedii lirice, muz. voc.-simf., de cam., voc.

Philippe de Vitry (31 oct. 1291, Vitry – 9 iun. 1361, Meaux), compozitor și teoretician. Alături de Machault, cel mai important reprezentant al curentului Ars Nova*. Teoretician al notației mensurale* și al contrapunctului*.

Philippot, Michel (2 feb. 1925, Verzy, Franța), compozitor. Muz. simf., concertantă, piese pentru pian.

piacevole (cuv. it.), plăcut, atrăgător.

pian, instrument cu claviatură, cu corzi lovite de ciocănele, construit pentru prima dată de Bartolomeo Cristofori, în 1711; numit *pianoforte*, în virtutea posibilității sale de a produce sunete de intensități diferite, spre deosebire de strămoșul său, clavecinul*. Specii: **p.** *de concert* sau **p.** *cu coadă*, care are corzile așezate orizontal; *pianina*, care are corzile așezate vertical. Echiv. germ. *Klavier*.

pianissimo (cuv. it. diminutiv al lui piano*), termen de dinamică*, indicînd o intensitate foarte scăzută (presc. pp); **p.** *possibile*, cît se poate de încet (presc. ppp).

piano (cuv. it.), termen de dinamică* indicînd o intensitate scăzută (presc. p.).

piano-forte (cuv. it.) v. **pian**.

pianolă, instrument muzical mecanic, asemănător ca format pianului*, funcționînd pe baza unor cilindri sau discuri perforate.

pian preparat, practică datorată lui John Cage (1938), constînd din introducerea de

materiale plastice, gume, metale, hîrtie, pînză ș.a. între corzile pianului pentru a se obține timbruri* noi.

Piatigorsky, Gregor (20 mart. 1903, Ekaterinoslav), violoncelist. Solist al Filarmonicii din Berlin (1924_1929), concertist de talie mondială. A cîntat în trio cu Schnabel și Carl Flesch, cu Horowitz și Milstein, cu Arthur Rubinstein și Heifetz.

piatti (cuv. it) v. **talgere.**

picardiană (cadență ~), cadență* finală majoră* a unei piese în tonalitate* minoră*.

Piccaver, Alfred (5 sept. 1883, Long Sutton, Anglia _ 23 sept. 1958, Viena), tenor.

Piccini, Niccolo (16 ian. 1729, Bari _ 7 mai 1800, Paris), compozitor. Opus de către muzicienii francezi conservatori, în frunte cu La Harpe, lui Gluck. A compus 127 opere *(Roland, Ifigenia în Taurida)*, oratorii, muz. religioasă.

piccolo (cuv. it. „mic"; < *flauto* p.), flaut* mic; registrul* lui este situat mai sus cu o octavă* față de acela al fl. Sin. *ottavino; piculină* (rar).

piculină, v. **piccolo.**

pic-up (cuv. engl.), aparat de redare prin mijloace electroacustice a muzicii înregistrate pe disc.

plen, sunet de „umplere", care completează în gama* pentatonică* spațiile mai mari ale intervalelor de terță*, anticipînd constituirea gamei heptatonice*.

pieno (cuv. it), indicație pentru a se cînta plin.

Pierné, Gabriel (16 aug. 1863, Metz _ 17 iul. 1937, Ploujean), compozitor, organist și dirijor, elevat lui Franck și Massenet. Dirijor al Concertelor Colonne* (1903_1934) și al Baletelor Ruse*. 8 opere *(Don Luis, Fragonard)*, 8 balete *(Cydalise și Cel cu picioare de capră)*, oratorii, muz. simf., de cam., cor., voc.

Pierre de la Rue (cca 1410 _ 20 nov. 1518, Courtrai), compozitor flamand. Motete*, chansons*, mise*, *Recviem.*

Pierrot lunaire, ciclu pentru voce și orchestră de cameră op. 21 de Schönberg (1912) pe versuri de Albert Giraud (în germ. de O.E. Hartleben).

Pincherle, Marc (13 iun. 1888, Constantine, Algeria), muzicolog. Președinte al Societății fr. de muzicologie, fondator al Festivalului Aix-en-Provence. Critică muzicală.

Pinii din Roma, poem simfonic de Respighi (1924).

Pintér, Lajos (18 ian. 1910, Arad), critic muzical.

Pinza, Ezio (18 mai 1892, Roma _ 9 mai 1957, Standford, S.U.A.), bas.

Piso, Ion (1926, Brașov), tenor.

Pipkov, Liubomir (1904, Sofia), compozitor. Prof. la Cons. din Sofia. Opere, simfonii, cantate, cvartete scrise într-un stil neoclasic, căruia i se asociază și inspirația din folclorul național.

piston, ventil* vertical al unora dintre instrumentele de suflat din alamă (corn*, trompetă*), cu ajutorul căruia, mărindu-se lungimea coloanei de aer, se coboară înălțimea sunetului emis.

Piston, Walter (20 ian. 1894, Rockland _ 12 nov. 1976, Belmont), compozitor. Prof. la Univ. Harvard. 1 balet, 6 simf., *Concert pentru v.cel și orch.*, muz. de cam.

Pitagora (sec. 9 î.e.n., Samos _ cca 531, Italia), filozof și matematician grec, căruia i se atribuie descoperirea relației între intervalele muzicale și raporturile matematice ale lungimii corzilor ce emit sunetele.

più (cuv. it. „mai"), termen care indică o intensificare a indicației pe care o precede (ex.: p. *forte**; p. *moso**).

Pizzetti, Ildebrando (20 sept. 1880, Parma _ 3 feb. 1968, Roma), compozitor. Prof. la Cons. din Florența și Milano. Opere *(Fedra,*

Scanned with OKEN Scanner

Aurul, Ifigenia, Cagliostro), muz. voc.-simf., simf. *(Concertul verii, Concert pentru v.-cel)*, muz. de cam., cor.

pizzicato 1. procedeu de execuție la instrumentele cu arcuș, ce constă din ciupirea corzilor cu degetul. Presc. *pizz.* 2. Piesă scrisă pentru o astfel de execuție.

placa pianului, postament pe care se fixează corzile, construit din lemn sau metal (bronz, fontă), pentru a rezista tensiunii acestora.

placat (acord ~), acord* ale cărui sunete sînt executate simultan (spre deosebire de acordul arpegiat _v. arpegiu).

plagal 1. *Mod* p. (în muzica bizantină* și gregoriană*) mod* derivat dintr-unul autentic*, avînd aceeași vox finalis* cu acesta dar situat într-o regiune inferioară, la o cvartă* mai jos. Modurile p. mai primesc și denumirea de hipo-(doric*, frigic*, lidic*, mixolidic*). 2. *Cadență* p., cadență* în care acordul final de tonică* este precedat de acela de subdominantă*.

Planquette, Robert (31 iul. 1848, Paris _ 28 ian. 1903, Paris), compozitor de operetă. 13 lucrări, între care *Clopotele din Corneville* (1877).

Plattner, Helmut (31 mart. 1931), organist stabilit în Germania.

plectru, pană sau mică piesă de lemn, metal, fildeș, material plastic, folosită pentru producerea sunetului la instrumentele cu coarde ciupite (mandolină*, chitară*, banjo*) și făcînd parte, cu același scop, din mecanismul virginalului*, spinetei* sau clavecinului*.

Pleyel, Ignace Joseph (1 iun. 1757, Ruppersthal, Austria _ 14 nov. 1831, Paris), constructor de piane și compozitor. Fondator la Paris al unei edituri (1795) și al unei celebre fabrici de piane (1807). 29 simf., 8 concerte, muz. de cam.

Plutașul de pe Bistrița, operetă în 3 acte de Filaret Barbu. Libretul de Traian Iancu și Ion Dacian. Pr. București, 30 oct. 1956.

Ponnelle, Jean Pierre (19 feb. 1932, Paris), regizor.

Poarta sărutului, piesă simfonică de Tiberiu Olah din ciclul „Brîncuși" (1966).

poco (cuv. it. „puțin"), cuvînt care intră în compunerea unor expresii, relativizîndu-le (în funcție de sensul lor fundamental): p. *animato**; p. *forte**; p. *più lento**. Forme derivate: *pochetino* „puțintel"; *pochissimo* „foarte puțin"; p. a. p. „puțin cîte puțin".

Podlovski, Daniel (20 febr. 1939, Iași), violonist.

poem, piesă muzicală instrumentală în formă* liberă, cu caracter liric sau evocator. P. *simfonic,* gen principal al muzicii cu program*, introdus în muzică de Liszt cu lucrarea *Tasso* (1849); lucrare orchestrală, construită într-o singură mișcare, în formă de sonată*, lied*, rondo* sau formă liberă.

Poemul electronic, lucrare pentru bandă magnetică de Varèse (1958).

Poemul extazului, lucrare simfonică de Skriabin (1908).

Poemul focului (Prometeu), lucrare pentru pian, cor, orgă și orch. de Skriabin (1911).

poi (cuv. it.), apoi, după aceea.

polacca (cuv. it.) v. **poloneză.**

polcă, dans popular originar din Boemia, în metru binar* și mișcare rapidă; răspîndit începînd cu sec. 19 în întreaga Europă ca dans de bal, a pătruns în muz. cultă ca piesă de sine stătătoare sau ca parte dintr-o lucrare.

polifonie, tip de scriitură muzicală caracterizat prin dezvoltarea melodică autonomă a mai multor voci* simultane; propriu în special muzicii europene occidentale începînd din sec. 9.

polimetrie (în muzica scrisă pentru două sau mai multe voci*), utilizare simultană a mai multor măsuri* diferite.

polimodalism, suprapunere a două sau mai multe melodii construite pe moduri* diferite.

POLIRITMIE

poliritmie, suprapunere a două sau mai multe melodii cu ritmuri* diferite, dar care se încadrează în aceeași măsură*.

politematism, utilizare a două sau mai multe teme*, supuse unui proces de dezvoltare* într-o lucrare muzicală. Ant. *monotematism* (v. ciclic., principiu).

politonalism, suprapunere a două sau mai multe tonalități* de-a lungul unor fragmente sau lucrări întregi; procedeu folosit în muz. contemporană.

Polifonica-Monodica-Ritmica, lucrare camerală de Luigi Nono (1951).

Pollini, Maurizio (1942, Milano), pianist.

Polimorfia, lucrare pentru 48 de instrumente de coarde de Penderecki (1961).

poloneză, vechi dans popular polonez, inițial (sec. 16) în metru binar*, ulterior (sec. 18) în metru ternar*, răspîndit în saloanele Europei, preluat de muzica cultă, în suită*, sau ca piesă de sine stătătoare (la Chopin).

Ponchielli, Amilcare (1 sept. 1834, Cremona _ 16 ian. 1886, Milano), compozitor, organist și dirijor. Prof. la Cons. din Milano. 6 opere, între care *Gioconda.*

Pons, Lily (12 apr. 1898, Dragnignan, Cannes _ 13 feb. 1976, Dallas), soprană.

Ponselle, Rosa (22 ian. 1897, Meriden _ 25 mai 1881, New York), soprană.

Ponte, Lorenzo da (10 mart. 1749, Ceneda, Veneția _ 17 aug. 1838, New York), libretist, colaborator al lui Mozart (*Nunta lui Figaro, Don Giovanni, Cosi fan tutte).*

ponticello (cuv. it.), căluș*. *Sul* **p.** („lîngă căluș"), indicație pentru locul în care trebuie tras cu arcușul*.

pop, bețișor așezat în cutia de rezonanță* a unor instrumente cu coarde, între față și spate, pentru a transmite vibrațiile.

Pop, familie de muzicieni. **1.** *Dariu* **P.** (16 apr. 1887, Măgura Ilvei, jud. Năsăud _ 20 mart. 1965, Cluj), compozitor, dirijor de cor și folclorist. Muz. voc.-simf. *(Tablouri din munții Rodnei, Cantata eliberării),* simf., pentru pian. cor. **2.** *Adrian* **P.** (1951, Cluj), compozitor, fiul lui **P.** (1), elev al lui Toduță și Țăranu.

Pop, Lia (1893_1970, Cluj-Napoca), mezzosoprană.

Popp, Lucia (12 nov. 1939 _ Uhorska, Cehoslovacia), soprană.

Pop, Marius (21 sept. 1935, Sibiu), compozitor.

Popa, Aurel (26 mai 1917, Petroșani _ 18 dec. 1981, București), compozitor. Muz. voc.-simf., simf. *(Simf. I „Dramatică" Concert pentru trp și orch.),* de cam., pentru fanfară, corală; orchestrații, lucrări didactice.

Popa, Aurelian Octav (10 oct. 1937, Amara-Cetatea Albă), clarinetist de notorietate internațională și dirijor.

Popa, Mircea (4 iun. 1915, Kovin, Iugoslavia _ 17 aug. 1975, București), dirijor și compozitor. Dirijor al Filarmonicii din Timișoara și la Opera Română din București. Muz. simf. *(Simf. în Do major, Poem epic, Rapsodie pentru orch.),* de cam., cor., voc.

Popa, Temistocle (26 iun. 1921, Galați), compozitor. Muzică ușoară.

Popescu, Eugen (Rm. Sărat, 8 nov. 1925), compozitor.

Popescu, Mihai Cosmin (4 dec. 1957 București), muzicolog.

Popescu, Paul (29 apr. 1929, Rîșnov), dirijor.

Popescu, Ștefan (9 mai 1884, Lunca Cetății Galata, jud. Iași _ 7 iul. 1956, București), compozitor și dirijor. Muz. voc.-simf., simf., cor., voc.

Popescu, Ștefanache (1824, Kazanlîk, Bulgaria _ 2 oct. 1911, București), protopsalt și compozitor. Muzică psaltică*, cor., lucrări didactice.

Popescu, Zaharia (6 iun. 1920, Dițești jud. Prahova), compozitor. Muz. cor.

Popescu-Pasărea, Ion (1871, Pasărea, jud. Ilfov _ 10 apr. 1943, București), psalt și

compozitor. Muz. psaltică*, cor., colecții și culegeri de cîntece; lucrări didactice.

Popovici, Doru (17 febr. 1932, Reșița), compozitor și muzicolog. Opere *(Prometeu, Mariana Pineda, Ultima noapte a lui Mihai Viteazul)*, muz. voc.-simf. *(Porumbeii morții, Omagiu lui Palestrina)*, simf. (3 simf., *Codex Cajoni)*, de cam. *(Omagiu lui Țuculescu)*, baletul *Nunta*, cor., voc., orchestrații, volume de muzicologie.

Popovici, Fred (1948, București), compozitor și critic muzical.

Popovici-Goia, Elise (11 mai 1921 Iași), compozitoare.

Popovivi-Mușat, Alina (1 ian. 1943, București), muzicolog.

Popovici, Nicolae (2 dec. 1857, Caransebeș _ 7 sept. 1897, Sibiu), compozitor, dirijor de cor. Muz. cor., voc.

Popovici, Timotei (20 aug. 1870, Tincova, jud. Caraș-Severin _ 11 iul. 1950, Lugoj), compozitor, dirijor de cor. Muz. pentru fanfară, muz. cor., lucrări de muzicologie *(Dicționar de muzică,* 1905) și didactice.

Popovici, Vasile (21 ian. 1900, Vărzărești _ 3 iul. 1973, Iași), compozitor. Muz. cor., studii, culegeri și armonizări de folclor.

Popovici-Bayreuth, Dimitrie (18 aug. 1860, Iași _ 6 apr. 1927, Cluj), bariton, remarcabil interpret wagnerian. Turnee în Europa și cele două Americi. Prof. și director al Cons. din București, director al Operei Române din Cluj.

Popper, David (9 dec. 1843, Praga _ 7 aug. 1913, Baden), violoncelist. Mare virtuoz, autor al unor piese de bază pentru studiul instr. (4 concerte, *Tarantella*), al unui cvartet de coarde și al unor suite.

populară (muzică ~), creație muzicală anonimă, colectivă, transmisă oral, aparținînd unui grup etnic.

Porfetye, Andreas (6 iul. 1927, Zadareni, Timiș), compozitor stabilit în Germania.

Porgy și Bess, operă în 3 acte de Gershwin. Libretul de D.B. Heyward. Pr. Alvin Theater, New York, 10 oct. 1935.

Porpora, Nicola (17 aug. 1686, Neapole _ 3 mart. 1768, Neapole), compozitor. Celebru prof. de canto la Veneția, Viena și Dresda, dirijor la Londra. Director al Cons. din Neapole; prof. al lui Haydn. 53 opere, oratorii, cantate, muz. de cam., religioasă.

portament (< it. *portamento*), (în cîntul vocal și la unele instrumente) trecere prin alunecare de la un sunet la altul. V. *glisando*.

portativ, grup de cinci linii orizontale, paralele și echidistante, pe și între care se scriu notele*, cărora aceste linii le determină înălțimea*, în funcție de cheia* așezată la începutul **p.**

portato (cuv. it.), mod de interpretare riguros exact ritmic, egal din punctul de vedere al dinamicii*; se notează cu liniuțe orizontale deasupra sau dedesubtul notelor* respective.

Porumbescu, Ciprian (2 oct. 1853, Șipotele Sucevei _ 25 mai 1883, Stupca, azi Ciprian P., jud. Suceava), compozitor. A cules, notat și publicat folclor. Opera *Crai Nou, Parafrază pe o temă românească pentru orch.*, muz. de cam. (2 cvintete, *Balada* pentru vl. și pian), cor., voc.; lucrări didactice.

Posaune (cuv. germ.) (abreviat Pos.) v. **trombon.**

Poslușnicu, Mihail Grigore (14 mai 1871, Suceava _ ian. 1936, Botoșani), muzicolog. Vol.: *Gavriil Musicescu, Ciprian Porumbescu, Istoria musicei la Români:* lucrări didactice, muz. cor., voc.

possibile (cuv. it.), cît se poate de.

postludiu, epilog: secțiune suplimentară, instr. sau orch., ce încheie o lucrare vocală sau instr. în mai multe părți.

potpuriu, piesă alcătuită din fragmente muzicale extrase dintr-una sau mai multe lucrări de operă*, operetă*, balet* sau din

valsuri*, marșuri*, șlagăre* de muzică ușoară.

Poulenc, Francis (7 ian. 1899, Paris – 30 ian. 1963, Paris), compozitor și pianist. Elev al lui Riccardo Viñes. Opere *(Mamelele lui Tiresias, Dialogul Carmelitelor, Vocea umană)*, balete *(Căprioarele, Animalele modele)*, muz. simf. (*Concert cîmpenesc pentru clavecin*, concert pentru pian, pentru orgă), muz. de cam., cor., voc. *(Cocarde, 5 poeme de Eluard)*.

Pourtalès, Guy de (4 aug. 1881, Berlin – 12 iun. 1940, Lausanne), om de litere. Autor al unor monografii de muzicieni *(Liszt, Chopin, Wagner, Berlioz)*.

poussé (cuv. fr.), mișcare a arcușului* în sus, dinspre vîrf spre talon.

Pousseur, Henri (23 iun. 1929, Malmédy, Belgia), compozitor. *Simfonia, Cvintet în memoria lui Webern, Mobile pentru 2 piane, Rime pentru diferite surse sonore.*

Povestea soldatului, lucrare pentru voci, recitator și instrumente de Stravinski. Textul de C.F. Ramuz. P.a. Lausanne, 1918.

Povestea țarului Saltan, operă de Rimski-Korsakov. Pr. Moscova, 1900.

Povestea unui om adevărat, operă de Prokofiev. Pr. Leningrad, 3 dec. 1948.

Povestirile lui Hoffmann, operă în 3 acte, prolog și epilog de Offenbach. Libretul de J. Barbier și M. Carré, după E.T.A. Hoffmann. Pr. Opera Comică, Paris, 10 feb. 1881.

poziție 1. Locul mîinii stîngi pe instrumentele cu coarde, notată prin cifre, începînd din registrul* grav către cel acut. **2.** Poziția culisei* unui trombon*. **3.** Dispunere a sunetelor unui acord*; p. *strînsă*, dispunerea cea mai apropiată a sunetelor unui acord; p. *largă*, dispunerea sunetelor unui acord astfel încît între fiecare grup de două sunete să mai poată fi intercalat unul dintre componentele acordului; p. *mixtă*, dispunerea sunetelor unui acord astfel încît intervalul* dintre vocea* 1 și 3 să fie egal cu o octavă*; p. *melodică*, poziția unui acord în funcție de sunetul component care se află la vocea superioară.

pp. v. **pianissimo.**

ppp v. **pianissimo.**

Praetorius, Michael (15 febr. 1571, Kreuzburg, Turingia – 15 feb. 1621, Wolfenbüttel), compozitor, organist și dirijor. Muz. religioasă (motete*, psalmi, piese pentru orgă); lucrări teoretice *(Syntagma Musicum*, cuprinzînd toate cunoștințele muzicale ale vremii).

Praga, *Simfonia în re major* K.V. 504 de Mozart (1786).

prăguș (la instrumentele cu coarde), limita dinspre capul instrumentului a părții sonore a corzilor.

preclasicism, epocă muzicală precedentă clasicismului* vienez, cuprinzînd perioada activității maeștrilor muzicii instrumentale și vocale din sec. 16–17 și pe aceea a activității compozitorilor Școlii de la Mannheim* (sec. 18). V. *baroc*.

Preludiile, poem simfonic de Liszt, al cărui program are la bază o poezie de Lamartine (1850).

preludiu, prolog instrumental, introducere sau piesă de sine stătătoare. **1.** Primă parte a suitei*. **2.** Piesă ce precede fuga*, formînd un contrast de structură și atmosferă cu aceasta. **3.** Piesă independentă, de obicei piesă de caracter*, mult utilizată în literatura pianistică. **4.** Lucrare simfonică, uneori programatică (v. program). **5.** Secțiune a operei* ce, începînd cu sec. 19, înlocuiește adesea uvertura*.

preludiu de coral, introducere instrumentală (în general la orgă) pentru un coral*.

Preludiu la după amiaza unui faun v. **După amiaza unui faun.**

Premiul Romei 1. Distincție instituită în 1803 de Academia de Arte Frumoase din Paris (unul dintre compartimentele

Institutului Franței), acordată anual, în urma unui concurs, tinerilor compozitori, pictori, sculptori, arhitecți și constînd printre altele dintr-o ședere obligatorie de 4 ani la Villa Medici din Roma. Printre compozitorii care au cucerit P.R.: Berlioz, Gounod, Bizet, Massenet, Debussy. 2. Premiu de compoziție al Cons. din Bruxelles, instituit în 1840.

Premiul Italia, concurs fondat în 1948 la Capri, din inițiativa Radiodifuziunii italiene, în scopul de a promova creația muzicală și literară destinată în mod special radioului. Printre laureați: Pascal Bentoiu (opera radiofonică *Jertfirea Ifigeniei*).

prepentatonic (sistem ~), sistem sonor ce cuprinde gamele* cu mai puțin de 5 sunete, dispuse alăturat și prin salturi. V. *pentatonic, sistem.*

prestissimo (cuv. it.), tempo* mai repede decît *presto**; cea mai rapidă mișcare.

presto (cuv. it.) **1.** Tempo* foarte rapid, mai rapid decît *allegro**, mai lent decît *prestissimo**. **2.** Piesă scrisă în această mișcare.

Prêtre, Georges (14 aug. 1924, Waziers), dirijor de notorietate internațională, autor a 2 operete și al unui concert pentru pian.

Prey, Hermann (11 iul. 1929, Berlin), bariton.

Price, Leontyne (10 febr. 1927, Laurel, S.U.A.), soprană.

Price, Margaret (13 apr. 1941, Tredegot, Anglia), soprană.

Pricope, Eugen (16 apr. 1927, Oituz, jud. Bacău – Oituz, 3 mai 1992), muzicolog și dirijor. Vol. *Beethoven, Simfonia pînă la Beethoven, Dirijori și orchestre, Silvestri.*

Priculiciul, balet-pantomimă într-un act de Zeno Vancea pe libret propriu. Pr. București, Opera Română, 1942.

primadonă (inițial, în opera italiană), cel mai important rol feminin (*prima donna*); (în prezent) prima cîntăreață a unei scene de operă.

prima volta (cuv. it. „prima dată"), expresie ce indică o măsură* sau un grup de măsuri reunite, înainte de semnul repetiției, printr-o bară* orizontală, cu notația „v. 1." La repetarea părții, în locul acestui grup va fi executat un al doilea, notat „v.2." (*secunda volta* „a doua oară").

primă, cel mai mic interval, format din două sunete avînd aceeași denumire. V. *unison.*

Primăvara apalașă, balet de Aaron Copland. Pr. Washington, 1944.

Prin Munții Apuseni, suită simfonică (la origine muzică de film) de Marțian Negrea (1952).

Prind visele aripi, cantată de Tiberiu Olah pe versuri de Maria Banuș (1959).

Prinț și cerșetor, balet în 3 acte de Laurențiu Profeta. Libretul de Ionel Hristea și Oleg Danovski, după Twain. Pr. București, Opera Română, 17 sept. 1967.

Prințesa circului, operetă de Kalman. Pr. Viena, 1926.

Prințul cioplit în lemn, balet într-un act de Bartók. Libretul de Bela Bálázs. Pr. Opera din Budapesta, 12 mai 1917.

Pritchard, John Michael (5 febr. 1921, Londra), dirijor.

Priveliști moldovenești, suita simfonică op. 5 de Jora (1924).

Privighetoarea, operă în 3 acte de Stravinski. Libretul de Stravinski și S. Mitusov, după Andersen. Pr. Opera Mare, Paris, 26 mai 1914.

Prizonierul, operă într-un act de Dallapiccola, după V. de l'Isl Adam și De Coster. Pr. Florența, 1950.

Prinzul, Simfonia nr. 7 în do major de Haydn (1761).

Pro Arte 1. Cvartet de coarde belgian, fondat în 1912 de Alphonse Onnou, Laurent Kalleux, Germain Crévost și Robert Maas; a activat pînă în 1940. **2.** Cvartet de coarde bucureștean. Prim violonist: Varujan Cozighian.

Scanned with OKEN Scanner

PRO CAMERA

Pro Camera, cvartet de coarde clujean, format din Ion Reinfeld, Grigore Botar, Ion Santa și Adalbert Török.

Profeta, Laurențiu (12 ian. 1925, București), compozitor. Balete *(Soția căpitanului, Prinț și cerșetor)*, muz. voc.-sim. *(Întîmplarea din grădină, Cantata patriei, Brădușul singuratic)*, simf. *(Poemul patriei, Zile de vacanță)*, de film, cor., voc., ușoară.

profondo (cuv. it.), adînc, profund, grav.

program (muzică cu ~), muzică instrumentală a cărei structură este determinată prin date extramuzicale (inspirate din natură, literatură, arte plastice); embrionul **m.c.p.** se găsește încă la Jannequin, la virginaliștii englezi și clavecioniștii francezi din sec. 16, dar adevărata dezvoltare o cunoaște abia în sec. 19, în creația romanticilor, în frunte cu Berlioz *(Simfonia fantastică)* și Liszt (poemele* simf.).

progresie, tip de scriitură bazat pe transpunerea riguroasă (**p.** *strictă*) sau liberă (**p.** *liberă*) pe alte trepte a unei structuri melodice sau armonice; sin. *marș armonic; secvență.*

Prokofiev, Serghei Sergheevici (23 apr. 1891, Sontovka, Ecaterinoslav _ 4 mart. 1953, Moscova), compozitor, pianist și dirijor. Interpret de renume mondial. Unul dintre marii creatori ai contemporaneității. Opere *(Dragostea celor trei portocale, Îngerul de foc, Simeon Kotko, Logodnă la mînăstire, Război și pace)*, balete *(Pasul de oțel, Romeo și Julieta, Cenușăreasa, Floarea de piatră)*, muz. simf. (7 simf., 5 concerte pentru pian, 2 pentru vl., 2 pentru v.cel), de cam. (2 cvartete, 10 sonate pentru pian), de film *(Alexandr Nevski, Locotenentul Kijé)*, pentru copii (basmul muzical *Petrică și lupul*).

prolog, introducere la o operă, la un balet sau chiar partea inițială a unor lucrări instrumentale; apărut în sec. 17; uneori poate avea dimensiunile unui act.

Prometeu 1. Poem simfonic de Liszt, după Herder (1850). **2.** Operă într-un act de Doru Popovici. Libretul de Victor Eftimiu. Pr. București, Opera Română, 16 dec. 1964. **3.** V. *Poemul focului.*

proporțională (notație ~) v. **notație muzicală.**

proposta (cuv. lat.) (în cadrul formelor contrapunctice și în special în canon*), temă* expusă („propusă") de una din voci*.

propoziție, fragment dintr-o idee muzicală, alcătuit din două sau mai multe motive*; cea mai mică construcție muzicală care se termină cu o cadență*. După unii teoreticieni, **p.** este sin. cu fraza*.

proslambanomenos (în muzica antică greacă), notă adăugată în registrul* grav al sistemului format din modul autentic* și cele două plagale* (hiper- și hipo-), pentru a completa dubla octavă*.

protopsalt, principalul cîntăreț în biserica ortodoxă.

Prunner, familie de muzicieni. **1.** *Joseph Johann* **P.** (11 dec. 1886, Graz _ 19 feb. 1969, București), contrabasist. Prof. la Cons. din București. **2.** *Iosif, junior* **P.** (23 iun. 1912, București _ 21 dec. 1970, București), pianist și prof. Fiul lui **P. (1).**

psalm, gen al muzicii religioase, bazat pe textele biblice atribuite lui David. În sec. 16, **p.** este o formă polifonică și începe să fie acompaniat de orgă, apoi de mici formații instr.

psalmodie, manieră de cîntare a psalmilor* în cadrul serviciului religios; bazată pe cele 8 moduri* bisericești, ea începe printr-o mișcare ascendentă a vocii și se termină printr-o concluzie în mișcare descendentă; are o formă silabică și alta melismatică* (ornamentală).

psalmodiere 1. Interpretare a psalmilor. **2.** Manieră de a cînta în stilul aceleia

Scanned with OKEN Scanner

întrebuințate la interpretarea psalmilor.

psalt, cîntăreț în biserica ortodoxă. V. *proto psalt.*

psalterion 1. Instrument cu coarde ciupite, cu care grecii antici își acompaniau cîntarea vocală. **2.** Instrument medieval de aceeași factură, răspîndit în Europa începînd cu sec. 13.

psaltică (muzică ~), muzica bizantină* a sec. 18–19, în notație* neobizantină (psaltică).

psaltichie 1. Metoda învățării cîntării bizantine (v. psaltică, muzică) prin notație* psaltică. **2.** Carte didactică de învățare a notației neobizantine (psaltice).

psaltire 1. Ansamblul celor 150 de psalmi* ai Bibliei. **2.** Carte de cult ortodoxă, cuprinzînd toate cîntările din cadrul serviciului religios obișnuit sau al sărbătorilor.

pseudoinstrumente, obiecte foarte simple cu rol de instrumente muzicale (solz de pește, frunză ș.a.), utilizate în muzica populară.

Puccini, Giacomo (22 ian. 1858, Luca – 29 nov. 1924, Bruxelles), compozitor. Reprezentant al curentului verist. Opere: *Manon Lescaut, Boema, Tosca, Madama Butterfly, Fata din Vest,* tripticul *Mantaua, Sora Angelica* și *Gianni Schicchi, Turandot* (terminată de Franco Alfano în 1926).

Pulcinella, balet într-un act de Stravinski pe teme de Pergolesi. Pr. Baletele Ruse*, Paris, 15 mai 1920.

punct 1. Semn muzical cu diferite funcții: *a.* așezat după notă*, mărește durata acesteia cu jumătate din valoarea* ei; *b.* așezat deasupra sau dedesubtul notei cere execuția acesteia *staccato**; *c.* așezat într-un semicerc prelungește sunetul după voia interpretului (de obicei cu o valoare dublă față de nota pe care o marchează); sin. *coroană**. **2. P.** *de orgă* v. *pedală.*

punte, fragment muzical care face trecerea între două teme*, reprezentînd legătura între două secțiuni ale unei forme* muzicale; în forma de sonată*, p. leagă, în expoziție*, tema principală (sau grupul tematic principal), în tonalitatea* de bază, de tema secundară (sau grupul tematic secundar), în tonalitatea dominantei*. Procesul tonal modificîndu-se în repriză*, prin aducerea temei secundare în tonalitatea de bază, p. are un alt profil.

pupitru, suport pentru caietele de note și partituri.

pură (muzică ~), muzică (în general instrumentală) nelegată de un program*.

Purcell, Henry (nov. 1659, Londra – 21 nov. 1695, Londra), compozitor, corist și organist al capelei regale. Opere *(Dido și Enea, Regele Arthur),* ode și cantate, muz. religioasă, lucrări instr. (pentru corzi, pentru clavecin, pentru orgă, sonate *a trè*).

Puritanii, operă de Bellini. Libretul de C. Pepoli. Pr. Teatrul Italian, Paris, 25 ian. 1835.

Scanned with OKEN Scanner

Q

qânun, instrument muzical arab, cu corzi.

Quantz, Johann Joachim (30 ian. 1697, Oberscheden, Göttingen _ 12 iul. 1773, Potsdam), flautist și compozitor. Prof. de flaut al lui Frederic II. 300 concerte pentru fl. Metode de fl.

Querol, Miguel (22 apr. 1912, Ulldecona Parragona, Spania), compozitor și muzicolog. Lucrări corale, melodii, piese pentru pian. Studii pe teme estetice.

quieto (cuv. it.), indicație pentru liniște, calm în interpretare.

Quinet, Fernand (29 ian. 1898, Charleroi), compozitor, violoncelist și dirijor. Membru al cvartetului *Pro Arte*. Director al Cons. din Charleroi și Liège. 3 mișcări simf. *Schițe simf., Suita pentru 3 cl.*

quodlibet (cuv. lat. „cum vă place"), indicație, în muzica polifonică a sec. 16_17, pentru integrarea (în gen de potpuriu') a unor elemente, forme literare și muzicale disparate. J. S. Bach a terminat *Variațiunile Goldberg* printr-un **q.**

Quodlibet musicum, ansamblu instrumental bucureștean, condus de A. O. Popa.

Scanned with OKEN Scanner

R

Rabaud, Henri (10 nov. 1873, Paris – 11 sept. 1949, Paris), compozitor. Premiul Romei*. Dirijor la Opera din Paris și director al Cons. 6 opere *(Marouf)*, oratoriul *Job*, 2 simf., poemul simf. *Procesiune nocturnă*, muz. de cam., voc.

Racovițză-Flondor, Florica (27 nov. 1897, com. Rogozești – 7 feb. 1983, Cluj), compozitoare. Muz. de cam. (pentru pian, pentru orgă).

Radioprogramul „Invitațiile Euterpei" – emisiune săptămînală de educație muzicală a Radiodifuziunii Române, ce a debutat la 15 nov. 1972.

raganella (cuv. it.), instrument autofon, care prin învîrtire produce un zbîrnîit; morișcă.

ragtime (cuv. engl.), dans în 4 pătrimi*, inspirat din muzica negrilor americani; prin ritmul său sincopat (v. sincopă) anunță muzica de jazz*.

Rahmaninov, Serghei Vasilievici (1 apr. 1873, Onega, Novgorod – 28 mart. 1943, Beverly Hills, California), compozitor, dirijor și pianist. Opere *(Aleko, Francesca da Rimini)*, 3 simf., poeme simf. *(Insula morților)*, 3 concerte și *Rapsodia pe o temă de Paganini* pentru pian și orch., *Preludii pentru pian*, muz. voc.

Raimonda, balet de Glazunov. Pr. Petrograd, 1898.

Raimondi, Gianni (17 apr. 1923, Bologna), tenor.

Raimondi, Ruggero (3 oct. 1941, Bologna), bas-bariton.

rallentando (cuv. it.), rărind progresiv mișcarea; presc. *rall.*

Rameau, Jean-Philippe (25 sept. 1683, Dijon – 22 sept. 1764, Paris), compozitor și organist, renumit teoretician *(Tratat de armonie*, 1722), celebru autor de opere *(Hippolyte și Aricie, Castor și Pollux, Dardanus, Zoroastru)* și balete *(Indiile galante, Anacreon, Pygmalion);* piese pentru clavecin (4 cărți), muz. de cam.

Rampal, Jean-Pierre (7 iul. 1922, Marsilia), flautist, autor al unor ediții de muzică clasică pentru flaut.

ranversabil (contrapunct ~), scriitură contrapunctică astfel construită încît permite schimbarea ordinii de suprapunere a vocilor* (prin răsturnarea* intervalelor*), în așa fel încît succesiunea consonanțelor* și disonanțelor* să rămînă corectă, logică. Cele mai utilizate **c.r.** sînt dublul* și triplul* **c.**

Râpă, Constantin (3 aug. 1938), compozitor și dirijor de cor.

rapsod, cîntăreț epic popular în Grecia antică.

Rapsodia albastră, lucrare pentru pian și orchestră de Gershwin (1924).

Rapsodia spaniolă, suită pentru orchestră în 4 părți *(Preludiul nopții, Malagueña Habanera, Feria)* de Ravel (1907).

rapsodie, fantezie* instrumentală, bazată de obicei pe teme folclorice sau în spirit

RAPSODII UNGARE

popular.
Rapsodii ungare, 15 compoziții pentru pian de Liszt, bazate pe teme populare ungare.
Rațiu, Adrian (28 iul. 1928, București), compozitor și muzicolog. Muz. voc.-simf. *(Odă păcii)*, simf. *(2 simf., Diptic pentru orch., Studi per archi)*, de cam. *(Cvartet de coarde, Concertino per la Musica Nova, Monosonata I* și *II* pentru pian), cor., voc.
ravanastron, instrument indian cu coarde și cu arcuș, avînd o cutie de rezonanță* cilindrică și două coarde de mătase.
Ravel, Maurice (7 mart. 1875, Ciboure _ 28 dec. 1937, Paris), compozitor și pianist, unul din marii creatori de la începutul sec. 20. Stil înrudit cu impresionismul. Mare orchestrator. Opere *(Ora spaniolă, Copilul și vrăjitoriile)*, balete *(Valsul, Bolero, Daphnis și Chloe)*, muz. voc.-simf. *(Șeherezada)*, simf. *(Rapsodia spaniolă, 2 Concerte pentru pian)*, lucrări pentru pian, multe dintre ele orchestrale ulterior *(Pavană pentru o infantă defunctă, Oglinzi, Mama mea gîsca, Gaspard de la nuit, Valsuri nobile și sentimentale, Mormîntul lui Couperin)*, muz. de cam. (cvartet, sonate, rapsodia *Tzigane*), voc. *(Histoires naturelles, Cîntece din Madagascar, Don Quichotte către Dulcineea)*.
Razumovski, Andrei Kirilovici (1752, Petrograd _ 1836, Viena), ambasador rus la Viena, amator de artă, violonist; i-a cunoscut pe Mozart și Haydn; Beethoven a scris pentru el și pentru a fi executate de cvartetul în care R. deținea vioara a II-a, cele 3 *Cvartete op. 59*.
Rădulescu, Antigona (15 iul. 1960, București), muzicolog.
Rădulescu, Horațiu (1942, București), compozitor stabilit în Franța, promotor al tehnicii spectrale de compoziție.
Rădulescu, Mihai (16 nov. 1919, Torino _ 31 oct. 1959, București), muzicolog.
Rădulescu, Speranța (13 feb. 1949, Buzău), folcloristă.
Răpirea din Serai, operă (Singspiel*) în 3 acte de Mozart. Libretul de Gottlob Stephanie Jun. Pr. Teatrul Național, Viena, 12 iul. 1782.
Răscoala, operă în 4 acte de Gheorghe Dumitrescu pe libret propriu, după romanul lui Rebreanu. Pr. București, Opera Română, 20 nov. 1959.
răspuns 1. (În forma de fugă*) cea de a doua expunere (v. expoziție) a temei*, pe dominantă*. Tipul răspunsului (real sau tonal) determină tipul fugii (reală sau tonală). **2.** (În formele omofone) fraza* de încheiere a unei perioade* (v. *consecvent*), răspunzînd celei anterioare cu caracter de întrebare (v. *antecedent*).
răsturnare, procedeu prin care se schimbă ordinea sunetelor unui interval* sau acord*. **R.** *acordului,* stare a unui acord în care, în bas, în locul fundamentalei* se află alt sunet component al acordului: *a.* **R.** *I,* în care în bas* se află terța* acordului; *b.* **R.** *a II-a,* în care bas se află cvinta* acordului; *c.* **R.** *a III-a,* în care în bas se află septima* acordului. V. *acord.* **R.** *intervalului,* deplasarea la octavă* a unuia dintre sunetele intervalului, astfel încît sunetul superior să devină baza intervalului, iar cel inferior vîrful acestuia. Prin acest procedeu, calitatea intervalului se inversează: cel mai mare devine mic, cel mărit _ micșorat și reciproc; suma cifrelor corespunzătoare mărimii cantitative a intervalului direct și răsturnat este egală cu 9.
Răuță Dumitru (Scorțeni, Bacău, 27 feb. 1920), compozitor.
Război și pace, operă de Prokofiev, după Tolstoi. Pr. Leningrad, 1. iun. 1946.
re, denumire, în notația* silabică, a treptei a doua a gamei* diatonice.
recital, termen, introdus de Liszt în 1840, pentru a defini un concert susținut de un

Scanned with OKEN Scanner

solist, fără sau cu acompaniament instrumental (dar nu de orchestră).

recitativ, mijloc de expresie specific muzicii de operă și vocal-simfonice (cantată, oratoriu) preluat și de muzica instrumentală; se caracterizează printr-o formă liberă, determinată de textul pe care muzica îl însoțește, linia melodică a r. respectînd pe cît posibil ritmul vorbirii. **R.** *secco* acordă deplină libertate ritmică solistului, intervenind doar (mai ales în pauze) cu acorduri de clavecin. **R.** *accompagnato* sau *stromentato* este un r. mai complex, în care solistul este întovărășit permanent de un acompaniament instr., care îi solicită respectarea strictă a scriiturii.

recurență, procedeu ce constă în transcrierea unei *teme* sau a unei serii de la sfîrșit către început. Sin. *retrogradare* (v. canon). **R.** *inversării*, recurența formei inversate a unei teme sau serii V. *serialism.*

recviem (requiem), misă funebră, din care lipsesc *Gloria* și *Credo*, înlocuite prin *Requiem aeternam, Dies irae* ș.a.

reducție, transcripție a unei partituri pentru orchestră sau pentru voci și orchestră, pentru 1 sau 2 instrumente (de obicei pian) sau pentru canto și pian.

reexpoziție, repetarea expoziției în forma de sonată clasică. În mod greșit identificată cu repriza.

Reforma, *Simfonia a V-a op. 107 în re minor* de Mendelssohn-Bartholdy (1830).

refren 1. (În formele strofice) secțiune, deosebită de cuplet, ce se reia după fiecare cuplet, cu aceeași melodie și același text. **2.** (În forma de rondo) prima secțiune.

Regele Ysului, operă în 3 acte de Lalo. Libretul de Edouard Blau. Pr. Opera Comică, Paris, 7 mai 1888.

Reger, Max (19 mart. 1873, Brand, Bavaria – 11 mai 1916, Leipzig), compozitor, dirijor, organist și pianist. Prof. la Cons. din Wiesbaden, München, Cons. și Univ. din Leipzig, dirijor la Meiningen. Creație postromantică. Muz. voc.-simf. *(Recviem, Psalmul 100)*, muz. simf. *(Variațiuni și fugă pe o temă de Hiller* și *pe o temă de Mozart, Suita romantică*, 4 poeme simf. după Arnold Böcklin, concerte pentru vl., pentru pian), de cam. (6 cvartete de coarde, sonate, suite, piese pentru pian, peste 100 piese pentru orgă), cor., voc. (261 lieduri).

Regina, *Simfonia nr. 85 în Si bemol major* de Haydn (1786).

registrație, arta de a folosi, prin mînuirea registrelor, posibilitățile timbrale ale orgii sau clavecinului, strict indicată în compozițiile moderne și în unele pagini ale muzicii sec. 17 și 18, dar lăsată la latitudinea interpretului în cea mai mare parte a literaturii pentru orgă și clavecin.

registru, porțiune a ambitus-ului, serie de sunete alăturate, reunite după criteriul înălțimii și timbrului (r. *grav, mediu, acut*): *a.* la orgă, grup de tuburi aparținînd unui aceluiași timbru, aduse în stare de funcționare prin acționarea aceleași (acelorași) manete sau butoane; *b.*, la clavecin, grup de corzi ce pot fi aduse în stare de funcționare grație unui buton sau unei pedale; *c.*, la vocea umană, grup de sunete avînd același timbru (r. sau voce de piept, de cap).

Reicha, Anton (Antonin) (26 febr. 1770, Praga – 28 mai 1836, Paris), compozitor și teoretician, flautist la Curtea din Bonn. Prof. de contrapunct și fugă la Cons. din Paris. Printre elevi: Liszt, Berlioz, Gounod, Franck. Opere *(Cagliostro, Nathalie, Sapho)*, simf., muz. de cam. (26 mari cvintete pentru instr. de suflat); tratate de armonie și compoziție.

Reich, Steve Michael (3 oct. 1936, New York), compozitor, discipol al lui Berio și Milhaud, preocupat de muzica

electroacustică și de muzica tradițională africană.

Reiner, Fritz (19 dec. 1888, Budapesta – 15 nov. 1963, New York), dirijor.

Reilich, Gabriel (1632, Sîngeorzu-Nou, jud. Bistrița-Năsăud – 12 nov. 1677, Sibiu), compozitor, organist al bisericii evanghelice din Sibiu. Muz. voc.-simf. și voc.

Reisen, Mark (21 iun. 1895, Harkov), bas.

relativă (tonalitate ~), tonalitate* majoră* sau minoră* având aceeași armură* cu o alta minoră sau respectiv majoră, și a cărei tonică* se află la un interval de terță mică față de tonica acesteia (ex. *la minor* este relativa lui *do* major și invers). Sin.: *tonalitate paralelă.*

Renana, *Simfonia a III-a op. 97 în Mi major* de Schumann (1850).

Renaștere. Epocă de înflorire culturală fără precedent, bazată pe concepția umanistă. În muzică, începe cu Ars Nova* în a doua jum. a sec. 14 (**R.** timpurie) și cuprinde activitatea lui Philippe de Vitry, Guillaume de Machault, Francesco Landino, John Dunstable, John Dowland, Dufay, Oberecht, Ockeghem, Josquin des Prés, atingînd apogeul prin opera lui Lasso, Gabrieli, Gesualdo, Palestrina, Frescobaldi, Monteverdi, Victoria, Jannequin, Claude Le Jeunne, Hassler ș.a.

repetiție 1. Prelurarea identică a unui fragment muzical. 2. Studierea sau executarea unei lucrări prealabilă concertului sau spectacolului. **R.** *generală,* ultima repetiție, ce constă din execuția lucrării ca pentru concert sau spectacol (uneori **r.** generală se face în prezența publicului).

repriză (în forma de sonată*), ultima secțiune, ce constă din reluarea transformată tonal (tema* secundară apărînd nu pe dominantă* sau relativă* ci pe tonică*) a expoziției*. **R.** *inversată* aduce întîi tema secundară și apoi pe cea principală. *Falsa* **r.**, făcînd parte de fapt din dezvoltare*, aduce un fragment din tema principală într-o altă tonalitate* decît cea de bază, pregătind adevărata **r.**, care începe cu tema principală în tonalitatea de bază.

Requiem aeternam, prima parte a recviemului*.

Respighi, Ottorino (9 iul. 1879, Bologna – 18 apr. 1936, Roma), compozitor. Prof. la Acad. Santa Cecilia din Roma. Creație neoclasică. Opere *(Regele Enzo, Semirâma, Belfagor, Clopotul scufundat),* balete *(Dugheana fermecată, Balkis),* muz. simf. *(Fîntînile Romei, Pinii din Roma, Serbări romane,* concerte pentru vl., pentru pian), de cam. (2 cvartete de coarde), voc., cor.

respirație 1. Metodă a disciplinării suflului, care joacă un rol esențial în canto* și în interpretarea la instrumentele de suflat. 2. Pauză* extrem de scurtă, utilizată în tehnica frazării*. Sin *cezură.*

responsorial (în liturghia catolică), mod de cîntare și, prin ext., nume dat cîntărilor caracterizate prin alternarea dintre versetele solistice și răspunsul dat de cor.

retrogradare *v.* **recurență.**

reverberație, prelungire a sunetului, după încetarea emisiei, prin reflectarea lui de către pereții sălii sau ai cutiei de rezonanță*. **R.** poate fi obținută și prin procedee electroacustice (**r.** *artificială).*

revistă, gen de spectacole de estradă*, în care alternează cîntece, dansuri, scheciuri.

rezolvare, procedeu prin care se realizează starea de stabilitate, de repaos a unui interval* sau acord*. **R.** *intervalului disonant**, trecerea sunetului disonant într-unul consonant, prin coborîre de secundă* (în cazuri excepționale, prin mișcarea la secunda superioară). **R.** *acordului disonant,* trecerea de la un acord disonant la unul consonant, în conformitate cu atracția naturală a sunetelor componente ale acordului.

rezonanță 1. Intensificare a sunetului în

urma transmiterii vibrațiilor unui corp sonor altui corp cu o suprafață mai mare de reflectare a sunetului (ex. cutia de r.*). 2. Fenomen acustic ce determină vibrația unui corp sonor nu numai la dimensiunea lui maximă, dar simultan și pe fragmente, dînd naștere sunetelor armonice*.

Rheinberger, Joseph Gabriel von (13 mart. 1839, Vaduz, Liechtenstein _ 25 nov. 1901, München), organist și compozitor. Prof. de contrapunct și dirijor al curții din München. 3 opere, 13 mise, muz. de cam., pentru orgă, voc.

ri, al doilea sunet al gamei* indiene.

ribattuta (cuv. it.), tip de tril* ce constă dintr-o formulă ritmică punctată, accelerată progresiv pînă la egalizarea valorilor*.

Ricci, Ruggiero (24 ian. 1920, San Francisco), violonist de notorietate internațională.

Riccyarelli, Katia (18 ian. 1946, Rovigo), soprană.

ricercar (cuv. it.), veche formă polifonică, corespondent instrumental al motetului* vocal; precursor al fugii*.

Richter, Hans (4 apr. 1843, Raab _ 5 dec. 1916, Bayreuth), dirijor.

Richter, Paul (28 aug. 1875, Brașov _ 16 apr. 1950, Cristian, jud. Brașov), compozitor, pianist și dirijor. Muz. voc.-simf., simf. (6 simf, 2 concerte pentru pian), de cam. (4 cvartete de coarde), cor., voc.

Richter, Sviatoslav (20 mart. 1915, Jitomir, Ucraina), pianist de renume internațional, interpret al unui repertoriu de o vastitate puțin obișnuită.

Ricordi, Giovanni (1785, Milano _ 15 mart. 1853, Milano), editor de muzică, fondator în 1808 al celei mai importante case editoriale muzicale italiene, avînd în prezent numeroase filiale: Paris, New York ș.a.

Riegler-Dinu, Emil (1898, București _ 21 aug. 1960, București), muzicolog și compozitor. Elev al lui Egon Wellesz și Joseph Marx la Viena. Cercetător științific la Acad. Română; a culeș folclor, a compus lieduri și coruri, a publicat studii de muzicologie (*Gheorghe Cucu, Eusebie Mandicevski)* și de folclor.

Ridderbusch, Karl (29 mai 1932, Recklinghausen), bas.

Riemann, Hugo (18 iul. 1849, Grossmehlra, Turingia _ 10 iul. 1919, Leipzig), muzicolog. Prof. la Hamburg, Wiesbaden și la Univ. din Leipzig. Spirit multilateral, a acoperit toate ramurile muzicologiei, contribuind la edificarea modernă a acestei discipline. *Lexicon muzical* (1882, republicat în 12 ediții, ultima în 1967), *Istoria teoriei muzicale din sec. 9 pînă în sec. 19* (1898), *Fundamente ale muzicologiei* (1908), *Notația bizantină* (1909), *Istoria muzicii* (1913), *Tratatul* său *de armonie* dezvoltă teoria funcțiilor tonale, continuînd teoria lui Rameau.

Rienzi, operă în 5 acte de Wagner, pe libret propriu după Bulwer-Lyrton. Pr. Hofoper, Dresda, 20 oct. 1842.

Ries, Ferdinand (29 nov. 1784, Bonn _ 13 ian. 1838, Frankfurt), pianist, dirijor și compozitor, elev al lui Beethoven (despre care a publicat în 1838 *Note biografice*). 3 opere, 2 oratorii, 6 simf., 3 uverturi, 9 concerte pentru pian, 1 concert pentru vl., muz. de cam.

rigaudon (cuv. fr.), dans originar din sudul Franței, în metru binar* și mișcare moderată, înrudit cu bourrée-ul (după ipoteza lui Jean-Jacques Rousseau, inventat de maestrul de dans parizian Rigaud, la sfîrșitul sec. 17).

Rigoletto, operă în 3 acte de Verdi. Libretul de F. M. Piave, după drama *Regele petrece* de Victor Hugo. Pr. Teatrul La Fenice, Veneția, 11 mart. 1851.

Rimski-Korsakov, Nikolai Andreievici (18 mart. 1844, Tihvin _ 21 iun. 1908, Liubensk, Luga), compozitor autodidact, ofițer de marină, membru al Grupului celor cinci*.

Scanned with OKEN Scanner

RINALDO

Prof. de compoziție și orchestrație la Cons. din Petrograd (1871_1905), unde i-a avut elevi pe Stravinski, Glazunov, Prokofiev, Respighi; 15 opere *(Sadko, Fata zăpadă, Cocoșul de aur)*, muz. simf. (2 simf., *Uvertura pe 3 teme ruse, Antar, Capriciul spaniol, Șeherazada)*, de cam. (2 cvartete, un cvintet, un sextet), cor., voc., 2 culegeri de cîntece populare ruse. Vol.: *Tratatul de armonie* (1884), *Amintiri din viața mea de muzician* (1908), *Principii de orchestrație* (1908).

Rinaldo 1. Operă de Händel (1711). **2.** Cantată pentru tenor, cor bărbătesc și orch. de Brahms (1863_1868).

rinforzado (cuv. it.) (presc. rfz), indicație pentru întărirea, creșterea intensității sunetului.

Rintzler, Marius (14 mart. 1932, București), bas.

ripieno (cuv. it.) (în concerto grosso*), întregul ansamblu orchestral *(tutti**) ce se opune grupului de soliști *(concertino**).

risoluto (cuv. it.), hotărît, cu fermitate.

risposta (cuv. lat.) (în cadrul formelor contrapunctice și în special în canon*), temă* adusă de a doua voce* (și următoarele), cea care răspunde, preluînd tema propusă de prima voce *(proposta**).

ritardando (cuv. it.), (presc. *ritard.*), încetinind treptat mișcarea.

ritenuto (cuv. it.) (presc. *rit.*), reținînd, încetinirea mișcarea.

ritm, element fundamental al muzicii (alături de melodie* și de armonie*), cu rol primordial în evoluția muzicii (și comun, la început, cu dansul și cu poezia); sistem de organizare a duratelor* sunetelor și pauzelor* în cadrul compoziției muzicale.

ritmică, capitol al teoriei muzicale care se ocupă cu studiul ritmului*.

ritmică (secțiune ~), parte a orchestrei de jazz* sau de muzică ușoară, ce conține instrumentele pian, c.bas, chitară (+ baterie*), a cărei principală funcție este aceea de a marca pulsația ritmică specifică acestui gen de muzică.

ritornelă, fragment instrumental cu caracter de refren*, ce încadrează cîntul în piesele strofice sau dansurile în muzica de dans.

Ritual pentru setea pămîntului, piesă pentru voci și percuție* de Myriam Marbe pe versuri populare (1968).

Rînzescu, Jean (30 iun. 1909, Bîrlad), regizor de operă.

Robeson, Paul (9 apr. 1898, Princeton, New Jersey _ 23 ian. 1976, Philadelphia), bas, celebru interpret de negro spirituals*. A jucat în numeroase filme, a întreprins turnee în întreaga lume.

Robin, Mado (29 dec. 1918, Yzeures sur Creuse _ 10 dec. 1960, Paris), cîntăreață. Soprană de coloratură cu o excepțională întindere și calitate a vocii în registrul* acut. Carieră internațională.

rococo, perioadă în istoria muzicii europene, succedentă barocului*, cuprinsă aproximativ între deceniul 2 și deceniul 8 al sec. 18, caracterizată printr-o tendință de renunțare la polifonie, prin preferința pentru formele de proporții mai mici dar bogat ornamentate.

Rodan, Mendi (17 apr. 1929, Iași), dirijor stabilit în Israel.

Rodeo, balet într-un act de Copland. Scenariul de Agnes de Mille. Pr. New York, 16 oct. 1942.

Rodrigo, Joaquin (22 nov. 1902, Sagonete, Spania), compozitor. Prof. la Univ. din Madrid. Muz. voc.-simf., simf. *(Concertul pentru pian, Concierto de Aranjuez pentru chitară)*, cor., voc.

Rogalski, Theodor (11 apr. 1901, București _ 2 febr. 1954, Zürich), compozitor, pianist și dirijor. Prof. la Cons. din București. Mare orchestrator. Baletul *Frescă antică,* muz. voc.-simf. *(Iancu Jianu, Toma Alimoș, Mihu Copilul)*, simf. *(Două dansuri românești*

pentru suflători, baterie și pian la 4 mîini, Două schițe simf.: Înmormîntare la Pămînțel și Papanudele, Două capricii pentru orch., Trei dansuri românești), de cam. *(Cvartetul în Fa),* voc., de film; orchestrații, transcrieri și prelucrări de folclor.

Rogojină, Paul (Iași, 1 ian. 1944), compozitor.

Rogovschi, Adriana (21 aug. 1949, București), muzicolog.

Rojdestvenski Ghenadi (4 mai 1931, Moscova), dirijor.

Rolland, Romain (29 ian. 1866, Clamecy – 30 dec. 1944, Vézelay), scriitor, prof. de istoria muzicii la Sorbona. Biografii și eseuri asupra lui Beethoven; vol.: *Händel, Muzicieni de odinioară și muzicieni de azi;* romanul *Jean-Christophe,* inspirat de figura lui Beethoven.

Roman, Elly (7 mái 1905, București), compozitor. Operete *(Barbara, Prichindel și Mărunțica, Colomba, Fetele din Murfatlar),* muz. cor., ușoară.

Roman, Stella (23 aug. 1904, Cluj), soprană.

Romano, Claude, pseudonimul lui *George Sbîrcea.*

Romantica, *Simfonia a IV-a în Mi bemol major* de Bruckner (1874).

romantism, perioadă a istoriei muzicii europene cuprinsă aproximativ între deceniul al doilea al sec. 19 și al doilea deceniu al sec. 20, caracterizată prin spargerea echilibrului clasic în favoarea sentimentului și fanteziei. Anunțat prin ultimele opere ale lui Beethoven, acest curent cunoaște maxima înflorire prin lucrările lui Schubert, Schumann, Berlioz, Liszt, Mendelssohn-Bartholdy, Wagner, R. Strauss, Reger și unii reprezentanți ai școlilor naționale.

romanță 1. Cîntec liric cu acompaniament* instrumental; în muz. rusă, echiv. al lied*-ului. **2.** Piesă instr. cu același caracter. **3.** În operă, o scurtă piesă solistică, lirică.

Romașcanu, Constantin (8 iul. 1926, Hînceşti, Lăpușna), compozitor. Muz. cor.

rombică (notație ~), notație* mensurală, precedentă celei actuale, intermediară între aceasta și notația pătrată; denumită astfel după forma valorilor de note.

Romeo și Julieta, lucrări bazate sau inspirate de tragedia lui Shakespeare: **1.** Simfonie dramatică de Berlioz, op. 17, pentru soliști cor și orch. (1839). **2.** Operă în 5 acte de Gounod. Libretul de J. Barbier și M. Carré. Pr. Teatrul Liric, Paris, 27 apr. 1867. **3.** Uvertură-fantezie de Ceaikovski (1869). **4.** Balet în 4 acte de Prokofiev, op. 64. Pr. Brno, dec. 1938 și Teatrul „Kirov", Leningrad, 11 ian. 1940.

Roncea, Ion Ivan (24 ian. 1947, Frumușani), harpist.

rondo (cuv. it.), formă muzicală derivată dintr-un vechi cîntec și dans în cerc, francez (sec. 12), caracterizat prin alternarea refrenului* cu diferite cuplete*. **R.** *clasic* derivă din forma tripentapartită* (ABABA), devenind ABACA și ulterior ABA-C-ABA. **R.-***sonată* este o formă construită prin îmbinarea caracteristicilor, **r.** și sonatei*; în schema ABA-C-ABA, secțiunea C este o dezvoltare a temelor din A și B, iar B apare în reluare în tonalitatea* de bază în loc de tonalitatea dominantei*. **R.** sau **r.-***sonată* constituie forma în care sînt scrise de obicei finalurile concertelor*, simfoniilor*, cvartetelor*, sonatelor.

Rosamunda, muzică de scenă de Schubert pentru piesa Wilhelminei von Chezy. Pr. Theater an der Wien, 20 dec. 1823.

Rossellini, Renzo (2 feb. 1908, Roma – 13 mai 1982, Monte Carlo), compozitor și critic muzical, autor de opere *(Războiul, Vîrtejul, Vedere de pe pod).*

Rossi-Lemeni, Nicola (6 nov. 1920, Istanbul – 1991, Indianapolis), bas.

Rosenthal, Manuel (18 iun. 1904, Paris), dirijor.

Rossi, Mario (29 mart. 1902, Roma), dirijor de renume internațional.

Rossini, Gioacchino Antonio (29 febr. 1792, Pesaro – 13 nov. 1868, Paris), compozitor. Director al Operei italiene din Paris și compozitor al curții. Reprezentant al bel-cantoului. Un mare număr de opere (*Scara de mătase, Tancred, Italianca în Alger, Bărbierul din Sevilla, Otello, Cenușăreasa, Coțofana hoață, Semiramida, Wilhelm Tell*), cantate, 2 oratorii, muzică religioasă (*Stabat Mater*), de cam., marșuri.

Rostand, Claude (3 dec. 1912, Paris – 10 oct. 1970, Paris), muzicolog și critic muzical. Lucrări asupra lui Fauré, R. Strauss, Brahms.

Rotaru, Doina (14 sept. 1951, București), compozitoare, autoare de lucrări simfonice, concertante, camerale, corale și muzică de teatru.

Rothenberger, Anneliese (19 iun. 1924, Mannheim), soprană.

Roșca, Iuliu (10 oct. 1858, București – 1940, București), critic muzical.

Roșu, Mihaela (11 mai 1947, Craiova), muzicolog.

Rouget de L'Isle, Claude Joseph (10 mai 1760, Lons-le-Saunier – 26 iun. 1836, Choisy-le-Roi), compozitor, autor (în 1792) al textului și muzicii Marsiliezei*. Numeroase cîntece revoluționare, melodii, romanțe pentru vioară și pian; librete de operă.

Rousseau, Jean-Jacques (28 iun. 1712, Geneva – 2 iul. 1778, Ermenonville,), filosof, scriitor și muzician, precursor al mișcării romantice. Opere (*Ghicitorul satului, Pygmalion*), un balet, romanțe. Printre scrieri: *Dizertație asupra muzicii moderne, Scrisoare asupra muzicii franceze. Dicționar muzical.*

Roussel, Albert (5 apr. 1896, Tourcoing – 23 aug. 1937, Royan), compozitor. Prof. la Schola Cantorum (unde îi are ca elevi pe Satie, Varèse, Golestan, Martinu). Balete (*Ospățul păianjenului, Aeneas, Padmavati, Bacchus și Ariadna*), muz. simf. (4 simf., *Sinfonietta pentru orch. de coarde*, concerte pentru pian, pentru v.cel), de cam. (sonate, trio-uri, 1 cvartet), cor., voc.

Royal Albert Hall, celebră sală de concerte londoneză (inaugurată în 1871), cu o acustică desăvîrșită și o foarte mare capacitate (10 000 de locuri).

Royal Festival Hall, sală de concerte londoneză, construită în 1851; distrusă într-un bombardament în 1941, a fost reconstruită după război și inaugurată în 1951.

rubato (cuv. it.), tip de execuție liberă din punct de vedere ritmic și agogic (v. agogică), cu comprimarea și lărgirea tempo*-ului după voia interpretului.

Rubinstein, familie de muzicieni. **1.** *Anton Grigorievici* **R.** (28 nov. 1830, Vîkvatinți – 20 nov. 1894, Peterhof), dirijor, pianist și compozitor, fondator și director al Cons. din Petrograd (1862). 14 opere, 1 balet, 6 simf., 2 cantate, 5 concerte pentru pian, 125 piese vocale. **2.** *Nikolai Grigorievici* **R.** (2 iun. 1835, Moscova – 11 mart. 1881, Paris), pianist și pedagog. Frate cu **R.(1).** Fondator și director al Cons. din Moscova (1867).

Rubinstein, Arthur (28 ian. 1887, Lodz – 1982, New York), pianist . Unul dintre cei mai mari virtuozi ai timpului, desăvîrșit interpret al muzicii lui Chopin.

Rubinstein, Ida (1880, Petrograd – 20 sept. 1960, Vence), dansatoare. Discipolă a lui Diaghilev, a comandat și montat *Martiriul Sf. Sebastian, Valsul, Bolero, Persephone.*

Ruffo, Titta (8 iun. 1977, Pisa – 6 iul. 1953, Florența), celebru cîntăreț de operă, autor al unor versiuni de referință în roluri verdiene.

Rugby, mișcare simfonică de Honegger (1928).

Scanned with OKEN Scanner

Ruha, Ștefan (17 aug. 1931, Carei), violonist.

ruladă, ornament de coloratură în ariile de operă. V. *coloratură*.

rumba, dans cubanez în metru binar și mișcare rapidă, în care se recunosc influențele folclorului african și ale celui mexican și spaniol.

Rusalka 1. Operă în 4 acte de Dargomîjski, pe libret propriu după Pușkin. Pr. Teatrul Mariinski, Petrograd, 16 mai 1856. 2. Operă de Dvorak (1900). Pr. 1901.

Ruslan și Ludmila, operă în 5 acte de Glinka. Libretul de V. F. Sirkov și U. A. Bakhturin, după Pușkin. Pr. Teatrul Mare, Petrograd, 27 nov. 1842.

Rusu, Liviu (27 iun. 1908, Cuciuru Mare, jud. Suceava – 13 oct. 1991, București), compozitor și muzicolog. Muz. de cam. *(Sonata pentru vl. și pian, Sonata pentru cl. și pian),* cor. *(Cinci sonete pe versuri de Eminescu),* voc. Studii de muzicologie; vol. *I. D. Chirescu;* traduceri, ediții critice.

Rusu, Petru (3 apr. 1939, Crasna, Storojinet), muzicolog.

Ruszitski, Franz (1785, Viena – ? Iași), compozitor, oboist, pianist concertist și dirijor. Muz. pentru pian; culegeri și prelucrări de folclor.

Ruy Blas, uvertură de Mendelssohn-Bartholdy (1839).

Rysanek, Leonie (14 nov. 1926, Viena), soprană.

S

S. 1. Prescurtare pentru soprană*. 2. Prescurtare pentru subdominantă*, funcțiune sau acord de subdominantă. 3. Prescurtare pentru *segno**, *sinistra* *, *solo**, *sotto**, *subito**, *sul* *.

sa, prima notă a gamei* indiene.

Sabata, Victor de (10 apr. 1892, Triest _ 11 dec. 1967), dirijor, succesor al lui Toscanini la „Scala". Carieră internațională.

Sachelarie, Adriana (27 iul. 1911, București), muzicolog.

Sacher, Paul (28 apr. 1906, Basel), dirijor și muzicolog. Fondator (1926) al Orch. de cameră din Basel, în fruntea căreia a promovat un repertoriu contemporan. I-au fost dedicate compoziții de către Bartók, Burkhard, Fortner, Henze, Hindemith, Honegger, Krenek, Martin, Martinu, Malipiero, Stravinski.

Sachs, Curt (29 iun. 1881, Berlin _ 9 feb. 1959, New York), muzicolog. Cercetări în domeniul instrumentelor și al etnologiei muzicale. Lucrări: *Istoria instrumentelor muzicale; Ritm și tempo.*

Sachs, Hans (5 nov. 1494, Nürnberg _ 19 ian. 1576, Nürnberg), maestru cîntăreț *(Meistersinger)* și poet. 6.000 piese. Imortalizat în lucrări de Goethe, Lortzing și Wagner (opera *Maeștrii cîntăreți din Nürnberg).*

sacîz v. **colofoniu.**

Sack, Erna (6 feb. 1898, Berlin _ 2 mart. 1972, Wiesbaden), celebră soprană de coloratură.

Sadko, operă în 3 acte de Rimski-Korsakov. Libretul compozitorului. Pr. Petrograd, Compania Mamontov, 26 dec. 1897.

Sadler's Wells, celebru teatru londonez în domeniul muzicii, după sec. 17.

Sadlo, Milos (13 apr. 1912, Zatvrsky), violoncelist. Membru al Trioului ceh (împreună cu Plocek și Palenicek). Turnee internaționale.

Saint-Foix, Georges (2 mart. 1874, Paris _ 26 mai. 1954, Aix en Provence), muzicolog. Președinte al Societății franceze de muzicologie. În colaborare cu Th. de Wyzewa, a realizat o amplă monografie despre Mozart.

Saint-Georges, Didia (*Alexandra*) (24 sept. 1888, Botoșani _ 24 ian. 1979, București), compozitoare. Muz. de cam., voc.

Saint-Saëns, Charles Camille (9 oct. 1835, Paris _ 16 dec. 1921, Alger), compozitor, pianist, organist, dirijor și critic muzical. 13 opere (*Samson și Dalila*), 3 simf., 4 poeme simf. *(Vîrtelnița Omfalei, Phaeton, Dans macabru, Tinerețea lui Hercule),* oratoriul *Potopul,* 10 lucrări concertante, muz. de cam., cor.

Sakuntala, operă (neterminată) de Schubert (1820).

Salabert, editură franceză fondată în 1898 de Edouard Salabert.

Scanned with OKEN Scanner

Salieri, Antonio (18 aug. 1750, Legnano, Verona _ 7 mai 1825, Viena), compozitor, conducătorul Capelei muzicale din Viena. Prof. al lui Beethoven, Schubert, Liszt. 40 opere, cantate, piese instr.

Salminen, Matti (7 iul. 1945, Turku), bas.

Salomeea, operă într-un act de R. Strauss. Libretul după Oscar Wilde. Pr. Hofoper Dresda, 9 dec. 1905.

Salonul mexican, lucrare orchestrală de Aaron Copland (1936).

saltando (saltato) (cuv. it. „sărind", „săltînd"), procedeu la instrumentele de coarde cu arcuș; un fel de staccato* în care fiecare sunet se desprinde ușor de coardă.

saltarello (cuv. it.), dans de perechi, de origine populară italiană.

samba, dans brazilian în tempo* rapid.

Sammartini, Giovanni Battista (1700, Milano _ 15 ian. 1775, Milano), compozitor, organist, dirijor și pedagog. Profesor al lui Gluck. 2000 piese. Remarcabil aport la cristalizarea stilului instr.

Samson și Dalila, operă în 3 acte de Saint-Saëns. Libretul de F. Le Mair. Pr. Teatrul Curții, Weimar, 2 dec. 1877.

San Carlo (Teatrul ~), celebră sală de operă din Neapole, construită în 1737.

Sanctus, secțiune care formează, împreună cu Benedictus*, a patra parte a misei*.

Sandberger, Adolf (19 dec. 1864, Würtzburg _ 14 ian. 1943, München), muzicolog. A publicat colecția *Monumentele muzicii din Bavaria.*

Sandu, Valentina (27 nov. 1966, București), muzicolog.

Santi, Nello (22 nov. 1931, Adria), dirijor.

Santoro, Claudio (23 nov. 1919, Manaos), compozitor. Muz. simf., concertantă, de cam., voc.

sarabandă, dans vechi spaniol. Introdus la sfîrșitul sec. 17, în suita* instr. J.S. Bach i-a fixat locul precis în suită, între allemandă* și gigă*.

Sarasate y Navascues, Pablo de (10 mart. 1844, Pampeluna _ 21 sept. 1908, Biarritz), violonist și compozitor. Strălucită carieră internațională. *Jota aragoneză, Habanera, Serenada andaluză.*

Sarcasme, ciclu de piese pentru pian de Prokofiev (1912).

Sarchizov, Sergiu (9 iul. 1924, Tarutino), compozitor. Opera *Trei generații,* balada coregrafică *Cătălina, Cantata Patriei,* oratoriul *Pe lespedea eroilor, Sinfonietta în do* muz. cor., voc.

Sardinero, Vincenzo (12 ian. 1937, Barcelona), bariton.

Sargent, sir Harold Malcolm Watts (29 apr. 1895, Melton Mowbray _ 3 oct. 1967, Londra), dirijor, succesor al lui Boult (1950) la pupitrul orchestrei B.B.C. Turnee internaționale.

Sarti, Giuseppe (1 dec. 1729, Faenza _ 28 iul. 1802, Berlin), compozitor. A fost 16 ani în serviciul Curții Imperiale de la Petrograd. (A cîntat cu ansamblul său, în 1790, și la Iași). 80 de opere, cantate, oratorii, muz. de cam. Matematician și fizician, a inventat un aparat pentru numărarea vibrațiilor acustice.

Sartorius (pe numele adevărat, *Schneider*), familie de muzicieni transilvăneni. **1.** *Johann* **S.** (1680, Hosman, jud. Sibiu _ mart. 1756, Hosman), organist, cîntăreț și compozitor. Muz. cor., voc. (arii pentru voce și orgă, cantate, concerte bisericești). **2.** *Johann* **S.** (22 mart. 1712, Sibiu _ aug. 1787, Sighișoara), compozitor, cîntăreț, organist al Bisericii Evanghelice din Sibiu, la *Villa Crucis* și la Capitelul imperial din Sighișoara. Fiul lui **S. (1).** Muz. cor., voc. *(Dictum pentru voce și orgă-orch.,* Cantata *Das Himmelreich ist gleich einem Könige).*

Satie, Erick Alfred Leslie (17 mai 1866, Honfleur _ 1 iul. 1925, Paris), compozitor. Teoreticianul Grupului celor șase*. 3 operete, 5 balete *(Parade, Mercur, Relâche),*

Missa săracilor, Sonata pentru 4 soprane și orch. de cam., piese pentru pian, muz. de film.

Sauer, Emil (8 oct. 1862, Hamburg – 28 apr. 1942, Viena), pianist. Prof. la Cons. din Viena. Turnee internaționale. A scris lucrări pentru pian (printre care 2 concerte).

Sauguet, Henri (18 mai 1901, Bordeaux – 22 iun. 1989, Paris), compozitor. Balete, piese pentru orch., muz. de cam., melodii.

sautillé (cuv. fr., „săltăreț"), efect care se realizează prin săltarea arcușului* la vîrful acestuia. V *saltando*; *spiccato*.

Sava, Iosif (15 feb. 1933, Iași), critic muzical.

Sava-Vasilescu, Rodica (1 mai 1949, Cîmpeni, Covasna), muzicolog.

Sawalisch, Wolfgang (26 aug. 1923, München), dirijor de notorietate internațională.

Sax, Adolphe Joseph (6 nov. 1814, Dinant – 4 feb. 1894, Paris), interpret și constructor de instrumente de suflat. În 1846 brevetează saxofonul*. Fl. și cl. au întinderea și timbrul lor actual datorită lui S.

saxhornuri, familie de instrumente de suflat din alamă (numite astfel după numele inventatorului lor, A. Sax).

saxofon, nume generic pentru o familie de instrumente de suflat cu ancie* simplă (numite astfel după numele inventatorului ei A. Sax); tipurile cele mai răspîndite: s. *sopranino*, s. *soprano*, s. *alto*, s. *tenor*, s. *bariton*.

saz, instrument popular de coarde din Transcaucazia.

Sărbătoarea primăverii (*Ritualul primăverii* sau *Sfințirea primăverii*; titlul original fr. *Sacre du printemps*); balet în 2 părți de Stravinski. Libretul de Nicholas Roerich și de compozitor. Pr. Baletele Ruse*, Teatrul Champs Elysée, Paris, 29 mai 1913.

Sărutul zînei, balet în 4 scene de Stravinski, după Andersen. Pr. Paris, 27 nov. 1928.

Sârghie, Gheorghe (4 apr. 1915, Avrig), compozitor.

Sbârcea, George (pseudonim: *Claude Romano*) (23 mart. 1914, Cluj), muzicolog și compozitor. Vol.: *Puccini, Rossini, Johann Strauss și imperiul sferic al valsului, Sibelius, M. Jora, D. Popovici-Bayreuth, T. Brediceanu, Tr. Grozăvescu, Orașele muzicii*; traduceri, ediții critice. Muz. voc., ușoară.

scala (cuv. it.), scară muzicală, v. **gamă**.

scară generală muzicală v. **sistemul sonor muzical**.

scară v. **gamă**.

Scarlatescu, Ioan (16 apr. 1872, București – 19 nov. 1922, București), compozitor, pianist și pedagog. Prof. la Cons. din București. *Stabat Mater, Menuet pentru orchestră, Rapsodia română*, muz. de cam. (celebra *Bagatelă pentru vl.*, sonate pentru pian), voc. cor; lucrări didactice.

Scarlatti, familie de muzicieni. **1.** *Alessandro Pietro Gasparo* **S.** (2 mai 1660, Palermo – 24 oct. 1725, Neapole), compozitor, maestru de capelă la Santa Maria Maggiore din Roma. A activat mult timp la Neapole. 115 opere, 12 simf., concerte pentru orch. și serenade; peste 500 cantate, madrigale, mise. **2.** *Domenico Giuseppe* **S.** (26 oct. 1685, Neapole – 23 iul. 1757, Madrid), compozitor și clavecinist. Fiul lui S. (1). A activat la Neapole, Roma, Madrid, Lisabona. 560 de sonate pentru clavecin, ce au deschis drumul tehnicii pianistice moderne.

Scarlattiana, lucrare pentru pian și 32 de instrumente, pe teme de Scarlatti (2), de Alfredo Casella (1926).

Scelsi, Giacinto (1905, La Spezia – 1988, Roma), compozitor, elev al lui Respighi și Casella, autor de lucrări instrumentale a căror valoare a fost tardiv recunoscută.

scenă (muzică de ~), ansamblu de piese muzicale destinate a însoți reprezentarea unei opere teatrale.

Scanned with OKEN Scanner

Scene de copii, ciclu de piese pentru pian, op. 15, de Schumann (1838).

Schaeffer, Pierre (14 aug. 1910, Nancy), inginer și muzician, creator al muzicii concrete. *Studii de zgomote* (1948), *Orfeu 53* (în colab. cu Pierre Henry), baletul *Simfonie pentru un om singur.* Lucrări teoretice: *Introducere în muzica concretă.*

Schaeffner, André (7 feb. 1895, Paris), muzicolog. Studii despre *Debussy, Stravinski, Brăiloiu*. Vol. *Geneza instrumentelor muzicale.*

Scheidt, Samuel (3 nov. 1587, Halle _ 24 mart. 1654, Halle), compozitor și organist. Muz. pentru orgă, religioasă.

Schein, Johann Hermann (20 ian. 1586, Grünhain _ 19 nov. 1630, Leipzig), compozitor. Madrigale la 3 și 5 voci.

Scheletti, Gheorghe (5 mai 1837, Iași _ 14 nov. 1887, Iași), compozitor. Prof. la Cons. din Iași. Fondator al *Octetului român* din Iași. Muz. cor., instr., voc.

Schenk, Johann Baptist (30 nov. 1753, Wiener-Neustadt _ 29 dec. 1836, Viena), compozitor. Muz. simf., religioasă, operete *(Dorfbarbier).*

Scherchen, Hermann (21 iun. 1891, Berlin _ 12 iun. 1966, Florența), dirijor.

scherzando (cuv. it. „glumind"), termen ce indică o execuție vioaie, sprințară, cu umor.

scherzino (cuv. it.), mic scherzo*.

scherzo (cuv. it. „glumă"), termen folosit pentru o piesă vioaie. La începutul sec. 19 a fost introdus drept o mișcare independentă, înlocuind menuetul*, în simfonie*.

Schikaneder, Johann Emanuel (3 ian. 1748, Regensburg _ 21 nov. 1812, Viena), cîntăreț, actor și libretist. Autorul libretului operei *Flautul fermecat* de Mozart.

schimbarea armurii, punerea semnelor de alterație* (noua armură*) ale noii tonalități*, după anularea (prin becari*) a celor precedente și prin dublă bară*; s.a. se face odată cu modulația* pentru un timp mai îndelungat.

schimbarea măsurii, indicare a noii măsuri pe parcursul unei compoziții; se face fără anularea celei precedente și uneori fără dublă bară*.

Schipa, Tito (2 ian. 1889, Lecce _ 16 dec. 1965, New York), tenor. A compus o operetă *(Prințesa Liana),* melodii.

Schlusnus, Heinrich (6 aug. 1888, Braubach pe Rin _ 19 iun. 1952, Frankfurt pe Main), cîntăreț.

Schmidt, Franz (22 dec. 1894, Bratislava _ 11 febr. 1939, Perchtolsdorf, Viena), compozitor, violonist și pedagog. 4 simf., o operă, *Variațiuni simf.,* piese instr.

Schmidt, Joseph (6 mart. 1904, Dăvideni, Bucovina _ 14 nov. 1942, Gyreubad, Elveția), tenor. Carieră internațională.

Schmidt-Isserstedt, Hans (5 mai 1900, Berlin _ 28 mai 1973, Holm über Wedel), dirijor de notorietate internațională.

Schmitt, Florent (28 sept. 1870, Blamont _ 17 aug. 1958, Neuilly-sur-Seine), compozitor. 138 lucrări. Balete *(Tragedia Salomeei),* lucrări voc.-simf. *(Psalmul XLVII, Sărbătoarea luminii),* rapsodii, tablouri și poeme simf., dansuri, suite, piese concertante, muz. de cam., de scenă și de film.

Schnabel, Arthur (17 apr. 1882, Lipnik, Polonia _ 15 aug. 1951, Axenstein, Elveția), pianist. Prof. la Hochschule für Musik din Berlin. Mari succese internaționale.

Schneiderhan, Wolfgang (25 mai 1915, Viena), violonist. Prof. la Academia Muzicală din Viena. Notorietate internațională.

Schoeck, Othmar (1 sept. 1886, Brunnen _ 8 mart. 1957, Zürich), compozitor și dirijor. Opera *Penthesilea,* 400 lieduri.

Schola Cantorum, școală muzicală superioară pariziană, fondată (1896) de

SCHOTT'S SÖHNE

Ch. Bordes, A. Guilmant și V. d'Indy.

Schott's Söhne, casă de editură muzicală germană fondată în 1773 de Bernhard Schott la Mainz. În prezent Schott's Söhne editează și periodice muzicale (printre care revistele *Neue Zeitschrift für Musik* – fondată de R. Schumann – *și Melos*).

Schönberg, Arnold (13 sept. 1874, Viena – 13 iul. 1951, Los Angeles), compozitor, prof. la Viena, Berlin, Boston, New York. Continuînd la început linia Wagner-Mahler, deschide prin cantata *Gurrelieder* (1912) drumurile atonalismului*, pentru a deveni părintele muzicii dodecafonice și seriale*. Odată cu cele *5 piese pentru pian* op. 23, S. aplică sistematic tehnica dodecafonică; în unele creații de la sfîrșitul vieții este vizibilă o oarecare întoarcere la tonalitate* *(Concertul pentru pian* op. 42). Largă influență asupra discipolilor săi din *Noua școală vieneză**. Alte lucrări: opera *Moise și Aron,* monodrama *Așteptare,* melodrama *Pierrot lunaire,* piesa *Noapte transfigurată,* 4 cvartete de coarde, *Un supraviețuitor din Varșovia,* diverse piese pentru formații instr. de cam., lieduri. Lucrări teoretice *(Tratat de armonie,* eseuri, studiul *Stil și idee).*

Schöne, Lotte (15 dec. 1891, Viena – 22 dec. 1977, Paris), soprană.

Schreier, Peter (29 iul. 1935, Meissen), tenor liric. Repertoriu de operă (Mozart, Weber, Wagner), de lied și de concert.

Schröder-Devrient, Wilhelmine (6 dec. 1804, Hamburg – 21 ian. 1860, Coburg), soprană.

Schubert, Franz Peter (Seraph) (30 ian. 1797, Lichtenthal – 19 ian. 1828, Viena), compozitor. Strălucit reprezentant al romantismului. Creatorul liedului modern (600 lieduri, între care celebrele cicluri *Frumoasa morăriță, Călătorie de iarnă*). 9 simf., 9 uverturi, 15 opere, lucrări pentru diverse formații de cam. (15 cvartete, *Cvintetul cu pian „Păstrăvul", Cvintetul cu 2 violoncele, Octetul pentru coarde și suflători,* triouri de coarde, sonate și diverse piese pentru pian la 2 și la 4 mîini).

Schumann, Clara (13 sept. 1819, Leipzig – 20 mai 1896, Frankfurt pe Main), pianistă, fiica prof. Ferdinand Wieck și soția lui Robert S. Strălucită concertistă europeană. Prof. la Cons. din Frankfurt pe Main.

Schumann, Elisabeth (13 iun. 1885, Merseburg – 23 apr. 1952, New York), soprană. Solistă la Opera din Viena. Prof. la Institutul Curtis din Philadelphia.

Schumann, Robert Alexander (8 iun. 1810, Zwickau – 29 iul. 1856, Endenich-Bonn), compozitor, pianist și critic muzical. Unul din numele cele mai importante ale romantismului. Lucrări pentru pian *(Concertul în la minor,* o fantezie, sonate, piese pentru 4 mîini sau 2 piane, ciclurile *Carnavalul, Scene de copii, Kreisleriana, Fluturi, Dansurile Ligii Davidienilor),* lieduri (ciclurile *Dragoste de poet, Dragoste și viață de femeie),* opera *Genoveva,* 4 simf., uverturi *(Faust, Manfred),* oratoriul *Paradis și Peri,* muz. pentru diverse ansambluri camerale.

Schuman, William Howard (New York, 4 aug. 1910), compozitor, pedagog și critic muzical. Președinte al Institutului Lincoln pentru arte interpretative. 8 simf., 4 cvartete de coarde, concerte instr., balete, muz. de cam., cor., de film.

Schuppanzig, Ignaz (20 nov. 1776, Viena – 2 mart. 1830, Viena), violonist și dirijor. A fondat Cvartetul Razumovski.

Schürich, Carl (3 iul. 1880, Danzig), dirijor. Carieră internațională.

Schünemann, Georg (13 mart 1884, Berlin – 2 ian. 1945, Berlin), muzicolog. Prof. la Hochschule für Musik din Berlin. Studii despre învățămîntul muzical și asupra dirijatului.

Schütz, Heinrich (8 oct. 1585, Köstritz – 6 nov. 1672, Dresda), compozitor. Capel-

maestru la Dresda. Remarcabil aport în fuziunea stilului polifonic german cu stilul concertant monodic italian. Prima operă germană *(Daphne)*, primul balet *(Orfeu și Euridice)*; 4 oratorii, cantate, motete, muz. religioasă *(Cantiones sacrae)*.

Schwartzkopf, Elisabeth (9 dec. 1915, Jarocin), soprană. Notorietate internațională. Cîntăreață de operă și de lied. Angajamente permanente la marile teatre lirice.

Schwartzmann, Hary (3 aug. 1897, Kutty), compozitor și dirijor. Muz. de scenă, cor., ușoară.

Schweitzer, Albert (14 ian. 1875, Kaysersberg, Alsacia _ 4 sept. 1965, Lambaréné, Gabon), organist, muzicolog, medic, misionar, filosof și scriitor. Laureat al Premiului Nobel pentru pace (1952). Fondator al Societății „Bach" din Paris. Autor al lucrării *Bach _ muzicianul poet*; studii despre orgă.

sciolto (cuv. it.), liber, degajat, vijelios, impetuos.

Sciutti, Graziella (17 apr. 1932, Torino), soprană.

scordatură, indicație pentru un acordaj* neobișnuit al unui instrument de coarde. Se indică prin expresia it. *scordato.*

Scott, Cyril Meir (27 sept. 1879, Oxton, Cheshire _ 30 dec. 1970, Londra), pianist și compozitor. Lieduri, piese pentru pian.

Scotto, Renata (24 feb. 1933, Savona), soprană.

Scoțiana, *Simfonia a III-a op. 56* de Mendelssohn-Bartholdy (1842).

Scurtulescu, Dan (20 oct. 1939, Craiova), violonist și critic muzical.

Seara, *Simfonia nr. 8 în sol major* de Haydn (1761).

Searle, Humprey (26 aug. 1915, Oxford), compozitor și muzicolog. *Poem pentru 22 instr.*, o simf., opere într-un act, muz. de cam., voc., melodii pentru voce și pian.

Secăreanu, Nicolae (13 iul. 1901, Nanov, jud. Teleorman), bas, cîntăreț de operă. Prof. la Cons. din București.

secco (cuv. it.), aspru, sacadat. V. *recitativ.*

secundă, interval între 2 trepte alăturate. Tipuri diatonice: *s. mică, s. mare.* În sistemul temperat*, s. mică este echivalentă cu semitonul*, iar s. mare cu tonul*.

secvență 1. Progresie*. **2.** Gen de cîntări religioase creat în sec. 12_13. Numeroase la început, numai cinci dintre s. au fost păstrate în practica religioasă, unele pătrunzînd chiar în misă* sau în recviem* (ex. *Diez irae**).

Seefried, Irmgard (9 oct. 1919, Köngetried, Bavaria _ 24 nov. 1988, Viena), soprană.

Segal, Bernard (25 sept. 1897, Iași _ 10 nov. 1958, Iași), compozitor, violist și dirijor. Muz. cor., voc., de scenă; transcripții orchestrale.

segno (cuv. it. „semn") v. *al s.; dal s.*

Segovia, Andrès (21 feb. 1893, Linares), chitarist. Concerte în întreaga lume. I-au dedicat lucrări Roussel, Turina, Castelnuovo-Tedesco.

seguidilla (cuv. sp.), dans popular spaniol în tempo* vioi. Introdus în creația cultă de Weber, Glinka, Bizet, Albeniz.

Seiffert, Max (9 feb. 1868, Beeskow-Brandenburg _ 13 apr. 1948, Schleswig), muzicolog. Specializat în istoria muzicii olandeze și în creația pentru instr. cu claviatură dintre 1600 și 1750.

Selbing, Henry (6 aug. 1912, Sibiu), dirijor.

Selva, Blanche (29 ian. 1884, Brive _ 3 dec. 1942, St. Amand-Tallende), pianistă de notorietate internațională.

semicadență v. **cadență.**

Semiramida, operă în 3 acte de Rossini. Libretul de G. Rossi, după Voltaire. Pr. Teatrul La Fenice, Veneția, 2 feb. 1823.

semiton, cel mai mic raport dintre înălțimile a două sunete alăturate, a 12-a parte

SEMPLICE

dintr-o octavă* în sistemul temperat*. Specii: s. *diatonic*, s. constînd din două trepte alăturate cu numiri deosebite (ex. *mi-fa*); s. *cromatic*, s. constînd din două trepte cu aceeași denumire (ex. *do_do diez*). V. *secundă*.

semplice (cuv. it.), simplu.

sempre (cuv. it. „mereu"), indicație pentru a se cînta permanent cu nuanța cerută.

sensibilă, treapta a VII-a a tonalității*, situată la o secundă* mică inferioară față de tonică*.

senza (cuv. it. „fără") (la instrumente cu coarde și cu arcuș), s. *sordino* indică îndepărtarea surdinei*.

septet (septuor) 1. Ansamblu* alcătuit din 7 interpreți. 2. Compoziție scrisă pentru s.(1).

septimă, interval* care cuprinde 7 trepte*. Tipuri diatonice: s. *mică*, s. *mare*; s. *de dominantă*, acord* major cu septimă mică, construit pe tr. V a majorului* și a minorului* armonic.

septolet, diviziune ritmică excepțională, alcătuită din 7 note, avînd o durată* egală cu 4 note (în metrul binar*) sau cu 6 (în metrul ternar*).

Sequens, Antoniu (17 dec. 1865, Chotebor _ 2 iun. 1938, Caransebeș), compozitor și dirijor. *Scherzo simf.*, muz. cor., piese pentru pian.

Serafim, Tullio (8 dec. 1878, Rottanova _ 2 feb. 1968, Roma), dirijor.

Serbări romane, poem simfonic de Respighi (1928).

Serenada Haffner, *Serenada în Re major, K. V. 250*, de Mozart (1776).

serenadă, denumire a pieselor omagiale, care se executau de obicei seara, sub fereastra persoanei căreia îi erau adresate. În sec. 17, devine, alături de divertisment* și casațiune*, un gen apropiat suitei*.

Sereni, Mario (25 mart. 1928, Perugia), bariton.

seria (opera ~) (cuv. it.), termen încetățenit în sec. 18 și care se referă la operele bazate pe un libret „serios", divizat în 3 acte (contrariu *operei buffa**). *Opera semiseria* este o operă s. cu elemente comice. (Ex. de o.s.: *Idomeneo* de Mozart. Ex. de operă *semiseria*: *Nunta lui Figaro* de Mozart). Echiv. fr. *grand opéra*.

serialism, etapă în evoluția atonalismului* și dodecafoniei* care constă în utilizarea gamei de 12 semitonuri* într-un sistem ce are drept element ordonator *seria* _ adică o succesiune de 4_12 sunete ce constituie elementul generator al lucrării, nici unul dintre sunete neputînd reapare în discurs înainte de epuizarea întregii serii.

serie v. **serialism.**

Serkin, Rudolf (28 mart. 1903, Eger _ 1991), pianist. Remarcabil interpret de muz. de cameră (în colaborare cu A. Busch și E. Feuermann).

Serocki, Kazimierz (3 mart. 1922, Torun), compozitor și pianist. Reprezentant al avangardei școlii poloneze contemporane. *Simfonietta*, *Muzica concertante*, *Segmenti*, *Episoade*, *Fresce simfonice*, *Niobe*.

Serov, Alexandr Nicolaevici (23. ian. 1820, Petrograd _ 1 feb. 1871, Petrograd), compozitor și muzicolog. Opere: *Rogneda*, *Iuditha*, *Puterea vrăjmașă*. Studii despre compozitorii ruși. Critic muzical cunoscut în epocă.

serpent, instrument de suflat construit în Franța sec. 16. Instr. grav, a fost înlocuit de tubă*.

Serva Padrona (la ~) (*Slujnica stăpînă*), intermezzo* comic în 2 părți de Pergolesi. Libretul de G.A. Federico. Pr. Teatrul San Bartolomeo, Neapole, 28 aug. 1733.

Session Roger (28 dec. 1896, Broocklyn, New York _ 16 mart. 1985, Princeton), compozitor. Prof. la Univ. Princeton. Opera *Procesul lui Lucullus*, 4 simf., muz. de cam.

Sevcik, Otakar (22 mart. 1852, Horazdovitz

Scanned with OKEN Scanner

– 18 ian. 1934, Pisek), violonist și pedagog. Metodă pentru vl.

Séverac, Joseph Marie Déodat de (20 iul. 1873, Saint Felix de Caraman – 24 mart. 1921, Céret), compozitor. Opere, muz. simf., de cam., voc., piese pentru orgă.

Severeanu, Nicolae (14 oct. 1864, Flămînzi, jud. Botoșani – 9 mart. 1941, Buzău), psalt și compozitor. Muz. cor., psaltică; lucrări didactice.

Severin, Petru (25 aug. 1907, Rășinari, jud. Sibiu – 14 mart. 1970, Craiova), compozitor. Balada *1907*, suite pentru orch., muz. cor.

sextacord v. **acord.**

sextă, interval* ce cuprinde 6 trepte. Tipuri diatonice: **s.** *mică*, **s.** *mare.*

sextet 1. Ansamblu compus din 6 interpreți. **2.** Compoziție pentru **s.(1).**

sextolet, diviziune ritmică excepțională în metrul binar*, alcătuită din 6 note, de durată egală cu aceea a 4 note obișnuite.

sforzando (cuv. it. „accentuînd", „cu putere"), indicație pentru modul de interpretare a unui sunet sau acord*. Presc. *sf.*

Shaw, George Bernard (26 iul. 1856, Dublin – 2 nov. 1950, Ayot St. Lawrence), critic muzical, celebru dramaturg și publicist. Cronicar muzical al ziarelor *The Star* (1888–1889) și *The World* (1890–1894). Cronicile sînt reunite în vol. *Wagnerianul perfect și Muzica la Londra.*

si, denumire, în notația* silabică, a treptei a șaptea a gamei* diatonice.

Sibelius, Jean (Jan) Julius Christian (8 dec. 1865, Hämeenlinna – 20 sept. 1957, Jarvenpää), compozitor de notorietate internațională. 7 simf., poeme simf. *(Finlandia, En Saga, Legendele din Kalevala), Concertul pentru vl. și orch.;* muz. de cam. (cvartetul *Voces intimae*).

siciliană (cuv. it.), dans popular din Sicilia, în tempo* lent și măsura 6/8 sau 12/8. Introdus în sec. 17 în muzica cultă (mai ales în suită*).

Siegfried, operă în 3 acte de Wagner, a treia din tetralogia *Inelul Niebelungului**. Libretul compozitorului. Pr. Bayreuth, 16 aug. 1876.

Siegfried-Idyll, compoziție pentru orchestră mică scrisă de Wagner în 1870 și interpretată în casa sa din Triebschen (de unde și numele de *Triebschen-Idyll).*

Siepi, Cesare (10 feb. 1923, Milano), bas.

Silbermann, familie de constructori de orgi. **1.** *Andreas* **S.** (1678–1734). **2.** *Gottfried* **S.** (1683–1753). Fratele lui **S.(1).** (apreciat de J.S. Bach pentru construcțiile sale). **3.** *Johann Andreas* (1712–1783); **4.** *Johann Henrich* (1727–1789); **5.** *Johann Daniel* (1717–1766), fiii lui **S.(1). 6.** *Johann Josias* (1765–1786); **7.** *Johann Friedrich* (1762–1817), nepoții lui **S.(1).**

Silfidele, balet într-un act pe muzică de Chopin. Orchestrația de A. Glazunov și M. Keller. Coregrafia M. Fokin. Pr. Ttéâtre du Châtelet, Paris, 2 iun. 1909.

silofono (cuv. it.) v. **xilofon.**

Silvestri, Constantin (31 mai 1913, București – 23 feb. 1969, Londra), dirijor, compozitor și pianist. Dirijor de notorietate internațională. Prim dirijor al Filarmonicii din București, dirijor și director al Operei Române, al Orch. din Bournemouth. Turnee internaționale. Muz. simf. *(Trei piese pentru orch., Preludiu și fugă pentru orch.),* de cam., cor., voc.

Silvia (Prințesa ceardașului), operetă de Kalman. Titlul inițial *Trăiască dragostea.* Libretul de L. Stein și B. Jenbach. Pr. Teatrul „Johann Strauss", Viena, 17 nov. 1915.

Simfonia Alpilor, *Simfonia op. 64* de Richard Strauss (1911–1915).

Simfonia clasică, prima simfonie, op. 25, de Prokofiev (1916–1917).

Simfonia despărțirii, *Simfonia nr. 45* de Haydn (1772).

Scanned with OKEN Scanner

SIMFONIA DESTINULUI

Simfonia destinului, denumire dată *Simfoniei a V-a în do minor* op. 67 de Beethoven (1804_1808).

Simfonia di tre re, *Simfonia a V-a,* „a celor trei re", de Honegger (1951).

Simfonia jucăriilor, simfonie de Leopold Mozart, atribuită o vreme lui Josef Haydn, ulterior lui Michael Haydn.

Simfonia pe un cîntec francez de la munte, lucrare pentru pian și orchestră de Vincent d'Indy (1886).

Simfonia psalmilor, lucrare vocal-simfonică de Stravinski (1930).

Simfonia simplă, simfonie de Britten (1944).

Simfonia spaniolă, lucrare pentru vioară și orchestră de Lalo (1875).

simfonic, termen ce definește o mare complexitate muzicală. *Muzică* **s.,** creație pentru orch. mare, cu o scriitură complexă, cu un travaliu tematic amplu. *Orchestră* **s.,** ansamblu instr. ce cuprinde toate familiile de instr. (coarde*, suflători*, percuție*) printr-un număr mare de reprezentanți, număr ce respectă o anumită proporție între partide*.

simfonie (< *it. sinfonia*), lucrare ciclică pentru orchestră. De regulă **s.** are patru părți (mișcări). Principiile de formă au fost stabilite de Haydn, „părintele s. clasice". Partea I-a: formă de sonată*; Partea a II-a: formă de lied* sau temă cu variațiuni*; Partea a III-a: menuet*; partea a IV-a: sonată, rondo* sau temă cu variațiuni. Unii compozitori au mărit numărul părților la 5, 6, 7 iar alții le-au redus.

simfonie concertantă, gen ce îmbină caracteristicile simfoniei* cu cele de concerto grosso*.

simfonietă (sinfonietta), simfonie* de proporții reduse.

simile (cuv. it., „asemănător, la fel"), indicație pentru a se cînta cu aceeași intensitate, aceeași nuanță* ca mai înainte.

Simionato, Giulietta (12 mai 1916, Forli), mezzosoprană.

Simionescu, Constantin (București, 25 ian. 1938), compozitor.

Simionescu-Râmniceanu, Theodor (15 feb. 1882, București _ 15 mai 1946, București), critic de artă și muzical.

Simon, Emil (24 sept. 1936, Chișinău), dirijor și compozitor. Prim dirijor al Filarmonicii din Cluj-Napoca. *Simfonia în re.*

Simonetti, Stela (1913, Cîrnești, jud. Hunedoara _ 1974, Cluj-Napoca), soprană. Cîntăreață de operă și pedagogă.

Simonis, George (17 nov. 1885, Craiova _ 20 feb. 1917, Craiova), compozitor și muzicolog. Operele *Nuielușa fermecată, Cămașa fericitului,* poemul *Rhytmos, Simf în si bemol,* muz. de cam., cor. Studii despre viața muzicală a Craiovei.

sincopă, contopire a unui timp* (sau părți de timp) slab cu un timp tare prin legato*; **s.** reprezintă o mutare de accent* de pe timpul tare pe cel slab. V. *contratimp.*

Sinding, Christian (11 ian. 1856, Königsberg, Norvegia _ 3 dec. 1941, Oslo), compozitor și pianist. Celebru pentru piesa *Murmurul primăverii.* Opere, simf., concerte, sonate, coruri.

sinfonia (cuv. it.) **1.** Simfonie*. **2.** Uvertura operei (sec. 17_18). **3.** v. diafonie.

sinfonietă (< it. *sinfonietta*) v. **simfonietă.**

Singspiel (cuv. germ.), operă* comică în care proza alternează cu cîntece și dansuri. **S.** a cunoscut apogeul în sec. 18. Ex. celebru *Răpirea din Serai* de Mozart. În prima jumătate a sec. 19, **S.** se transformă în *Spieloper* și, sub influența operei romantice germ., în opera comică romantică (ex. *Freischütz* de Weber).

sintetizator, instrument electronic, larg utilizat în creația contemporană (îndeosebi în muzica electronică*, ușoară și de film).

Siqueira, José (24 iun. 1907, Joao Pessoa,

Brasilia), compozitor. Opere, piese orch., muz. de cam., melodii pentru voce și pian.

sistemul sonor muzical, totalitatea sunetelor folosite în practica muzicală. Succesiunea treptată, ascendentă sau descendentă, a tuturor sunetelor care compun acest sistem poartă numele *scară generală muzicală.*

Sitt, Hans (21 sept. 1850, Praga _ 10 mart. 1922, Leipzig), violonist și pedagog. Remarcabile *Studiile pentru vl.*

Sînge vienez, operetă în 3 acte de J. Strauss-fiul. Libretul de V. Lein și L. Stein. Pr. Karltheater, Viena, 25 oct. 1899.

sîrbă, joc popular românesc răspîndit în întreaga țară, în mișcare rapidă și metru binar*.

Sîrbu, Cristina (22 iul. 1953, Orăștie), muzicolog.

Sîrbu Eugen (6 sept. 1950, Pietrari, Tîrgoviște), violonist.

Skeletti, Emil Scarlat (28 sept. 1888, Galați _ 10 mart. 1969, București), compozitor. Muz. de scenă, cor., voc.

Skriabin, Alehandr Nicolaevici (6 ian. 1872, Moscova _ 27 apr. 1915, Moscova), compozitor și pianist. 3 simf., *Poemul extazului, Poemul focului,* piese pentru pian (10 sonate, 19 poeme, 25 studii, 21 mazurci, 90 preludii).

Skrowaczewski, Stanislav (23 oct. 1923, Lvov), compozitor și dirijor. Lucrări simf., muz. de cam.

Slavenski, Iosip (11 mai 1896, Cakovec _ 30 nov. 1955, Belgrad), compozitor și pedagog., prof. la Acad. de muz. din Belgrad. Poemul simf. *Balcanifonia; Simfonia Orientului, Suita iugoslavă,* 2 concerte pentru orch.

slegato (cuv. it.), dezlegat. Sin. staccato*.

Slătinaru-Nistor, Maria (25 mai 1938, Iași), soprană.

Slezak, Leo (18 aug. 1873, Sumpark _ 1 iun. 1946, Egern), tenor. Notorietate internațională.

Smetácek Václav (30 sept. 1906, Brno), dirijor și oboist. Fondatorul Cvartetului ceh de suflători.

Smetana, Bedrich (2 mart. 1824, Leitomisl _ 12 mai 1884, Praga), compozitor, creator al școlii muzicale cehe. Sub impulsul său ia naștere Teatrul Național operă din Praga (1864), al cărui dirijor a fost pînă în 1874. Opere *(Mireasa vîndută, Dalibor, Libușe, Cele două văduve, Sărutul),* ciclul de poeme simf. *Patria mea**, muz. de cam. (cvartetul *Din viața mea).*

sminendo (cuv. it.), indicație pentru micșorarea intensității*. Sin. diminuendo*.

smorzando (cuv. it.), atenuînd, stingînd; indicație pentru slăbirea intensității* sunetelor și încetinirea concomitentă a mișcării.

Snegurocika (*Fata de zăpadă),* operă în 4 acte și un prolog de Rimski-Korsakov. Libretul compozitorului, după A. Ostrovski. Pr. Teatrul Mariinski, Petrograd, 10 feb. 1882.

Snejina, Maria (12 mart. 1897, Timanovca-Lipovska), mezzosoprană, reputată cîntăreață de operă.

Soarele apelor, lucrare pentru voce și orch. de Boulez (1948).

Socor, Matei (15 sept. 1908, Iași _ 30 mai, 1980, București), compozitor, fost Președinte al Uniunii Compozitorilor Români (1949_1954). Opera *Conu Leonida,* poemul *Mama,* oratoriul *Stejarul din Borzești,* rapsodia *Cîntare României,* muz. de cam., cor.

Sokolov, Nicolai Alexandrovici (26 mart. 1859, Petrograd _ 27 mart. 1922, Leningrad), compozitor. Prof. la Cons. din Petrograd, unde l-a avut elev pe Șostakovici. Balete *(Lebede sălbatice), Serenada, Elegia,* 3 cvartete de coarde, melodii pentru voce și pian, muz. de scenă.

sol 1. Denumire, în notația* silabică, a treptei a cincea a gamei* diatonice. **2.** Denumire a

uneia dintre cheile* muzicale.

solenne (cuv. it.), solemn.

Soler, Antonio (3 dec. 1729, Olot, Spania _ 20 dec. 1783, Escurial), compozitor. Muz. pentru orgă, clavecin, de scenă, religioasă.

solfegiere, procesul intonării notelor* prin pronunțarea denumirii lor silabice (v. notație).

solfegiu 1. Compoziție vocală didactică, creată în scopul solfegierii*. 2. Disciplină menită să dezvolte auzul, simțul melodic și ritmic, cu ajutorul solfegierii.

soli (cuv. it., pluralul de la *solo**) 1. *Concertino**. 2. Indicație pentru mai mulți soliști.

solist, persoană care execută un solo*. 1. Interpret al unei lucrări scrise pentru o singură voce sau un singur instr. 2. Interpret care execută partea cea mai importantă dintr-o piesă muzicală (de ex. într-un concert*).

solmizație, sistem de solfegiere* care constă din identificarea simbolică a sunetelor cu silabele *ut, re, mi, fa, sol, la* (sistem preconizat de Guido d'Arezzo).

solo (cuv. it.) 1. Partitură* destinată unui singur interpret, cu deosebire solistului*. 2. Partea cea mai importantă dintr-o piesă muzicală executată de mai mulți interpreți.

Solomonescu, Gelu (Virgiliu) (16 aug. 1920, București _ 13 ian. 1984, București), compozitor. Muz. ușoară.

Soloviov-Sedoi, Vasili Petrovici (25 apr. 1907, Petrograd), compozitor. Operete (*Prietenii credincioși*), muz. de film., cîntece de mase.

Solti, Georg (21 oct. 1912, Budapesta), dirijor stabilit în S.U.A. Notorietate internațională.

Somnambula, operă în 3 acte de Bellini. Libretul de G. F. Romani. Pr. Teatrul Carcano, Milano, 6 mart. 1831.

Sonata Lunii, *Sonata quasi una fantasia, op. 27 nr. 2*, de Beethoven (1801).

sonata à tre (cuv. it.) v. sonată.

sonată, gen muzical instrumental și formă* muzicală specifică. Pînă la mijlocul sec. 18, s. constă dintr-un ciclu de piese de genul suitei*. De pe la 1700, putem distinge două categorii de s.: *sonata da camera* (s. de cameră), formă apropiată suitei, și *sonata da chiesa* (s. de biserică), cu un caracter grav, în 4 mișcări (lent, repede, lent, repede); cea de a doua mișcare era un gen de fugă*, iar ultima un dans (de obicei _ giga*). *Trio*-s. (it. *sonata à tre*) era un gen de s. veche (sec. 17_18), compusă pentru trei instr. sau trei partide* (2 instr. melodice și *continuo**). Din punct de vedere al genului, s. actuală este o compoziție instr. ciclică* în 4 (sau mai rar) 3 părți, în care: partea I-a este în *formă de* s. în mișcare rapidă (de obicei *allegro**, de unde și denumirea formei de *allegro de* s.), cu o eventuală introducere; partea a II-a _ mișcare lentă, este de obicei formă tripartită* (de lied*); partea a III-a _ mișcare moderată, este un menuet* (sau scherzo*) cu un trio* cu caracter liric, contrastant, la mijloc; partea a IV-a _ mișcare rapidă _ este în formă de rondo*, temă cu variațiuni* sau s. S. pentru unul sau două instr. este s. ca atare; pentru un ansamblu* mai numeros se numește în funcție de numărul de interpreți (trio, cvartet*, cvintet*); pentru orch. se numește simfonie*. Din punct de vedere al formei, s. este o modalitate de construcție muzicală, pe baza a trei secțiuni (expoziție*, dezvoltare*, repriză*), constînd din enunțarea (expoziție) a două teme* diferite, contrastante, angrenarea lor într-un proces dialectic specific de confruntare a potențelor lor expresive (dezvoltare), după care urmează readucerea, ca într-o sinteză, a temelor din prima secțiune (repriză*) și uneori o secțiune concluzivă (coda*). Principala parte a genului s., partea I-a, este scrisă în această formă.

Scanned with OKEN Scanner

sonatină, sonată de proporții mai mici.

sopran(ă) (< it. *soprano*) 1. Vocea* feminină acută. 2. Vocea acută de copil. 3. Vocea superioară în armonie. 4. Instr. muzical al cărui registru* corespunde în genere cu acela al vocii de s. S. *de coloratură*, specie a vocii feminine, de mare virtuozitate, cu un timbru* adesea instr.

sordino (cuv. it.) v. **surdină**.

Sorozabal, Pablo (18 sept. 1897, San Sebastian), compozitor și dirijor. Creator de zarzuele* și operete.

sostenuto (cuv. it. „susținut"), indicație pentru a cînta cu concentrare, precis din punct de vedere ritmic, respectînd mișcarea.

Sotin, Hans (10 sept. 1939, Dortmund), bas.

sotto voce (cuv. it.), cu vocea pe jumătate, cu o intensitate* scăzută.

Souzay, Gérard (8 dec. 1918, Angers), bariton.

Spartacus (*Scene din viața romană*), balet de Haciaturian. Libretul de N. Volkova. Pr. Teatrul *S. M. Kirov*, Leningrad, 27 dec. 1956.

Spărgătorul de nuci, balet de Ceaikovski. Libretul de M. Petipa, după Dumas. Pr. Teatrul Mariinski, Petrograd, 6 dec. 1872.

Spătărelu, Vasile (21 apr. 1938, Tîmna, jud. Mehedinți), compozitor. Cantatele *La țărmul dintre zori și lună*, *Din cîntecele dragostei interzise*, *Sinfonietta*, *Inscripție*, muz. de cam., cor., voc.

Specht, Richard (7 dec. 1870, Viena – 18 mart. 1832, Viena), critic muzical. Monografii despre Johann Strauss, Mahler, R. Strauss, Brahms, Furtwängler, Puccini.

spianato (cuv. it. „neted"), indicație pentru a se cînta simplu, firesc, fără afectare.

spiccato (cuv. it. „sacadat"), tip de execuție la instrumentele cu coarde și arcuș, constînd în săltarea arcușului pe coardă, fiecărei note revenindu-i un atac* separat.

Spiess, Ludovic (13 mai 1938, Cluj), tenor. Director al Festivalului Internațional George Enescu.

Spinei, Marcel (21 iun. 1950), violoncelist stabilit în Grecia.

spinetă, specie de clavecin* de mici dimensiuni.

spinta (cuv. it.), soprană* dramatică*.

spiritual v. **negro spiritual**.

Spitta, Philipp (27 dec. 1841, Wechold, Hanovra – 13 apr. 1894, Berlin), muzicolog. Remarcabilă monografie asupra lui Bach (1873). A publicat operele complete ale lui Schütz.

Spohr, Ludwig (Louis) (5 apr. 1784, Braunschweig – 22 oct. 1859, Kassel), compozitor, dirijor și violonist. Opere, muz. pentru orch., muz. de cam., voc. Metodă pentru vl.

Spontini, Luigi Gasparo Pacifico (14 nov. 1774, Majolati – 24 ian. 1851, Majolati), compozitor. Opere (*Fernand Cortez*, *Vestala*), cantate, melodii pentru voce și pian.

Sprechgesang (cuv. germ. „cînt-vorbit"), sistem de declamație cîntată, promovat de noua școală vieneză* (ex. în *Pierrot lunaire* de Schönberg, *Wozzeck* de Berg).

Staatsoper (cuv. germ. „Operă de Stat"). S. celebre: *Berlin*, fondată în 1742. Dirijori: Spontini, Meyerbeer, R. Strauss, von Schillings Tietjen; *Dresda*. Dirijori: Weber, Wagner, Fritz Busch; *Hamburg*, fondată în 1677 de J. A. Reinken. Dirijori: Mahler, Muck, Jochum; *Viena*, Dirijori de-a lungul ultimelor decenii: Richter, Mahler, Weingartner, R. Strauss, Krauss, Walter.

Stabat Marter 1. Una dintre cele cinci secvențe*. 2. Compoziție religioasă corală sau vocal-simfonică; celebre S.M. au scris Josquin des Prés, Palestrina, Pergolesi, Rossini, bazate uneori pe S.M. (1).

staccato (cuv. it. „rupt, desprins"), indicație pentru a executa sunetele sacadat, separate unul de altul prin mici pauze. Ant. *legato**.

staccatissimo, un s. accentuat (numit și

martellato, fr. *martelé*).

staccatura (cuv. it.), dublă lovitură de limbă la unele instrumente de suflat.

Stade, Frederica von (1 iun. 1945, New Jersey), mezzosoprană.

Staicovici, Ianca (20 sept. 1947, Roșiorii de Vede), muzicolog.

Staicu, Paul (7 iun. 1937, București), cornist și dirijor.

Stainer, Jakob (cca 1621, Absam Tirol – 1683, Absam), lutier. A lucrat la Innsbruck, Salzburg, München, Veneția, Bolzano.

Stainov, Petko (1 dec. 1896, Kazanlîc), compozitor. 2 simf., poemele simf. *Legendă* și *Tracia*, dansuri, uverturi, muz. cor.

Stamic (Stamitz), familie de muzicieni, reprezentanți ai școlii de la Mannheim*. **1.** *Jan Václav Anton (Johann Wenzel Anton)* **S.** (19 iun. 1717, Nemecky Brod – 27 mart. 1757, Mannheim), compozitor, violonist, dirijor și pedagog. Contribuții hotărîtoare la dezvoltarea simfonismului și ansamblului simf. 50 simf., concerte instr., mise, muz. de cam. **2.** *Karl* **S.** (7 mai 1745, Mannheim – 9 nov. 1801, Jena), fiul lui **S.(1)**, compozitor și violist. Muz. instr., lucrări concertante.

Stampe, ciclu de piese pentru pian de Debussy (1903).

Stan, Ecaterina (6 mart. 1951, București), muzicolog.

Stan, Mircea (10 oct. 1936), compozitor.

Stan, Radu (12 sept. 1928, Cluj), critic muzical stabilit în Franța.

Stancu, Dumitru (2 iul. 1915, Albești, jud. Teleorman), compozitor. Muz. cor., culegeri de folclor, lucrări didactice.

Stanford, Charles Villiers (30 sept. 1852, Dublin – 29 mart. 1924, Londra), compozitor și dirijor. Prof. La Cambridge și la Colegiul Regal de Muzică din Londra. 17 opere, 2 oratorii, 7 simf., 5 rapsodii irlandeze, muz. de cam.

Stanislavski, Konstantin (17 ian. 1863, Moscova – 7 aug. 1938, Moscova), regizor.

starea unui acord, poziția unui acord în funcție de sunetul care se află la bas*, adică de sunetul cel mai grav. Există 3 stări ale acordului de 3 sunete: *acord în stare directă, acord de sextă* * *și acord de cvartă* * *și sextă*; *acordurile de septimă* * cunosc patru stări: *acord de septimă în stare directă, acord de cvintă și sextă, acord de terță și cvartă și acord de secundă* (v. acord).

Stasov, Vladimir Vasilievici (14 ian. 1824, Petrograd – 23 oct. 1906, Petrograd), estetician și critic de artă. Teoretician și susținător al Grupului celor cinci*. Studii despre muzicieni ruși (*Glinka, Borodin Musorgski*) și străini (*Liszt, Berlioz Shumann, Wagner*).

Stavru, Cornel (31 aug. 1929, Constanța), tenor.

Stănculescu, Mihaela (7 mai 1961), compozitoare.

Stănescu, Lucia (1926, Cluj), soprană, cîntăreață de operă.

Stănescu, Nicu (*Nicolae*) (18 mai 1907, Ploiești), violonist și dirijor, cunoscut interpret de muzică populară.

Stefano, Giuseppe di (24 iul. 1921, Motta). tenor. Carieră internațională.

Stein, Richard (13 iun. 1909, Roman – 20 nov. 1992, București), compozitor. Muzică ușoară.

Steiner, Rudolf (9 iul. 1887, București – 31 dec. 1963, București), cîntăreț. Membru fondator al Operei.

Stejarul din Borzești, operă în 4 tablouri de Teodor Bratu pe libret propriu. Pr. Opera din Iași, apr. 1969.

Steinway & Sons, fabrică americană de piane, fondată în 1853 la New York de constructorul german Heinrich Engelhard Steinweg (22 feb. 1797, Wolfshagen – 7 feb. 1871, New York).

Stendal (pseudonimul lui *Marie Henry Beyle*)

Scanned with OKEN Scanner

(23 iun. 1783, Grenoble – 23 mart. 1842, Paris), critic muzical, celebru romancier. Monografii despre *Haydn, Mozart și Rossini.* **Stenka Razin,** poem simfonic de Glazunov (1885).

Stephănescu, George (13 dec. 1843, București – 25 apr. 1925, București), compozitor și pedagog. Fondator și dirijor al trupelor *Opera Română, Compania lirică română, Societatea lirică română.* Contribuții hotărîtoare la întemeierea teatrului românesc și a școlii naționale de canto. Opera *Petra* (neterminată), opereta *Peste Dunăre, Cometa,* feeria muzicală *Sînziana și Pepelea,* cantata *Dalila,* balada *Banul Mărăcine, Simf. în la, Uvertura națională;* muz. de cam., cor., voc.

stereofonie, tehnică modernă de înregistrare și redare, prin care se reproduce impresia de spațialitate a surselor sonore originare.

Stern, Isaac (21 iul. 1920, Kremeț), violonist. Unul dintre marii interpreți ai lumii contemporane.

Stern, Leopold (1847, București – feb. 1909, București), compozitor. Piese pentru pian, muz. voc., culegeri și prelucrări de folclor. Autor al unui *Dicționar portativ muzical.*

Stevens, Bernard George (2 mart. 1916, Londra), compozitor. Prof. la Colegiul Regal al Muz. din Londra. *Simfonia Eliberării,* lucrări concertante, muz. de cam.

Stignari, Ebe (11 iul. 1903, Neapole – 5 oct. 1974, Imola), mezzosoprană.

Stihi-Boos, Constantin (10 nov. 1936, Focșani – 15 feb. 1992, București), muzicolog.

stil, totalitate a elementelor prin care se caracterizează o manieră componistică, creația unui compozitor, școală ori curent (v. baroc, clasicism, romantism) sau a unei epoci. Accepțiuni ale noțiunii de s. muzical: s. *concertato,* în înțelesul folosit în sec. 16–17, juxtapunere a unor partituri concertante (s. *concertato* găsim în operele*, cantatele*, motetele* vremii și mai tîrziu în concerto grosso*); s. *galant,* termen folosit pentru a desemna creația sec. 18, grațioasă, delicată (îl găsim în muz. pentru clavecin* de Couperin, Daquin, Rameau, Scarlatti, Galuppi, Telemann); s. *imitativ,* termen folosit pentru a caracteriza muz. polifonică, în care motivele* odată expuse sînt preluate de alte voci (v. canon, fugă); s. *rappresentativo,* definește o scriitură monodică (cu acompaniamentul* unei voci), mai aproape de recitativ* decît de cînt. Folosit în sec. 17 în cantate, operă, oratoriu*.

Stockhausen, Karlheinz (22 aug. 1928, Mödrath, Köln), compozitor. Inițial de orientare serialistă*, a devenit apoi adept al aleatorismului, fiind în cele din urmă preocupat de muzica electronică. *Kreuzspiel* (1951), *Zeitmasse* pentru 5 instr. de suflat (1956), *Gesang der Jünglinge,* pentru cinci difuzoare (1956), *Gruppen* pentru 3 orch. (1957), *Refren* pentru 3 executanți (1959), *Kontakte* (1959–1960), *Piese pentru pian I–XI, Carré* pentru patru orch., *Momente, Imnuri.*

Stoia, Achim (8 iul. 1910, Mohu, jud. Sibiu – 2 apr. 1973, Iași), compozitor, dirijor, folclorist și pedagog. Rector al Cons. din Iași. *Cantata Unirii, Trei jocuri din Ardeal,* 6 suite simf., muz. de cam., voc., culegeri și studii folclorice.

Stoia, Gruia (10 feb. 1944, Arad), folclorist.

Stoian, Ion (26 dec. 1927, Constanța), tenor.

Stoianov, familie de muzicieni. *Carmen* **S.** (2 dec. 1950, București), muzicolog. *Petru* **S.** (29 oct. 1939, Vinga–Arad), compozitor.

Stoianov, Veselin (20 apr. 1902, Șumen), compozitor. Opere *(Salammabo, Regatul femeilor, Hităr Petăr),* cantata de cameră *Să fie zi,* muz. de scenă, cor., de film.

Stoica, Mariana (3 nov. 1933, București), soprană.

Stokowski, Leopold (18 apr. 1887, Londra – 1977), dirijor. Carieră internațională. Diri-

Scanned with OKEN Scanner

jor principal al Orch. din Philadelphia (1912–1936). A realizat multe transcripții pentru orchestră (*Passacaglia* de Bach).

Stoleriu, Georgeta (19 ian. 1946, București), soprană și profesoară.

Stolz, Robert (25 aug. 1880, Graz – 27 iun. 1975, Berlinul de Vest), compozitor. 60 de operete (*Două inimi într-un vals*), muz. de film.

Stracciari, Riccardo (26 iun. 1875, Bologna – 10 oct. 1955, Roma), bariton.

Stradella, Alessandro (1 oct. 1644, Roma – 28 feb. 1682, Geneva), compozitor, cîntăreț și violonist. Rol important în dezvoltarea genurilor cantatei și a oratoriului. Primul compozitor care folosește denumirea *concerto grosso**. 4 opere, 6 oratorii, 200 cantate, 18 simf., serenade, madrigale.

Stradivari (Stradivarius), familie de lutieri. 1. *Anonio* S. (1644, Cremona – 18 dec. 1737, Cremona), cel mai renumit membru al familiei, a construit cca 1000 instrumente de coarde (pînă astăzi păstrate 540 vl., 12 viole și 50 v.cele). 2. *Francesco* S. (1 feb. 1671, Cremona – 11 mai 1743, Cremona). Fiul lui S.(1). 3. *Omobono* S. (14 nov. 1679, Cremona – 11 mart. 1743, Cremona). Fiul lui S. (1). Ambii au lucrat împreună cu tatăl lor. Francesco semnează vl. începînd din 1725.

Stratos, Teresa (26 sept. 1930, Toronto), soprană.

Straus, Oscar (6 mart. 1870, Viena – 11 ian. 1954, Bad Ischl), compozitor. Operete (*Visul unui vals, Vraja dragostei, Ultimul vals, Teresina*).

Strauss, familie de muzicieni. 1. *Johann* S.-*tatăl* (14 mart. 1804, Viena – 25 sept. 1849, Viena), compozitor și dirijor. Fondează în 1825 propria orch. de muz. de dans. 250 valsuri, polci, galopuri, contradansuri, cotilioane, cadriluri, marșuri. 2. *Johann* S.-*fiul* (25 oct. 1825, Viena – 3 iun. 1899, Viena), compozitor și dirijor. Fiul lui S.(1). Supranumit „regele valsului". Valsul vienez ajunge prin el la desăvîrșire. Operete (*Liliacul, Voievodul țiganilor*), valsuri (*Dunărea albastră, Povestiri din pădurea vieneză, Vin, femeie și cîntec, Sînge vienez*). 3. *Eduard* S. (15 mart. 1835, Viena – 28 dec. 1916, Viena), compozitor și dirijor. Fiul lui S.(1). 250 valsuri și alte dansuri. 4. *Joseph* S. (22 aug. 1827, Viena), compozitor și dirijor. Fiul lui S.(1). 238 piese pentru pian, fantezii pentru orch., piese de dans. Autor (în colaborare cu S.(2).) al celebrei *Pizzicato Polka*.

Strauss, Richard (11 iun. 1864, München – 8 sept. 1949, Garmisch-Partenkirche), compozitor și dirijor. I-a urmat ca dirijor lui Hans von Büllow la conducerea orch. din Meiningen. A dirijat la operele din Berlin, München, Viena. Strălucit reprezentant al muzicii cu program. Poeme simf. (*Don Juan, Till Eulenspiegel, Don Quichotte, Așa grăit-a Zarathustra, O viață de erou*), *Simfonia Alpilor, Simfonia Domestica*), 14 opere (*Salomeea, Electra, Cavalerul rozelor, Ariadna la Naxos, Femeia fără umbră, Arabella*), balete (*Legenda lui Iosif, Frișca*), lucrări concertante, muz. de cam., voc.

Stravinski, Igor Fiodorovici (17 iun. 1882, Oranienbaum – 6 apr. 1971, New York), compozitor, pianist și dirijor rus, stabilit în Franța (1910) și apoi în S.U.A. (după cel de al doilea război mondial). Unul dintre cei mai mari creatori ai sec. 20, devenit celebru odată cu capodoperele scrise pentru Baletele Ruse*: *Pasărea de foc* (1910), *Petrușka* (1911), *Sărbătoarea primăverii* (1913). A scris opere (*Privighetoarea, Mavra*), oratoriul *Oedipus Rex**, balete (*Vulpea, Apollon musagetul, Sărutul zînei, Orfeu, Pulcinella*), piesa declamată, mimată și cîntată *Povestea soldatului, Simfonia psalmilor* (1930), piesa voc.-simf. pentru șase solișiti, cor și orch. *Threni* (1958). Autor al unor lucrări teoretice

în care și-a expus concepțiile: *Cronica vieții mele* (1935) și *Poetica muzicală* (1942).

Strehler, Giorgio (14 aug. 1921, Barcola, Trieste), regizor.

Strepponi, Giuseppina (8 sept. 1815, Lodi – 14 nov. 1897, Busseto), soprană, soția lui Giuseppe Verdi.

stretto (cuv. it. „strîns"), tehnică muzicală în compoziție, specifică muzicii baroce*, care are în vedere intrarea unei a doua voci* înainte ca prima să-și fi epuizat tema*. *Fuga cu s.*, fugă* în care răspunsul intră înainte de terminarea subiectului*, formînd împreună cu el un s. S. *compus*, imitație în canon* a subiectului, combinînd diferitele forme de transformare (mișcare directă, mișcare contrară, augmentare*, diminuare*). S. *magistral*, s. conținînd expunerea canonică și completă a subiectului* de către toate vocile.

Stroe, Aurel (5 mai 1932, București), compozitor. Opere *(Nu va primi Premiul Nobel, Pacea*, trilogia *Orestia)*, poeme *(Numai prin timp, timpul poate fi cucerit, Căci athanasic au sunat mii surle), Uvertura burlescă, Cantata festivă, Muzică de concert pentru pian, alămuri și percuție*, piesele *Arcade, Laude I, Laude II, Concert pentru cl. și orch.*, cantata *Chipul păcii, Grădina, structurilor*, piesa electronică *Sunet și ecou*, muz. de cam., voc.

Stroescu, Constantin (15 mart. 1886, Iași – 16 mart. 1977, București), tenor și pedagog. Solist al Operei Române, al Operelor din Boston, Paris. Prof. la Cons. din București.

structura acordului, mărimea și calitatea intervalelor* constitutive ale unui acord*.

Studentul cerșetor, operetă în 3 acte de Millöcker. Libretul de F. Zell și R. Jeneé. Pr. Theater an der Wien, 6 dec. 1834.

Studii simfonice, 12 studii pentru pian op. 13 de Schumann (1843).

Studii transcedentale, 12 studii de concert pentru pian de Liszt (1852), de mare dificultate tehnică.

studiu, piesă instrumentală bazată pe folosirea frecventă a unui procedeu dificil de executat, menită să contribuie la perfecționarea tehnicii interpretative. Uneori titlul de s. este înlocuit cu cel de exercițiu*, *capriccio**.

Studiul revoluționar, *Studiul op. 10 nr. 2* pentru pian de Chopin (1831).

subdominantă 1. Treapta* a IV-a a tonalității*. Sin. dominanta* inferioară. 2. Denumire folosită în armonie* pentru acordul* treptei a IV-a.

subiect, prima expunere a unei teme* în cadrul formelor polifonice bazate pe imitație* (invenție*, ricercar*, fugă*). Sin. *dux*.

subito (cuv. it.), subit, dintr-o dată, pe neașteptate (ex. s. *piano**).

submotiv v. **celulă**.

subtonică, treapta a șaptea a tonalității, situată la distanță de secundă* mare inferioară față de tonică*, neavînd, deci, funcția de sensibilă*.

Suchon, Eugen (25 sept. 1908, Pezinok, Bratislava), compozitor. Prof. la Univ. din Bratislava. Opera națională slovacă *Krutnava*, suita simf. *Metamorfozele, Simfonieta rustică*.

suflători 1. Expresie presc. pentru instrumente de suflat*. 2. Grup de instrumentiști care cîntă într-o orch. la instr. de suflat.

Suita Bergamască, suită pentru pian *(Preludiu, Menuet, Clar de lună, Passepied)* de Debussy.

Suita lirică, suită pentru cvartet de coarde de Alban Berg (1926).

suită (< fr. *suite* „succesiune, urmare"), gen muzical alcătuit din mai multe mișcări contrastante ca expresie, primul gen muzical în sens de ciclu* pe care îl cunoaște istoria muzicii. A apărut la începutul sec. 17, sub

SUK, IOSEF

Forma unui ansamblu de dansuri, la început din *pavana** și *gagliarda**, apoi couranta*, alemanda*, sarabanda*, giga*. Cu vremea, s. i s-a adăugat un preludiu*, iar între părțile sale au fost intercalate și alte dansuri. După o perioadă de eclipsă (provocată de apariția de noi genuri și forme muzicale), s. cunoaște, odată cu reapariția ei în sec. 19, o diversificare pe trei planuri: **s.** *de dansuri populare* (dezvoltată în perioada de afirmare a școlilor naționale); **s.** *simf.* (în fapt un stadiu superior de integrare și afirmare a elementelor populare); **s.** alcătuită din lucrările dedicate teatrului muzical.

Suk, Iosef (4 ian. 1874, Krecovic _ 29 mai 1935, Beresov-Praga), compozitor, violonist și pedagog. Întemeietor al *Cvartetului ceh.* Piese simf., muz. de cam.

Sulițeanu, Ghizela (20 oct. 1920, București), folcloristă.

Sullivan, Arthur Seymour (13 mai 1842, Londra _ 22 nov. 1900, Londra), compozitor. Conducător al festivalurilor de la Leeds și Birmingham. 20 operete *(Mikado, Gondolierii)*, muz. de scenă, balete, piese orch.

Sulzer, Iulius (? 1834, Viena _ 13 feb. 1891, Viena), compozitor. Violist, dirijor și compozitor la Curtea Imperială din Viena. Dirijor la Burghteater din Viena. Opera *Mihai eroul*, muz. de cam., voc.

Sumak, Ima (13 sept. 1928, Icochan), cântăreață peruviană, interpretă de muzică folclorică. Posedă o voce cu o întindere neobișnuită.

Sunet (ca fenomen fizic), produs al vibrațiilor rapezi ale corpurilor elastice, fie ele solide, lichide sau gazoase. **S.** *muzical* este produsul unor vibrații regulate și constituie materialul sonor, potrivit unor sisteme, în structurile melodice, armonice, ritmice.

Suppé, Franz von (pe numele adevărat, *Francesco Esechiele Ermenegildo Cavaliere Suppé Demelli)* (18 apr. 1819, Split _ 21 mai 1895, Viena), compozitor. Operete *(Cavaleria ușoară, Frumoasa Galateea, Poet și țăran).*

supradominantă, v. **mediantă.**

supratonică, v. **contradominantă.**

surdină, dispozitiv cu ajutorul căruia poate fi atenuată sonoritatea și schimbată culoarea sunetului unui instrument muzical. Echiv. it.: *sordino.*

surlă, vechi instrument de suflat popular românesc, în formă de fluier cu ancie* dublă; emite sunete acute și penetrante.

surnai, instrument de suflat de lemn înrudit cu oboiul*, folosit în Asia centrală.

Surpriza, *Simfonia nr. 94 în sol major* de Haydn (1791).

Suthaus, Ludwing (12 dec. 1906, Köln _ 9 sept. 1971, Berlin), tenor.

Sutherland, Joan (7 nov. 1926, Point Piper, Sydney), soprană.

Süssmayr, Franz Xaver (1766, Schwanen-Stadt _ 17 sept. 1803, Viena), compozitor și dirijor, elev al lui Mozart. A terminat *Recviemul* acestuia. Opere, balete, muz. simf., lucrări concertante.

Svendsen, Johan Severin (30 sept. 1840, Oslo _ 14 mai 1911, Copenhaga), compozitor și dirijor. Rapsodii, concerte, melodii pentru voce și pian.

Svetlanov, Evghenii Fedorovici (6 sept. 1928, Moscova), dirijor.

Swarowsky, Hans (16 sept. 1899, Budapesta _ 10 sept. 1975, Salzburg), dirijor, strălucit pedagog.

Sweelinck, Jan Pieterszoon (mai 1562, Deventer _ 16 oct. 1621, Amsterdam), compozitor și organist. Unul dintre cei mai străluciți continuatori ai școlii neerlandeze și precursor al barocului*. 4 vol. de *Psalmi a capella*, piese pentru orgă.

Swieter, Gottfried van (1734, Leyda _ 29 mart. 1803, Viena), diplomat și compozitor.

Scanned with OKEN Scanner

A fost director al Bibliotecii Imperiale din Viena și a avut relații cu toți compozitorii timpului. I-a atras atenția lui Mozart asupra muzicii lui Bach. A tradus din engleză și a adaptat textele lui Hayn la oratoriile *Creațiunea* și *Anotimpurile*, a compus simf.

Syrinx, numele pe care-l dădeau vechii greci instrumentului de tipul naiului*.

Syrinx, piesă pentru flaut solo de Debussy (1912).

Szabó, Csaba (19 apr. 1936, Apățari, jud. Mureș), compozitor. Dirijor al Ansamblului de cîntece și dansuri din Tg. Mureș. Baletele *Mielul cu părul de aur*, *Balada haiducului*, opera pentru copii *Micii constructori*, *Cantata Bistriței*, *Cvartetul tinereții*.

Szabó, Ferenc (27 dec. 1902, Budapesta), compozitor. Prof. la Cons. din Budapesta. Concertul *Întoarcerea în patrie*, *Simf.*, *Amintiri*, *Ludas Matyi*, oratoriul *A înviat marea*, muz. de cam., cîntece de mase.

Szalman, Lorant (11 sept. 1929, Cluj), dirijor.

Szegö, Julia (19 apr. 1896, Berehovo _ 8 mai 1979, Tg. Mureș), folcloristă. Culegeri de folclor. Studii despre Bartók.

Szell, George (7 iun. 1897, Budapesta _ 30 iul. 1970, Cleveland), dirijor. Carieră internațională.

Szeryng, Henryk (22 sept. 1921, Zelaszowa-Wola), violonist.

Szigeti, József (5 sept. 1892, Budapesta _ 20 feb. 1973, Lucerna), violonist. Prof. la Cons. din Geneva. Autorul unor transcripții și volume de memorii.

Szymanowski, Karol (5 oct. 1882, Timoszóka, Ucraina _ 29 mart. 1937, Lausanne), compozitor și pianist, întemeietorul școlii muzicale poloneze moderne. Opere *(Hagith, Regele Roger)*, balete *(Harnasie, Mandragora)*, 3 simf., *Stabat Mater*, 2 concerte pentru vl., *Simfonia concertantă pentru pian și orch.*, muz. de cam., cor., voc.

Scanned with OKEN Scanner

Ș

Șafran, Daniil Borisovici (13 ian. 1923, Leningrad), violoncelist de notorietate internațională.

șaisprezecime, notă° cu o durată° de 16 ori mai mică decît a notei întregi.

șaizecișătrime, notă° cu o durată° de 64 de ori mai mică decît a notei întregi.

Șaliapin, Feodor Ivanovici (13 feb. 1873, Kazan _ 12 apr. 1938, Paris), bas-bariton. Unul dintre marii cîntăreți ai timpului, cu excepționale calități actoricești.

șan, a doua treaptă a scării pentatonice° chineze.

șansonetă, specie franceză a cîntecului de muzică ușoară.

Șaporin, Iuri Alexandrovici (8 nov. 1887, Glunovoie _ 9 dec. 1966, Moscova), compozitor. Opera *Decembrie*, *Simfonia*, cantata *Pe cîmpia Kulikovo*, orat. *Legenda despre bătălia pentru pămîntul rusesc*, muz. de scenă, de film.

Șătrarii, suită simfonică de Dinu Lipatti (1934).

Șebalin, Visarion Iakovlevici (11 iun. 1902, Omsk _ 29 mai 1963, Moscova), compozitor. Prof. la Cons. din Moscova. 2 opere, cantata *Moscova*, 4 simf., concert pentru vl., 7 cvartete de coarde.

Șeherezada 1. Suită simfonică de Rimski-Korsakov (1888) 2. Ciclu de lieduri de Ravel (1903).

Șerban, Radu (1 ian. 1927, Caracal _ 6 feb. 1984, București), compozitor. Muz. ușoară.

Șerbescu, Silvia (9 feb. 1908, București _ 22 apr. 1965, București), pianistă. Prof. la Cons. din București. Turnee internaționale.

Șerfezi, Ion (2 nov. 1913, Ateaș, jud. Bihor _ 6 apr. 1992, București), pedagog și dirijor. Lucrări didactice.

Șindilaru, Maria (18 sept. 1927, Huși), soprană.

șlagăr, piesă muzicală (de obicei cîntec de muzică ușoară) de foarte mare popularitate.

Șoima, Gheorghe (13 feb. 1911, Sibiu), compozitor și muzicolog. Muz. pentru orch. *(Odă în memoria lui Gh. Lazăr, Triptic sibian, Trei imagini)*, de cam., voc., cor.

Șorban, Guilelm (2 feb. 1876, Arad _ 7 dec. 1923, Dej), compozitor. Muz. cor., instr., voc.

Șostakovici, Dmitri Dmitrievici (25 sept. 1906, Petrograd _ 9 aug. 1975, Moscova), compozitor și pianist. Unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai creației muzicale contemporane. 15 simf., opere *(Nasul, Lady Macbeth din Mțensk sau Katerina Ismailova)*, balete, oratoriul *Cîntarea pădurilor*, concerte (două pentru pian, unul pentru vl., 2 pentru v.cel), piese pentru pian *(24 Preludii și fugi)*, muz. de cam., de scenă, de film.

Ștefănescu, Ioana (10 august 1919, Iași), muzicolog.

Scanned with OKEN Scanner

Ștefănescu, Mircea (24 apr. 1939, București), muzicolog.

Ștefănescu-Goangă, Petre (13 mart. 1902, Brăila – 5 sept. 1973, București), bariton. Prof. la Cons. din București. Turnee internaționale.

Ștefănică, Dan Sergiu (Cîmpina, 8 ian. 1944), compozitor.

știmă, extras dintr-o partitură* a notelor scrise pentru partea (vocea*) susținută de fiecare cîntăreț sau instrumentist într-un ansamblu* muzical.

Șumski, Vadim (26 febr. 1900, Chișinău – 24 apr. 1956, Timișoara), compozitor. Opera *Meșterul Manole*, *Dansuri simfonice*, muz. de cam., cor.

Șuteu, Anton (17 ian. 1947, București), compozitor.

Șurianu, Horia (1952, Timișoara), compozitor stabilit în Franța.

Șutzu, Rodica (15 apr. 1913, Iași – 8 mai 1979, Iași), compozitoare. Muz. de scenă, de cam., voc., ușoară.

T

...blou (în lucrările muzicale scenice), parte ...ntr-un act, constituită muzical și dramatic ...tr-un tot și despărțită de celelalte ...intr-o cădere de cortină, de scurtă durată.

...blou simfonic, gen al muzicii cu program•, ...formă liberă, în care predomină elementul ...scriptiv.

...blouri dintr-o expoziție, suită pentru pian ...risă de Mussorgski în 1874, în memoria ...ietenului său, pictorul Victor Hartmann ...elebră orchestrația lui Ravel, realizată în ...22).

...bulatură 1. Sistem de notație• special, ...reviat, folosit în sec. 16–17 pentru scriitura ...ordică a unor instrumente (orgă•, laută•, ...itară•). 2. Sistem de reguli componistice ...losit la Meistersingeri.

...cet (cuv. lat.), termen care arată că vocea ...u instrumentul respectiv încetează pentru ...n timp să cînte.

...ctare, indicarea diverșilor timpi• ai ...ăsurii•, în procesul de execuție, prin gesturi ...e mîinii, conform unor scheme speciale.

...ddei, Giuseppe (26 iun. 1916, Genova), ...riton.

...ina, balet în 3 acte de Mihail Andricu. Pr. Opera Română, București, 8 feb. 1936.

...akemitsu, Toru (8 oct. 1930, Tokio), compozitor influențat de Schönberg, Webern, Messiaen și Boulez, autor de muzică simfonică și camerală (*Requiem, Texturi, Catren, Nostalghia*).

talger(e), instrument de percuție idiofon format din două **t.** de alamă, ce se lovesc între ele, sau dintr-un singur **t.**, suspendat, ce se lovește cu bagheta•. Alte nume: **it.** *piatti (sospesi), cimbalo;* **fr.** *cymbales.* Sin.: *cinele.*

Tallis, Thomas (cca 1505, Leicestershire – 23 nov. 1585, Greenwich), compozitor și organist. A tipărit muzică în colaborare cu maestrul său William Byrd. Muz. de cam. și religioasă (motete•, imnuri).

Talvela, Martti (4 feb. 1935, Hiitola), bas.

Tamagno, Francesco (28 dec. 1850, Torino – 31 aug. 1905, Varese), tenor.

Tamara, poem simfonic de Balakirev (1862).

tamburină, instrument de percuție cu înălțime• nedeterminată, format dintr-un cerc de lemn perforat de care sînt prinse plăcuțe metalice sau clopoței, și pe care este întinsă o membrană.

tam-tam 1. Tobă de lemn de origine africană, producînd două sunete de înălțimi• diferite. 2. Gong• de origine asiatică; disc de bronz, suspendat, care se lovește cu diverse feluri de ciocane sau baghete•.

Taneev, Serghei Ivanovici (25 nov. 1856, Vladimir – 19 iun. 1915, Moscova), compozitor și pianist. Director al Cons. din Moscova. Opera *Orestia*, cantata *Ioan Damaschinul*, 4 simf., 6 cvartete, piese pentru

pian. muz. voc., cor.

tango, dans popular argentinian, răspîndit la începutul sec. 20 în toată lumea; în măsură* binară*, mișcare lentă.

Tannhäuser, operă în 3 acte de Wagner, pe libret propriu, după o legendă medievală. Pr. Teatrul Curții din Dresda, 19 oct. 1845.

Tansman, Alexandre (12 iun. 1897, Łódz _ 15 nov. 1986, Paris), compozitor și pianist. 3 opere, 6 balete, 7 simf., 5 concerte, cvartete, sonate, muz. voc. A scris o carte despre Stravinski.

Tapiola, poem simfonic de Sibelius, op. 112 (1926).

taraf, formație instrumentală de muzică populară sau lăutărească.

taragot, instrument de suflat din lemn, asemănător clarinetului*, introdus în muzica populară.

tarantelă (< it. *tarantella*), dans originar din sudul Italiei, în măsură* de 6 optimi*, în tempo* rapid ce se accelerează progresiv.

Tartini, Giuseppe (8 apr. 1926, Pirano _ 26 feb. 1770, Padova), compozitor și violonist. Prof. la Padova, Praga, Neapole, Roma ș.a. A pus bazele tehnicii violonistice moderne și a scris, printre primii, lucrări pentru cvartetul de coarde. A compus 150 concerte și 114 sonate pentru vl. (între care *Trilul diavolului*), 50 de sonate *à tre*, numeroase *concerti grossi**, muz. religioasă. Teoretician, a publicat *Tratat de muzică după adevărata știință a armoniei* (1754) și *Arta arcușului* (1750).

Tartler, Grete (23 nov. 1948, București), violonistă și scriitoare, autoarea volumului *Melopoetica* (1985).

Tassian, Șerban (17 nov. 1909, București), bariton, cîntăreț de operă.

Tasso, poem simfonic de Liszt, după Byron, compus în 1849_1851, inițial ca uvertură la drama lui Goethe.

tastă (la unele instrumente muzicale: pian*, orgă*, acordeon*), extremitate (acoperită cu o placă albă sau neagră) a pîrghiei care acționează ciocănelul* ce lovește coarda* respectiv deschide accesul aerului în tubul* Sin. *clapă*.

tastieră 1. Claviatură* **2.** (*La instr. cu coarde*) placă de lemn de esență tare, fixată deasupra cutiei de rezonanță*, pe care se apasă cu degetul corzile, modificîndu-li-se lungimea și obținîndu-se sunete de înălțimi* diferite.

tasto (sul ~) (cuv. it.), indicație conform căreia arcușul* trebuie purtat pe corzi în regiunea tastierei*.

Tatrai, Vilmos (7 oct. 1912, Kispest, Ungaria), violonist, concertmaestru al Filarmonicii din Budapesta, fondator al cvartetului ce-i poartă numele (din care mai fac parte Michaly Szücs, György Konrad și Ede Banda).

Tauber, Richard (16 mai 1892, Linz _ 8 ian. 1948, Londra), tenor, solist la Operele din Dresda, Viena, Londra. Compozitor de operete, muz. voc. și de film.

Tausig, Carl (4 nov. 1841, Varșovia _ 17 iul. 1871, Leipzig), pianist și compozitor, elev al lui Liszt, fondator la Berlin al unei *Școli superioare de pian* (1866). Lucrări pentru pian, transcripții după Bach, Beethoven, Schubert, Wagner, Berlioz, ș.a.

Tavernier, Ramon (19 dec. 1927), compozitor. Muz. ușoară.

Tălmăceanu, Ana (8 oct. 1913, Sibiu _ 3 apr. 1976, București), soprană, cîntăreață de operă.

Tănase, Maria (25 sept. 1913, București _ 22 iun. 1963, București), strălucită cîntăreață de muzică populară.

Tănăsescu, Andrei (20 iun. 1958, București), pianist și compozitor.

Tănăsescu, Dragoș (20 aug. 1921, Tomești, Iași), muzicolog și profesor.

Tăutu, Cornelia (10 mart. 1938, Odorheiu Harghita), compozitoare.

TEATRU MUZICAL

teatru muzical 1. Termen care desemnează genurile muzicale scenice: opera*, operetă*, baletul*. 2. Instituție artistică destinată reprezentării acestor genuri.

teatru (muzică ~ de), genurile muzicale scenice și muzica de scenă (muzică întovărășind spectacolele de teatru dramatic).

Tebaldi, Renata (1 feb. 1922 Pesaro), soprană.

Te Kanawa, Kiri (6 mart. 1944, Gisborne), soprană.

Te Deum, gen al muzicii de cult, cu caracter imnic, devenit compoziție vocal-simfonică; reprezentat prin creațiile celebre ale lui Berlioz, Bruckner, Dvorak, Verdi.

Telemann, Georg Philipp (14 mart. 1681, Magdeburg – 25 ian. 1767, Hamburg), compozitor și organist. Contemporan și prieten cu Bach și Händel, pe care faima sa i-a pus în umbră în timpul vieții. Organizatorul primelor concerte publice în Germania. 40 opere, muz. simf. (600 uverturi), de cam., religioasă (oratorii, pasiuni, cantate).

temă, idee muzicală; element de bază al compoziției*, cu un profil melodic pregnant, adesea susținut inseparabil de o structură ritmică, armonică, polifonică, orchestrală. T. *principală*, prima t. a formei de sonată*, construită în tonalitatea* de bază. T. *secundară*, a doua. t. a formei de sonată, construită de obicei în tonalitatea dominantei*. *V. canon; fugă; subiect; variațiuni, temă cu.*

temperat (sistem ~), sistem acustic bazat pe diviziunea octavei* în 12 semitonuri* egale, suprimînd diferența dintre semitonurile diatonice* și cele cromatice* (proprie sistemelor netemperate); propus în 1691 de către A. Werckmeister și realizat în 1706 de către Niedhardt, a fost aplicat de Bach în *Clavecinul bine temperat*.

tempo, viteza cu care sunetele unei piese muzicale trebuie executate. Există 5 categorii de t.: 1. *Foarte rar*, în care unitatea de măsură are o durată mai mare decît secunda: largo*, lento*, grave*, adagio*. 2. *Rar*, în care unitatea de măsură este aproximativ egală cu secunda: andante*. 3. *Potrivit*, în care măsura are o durată mai mică decît secunda: moderato*. 4. *Rapid*, în care unitatea de măsură este aproximativ egală cu o jumătate de secundă: allegro*. 5. *Foarte rapid*, în care unitatea de măsură este mai mică decît o jumătate de secundă: presto*; t. *giusto* (cuv. it.), termen care indică obligativitatea respectării t.: în muzica barocă, desemna un *allegro*; t. *primo* (cuv. it.), termen care indică revenirea la t. inițial, după o accelerare sau o rărire a acestuia. Sin.: *mișcare*.

tenor 1. Cea mai înaltă dintre vocile* bărbătești. 2. (În vechea muzică polifonică) vocea care „ținea" melodia gregoriană* de bază (*cantus firmus**) (v. motet).

tenuto (cuv. it.), ținut, respectînd strict duratele* sunetelor și cu o intensitate* egală.

Teodorescu, Alexandru (1 sept. 1896, Ploiești), violonist concertist. Concertmaestru al Filarmonicii „George Enescu". Prof. la Cons. din București.

Teodorescu, George (10 mart. 1919, Galați), regizor.

Teodorescu, Livia (4 mart. 1959), compozitoare.

Teodorescu, Teodor (21 feb. 1876, Iași – 20 sept. 1920, Iași), compozitor și dirijor. Autor de muz. cor., voc. Lucrări didactice, ediții critice.

Teodorian, Valentin (4 iun. 1928, București), tenor, cîntăreț de operă, de lied și de concert.

Teodorini, Elena (25 mart. 1857, Craiova – 27 febr. 1926, București), soprană, cîntăreață de operă de renume mondial.

Teodosiu, Grigore (6 mai 1871, Jiblea, jud.

Vîlcea _ 4 apr. 1941, București), compozitor, autor de muz. cor., voc., pentru pian. Lucrări didactice.

Teodosiu, Lucian (12 mart. 1897, București _ 6 febr. 1973, București), compozitor. Opere *(Paparudă, Împărat, Petru Cercel, Motanul năzdrăvan, Domnul Tudor, Mihai Viteazul)*, balete *(Voichița, Merele de aur)*, muz. voc.-simf., simf., de cam., cor., voc.

teoria muzicii, disciplină muzicală de bază, care se ocupă cu studiul elementelor melodice și ritmice fundamentale ale limbajului muzical.

Terényi, Eduard (12 mart. 1935, Tîrgu-Mureș), compozitor. Muz. voc.-simf. *(In memoriam Josef Attila)*, simf. *(Pasărea măiastră)*, de cam., cor., voc. Studii de muzicologie.

ternar (metru ~), măsură° de trei timpi° sau de un număr de timpi care este multiplu al lui 3.

terță, interval care cuprinde trei trepte. Tipuri diatonice: **t. *mare***, **t. *mică***.

terțcvartacord, răsturnarea° a doua a acordului de septimă°(v. acord).

terțet 1. Ansamblu vocal susținut de trei interpreți. 2. Piesă vocală, „număr" de operă, compus pentru t.(1). *V. trio.*

terțdecimă, interval compus (sextă° peste octavă°), format din 13 trepte.

tetracord, fragment al unei game°, format din 4 sunete alăturate. **T. *inferior***, treptele I_IV ale unui mod°. **T. *superior***, treptele V_VIII ale unui mod.

tetracordie, scară oligocordică°, formată din 4 sunete care se succed treptat.

Tetralogia, ciclul de patru opere ce alcătuiesc *Inelul Niebelungului* ° de Wagner.

tetratonie, scară oligocordică° formată din 4 sunete ce se succed treptat și prin salturi.

text-compoziție (< engl. *text-composition*), tip de compoziție utilizat în muzica celei de-a doua jumătăți a sec. 20; se bazează pe improvizația interpreților, sugerată de un text (sau frînturi de text) literar propus de compozitor.

textură, tip de scriitură componistică modernă, bazată pe aglomerarea de tip polifonic a unor linii melodice _ fără însă a se ține seama de regulile contrapunctului° _ sau pe aglomerarea de tip armonic a unor acorduri° complexe _ fără însă a se ține seama de legile armoniei°.

Texturi, piesă orchestrală de Mihai Moldovan (1967).

Teyber, Hellene v. Asachi Elena.

Thaïs, operă în 3 acte de Massenet. Libretul de G. Boyer, după Anatole France. Pr. Paris, 16 mart. 1894.

Thalberg, Sigismund (7 ian. 1812, Geneva _ 27 apr. 1871, Posilipo, lîngă Neapole), pianist și compozitor. Unul dintre cei mai mari virtuozi ai vremii. A scris piese pentru pian, fantezii pe teme din operele lui Mozart, Weber, Rossini, Bellini, Auber.

Thebon, Blanche (19 sept. 1918, Monessen, S.U.A.), altistă.

Theodorakis, Mikis (29 iul. 1925, Chios), compozitor. A compus muzica pentru filmele „Z" și „Zorba grecul". Autor al unor balete *(Orfeu)* și de muz. simf., s-a consacrat muzicii ușoare, în care înscrie un capitol aparte prin inspirația din folclorul grec și caracterul politic al cîntecelor.

thesis (cuv. lat.), timp accentuat al unei formule ritmice. *V. arsis.*

Thibaud, Jacques (27 sept. 1880, Bordeaux _ 1 sept. 1953, accident de avion lîngă Barcelonnette), violonist de renume mondial. A cîntat în trio cu Cortot și Casals. A fondat, împreună cu Margueritte Long, concursul internațional care le poartă numele.

Thomas, Ambroise (5 aug. 1811, Metz _ 12 febr. 1896, Paris), compozitor. Opere *(Mignon)*, muz. instr.

Scanned with OKEN Scanner

Thomson, Virgil (25 nov. 1896, Kansas City), compozitor și critic muzical. Opere, muz. simf., de cam., cor., de scenă și de film. Un vol. despre critica muzicală, un dicționar muzical.

Threni, lucrare pentru soliști, cor și orch. de Stravinski (1958).

Threni pentru victimele de la Hiroshima, lucrare pentru 52 de instrumente de coarde de Penderecki (1961).

tilincă, instrument popular de suflat; varietate a fluierului* dar fără orificii, confecționat din scoarță de răchită, paltin sau tei.

Till Eulenspiegel, poem simfonic, op. 28, de Richard Strauss (1895).

timbru, culoare a sunetului; calitate determinată de numărul și intensitatea sunetelor armonice* care însoțesc un sunet fundamental.

Timiș, Vasile (20 apr. 1922,, Sighet), compozitor. Muz. voc.-simf. *(Horia, Pe drumul tinereții),* simf., de cam., cor., ușoară.

timp 1. Unitate de bază pentru măsurarea ritmului*; poate fi accentuat sau neaccentuat; periodicitatea t. accentuat determină metrul (măsura*). 2. Durata unei lucrări muzicale exprimată în minute.

timpan, instrument de percuție* cu înălțime* determinată a sunetului, format dintr-o membrană întinsă pe o emisferă de metal. În orch. simf. se utilizează cel puțin doi t.

Tippet, Michael (2 ian. 1905, Londra), compozitor. 1 operă, 1 oratoriu, muz. simf. *(Concert pentru 2 orch. de coarde),* de cam., cor., voc.

Tîrgul din Sorocinsk, operă comică în 2 acte (neterminată) de Musorgski, pe libret propriu, după Gogol. Pr. versiunii de concert Petrograd, 16 mart. 1911. Orchestrată de Liadov (1911), Cui (1915), Cerepnin (1923), Șebalin (1930).

toacă, instrument popular de percuție autofon*, format dintr-o placă de lemn lovită cu unul sau două ciocănele.

tobă, nume generic pentru o serie de instrumente de percuție*, populare și profesioniste, cu înălțime nedeterminată a sunetului. T. *mică,* t. formată dintr-un mic cilindru de metal închis la capete cu cîte o membrană; una dintre membrane are întinse deasupra ei niște coarde, iar pe cealaltă se lovește instr. cu două baghete* de lemn T. *mare* (it. *gran cassa),* t. formată dintr-un cilindru larg de lemn sau metal, închis la capete cu cîte o membrană; se lovește cu o baghetă mare de lemn îmbrăcată în pîslă.

toccata (cuv. it.), piesă de virtuozitate, în special pentru instrumente cu claviatură*, caracterizată prin opoziția dintre pasajele în tempo* rapid, cu note de valori* mici, și cele în acorduri*.

Toduță, Sigismund (17 mai 1908, Simeria – 3 iul. 1991, Cluj), compozitor și muzicolog. Prof. la Cons. din Cluj-Napoca. Scriitură polifonică densă, armonie polimodală, formă bazată pe principiul ciclic. Opera *Meșterul Manole,* oratoriul *Miorița,* muz. simf. (6 simf., 3 concerte pentru orch. de coarde, *Concert pentru pian),* de cam. *(Passacaglia pentru pian),* sonate pentru pian, vl., v.cel, fl., oboi), cor., voc. *Formele muzicale ale barocului în operele lui J. S. Bach* (3 vol.).

Tomescu, Vasile (1 iun. 1929, Brazii, jud. Ilfov), muzicolog. Vol.: *Drumul creator al lui Dimitrie Cuclin, Alfonso Castaldi, Alfred Alessandrescu, Filip Lazăr, Paul Constantinescu, Histoires des relations musicales entre la France et la Roumanie, Musica daco-romana.*

Tomowa-Sintowa, Anna (22 sept. 1941, Stara Zagora), soprană.

tom-tom, instrument de percuție* de origine orientală și amerindiană, folosit în muzica de jazz* și în creația simfonică modernă; este o tobă* de dimensiuni mici, ce produce

sunete cu înălțime* nedeterminată.

ton 1. Sunet muzical. 2. Raport de înălțime dintre două sunete alăturate, echivalent cu două semitonuri*. *V. secundă.*

tonalitate 1. Complex de relații funcționale de natură armonică* stabilit între treptele unei game* muzicale. 2. Gamă muzicală între ale cărei trepte există astfel de relații.

tonică, treaptă principală, stabilă, a unei tonalități*, către care gravitează celelalte trepte (funcții).

Torelli, Giuseppe (22 apr. 1658, Verona – 8 febr. 1709, Bologna), violonist și compozitor. Prin importanța pe care o dă instr. solist în concerto grosso*, lucrările sale sînt precursoarele concertului pentru vl. și orch.

Tortelier, Paul (21 mart. 1914, Paris), violoncelist de renume internațional. Prof. la Cons. din Paris. Desfășoară și o activitate de dirijor și compozitor. 1 simf., 2 concerte și piese pentru v.cel.

Tosca, operă în 3 acte de Puccini. Libretul de G. Giacosa și L. Illica, după drama lui V. Sardou. Pr. Teatrul Constanzi, Roma, 14 ian. 1900 (în rolul titular Hariclea Darclée).

Toscanini, Arturo (25 mart. 1867, Parma – 16 ian. 1957, New York), dirijor de faimă mondială. Inițial violoncelist la Opera din Rio de Janeiro. Cariera lui dirijorală s-a desfășurat la pupitrele unor mari orch., pe care le-a condus și în calitate de director artistic: Scala din Milano, Metropolitan Opera din New York, New York Philharmonic Orchestra, NBC.

Totan, Ion (1 aug. 1912, Sebeșul de Sus, jud. Sibiu – 3 iul. 1983, Sibiu), compozitor. Opereta *Nu vă jucați cu dragostea* (în colaborare cu Gh. Bazavan), muz. voc.-simf., simf., pentru fanfară, cor.

Tragica, *Simfonia a IV-a în do minor* de Schubert (1816).

Traiect, ansamblu de muzică contemporană înființat (1982) și condus de Sorin Lerescu.

tranquilo (cuv. it.), liniștit.

transcriere 1. Rescriere în notație* modernă occidentală a unui text muzical existent în alte tipuri de notații. 2. Notarea după o înregistrare sonoră a unor muzici de tradiție orală (ex. muz. pop.).

transcripție, rescriere pentru un alt instrument (sau ansamblu) a unei piese muzicale, de obicei fără modificări în text (ca în cazul aranjamentului*) *V. reducție.*

transpozitoriu (instrument ~), instrument de suflat al cărui sunet fundamental este altul decît *do** și care deci, în procesul execuției muzicale, emite alte sunete decît acelea scrise în partitură*. Pentru citirea notelor reale produse de **i.t.,** se utilizează transpoziția* textului scris în partitură.

transpoziție, mutare a unei piese muzicale la o altă înălțime decît aceea scrisă inițial.

transpoziție limitată (moduri cu ~), sisteme de scări muzicale creat de Olivier Messiaen; se numesc astfel deoarece se pot transpune numai pe un număr redus de trepte, fără ca sunetele componente să se repete.

trautonium, instrument muzical electronic inventat în jurul lui 1936 de către F. Trautwein.

Traviata, operă în 3 acte de Verdi. Libretul de F.M. Piave, după *Dama cu camelii* de Al. Dumas. Pr. Teatrul La Fenice, Veneția, 6 mart. 1853.

Trăilescu, Cornel (11 aug. 1926, Timișoara), compozitor și dirijor. Dirijor și director al Operei Române din București. Operele *Motanul încălțat, Bălcescu,* baletul *Domnișoara Nastasia,* muz. simf., de cam., de film.

treaptă, sunet al unei game* muzicale (tonalitate*, mod*). T. *principale:* t. I, IV, V ale tonalităților majore* și minore*. T. *secundare:* t. II, III, VI, VII ale tonalităților majore și minore.

Trei locuri în Noua Anglie, lucrare simfonică

de Charles Yves (1914).

treizecidoime, valoare de notă egală cu a 32-a parte din nota întreagă.

tremolo (cuv. it.), ornament muzical ce constă din repetarea rapidă a unui sunet sau din alternarea a două sunete nealăturate (sau a două elemente armonice).

trepak, dans popular rus în măsură binară și mișcare rapidă.

trianglu v. **triunghi.**

tribrah, ritm corespunzător piciorului de vers trisilabic, alcătuit din valori egale și scurte.

tricordie, scară oligocordică formată din trei sunete ce se succed treptat.

Tricornul, balet într-un act de Manuel De Falla. Libretul de Martinez Sierra. Pr. Baletele Ruse (în scenografia lui Picasso), Teatrul Alhambra, Londra, 22 iul. 1919.

tril, ornament melodic ce constă din alternarea rapidă a notei principale cu secunda ei superioară sau inferioară, mare sau mică.

Trilul diavolului, celebră sonată pentru violină și clavecin de Tartini (1713).

trio (cuv. it.) **1.** Ansamblu alcătuit din trei instrumentiști. **2.** Compoziție scrisă pentru t. (1). (V. terțet). **3.** Secțiune mediană a unor forme tripartite (menuet, scherzo, marș).

trio-sonată v. **sonată.**

triolet, diviziune ritmică excepțională în metrul binar, constînd dintr-un grup de trei note cu valoare egală, echivalent cu două sau patru note din diviziunea normală.

Trionfi, trilogie de lucrări vocal-simfonice de Carl Orff, cuprinzînd *Carmina burana* (1937), *Catulli Carmina* (1943) și *Trionfo di Afrodite* (1953).

tripartită (formă ~), formă muzicală compusă din trei secțiuni, în care a treia secțiune este reluarea (uneori variată) a celei dintîi (ABA); denumită și formă de lied (dată fiind maxima ei utilizare în acest gen muzical).

tripentapartită (formă ~), formă muzicală derivată din cea tripartită (ABA) prin reluarea (identică sau variată) a ultimelor două secțiuni (ABABA).

triplu concert, concert pentru trei instrumente soliste și orchestră.

triplu (contrapunct ~), contrapunct la 3 voci ranversabil.

triplu punct, semn de durată constînd din trei puncte așezate în dreapta notei, cărora li măresc durata cu 7/8 din valoarea ei (fiecare punct mărește durata notei cu jumătate din valoarea ei). *V. punct; dublu-punct.*

triplum (cuv. lat.), voce superioară a unei piese polifonice în sec. 12–13.

trison, acord de trei sunete dispuse în terțe.

Tristan și Isolda, operă în 3 acte de Wagner, pe libret propriu, după V. von Strassburg. Pr. Teatrul Curții, München, 10 iun. 1865.

trișcă, instrument muzical popular de suflat, asemănător cu fluierul dar fără orificii, confecționat din trestie.

triton, interval de trei tonuri întregi: cvartă mărită sau cvintă micșorată.

tritonie, scară oligocordică formată din 3 sunete ce se succed treptat și prin salt.

Triumful Afroditei, concert scenic de Orff (din trilogia *Trionfi*) pe versuri de Catullus, Sapho și Euripide.

triunghi (**trianglu**), instrument de percuție autofon format dintr-un cadru metalic triunghiular, suspendat, care este lovit cu o baghetă metalică.

trîmbiță, denumire populară a goarnei și, uneori, a trompetei.

troheu, ritm corespunzător piciorului de vers format din două silabe: una lungă și una scurtă.

Troienii, operă în 5 acte de Berlioz, pe libret propriu, după Virgiliu. Prima parte *(Căderea*

Troiei) a fost prezentată în premieră la Paris, în 1863; împreună cu cea de a doua *(Troienii la Cartagina)* a fost interpretată pentru prima dată la Karlsruhe, în 1890.

trombon, instrument de suflat din alamă, care produce sunete de înălțimi diverse prin modificarea lungimii coloanei de aer cu ajutorul unei culise sau al unui sistem de ventile*. Presc. *trb.* Echiv. germ. *Posaune.*

trompetă, instrument de suflat din alamă, care produce sunete de înălțimi diferite cu ajutorul unui mecanism cu ventile* sau pistoane*. Presc. *trp.*

tropar 1. (În muzica bizantină*), verset cîntat între psalmi* și alte texte ale Vechiului Testament. **2.** Culegere de cîntări religioase în ev. med.

troppo (cuv. it. „prea"); *non* **t.,** nu prea (ex. *allegro ma non* **t.**).

Troyanos, Tatiana (9 dec. 1938, New York), altistă.

Trozner, Jozsef (4 aug. 1904, Tîrgu-Mureș), compozitor. Muz. voc.-sim., simf., de cam., voc.

trubadur, poet-compozitor din sudul Franței, în sec. 11–14.

Trubadurul, operă în 4 acte de Verdi. Libretul de S. Cammarone, după A. Gutierrez. Pr. Teatrul Apollo, Roma, 19 ian. 1853.

trupă, grupare de interpreți-cîntăreți (**t.** *de operă*) sau dansatori (**t.** *de balet*).

truver, poet-compozitor din nordul Franței, în sec. 12–13.

Tuba Mirum, secțiune a Recviemului*.

tubă, cel mai grav instrument de suflat din alamă din orchestra simfonică, prevăzut cu un mecanism de ventile* sau pistoane*. Echiv. germ. *Bass-Tuba.*

Tudor, Andrei (31 aug. 1907, Brăila – 18 iun. 1959, București), muzicolog. Studii despre George Enescu.

Tudor Vladimirescu, oratoriu de Gheorghe Dumitrescu pe libret propriu, folosind fragmentele din *Cîntarea României* de A. Russo, din balade și cîntece populare. P. a. București, 23 ian. 1953.

Tudoran, Ionel (25 mai 1913, Bărăștii de Vede, jud. Olt), tenor.

Tumageanian, Eduard (5 feb. 1942, București), bariton.

tulnic v. **bucium.**

Turandot, operă în 3 acte de Puccini; neterminată, a fost completată de F. Alfano. Libretul de G. Adami și R. Simoni, după Carlo Gozzi. Pr. Scala, Milano, 25 apr. 1926.

Turangalîla, Simfonie pentru orchestră, pian și Unde Martenot* de Mesiaen (1948).

Turina, Joaquin (9 dec. 1882, Sevilla – 14 ian. 1919, Madrid), compozitor, dirijor, pianist și pedagog. Operă, muz. simf. *(Dansuri fantastice, Simfonia sevillana),* de cam., voc.

tușeu, manieră de atac* (de a apăsa tastele*) la instrumentele cu claviatură (îndeosebi la pian).

tutti (cuv. it.), întregul ansamblu. În concerto grosso*, **t.** *(ripieno*)* dialoghează cu grupul solistic *(concertino*).*

Ț

ţambal, instrument muzical popular, format dintr-o cutie de rezonanţă* de formă trapezoidală pe care sînt întinse corzile, lovite cu două ciocănele.

Ţara surîsului, operetă în 3 acte de Lehar. Libretul de L. Herzer şi Fr. Löhner, după V. Leon. Pr. Viena, 9 febr. 1923, sub titlul *Jacheta galbenă.*

ţarina, joc popular românesc răspîndit în Munţii Apuseni, în metru binar* şi mişcare moderată.

Ţăranu, Cornel (20 iun. 1934, Cluj), compozitor. Fondator şi dirijor al formaţiei „Ars Nova". Opera *Secretul lui Don Giovanni,* muz. voc.-simf., simf. *(Simfonia brevis, Simetrii, Incantaţii, Alternanţe, Racorduri),* de cam., cor., voc. Studii de muzicologie.

Ţeicu, Marius (Reşiţa, 9 mai 1945), compozitor. Muzică uşoară.

ţiitură, acompaniament* de tip ostinato*, realizat de taraf* în muzica lăutăresacă.

Ţincoca, Remus (15 sept. 1915, Iaşi), dirijor stabilit în Canada.

ţiţeră, instrument muzical popular german cu coarde ciupite, asemănător chitarei*.

Ţurcanu, Lucia (1913, Bucureşti), soprană.

Scanned with OKEN Scanner

U

Ucenescu (Ucenic, Ucenicescu), **George** (1830, Cisnădie _ 25 ian. 1896, Brașov), folclorist. Prof. de psaltichie* la Școala Gimnazială și Normală din Brașov. Culegeri folclorice, lucrări didactice, muz. psaltică*.

Ucenicul vrăjitor, poem simfonic de Paul Dukas, după balada lui Goethe (1897).

Ulanova, Galina Sergheevna (10 ian. 1910, Petersburg), dansatoare de renume internațional. Excepțională interpretă a baletelor lui Prokofiev.

ultimo (cuv. „ultim"), *ultima volta,* ultima dată.

Un american la Paris, poem simfonic de Gershwin (1928).

Un recviem german, lucrare pentru soliști, cor și orchestră de Brahms (1857_1868).

Un supraviețuitor din Varșovia, lucrare pentru recitator, cor și orchestră de Schönberg (1947).

una corda v. **pedalizare.**

Unde Martenot (< fr. *Ondes Martenot*), instrument electronic construit (1928) de Maurice Martenot. Au scris pentru acest instrument pagini inspirate Honegger, Messiaen, Jolivet, Milhaud.

undecimă, interval compus (cvartă* peste octavă*) care cuprinde 11 trepte. Tipuri diatonice: **u.** perfectă, **u.** mărită.

Ungar, Imre (23 ian. 1909, Budapesta), pianist.

unison (< it. *unissono* „dintr-un singur sunet"). **1.** Emisie simultană a două sau mai multe sunete de aceeași înălțime; cîntare în prime*. Expresia „a cînta la **u.**" înseamnă că două sau mai multe voci* cîntă aceeași linie melodică. **2.** *Unissono,* indicație pentru ca un grup de instr. să cînte împreună după *divisi**.

Urmuzescu, Paul (28 iun. 1928, București), compozitor. Muz. ușoară.

Ursu, familie de muzicieni. *Emilian* (19 dec. 1927, Gimbou, Alba), compozitor; *Cătălin* (22 mart. 1960, București), compozitor; *Ileana* (24 febr. 1960, București), muzicolog.

Ursu, Ion (11 ian. 1934), compozitor.

Ursu, Nicolae (4 iun. 1905, Șanovița, jud. Timiș_10 febr. 1969, Timișoara), compozitor și folclorist. *Rapsodie pentru orchestră,* muz. de cam., cor. Culegeri de folclor, studii asupra folclorului bănățean, lucrări didactice.

Ursul, *Simfonia nr. 82 în do major* de Haydn (1786).

Ursuleac, Viorica (26 mart. 1899, Cernăuți _ 21 oct. 1985, Ehrwald, Tyrol), soprană, cîntăreață de operă de renume internațional.

ut, notație* silabică mai veche pentru sunetul *do**.

Uvertura academică, uvertura op. 80 de Brahms (1879).

Uvertura cubană, uvertură de George Gershwin (1932).

Uvertura tragică, uvertura op. 81 de Brahms (1880).

UVERTURĂ

uvertură 1. Piesă orchestrală ce se cîntă înaintea unei reprezentații de teatru muzical. 2. Lucrare orchestrală într-o singură parte, profilată ca gen de muzică programatică*.

Uzunov, Dimiter (10 dec. 1922, Stara Zagora), tenor.

Scanned with OKEN Scanner

V

Valeriu, Nicolae (pe numele adevărat *Popescu, Valeriu*) (29 ian. 1914, Cîmpina), compozitor. Muz. cor., scenă, ușoară.

valoare, expresie cantitativă a duratelor* sunetelor și ale momentelor de liniște ce compun muzica. Există 7 v. fundamentale: nota* întreagă, doimea*, pătrimea*, optimea*, șaisprezecimea*, treizecidoimea*, șaizecipătrimea*, cărora le corespund tot atîtea semne grafice pentru note și pentru pauze*.

vals, dans orășenesc apărut în a doua jumătate a sec. 18, pe baza unor dansuri populare austriece și germane; în metru ternar*, mișcare rapidă.

Vals trist, celebru vals pentru orchestră de Sibelius, compus în 1903 ca moment din muzica de scenă pentru drama *Kuolema.*

Valsul, poem coregrafic scris de Ravel în 1920 pentru Baletele Ruse* ale lui Diaghilev, montat însă abia în 1929 de Ida Rubinstein. Pr. Opera Mare, Paris, 23 apr. 1929.

Valsuri nobile și sentimentale, ciclu de valsuri pentru pian de Ravel, scris în 1911 și ulterior orchestrat de către compozitor.

Van Dam, José (25 aug. 1940, Bruxelles), bas.

Vancea, Zeno (8 oct. 1900, Bocșa-Vasiovei, jud. Caraș-Severin – 15 ian. 1990, București), compozitor și muzicolog. Prof. la Cons. din Tg. Mureș, Timișoara și București. Vicepreședinte al Uniunii Compozitorilor. Baletul *Priculiciul,* muz. sim. *(2 Simfoniete, 2 Rapsodii bănățene, Preambul, Intermezzo și marș, Burlesca, Concert pentru orch.),* de cam. *(6 cvartete de coarde),* cor., voc. Vol. de muzicologie: *Istoria muzicii universale și românești, Cartea dirijorului de cor, Creația muzicală românească în sec. 19–20.*

Vaness, Carol (27 iul. 1952, Los Angeles), soprană.

Vanica, Ion (1 dec. 1917, Molovata – 16 aug. 1981, București), dirijor de cor.

Varady, Iulia (1941, Oradea), soprană.

Varèse, Edgar (22 dec. 1885, Paris – 6 nov. 1965, New York), compozitor, elev al lui d'Indy, Roussel și Widor, unul dintre inovatorii limbajului muzical al sec. 20: *Offrandes, Arcana, Hyperprisme, Octandre, Intégrales, Ionisation, Equatorial, Density 21,5, Déserts, Poème Electronique.*

Varga, Dorian (Iași, 20 nov. 1910), violonist și compozitor.

Varga, Ovidiu (5 oct. 1913, Pașcani), compozitor și muzicolog. Prof. la Cons. din București. Muz. voc.-simf., simf. *(Concert pentru orch. de coarde și percuție),* de cam. (cvartetul *Primăvara vieții).*

variantă 1. Versiune mai ușoară pentru un pasaj dificil sau imposibil de realizat cu resursele unui anume instrument (sau voci). **2.** (În muzica pop.) versiune a unei melodii datorată modificărilor survenite în procesul transmiterii ei orale.

Scanned with OKEN Scanner

VARIAȚIE

variație, tehnică prin care este modificat (în elementele sale secundare) un motiv* (sau o temă*).

Variațiuni simfonice, lucrare pentru pian și orchestră de Cesar Franck (1885).

variațiuni (temă cu –), formă omofonă (v. omofonie), constituită dintr-un număr oarecare de variațiuni* ornamentale (care adaugă ornamente* melodiei) și de caracter (care schimbă expresia melodiei, modificîndu-i tempo*-ul, măsură*, ritmul*, modul*, armonia*) pe o temă* (de obicei de 8 măsuri) expusă inițial.

Variațiunile Goldberg, 30 de variațiuni pentru clavecin de Bach, publicate în 1742.

Vartolomei, familie de muzicieni. **1.** *Luminița* **V.** (3 aug. 1945, București), critic muzical, redactor șef al revistei „Actualitatea muzicală" **2.** *Anca* **V.** (1 febr. 1955, București), violoncelistă, soră cu **V.(1).**

Varviso, Silvio (20 iun. 1924, Zürich), dirijor.

Vasilache, familie de muzicieni. **1.** *Vasile* **V.** (26 oct. 1907, Huși – 10 apr. 1944, București), compozitor, actor și cîntăreț de revistă, autor de muzică ușoară. Cuplul V. Vasilache-N. Stroe a rămas celebru în istoria teatrului românesc de revistă. **2.** *Vasile* **V.** *Junior* (14 iun. 1941, București – 7 nov. 1991, București), compozitor de muz. ușoară. Fiul lui **V. (1).**

Vasile, Vasile (3 iun. 1941, Burlești, Neamț), muzicolog.

Vasilescu, Ion (4 nov. 1903, București – 1 dec. 1960, București), compozitor. Dirijor la diferite teatre de estradă. Muz. de teatru, de film, de cam. (*Trei mișcări în stil românesc* pentru cvartet de coarde), ușoară.

Vasilescu, Vespasian (27 febr. 1889, București – 6 febr. 1969, București), compozitor. Muz. ușoară, prelucrări de folclor.

Vasilescu, Victor (2 nov. 1856, Solca, jud. Suceava – 26 febr. 1938, Cernăuți), compozitor.

Vasiliu, Ana Rozsa (12 febr. 1899, Buziaș), soprană, cîntăreață de operă de renume internațional.

Vasul fantomă (Olandezul zburător), operă în 3 acte de Richard Wagner, pe libret propriu. Pr. Teatrul Curții, Dresda, 2 ian. 1843.

Vaughan Williams, Ralph (12 oct. 1872, Dewn Ampney – 26 aug. 1958, Londra), compozitor. Prof. la Royal College of Music din Londra. 6 opere, balete, muz. voc.-simf., simf. (8 simf., concerte pentru vl., pentru pian, pentru ob.), de cam. (2 cvartete), religioasă, de film. Studii asupra lui Purcell și asupra cîntecului pop. engl.

Văduva veselă, operetă în 3 acte de Franz Lehar. Libretul de Victor Leon și Leon Stein, după H. Meilhac. Pr. Theater an der Wien, 28 dec. 1905.

Vecchi, Orazio (6 dec. 1550, Modena – 19 febr. 1605, Modena), compozitor, autor de muzică religioasă (motete*, imnuri, o misă*) și profană (madrigale*, comedii madrigalești).

Velceanu, Iosif (13 apr. 1874, Văliug, jud. Caraș-Severin – 2 oct. 1937, Timișoara), compozitor și dirijor de cor. Muz. de scenă, pentru fanfară, cor., voc., culegeri de cîntece populare, scrieri muzicologice.

Velehorschi, Alexandru (9 iun. 1946, Friedek-Mistek), compozitor.

veloce (cuv. it.), rapid, iute.

velocitate, agilitate în execuția unui pasaj rapid.

ventil (la unele instrumente de suflat din alamă: corn*, trompetă*), mecanism care, transformînd mișcarea longitudinală a clapei* în mișcare transversală, deschide tuburile secundare (lungind astfel coloana de aer și permițînd obținerea unor sunete mai grave). *V. piston.*

Ventura, Grigore (1839, Galați – 11 iul. 1909, București), compozitor și critic muzical.

Scanned with OKEN Scanner

Prof. la Cons. din București. Muz. de scenă, pentru pian, voc.

Veracini, Francesco Maria (1 febr. 1690, Florența – 31 oct. 1768, Pisa), violonist și compozitor; virtuoz renumit al vremii, și-a desfășurat activitatea la Londra, Dresda și Praga. A compus opere, cantate, concerte și sonate pentru vl.

Verdi, Giuseppe (10 oct. 1813, Roncole – 27 ian. 1901, Milano), compozitor a cărui creație a marcat una din marile perioade ale operei *(Nabucco, Ernani, Rigoletto, Trubadurul, Traviata, Bal mascat, Puterea destinului, Don Carlos, Aida, Otello, Falstaff)*. A scris de asemeni muzică religioasă *(Recviemul, Stabat Mater, Te Deum)*, de cameră *(Cvartet de coarde)* și voc.

Verrett, Shirley (31 mai 1931, New Orleans), altistă.

verism, mișcare estetică născută în Italia, către 1890, preconizînd în operă realismul de nuanță naturalistă; lucrările de bază ale acesteia sînt *Cavalleria rusticana* de Mascagni și *Paiațe* de Leoncavallo. Puccini a fost influențat de v.

Vescan, Mauriciu (4 mart. 1916, București), compozitor. Muz. voc.-simf., simf. *(Poem eroic)*, de cam., cor., ușoară.

Veselovski, Vasile (18 dec. 1925, Găvana-Pitești, jud. Argeș), compozitor. Muz. ușoară.

Veyron-Lacroix, Robert (13 dec. 1922, Paris), pianist și clavecinist, colaborator al flautistului Jean-Pierre Rampal.

Viardot, Pauline García (18 iun. 1821, Paris – 18 mai 1910, Paris), cîntăreață, soră cu Malibran; a cîntat la Bruxelles, Dresda, Frankfurt, Paris, Londra. A compus 3 operete, muz. voc., piese pentru pian și vl.

Viața scurtă, operă în 2 acte de Manuel De Falla. Libretul de C. Fernandez Show. Pr. Nisa, 1 apr. 1913.

vibrafon, instrument de percuție format din plăci de metal așezate deasupra unor tuburi de rezonanță în care elice, acționate electric, prelungesc vibrația și amplifică sunetul produs prin lovirea plăcilor cu baghete.

vibrato (cuv. it.), oscilație ușoară și rapidă în jurul înălțimii* reale a sunetului produs de voce sau de instrumentele cu coarde.

Vicică, Elena (17 febr. 1922, Vișina Veche, jud. Olt), dirijoare de cor.

Vicol, Adrian (15 dec. 1923, Tîrgu Mureș), folclorist.

Vicol, Ion (22 febr. 1898, Tuțucani, jud. Vaslui), pedagog-teoretician. Prof. la Cons. din Iași și București. Lucrări didactice *(Dirijorul de cor, Despre interpretare)*, manuale de muz.

Vickers, Jon (29 oct. 1926, Prince Albert, Canada), tenor.

Vidal, Paul (16 iul. 1863, Toulouse – 9 apr. 1931, Paris), compozitor. Dirijor al Operei din Paris. Prof. la Cons. din Paris. 3 opere *(Guernica)*, 1 operetă, muz. de scenă, simf., religioasă.

Vidu, Ion (17 dec. 1863, Mînerău, jud. Arad – 7 febr. 1931, Lugoj), compozitor și dirijor de cor. Opereta *Floarea Ghimeșului*, muz. voc.-simf. *(Dunărea, Moartea lui Mihai Eroul, Ștefan și Dunărea)*, lucrări pentru pian, muz. cor. *(Ana Lugojana, Răsunetul Ardealului, Preste deal)*; culegeri de folclor, studii, articole, cronici muzicale.

vielă, instrument cu 3–5 coarde și arcuș, strămoș al violinei*.

vieneză (școală ~), școală componistică în cadrul căreia, între 1780 și 1815, la Viena, s-a cristalizat stilul clasic. Reprezentanți: Haydn, Mozart, Beethoven (v. clasicism). *Noua* șc. v., școală componistică în cadrul căreia, în primele decenii ale sec. 20, la Viena, s-au constituit principiile muzicii dodecafonice* și ale sistemului serial*. Reprezentanți: Schönberg, Berg, Webern.

Vieru, Anatol (8 iun. 1926, Iași), compozitor. Opere *(Iona, Praznicul calicilor)*, muz. voc.-

simf. *(Mioriţa, Cantata anilor lumină)*, simf. (simf., concerte pentru v.cel, pentru fl., pentru vl., *Jocuri pentru pian şi orch., Odă tăcerii, Muzeu muzical, Clepsidra I şi II)*, de cam. (cvartete, *Muzică pentru Bacovia şi Labiş, Sita lui Eratostene, Sonata pentru v.cel, Trepte ale tăcerii, Nautilos)*, cor. *(Scene nocturne)*, voc., de film. Studii de muzicologie.

Vieuxtemps, Henri (17 febr. 1820, Verviers _ 6 iun. 1881, Alger), compozitor şi violonist celebru. Prof. la Cons. din Bruxelles. A compus peste 40 de concerte pentru vl.

vilanelă (< it. *villanella*), cîntec polifonic originar din sudul Italiei, răspîndit în sec. 15_16, cu caracter umoristic, în măsură binară* şi mişcare vie.

Villa-Lobos, Heitor (5 mart. 1887, Rio de Janeiro _ 17 nov. 1959, Rio de Janeiro), compozitor, pianist, dirijor şi folclorist. Opere, balete, o misă-oratoriu, 11 simf., poeme simf., concerte, muz. de cam. (cvartete, cvintete, trio-uri, sonate), voc., de film, religioasă.

villanella (cuv. it) v. **vilanelă.**

Villnow, Gerd (Gerard) (15 sept. 1897, Salesch, Polonia _ 10 sept. 1970, Bucureşti), compozitor, pianist şi dirijor. Muz. uşoară.

Viñes, Ricardo (15 febr. 1885, Lerida _ 29 apr. 1943, Barcelona), pianist stabilit la Paris. Numeroase prime audiţii din creaţia lui Debussy, Ravel, Roussel, Satie, Milhaud, Poulenc, Messiaen.

Vintilă, Ion (18 apr. 1924, Băile Herculane _ 4 mart. 1977, Bucureşti), compozitor. Muz. voc.-simf. *(Cantata ostăşească, În numele vieţii)*, simf. (2 simf., uverturi), de cam., cor., lucrări didactice.

vioară v. **violină.**

violă, instrument cu coarde şi arcuş, asemănător violinei* dar de dimensiuni mai mari şi emiţînd sunete mai grave decît aceasta. Acordajul v. este *do-sol-re-la.* Echiv. germ. Bratsche. (presc. *Br. v. braccio, viola da).*

violină (vioară) (presc. *vl.*), cel mai important dintre instrumentele cu coarde şi arcuş, avînd acordajul cel mai înalt *(sol-re-la-mi);* se ţine sprijinit de umărul stîng, sub bărbie; începînd din sec. 16, pătrunde în toate domeniile muzicale, iar în sec. 18 se plasează în fruntea instr. soliste, în ansamblurile de muz. de cam. şi orch.

violoncel, instrument cu coarde şi arcuş din familia violinei*, dar mult mai mare şi emiţînd sunete mai grave decît viola* (acordat ca şi aceasta: *do-sol-re-la,* dar cu o octavă* mai jos); se ţine vertical, între genunchi, sprijinit pe podea cu un picior (de metal sau lemn) cu vîrf ascuţit. Presc. *v.cel* sau *cello* (de la it. *violoncello).*

Viotti, Giovanni Battista (12 mai 1755, Fontanetto da Po _ 3 mart. 1824, Londra), violonist virtuoz celebru şi compozitor, elev al lui Pugnani. Lucrările sale pentru vl. (între care 29 concerte şi 54 duo*-uri) au pus bazele tehnicii moderne a instr.

virelai (cuv. fr.), piesă polifonică vocală de origine franceză, răspîndită în sec. 13, asemănătoare ca formă cu rondo-ul.

virginal, instrument cu claviatură asemănător clavecinului*, răspîndit în sec. 16_17, în special în Anglia.

virginaliştii, grup de compozitori englezi din sec. 16 şi 17 (Byrd, Morley, Dowland, Gibbons), cărora li se datorează primele compoziţii importante pentru virginal*.

Virtuosi di Roma, I ~ formaţie instrumentală de cameră, fondată la Roma în 1948 de către Renato Fasano.

virtuoz, interpret ce se distinge printr-o mare uşurinţă tehnică a execuţiei.

virtuozitate, uşurinţă şi îndemînare în rezolvarea celor mai dificile probleme de tehnică vocală sau instrumentală.

Visconti, Luchino (2 nov. 1906, Milano _ 17 mart. 1976, Roma), regizor.

Visul unei nopţi de vară. 1. Muzică de scenă

de Mendelssohn-Bartholdy (1843) pentru piesa lui Sakespeare. 2. Operă de Britten. Libretul de P. Pears și Britten, după Shakespeare. Pr. Aldeburgh, 1960.

Visuri de iarnă, *Simfonia I în sol minor* de Ceaikovski (1866).

Vișnevskaia, Galina (25 oct. 1926, Petrograd), soprană, căsătorită cu Mstislav Rostropovici.

Vitali, Giovanni Battista (cca 1644, Cremona – 12 oct. 1692, Modena), violonist și compozitor, dirijor la curțile din Bologna și Modena. Oratorii, balete, muz. de cam. (sonate pentru una sau mai multe vl. și continuo*).

Vitralii, piesă orchestrală de Mihai Moldovan (1968).

Vittoria, Tommaso Lodovico da (pe numele adevărat *Victoria, Tomas Luis de*) (cca 1549, Avila – 27 aug. 1611, Madrid), compozitor, maestru de capelă la Roma, muzician al curții din Madrid. A compus o mare cantitate de muzică religioasă (motete*, mise*, psalmi*, un *Recviem**).

vivace (cuv. it. „viu, vioi"), termen de caracter și de mișcare foarte rapidă, între *allegro** și *presto**.

Vivaldi, Antonio (cca 1675, Veneția – iul. 1741, Viena), compozitor, violonist în capela catedralei San Marco și prof. la Cons. Ospedale della Pietà din Veneția. A contribuit la evoluția concertului* instr. către forma lui solistică. 45 opere și oratorii, peste 450 de concerte (celebre fiind cele din ciclurile *L'estro armonico, La stravaganza, Il cimento dell' armonia e dell'invenzione*), 75 sonate.

Viziuni fugitive, ciclu de 15 piese pentru pian de Prokofiev (1917).

Vînătoarea, *Simfonia nr. 73, în re major* de Haydn (1781).

Vînătoru, Sorin (9 nov. 1912, Negrești, jud. Vaslui), compozitor. Muz. simf. *(Prin sate moldovenești, Uvertura)*, de cam., cor.

Vînătorul blestemat, poem simfonic de César Franck după o baladă de Gottfried Bürger (1882).

Vînt de libertate, operetă în 3 acte de Dunaievski. Libretul de V. Vinikov, V. Kraht și V. Tipot. Pr. Moscova, 29 aug. 1947.

Vînzătorul de păsări, operetă în 3 acte de Zeller. Libretul de M. West și L. Held. Pr. Theater an der Wien, 10 ian. 1891.

Vîrtelnița Omphalei, poem simfonic de Saint-Saëns (1872).

Vîrtosu, Mihai (2 apr. 1946), compozitor.

Vlad, familie de muzicieni. 1. *Ulpiu* (27 ian. 1945, Zărnești, Brașov), compozitor; 2. *Martha* (8 mart. 1949, București), compozitoare.

Vlad, Roman (29 dec. 1919, Cernăuți), compozitor stabilit în Italia. Muz. voc.-simf. *(De Profundis)*, simf., de film, balete. Studii muzicologice asupra lui Dallapiccola, Stravinski și asupra dodecafonismului.

Vladigherov, Pancio (18 mart. 1899, Șumen – 8 sept. 1978, Sofia), compozitor. Prof. la Cons. din Sofia. Muz. simf. (rapsodia *Vardar, Suita bulgară, Simfonia de Mai* pentru coarde, concerte pentru pian, pentru vl., pentru v.cel), de cam. (pentru vl., pian).

Vlăduță, Ioan (19 iun. 1875, Valea Boierească, jud. Mehedinți – 4 iun. 1965, București), compozitor. Prof. la Cons. din Iași. Muz. de fanfară *(Marșul ofițerilor, Marș eroic)*, de cam., cor., voc.

vocală (muzică ~), muzică destinată vocii, cu sau fără acompaniament* (de obicei de pian).

vocaliză, exercițiu de canto* pe vocale sau pe silabe diferite (de obicei „a").

vocal-simfonică (muzică ~), muzică destinată vocilor soliste și (sau) corului, cu acompaniament* orchestral. Genuri principale: cantata*, oratoriul*.

voce 1. Totalitate a sunetelor emise prin vibrația corzilor vocale. **V.** sînt, după

natura lor, feminine (soprană*, mezzosoprană*, contraltă*) și masculine (tenor*, bariton*, bas*). 2. Parte a unei compoziții muzicale destinată unui instr. (sau grup de instr.) sau unui cîntăreț (sau grup de cîntăreți).

Vocea umană, monodramă de Poulenc, după Cocteau. Pr. Paris, 6 febr. 1959.

Voces, cvartet de coarde al Radiodifuziunii Române (componenți: Bujor Prelipcean, Anton Diaconu, Constantin Stanciu, Dan Prelipcean).

Voces intimae, cvartet de coarde op. 56 de Sibelius (1909).

vodevil, gen de teatru muzical precedent operetei* și operei* comice; la origine, cîntec satiric popular din Normandia sec. 15, pătruns cu vremea în piesele de teatru cu caracter de comedie.

Voevidca, Alexandru (27 mai 1862, Vaslăuț _ 6 iun. 1931, Cernăuți), folclorist, dirijor de cor și orchestră la Cernăuți. A compus muzică de scenă și cor., a cules și publicat folclor din Bucovina și Moldova, a scris lucrări didactice.

Vogel, Vladimir Rudolfovici (29 febr. 1896, Moscova), compozitor. Autor de muzică dodecafonică*: oratorii, muz. simf., de cam., cor.

Vogelweide, Walther von der (cca 1170, Tyrol _ cca 1230, Würtzburg), celebru Minnesinger german; s-au păstrat puține dintre melodiile sale (2 dintre acestea, în manuscrisul de la Colmar).

Voicu, Ion (8 oct. 1923, București), violonist de notorietate internațională. Dirijor al orch. de cam. „București".

Voiculescu, Dan (20 iul. 1940, Saschiz, jud. Mureș), compozitor. Muz. simf. *(Simfonia ostinato, Viziuni cosmice, Blocuri, Stări),* de cam. *(Piccola sonata* pentru fl., *Dialoguri pentru pian, Sonata pentru pian),* cor. *(Trei cîntece de toamnă),* voc. Studii de muzicologie.

Voievodul țiganilor, operetă în 3 acte de J. Strauss-fiul. Libretul de J. Schnitzer, după M. Jókai. Pr. Theater an der Wien, 24 oct. 1885.

Vorobchievici, Isidor (6 mai 1836, Cernăuți _ 18 sept. 1903, Cernăuți), compozitor. Muz. cor., lucrări didactice.

vox finalis (cuv. lat.) v. **finală.**

Vox maris, poem simfonic, op. 31, de Enescu (1955).

vu, a doua notă a gamei* bizantine.

Vuillermoz, Emile (23 mai 1878, Lyon _ 2 mart. 1960, Paris), muzicolog și critic muzical. Fondator (împreună cu Fauré) al Societății de muzică independentă. Vol. *Muzica de astăzi, Istoria muzicii,* monografii despre *Chopin, Ravel, Debussy.*

Vulcu, Sorin (9 iun. 1939, Petrești jud. Alba), compozitor. Muz. simf. *(Simf., Inscripție pe un ritm, Concert pentru pian),* de cam. *(Momente cardinale, Improvizație exotică, Cicloide, Echo),* cor. *(Multisonuri mioritice),* voc. *(Ghitara),* electronică *(Osmoze).*

Vulpian, Dimitrie (2 ian. 1848, com. Românii-Neamț, jud. Neamț _ 23 sept. 1922, București), folclorist, flautist concertist. Culegeri de folclor, lucrăti didactice, muzică pentru pian.

Vulpișoara cea isteață, operă în 3 acte de Janácek, după R. Tesnohlidek. Pr. Brno, 6 nov. 1924.

Scanned with OKEN Scanner

W

Wachmann, familie de muzicieni. **1.** *Ion Andrei* **W.** (1807, Budapesta _ 2 aug. 1863, București), compozitor și dirijor, animator al vieții muzicale românești. Opere *(Braconierul, Zamfira, Mihai Bravul)*, vodeviluri și operete, muz. voc.-simf. *(Cetatea Neamțului)*, cor.; culegeri de folclor și lucrări didactice. **2.** *Eduard* **W.** (10 febr. 1836, București _ 12 dec. 1908, București), compozitor și dirijor. Fiul lui **W. (1).** Dirijor al Teatrelor Naționale din Craiova și București, prof. și director al Cons. din București, fondator, dirijor și director al Societății filarmonice române din București, director al Operei Române din cadrul Teatrului Național din București. Vodeviluri, muz. voc.-simf., de cam., cor., voc.; culegeri de folclor și lucrări didactice.

Wagner, Carl Theodor (1801, Sibiu _ 28 nov. 1868, Craiova), compozitor, dirijor al Teatrului Național din Craiova. Vodeviluri, operete, muz. voc.-simf.

Wagner, Richard (22 mai 1813, Leipzig _ 13 febr. 1883, Veneția), compozitor, dirijor, dramaturg, teoretician de artă și eseist. Dirijor la Magdeburg, Riga, Dresda și München. Unul dintre cei mai importanți creatori ai istoriei muzicii. Reformator al operei *(Olandezul zburător* sau *Vasul fantomă, Tannhäuser, Lohengrin, Inelul Niebelungului, Tristan și Isolda, Maeștrii cîntăreți din Nürnberg, Parsifal)*, pentru care a construit Teatrul de la Bayreuth. A mai scris muz. simf. (4 uverturi, 1 simf., *Idila Siegfried)*, de cam., voc. *(5 lieduri pe versuri de Mathilde Wesendonck).* 13 volume de scrieri literare, filosofice, estetice și teoretice *(Arta și revoluția, Opera de artă a viitorului, Opera și drama).* Soția sa, *Cosima* (fiica lui Liszt), și apoi fiul lor *Siegfried* (6 iun. 1869, Triebschen, lîngă Lucerna _ 4 aug. 1930, Bayreuth), și nepoții *(Wieland și Wolfgang)* au continuat opera de promovare a creației lui **W.**, prin Festivalul de la Bayreuth, a cărui tradiție au consolidat-o.

Walcha, Helmut (27 oct. 1907, Leipzig), organist. Celebru interpret al lui Bach. Prof. la Cons. din Frankfurt pe Main.

Waldstein, *Sonata în Do major, op. 53,* de Beethoven (1803_1804), denumită și *Aurora.*

Waldteufel, Emile (9 dec. 1837, Strasbourg _ 16 febr. 1915, Paris), compozitor. Remarcabile valsuri (cca 300).

Walkiria, operă în 3 acte de Richard Wagner, pe libret propriu; a doua lucrare din teatrologia *Inelul Niebelungului*". Pr. Hoftheater, München, 26 iun. 1870.

Walter, Bruno (15 sept. 1876, Berlin _ 17 febr. 1962, Beverly-Hills), dirijor. A condus orch. din München, Berlin, Amsterdam, Leipzig, Viena și New York. Autor al unei biografii a lui Mahler și al unui volum de memorii *(Temă cu variațiuni).*

Scanned with OKEN Scanner

WALTON, sir WILLIAM TURNER

Walton, sir William Turner (29 mart. 1902, Oldham – 8 mart. 1983, Ischia), compozitor autodidact. Opere *(Troilus și Cressida)*, oratoriul *Belshazzar's Feast*, baletul *The Quest*, muz. simf. (2 simf., concerte pentru pian, pentru vl., pentru violă), de cam., de film *(Hamlet)*.

wa-wa, onomatopee desemnînd în jazz sunetele obținute cu o trompetă sau un trombon cu o surdină specială (denumită w.-w.).

Watson, Claire (3 febr. 1927, New York), soprană.

Weber, Carl Maria von (18 nov. 1876, Eutin, Oldenburg – 5 iun. 1826, Londra), compozitor, pianist și dirijor. Creator al operei romantice germane. Opere *(Abu Hassan, Freischütz, Euryanthe, Oberon)*, muz. voc.-simf. (7 cantate, 3 mise), simf. (2 simf., *Konzertstück* și 2 concerte pentru pian, 2 concerte pentru cl.), de cam. (4 sonate pentru pian, *Invitație la vals* – orchestrată ulterior de Berlioz și Weingartner), cor.

Webern, Anton von (3 dec. 1883, Viena – 15 sept. 1945, Mittersill, Salzburg), compozitor. A debutat ca muzicolog; a urmat cursuri de compoziție cu Schönberg. Dirijor la Operele din Viena și Praga. A adoptat și cristalizat sistemul serial de compoziție. Muz. voc.-simf. (2 cantate op. 29 și 31), simf. *(Passacaglia op. 1, 6 Piese pentru orch. op. 6, 5 Piese pentru orch.* op. 10, *Simfonia* op. 21, *Variațiunile* op. 30), de cam. (3 cvartete de coarde, 1 trio), cor., voc.

Weill, Kurt (2 mart. 1900, Dessau – 3 apr. 1950, New York), compozitor. Celebru datorită *Operei de trei parale*, pe textul lui Brecht. Alte lucrări: 16 opere, 2 balete, 1 concert pentru vl., muz. de film.

Weiner, Leo (16 apr. 1885, Budapesta – 13 sept. 1960, Budapesta), compozitor. Prof. la Cons. din Budapesta. Muz. simf. și de cam., transcripții pentru pian din creația lui Bach, Liszt, Schubert și Bartók.

Weingartner, Felix von (2 iun. 1863, Zara, Dalmația – 7 mai 1942, Winterthur), dirijor și compozitor, discipol și prieten al lui Liszt. Conducător al orch. Operei și Filarmonicii din Viena, al orch. din Berlin, München, Boston. Director al Cons. din Basel. A scris opera *Sakuntala*, muz. simf. și de cam. Studii asupra lui Beethoven, asupra artei dirijorale. Memorii.

Wellesz, Egon (21 oct. 1885, Viena – 9 nov. 1974, Oxford), compozitor și muzicolog. Prof. la Viena și Oxford. Autor de muz. simf., de cam. și cor., precum și al unor studii remarcabile asupra muzicii bizantine, asupra lui Schönberg și a instrumentației moderne.

Wendel, Eugen (1934, Valea Rea, Bacău), compozitor stabilit în Germania, inginer specialist în electroacustică, autor de lucrări orchestrale, camerale și solistice.

Werther, operă în 4 acte de Massenet. Libretul de E. Blau, P. Millet și G. Hartmann, după Goethe. Pr. Hofoper, Viena, 16 febr. 1892.

Widor, Charles-Marie (21 febr. 1845, Lyon – 12 mart. 1937, Paris), organist și compozitor. Prof. la Cons. din Paris. Director al Cons. american de la Fontainebleau. Opere, muz. simf. (10 simf.), de cam., de scenă, numeroase lucrări pentru orgă.

Wieniawski, Henryk (10 iul. 1835, Lublin – 31 mart. 1880, Moscova), violonist și compozitor, elev al lui Massart. Virtuoz celebru, a concertat și alături de Anton Rubinstein (în America). Prof. la Cons. din Bruxelles. Autor a 2 concerte și numeroase piese pentru vl., și al unei metode pentru acest instr.

Wiest, Ludwig (Ludovic) (25 mart. 1819, Viena – 19 ian. 1889, București), compozitor, violonist concertist. Dirijor al Orchestrei Curții din București, al Muzicii Ștabului oștirii, al Teatrului Național. Prof. la Cons.

Scanned with OKEN Scanner

din București. Concertmaestru al Filarmonicii. Baletul *Doamna de aur*, *Concert patetic pentru vl. și orch.*, *Cvartet de coarde*, piese pentru pian și vl., muz. voc.

Wilhelm Tell, operă în 4 acte de Rossini. Libretul de Etienne de Jouy și Hyppolyte Bis, după Schiller. Pr. Opera Mare, Paris, 3 aug. 1829.

Willaert, Adrian (cca 1485, Bruges _ 7 dec. 1562, Veneția), compozitor flamand, stabilit în Italia, maestru de capelă al catedralei San Marco din Veneția, ilustru reprezentant al școlii venețiene. Mise°, motete°, madrigale°, chansons°, ricercari°.

Windgassen, Wolfgang (26 iun. 1914, Annemasse, Franța _ 8 sept. 1974, Stuttgart), tenor.

Winkler, Adalbert (4 apr. 1930, Aiud, jud. Alba _ 27 iun. 1992, Munții Bucegi), compozitor. Muz. voc.-simf. *(Cantata zilelor noastre)*, simf. (2 simf., *Imagini lunedorene*, concerte pentru orch., pentru pian, pentru fl.), de cam., cor., ușoară.

Witt, Franz Xaver (9 febr. 1834, Walderbach _ 2 dec. 1888, Landshut), muzicolog, compozitor de muzică religioasă (mise°, motete° a cappella).

Wittgenstein, Paul (5 nov. 1887, Viena _ 3 mart. 1961, Viena), pianist; pierzîndu-și în primul război mondial brațul drept, a comandat o serie de lucrări pentru mîna stîngă (Richard Strauss, Ravel, Prokofiev).

Wolf, Hugo (13 mart. 1860, Vindischgrätz _ 22 febr. 1903, Viena), compozitor, critic muzical, partizan al lui Wagner și Bruckner împotriva lui Brahms. Opera *Corregidonul*, poemul simf. *Penthesileea*, *Serenada italiană pentru cvartet de coarde*, 13 coruri, cicluri de lieduri pe versuri de Mörike, Goethe, Eichendorff, Geibel *(Liedurile spaniole)*, de Heyse *(Liedurile italiene)*, de Michelangelo.

Wolf-Ferrari, Ermanno (12 ian. 1876, Veneția _ 21 ian. 1948, Veneția), compozitor. Opere *(Cei patru bădărani*, *Secretul Suzanei*, *Amorul doctor)*, muz. voc.-simf. *(Sulamita)*, simf. *(Suita venețiană*, *Triptic*, *Divertisment)*, de cam., cor. *(Viața nouă*, *Pasiunea)*.

Wozzeck, operă în 3 acte de Alban Berg, pe libret propriu, după Georg Büchner. Pr. Opera de Stat, Berlin, 14 dec. 1925.

Wunderlich, Fritz (26 sept. 1930, Kusel _ 17 sept. 1966, Heidelberg), tenor.

Wyzewa, Théodore de (12 sept. 1862, Kalusnik _ 7 apr. 1917, Paris), muzicolog, cofondator al *Revistei wagneriene* și al *Societății Mozart* din Paris, co-autor (împreună cu G. de Saint-Foix) al amplei analize a operelor lui Mozart (5 vol.).

Scanned with OKEN Scanner

X

Xenakis, Iannis (29 mai 1922, Brăila), compozitor și arhitect stabilit în Franța. Elev al lui Le Corbusier și Messiaen. Îndrăzneț explorator al spațiului și timpului muzical, prin procedee de maximă originalitate. *Metastasis, Nomos alpha, Symos, Concert PH, Pithoprakta, Achorripsis, Amorsima-Morsima, Duel, Strategie, Nopți, Eonta, Polytope, Herma.*

Xerxe, operă în 3 acte de Händel. Libretul de Niccolo Minato. Pr. Covent Garden, Londra, 15 apr. 1738.

xilofon, instrument de percuție* autofon*, alcătuit din plăci de lemn ce se lovesc cu două baghete* (ciocănele). Echiv. it. *silofono.*

Y

Yankee Doodle, melodie populară americană.

Yates, William, compozitor englez din sec. 18 (datele biografice nu sînt cunoscute). *Sonata pentru harpă, Alegerea lui Apollo,* cîntece.

Ysaye, Eugène (16 iul. 1858, Liège – 12 mai 1931, Bruxelles), violonist, dirijor și compozitor. Unul din marii violoniști ai timpului. Prof. la Cons. din Bruxelles. A scris 6 sonate pentru vl. solo (una dintre ele dedicată lui Enescu).

Yvain, Maurice (12 febr. 1891, Paris), compozitor. Operete *(La soarele din Mexic),* muz. de film.

Scanned with OKEN Scanner

Z

Zabaleta, Nicanor (7 ian. 1907, San Sebastian), harpist. Prof. la Academia din Sienna. Turnee internaționale.

Zaccaria, Nicola (9 mart. 1923, Pireu), cîntăreț. Notorietate internațională.

Zacconi, Lodovico (11 iun. 1555, Pesaro – 23 mart. 1627, Fiorenzuola), teoretician, autorul lucrării *Prattica di musica utile et necesarie si al compositore ... si anco al cantore*, expozeu al problemelor muzicale discutate în sec. 16.

Zafred, Mario (21 febr. 1922, Triest), compozitor. Printre lucrări: *Metamorfoze pentru pian și orch.*

Zalu, Cristea (București, 1 mai 1932), pianist și compozitor.

Zak, Iakov Izraelievici (20 nov. 1913, Odesa), pianist. Prof. la Cons. din Moscova. Turnee internaționale.

Zaleschi, Sigismund (2 oct. 1885, Bălți – 23 mart. 1945, București), cîntăreț. Mulți ani solist și regizor al Operei Române din București.

Zamfir, Constantin (16 febr. 1908, Brașov), folclorist. Vol. *Gh. Dima*, culegeri de folclor, studii asupra stilului pop. vocal și instr., lucrări didactice.

Zamfir, Gheorghe (6 apr. 1941, Găești), naist. Notorietate internațională.

Zamolxe, operă în 5 tablouri de Liviu Glodeanu, după Lucian Blaga. P.a. de concert București., Orch. Radioteleviziunii, 8 oct. 1969.

Zandonai, Riccardo (30 mai 1883, Sacro di Rovereto – 5 iun. 1944, Pesaro), compozitor. Opere (*Francesca da Rimini, Romeo și Julieta, Giuliano, Una Partita*), poeme simf.

zapateado, dans spaniol solistic.

Zarlino, Gioseffo (22 mai 1517, Chioggia – 14 febr. 1590, Veneția), compozitor și teoretician. Lucrarea sa *Istituzioni harmoniche* (1558) este primul expozeu al unei teorii asupra modurilor° major° și minor°.

zarzuela, gen muzical specific spaniol, ce rezultă din integrarea unor intermezzi° muzicale într-o° piesă de teatru. Calderon de la Barca este primul libretist al genului. Spre sfîrșitul sec. 19 se dezvoltă *genero chico* (z. într-un act). La înflorirea z. au contribuit toți compozitorii spanioli. Printre creatorii sec. 19 citîm pe Barbieri, Gaztambide, Ondrid, Arrieta, Caballero, Gimenez, Serrano, Moreno, Torroba, Sorozabal.

Zavalovici, familie de muzicieni. 1. *Alexandru* Z. (17 iul. 1889, Suceava – 27 iun. 1976, Suceava), compozitor și dirijor de cor. Muz. simf., cor., voc. 2. *Silviu* Z. (16 febr. 1922, Cernăuți), dirijor. Fiul lui Z. (1).

Zbarcea, Veronica (19 iun. 1956, București), muzicolog.

Zbor de noapte, operă într-un act de Luigi Dallapiccola, pe libret propriu, după Saint-Exupéry. Pr. Teatro della Pergola, Florența, 18 mai 1940.

Zeani, Virginia (21 oct. 1925, Solovăstru, jud. Mureș), soprană stabilită în Italia și apoi în S.U.A., căsătorită cu Nicola Rossi Lemeni. Cîntăreață de operă și de concert, renumită atît pentru interpretarea rolurilor din repertoriul tradițional cît și pentru crearea unor personaje din lucrări contemporane.

Zecchi, Carlo (8 iul. 1903, Roma), pianist și dirijor de notorietate internațională.

Zeffirelli, Franco (12 febr. 1923, Florența), regizor.

Zeller, Karl (19 iul. 1842, St. Peter în-der-An _ 17 aug. 1898, Baden-Viena), compozitor. Operete *(Vînzătorul de păsări)*.

Zelter, Carl Friedrich (11 dec. 1758, Petzow, Berlin _ 15 mai 1832, Berlin), compozitor și dirijor. Opere, cantate, lieduri.

Zeman, Anton (17 oct. 1937, Reșița), compozitor. 2 simf., *Izvoade I și II, Crestături*, muz. de cam. *(Arhitectură I, Imagini pentru 2 vl.)*, cor., voc.

Zemlinski, Alexander von (4 oct. 1872, Viena _ 16 mart. 1942, Larchmont, New York), dirijor și compozitor. Dirijor la operele din Praga, Viena, Berlin. 6 opere, piese pentru orch., muz. de cam., voc.

Ziehrer, Carl Michael (2 mai 1843, Viena _ 14 nov. 1922, Viena), compozitor. 22 operete *(Vagabonzii, Valsul dragostei)*, 600 dansuri.

Zimbalist, Efrem (7 mai 1889, Rostov), violonist. Director al Institutului Curtis din New York.

Zimmerman, Bernd-Aloys (20 mart. 1918, Bliesheim, Köln _ 10 aug. 1970, Grosskönigsdorf, Köln), compozitor. Balete *(Contraste, Alagoana)*, lucrări pentru orch., lucrări concertante, piese pentru pian *(Enchiridion)*, opera *Soldații*.

Zingarelli, Nicola Antonio (4 apr. 1752, Neaplole _ 5 mai 1837, Torre del Greco), compozitor și pedagog. Opere *(Moartea lui Mitridate, Berenice, Moartea Alcestei)*, oratorii, cantate, muz. simf., de cam., voc.

Zinvelin-Donea, Gemma (6 ian. 1931, Brașov), muzicolog.

Zirra, Alexandru (14 iul. 1883, Roman _ 23 mart. 1946, Sibiu), compozitor. Prof. la Cons. din Iași. Opere *(Alexandru Lăpușneanu, O făclie de paști, Ca pra cu trei iezi, Furtuna, Ion Vodă Potcoavă)*, poemul *(Lucea fînul*, 3 simf., poeme simf. *(Tîndală și Păcală, Uriel d'Acosta, Pe șesul Moldovei, Hanul Ancuței, Cetatea Neamțului)*, muz. de cam., voc., cor., lucrări didactice *(Tratat de armonie)*.

Zmeu, Ioan (3 ian. 1860, Botoșani _ 28 apr. 1922, Curtea de Argeș), compozitor. Muzică psaltică°, lucrări didactice.

zo, a șasea treaptă a gamei° bizantine.

Zobian, Garbis (24 mai 1915, Castemoni-Turcia), tenor, cîntăreț de operă.

Zoltan, Aladár (31 mai 1929, Mărtiniș, Harghita _ 9 iul. 1978, Tg. Mureș), compozitor.

Zorzor, Ștefan (4 apr. 1932, Oradea), compozitor stabilit în Germania.

Zottoviceanu, Elena (8 apr. 1933, Chișinău), muzicolog. Studii cu caracter istoric. Coautor al monografiei „G. Enescu".

zurnă, instrument popular de suflat, răspîndit în mai multe țări din Orient, pătruns și în sud-estul Europei.

Zvorișteanu, Radu (16 apr. 1927, Sibiu), violonist și dirijor.

Zywny, Wojciech Adalbert (13 mai 1756, Bohemia _ 21 febr. 1842, Varșovia), pianist, compozitor și pedagog. Primul prof. al lui Chopin. Lucrări pentru orch., piese pentru pian.

Scanned with OKEN Scanner

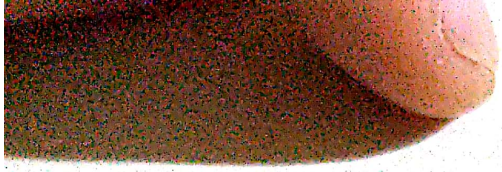

DICŢIONARELE ROMFEL

ISBN 973 - 9121 - 34 - 9

LEI 720

Scanned with OKEN Scanner